

BIBLIOTECA MUNICIPAL

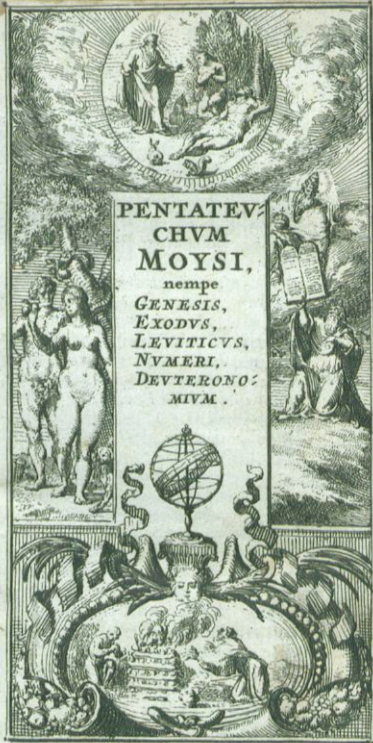
TOSSA

Inventariado n.º 2.169

BIBLIOTECA MUNICIPAL

T. O. S. A.

1875

PENTATEV-
CHVM
MOYSI,
nempe
GENESIS,
EXODVS,
LEVITICVS,
NUMERI,
DEUTERONO-
MIVM .

Parisiis, vaneunt apud Fr. Leonard 1670.

LENTATIEN
CHYM
MOYSI

et
GRAND
L'EDUC
L'ENTEN
N'ARR
D'ARR

P R Æ F A T I O

A D

L E C T O R E M.

N multis , magnis-
que beneficiis , quæ
per sacram Tridenti-
nam Synodum Eccle-
siæ suæ Deus contu-
lit , id in primis nu-
merandum videtur,
quod inter tot Lati-

nas editiones Divinarum Scripturarum,
solam veterem ac vulgatam , quæ lon-
go tot sæculorum usu in Ecclesia pro-
bata fuerat , gravissimo Decreto au-
thenticam declaravit. Nam , ut illud
omittamus , quod ex recentibus edi-
tionibus non paucæ ad hæreses hujus
temporis confirmandas licenter detor-
tæ videbantur : ipsa certe tanta versi-
onum varietas , atque diversitas , ma-
gnam in Ecclesia Dei confusionem pa-
rere potuisset. Iam enim hac nostra
ætate illud fere evenisse constat, quod
sanctus Hieronymus tempore suo ac-
cidisse testatus est , tot scilicet fuisse
exemplaria , quot codices ; cum u-
nusquisque pro arbitrio suo adderet,
vel detraheret. Hujus autem veteris
ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit
auctoritas , tamque excellens præ-
stantia , ut eam ceteris omnibus Lati-
nis editionibus longe anteferendam
esse , apud æquos iudices in dubium
revocari non posset. Qui namque in

A

ca

ea libri continentur (ut à majoribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione , vel emendatione , suscepti sunt ; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina , quam sanctus Hieronymus communem & Vulgatam , sanctus Augustinus Italiam , sanctus Gregorius Veterem translationem appellat. Ac de Veteris quidem hujus, sive Italæ editionis sinceritate atque præstantia , præclarum sancti Augustini testimonium exstat in secundo Libro de doctrina Christiana, ubi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur , Italiam præferendam censuit, quod esset, ut ipse loquitur , verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. De sancto vero Hieronymo multa exstant veterum Patrum egregia testimonia: eum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum , ac triam linguarum peritissimum vocat , atque ejus translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. Eundem sanctus Gregorius ita prædicat , ut ejus translationem , quam novam appellat , ex Hebræo eloquio cuncta verius transfudisse dicat : atque idcirco dignissimam esse , cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit , eamque ab Ecclesiis Christianis communiter recipi ac probari affirmat , quod

fit in verbis clarior, & veracior in
sententiis. Sophronius quoque, vir
eruditissimus, sancti Hieronymi trans-
lationem non Latinis modo, sed etiam
Græcis valde probari animadvertens,
tanti eam fecit, ut Psalterium & pro-
phetas ex Hieronymi versione in
Græcum eleganti sermone transtule-
rit. Porro qui secuti sunt, viri doctis-
simi, Remigius, Beda, Rabanus, Ha-
ymo, Anselmus, Petrus Damiani, Ri-
chardus, Hugo, Bernardus, Rupertus,
Petrus Lombardus, Alexander, Alber-
tus, Thomas, Bonaventura, ceterique
omnes, qui his nongentis annis in ec-
clesia floruerunt, sancti Hieronymi
versione ita sunt usi, ut ceteræ, quæ
pæne innumerabiles erant, quasi la-
piæ de manibus Theologorum, penitus
obsoleverint. Quare non immerito
Catholica Ecclesia sanctum Hierony-
mum doctorem maximum, atque ad
Scripturas sacras interpretandas divi-
nitus excitatum, ita celebrat, ut jam
difficile non sit illorum omnium da-
mnare iudicium, qui vel tam eximii
Doctores lucubrationibus non acqui-
escunt, vel etiam meliora, aut certe
paria, præstare se posse confidunt.
Ceterum ne tam fidelis translatio, tam-
que in omnes partes Ecclesiæ utilis,
vel injuria temporum, vel impresso-
rum incuria, vel temere emendantium
audacia, ulla ex parte corrumpere-
tur, eadem sacro-sancta Synodus
Tridentina illud Decreto suo sapien-
ter adjecit, ut hæc ipsa vetus ac vul-

gata Editio emendatissime, quoad fieri posset, imprimeretur: neque ulli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum Ecclesiæ in tanto bono quam diligentissime retinendo & conservando, vigilantiam atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academicarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitore restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis jussu conquiriti, atque in Urbem advehi erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimum pertinere cognoscitur: ideo Pius IV Pontifex maximus, pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aliisque tum Sacrarum literarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis, Græcisque Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentariis, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V profecutus est. Verum Conventum illum, ob varias

gravissimasque Sedis Apostolicæ occupationes jamdudum intermissum, Sixtus V, divina providentia ad summum Sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, & opus tandem confectum typis mandari jussit. Quod cum jam esset excusum, & ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia præli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incidem revocandum censuit atque decrevit. Id vero cum morte præventus præstare non potuisset, Gregorius XIV, qui post Urbani VII duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, ejus animi intensionem executus, perficere aggressus est; amplissimis aliquot Cardinalibus, aliisque doctissimis viris, ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX, brevissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII, qui nunc Ecclesiæ universæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V intenderat, Deo bene juvante, perfectum est. Accipe igitur, Christiane Lector, eodem Clemente summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia, veterem ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad

hanc usque diem prodierunt, emendatiorē, puriorēque esse, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus manuscriptis, Hebræis Græcisque fontibus, & ipsi veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocriter studium adhibitum fuerit: in hac tamen pervulgata Lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quod ita faciendum esse, ad offensionem populorum vitandam, sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quod facile fieri posse credendum est, ut majores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendationum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortasse, tam longo tempore identidem describendo, minus puri atque integri evaserunt: tum denique, quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus à Sede Apostolica delectis, propositum non fuit, novam aliquam editionem cudere, vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem ac vulgatam editionem Latinam, à mendis veterum librorum, nec non pravarum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinae integritati ac puritati, quoad ejus fieri potuit, restituere; eaque restituta, ut

juxta
Inven'ta

Juxta Concilii Oecumenici Decretum,
pro viribus operam dare. Porro in
hac Editione nihil non canonicum,
nihil adscititium, nihil extraneum
apponere visum est: atque ea cau-
sa fuit, cur Liber III & IV Es-
dræ inscripti, quos inter Canonicos
libros sacra Tridentina Synodus non
annumeravit, ipsa etiam Manassæ re-
gis Oratio, quæ neque Hebraice, ne-
que Græce quidem exstat, neque in
manuscriptis antiquioribus invenitur,
neque pars est ullius Canonici libri,
extra Canonicæ scripturæ seriem po-
sita sint: & nullæ ad marginem con-
cordantiæ (quæ posthac inibi apponi
non prohibentur) nullæ notæ, nullæ
variæ lectiones, nullæ denique præfa-
tiones, nulla argumenta ad librorum
initia conspiciantur. Sed sicut Apo-
stolica Sedes industriam eorum non
damnat, qui concordantias locorum,
varias lectiones, præfationes S. Hier-
& alia id genus in aliis editionibus
inseruerunt: ita quoque non prohi-
bet, quin alio genere characteris in
hac ipsa Vaticana editione ejusmodi
adjumenta, pro studiosorum commo-
ditate atque utilitate in posterum ad-
jiciantur; ita tamen, ut lectiones va-
riæ ad marginem ipsius Textus mini-
me annotentur.

MUNICIPAL

S A

2.469 A 4 CLE

C L E M E N S

P A P A V I I I.

Ad perpetuam rei memoriam.

CUm sacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus summis laboribus, ac vigiliis restitutus, & quam accuratissime mendis expurgatus, Benedictente Domino, ex nostra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, ut in posterum idem Textus incorruptus, ut decet, conservetur, opportune providere volentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium districtius inhibemus, ne intra decem annos, à data præsentium numerandos, tam citra, quam ultra montes, alibi quam in nostra Vaticana Typographia, à quoquam imprimatur. Elapso autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, ut nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare præsumat, nisi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excusos: cujus exemplaris forma, ne minima quidem particula de textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquid occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifeste adscribendum sit, inviolabiliter observetur. Si quis vero Typographus in quibuscunque Regnis, Civitatibus, Provinciis, & locis tam nostræ S. R. E. ditioni in temporalibus subiectis, quam non subiectis, hanc eandem Sacrarum Scripturarum editionem intra decennium prædictum quoquo modo, elapso autem decennio, aliter quam juxta hujusmodi exemplar, ut præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut alias edere vel evulgare; aut si quis Bibliopola à se vel ab aliis quibusvis, post datam præsentium, hujus editionis impressos libros, seu imprimendos à præfato restituto & correcto Textu in aliquo discrepantes, seu ab alio,

quam

quam à Typographo Vaticano, intra decennium excusos, pariter vendere, venales proponere, vel evulgare præsumserit, ultra amissionem omnium librorum, & alias arbitrio nostro infligendas pœnas temporales, etiam majoris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: à qua nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi non possit. Mandamus itaque universis & singulis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Ecclesiarum & locorum etiam regularium Prælati ut præsentis litteras ni suis quisque Ecclesiis & Iurisdictionibus ab omnibus inviolatè perpetuo observari curent ac faciant. Contradictores per Censuras Ecclesiasticas, aliaque opportuna juris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Provincialibus, vel Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Universitatum, etiam studiorum generalium juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ac privilegiis, indulgiis, ac literis Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissime derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio & extra, fides ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die 1x Novembris, M D X C II, Pontific. Nostri Anno I.

M. Vestrius Barbianus.

DE CANONICIS
SCRIPTURIS
DECRETVM.

Ex Concilio Tridentino,
Sessione Quarta.

Sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, presidentibus in ea eisdem tribus Apostolica Sede Legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut, sublatis erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesia conseruetur.

Et infra :

Sacrorum vero librorum Indicem huic decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo susciuntur. Sunt vero infra scripti : Testamenti veteris : Quinque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium : Iosue, Iudicum, Ruth : Quatuor Regum : Duo Paralipomenon : Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Neemias : Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum ; Parabola, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel : Duodecim Prophetæ minores, id est, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias : Duo Machabæorum primus, & secundus. Testamenti novi : Quatuor Evangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem : Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti : Quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli : Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thesalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos : Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres : Iacobi Apostoli una : Iudæ Apostoli una : & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

HIE

HIERONYMI
PROLOGVS
GALEATVS.

Viginti & duas litteras esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. Nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysis totidem litteris scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumque est Esdræ scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolyman & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hæc eadem supputatio, sub Levitarum ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam Græcis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed & psalmi trigessimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octavus, & centesimus quadragesimus quartus, quamquam diverso scribantur metro, tamen ejusdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ lamentationes, & oratio ejus; Salomonis quoque in fine proverbialia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inveniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt, Caph, Mem, Nua, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde & quinque à plerisque libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre hajamin, Esdras, Jeremias, cum Cinoth, id est, lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri justi eruduntur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Be-
resith: quem nos Genesis dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle semoth: qui E-
xodus appellatur.

Tertius, ויקרא Valicra, id est Leviticus.

Quartus, ויבן Vajedabber, quem Numeros vo-
camus.

Quin-

Quintus, **אלה חדברים** Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænотatur.

Hi sunt quinque libri Moyfi, quos proprie **תורה** Thora, id est, legem appellant.

Secundum, prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Nave: qui apud eos **יהושע** Iosue ben Nun dicitur.

Deinde subtextunt **שפטים** Sophetim, id est Iudicium librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicium facta ejus narratur historia.

Tertius sequitur **שמואל** Samuel, quem nos Regum primum, & secundum dicimus.

Quartus, **מלכים** Melachim, id est Regum qui tertio, & quarto volumine continetur.

Meliusque multo est **מלכים** Melachim, id est Regum, quam **ממלכות** Mamlachot, id est Regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed unius Israelitici populi, qui tribus duodecim continetur.

Quintus, est **ישעיהו** Isaias.

Sextus, **ירמיהו** Jeremias.

Septimus, **יהוהקארי** Ezechiel.

Octavus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur **תרי עשר** There asar.

Tertius ordo, Hagiographia possidet.

Et primus liber incipit à **איוב** Iob.

Secundus à **דוד** David: quem quinque incisionibus & uno psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est **שלמיהו** salomon tres libros habens: proverbialia, quæ illi **משלי** Misse, id est Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est **כזהלת** Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo **שיר השירים** Sir hassirim prænотant.

Sextus, est **דניאל** Daniel.

Septimus, **דברי הימים** Dibre hajamin, id est Verba dierum: quod significantius Chronicon totius divinæ historiæ possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octavus, **עזרא** Esdras: qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos in duos libros divisus est.

Nonus, **אסתר** Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est, Moyfi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quanquam nonnulli **רות וקינותר** Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscae legis libros viginti quatuor: quos sub numero viginti quatuor seniorum Apocalypsis Joannis inducit adorantes Agnum, &

& coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus, oculatis ante & retro, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinam, convenire potest: ut scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapiencia, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filii Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum, argentum, & lapides pretiosos: alii byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibilia nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræque distinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque solis & injuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel & Melachim meum: meum, iaquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es: vel Paraphrasen, si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum iis opusculis quæ nuper emendavimus: & ubicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmaverit, puto quod eum non æstimes conjectorem, ut in eodem loco mecum similiter divinarit. Sed & vos famulos Christi rogo (quæ Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha unguis caput, quæ nequaquam Salvatorem quæritis in sepulchro, quibus jam ad Patrem Christus ascendit) ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore deserviunt, & circumcunt civitatem, atque in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiam vias meas, ut non delin,

delinquam in linguâ mea. Posui ori meo custodi-
am, cum confisteret peccator adversum me. Ob-
mutui, & humiliatus sum, & filii à bonis.

HIERONYMVS

PAVLINO.

FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens,
detulit simul & suavissimas litteras, quæ à
principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei,
& veteris amicitie præferrebant. Vera enim illa
necessitudo est, & Christi glutino copulata,
quam non utilitas rei familiaris, non præsentia
tantum corporum, non subdola & palpsans adula-
tio: sed Dei timor, & Divinarum scripturarum
studia conciliant. Legimus in veteribus historiis
quosdam lustrasse provincias, novos adiisse populos,
maria transisse: ut eos quos ex libris noverant, co-
ram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphi-
ticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Ta-
rentinum, eamque oram Italiae, quæ quondam
magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragra-
vit: ut qui Athenis magister erat, & potens, cu-
jusque doctrinam Academiae gymnasia personabant,
fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena
verecunde discere quam sua impudenter ingerere.
Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe
persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam
tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinc-tus &
servus; tamen quia philosophus, major e mente
se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ
fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarum-
que finibus quosdam venisse nobiles legimus: &
quos ad contemplationem sui Roma non traxe-
rat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa
ætas inauditum omnibus seculis, celebrandum-
que miraculum, ut urbem tantam ingressi, ali-
ud extra urbem quærerent. Apollonius, sive ille
magus, ut vulgus loquitur, sive Philosophus, ut
Pythagorici tradunt, intravit Persas, pertransivit
Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opu-
lentissima Indiæ regna penetravit: & ad extre-
mum latissimo Phison amne transmissò, pervenit
ad Brachmanas, ut Hiarham in throno sedentem
aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos
discipulos, de natura, de motibus siderum, ac di-
erum cursu audiret docentem. Inde per Ælami-
tas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios,
Parthos, Syros, Phœnicæ, Arabes, Palæstinos,

reversus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut
 Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam
 videret in fabulo. Invenit ille vir ubique quod
 disceret. & semper proficiens, semper se melior
 fieret. Scripsit super hoc, plenissime octo volumi-
 nibus Philostratus. Quid loquar de sæculi homi-
 nibus, cum Apostolus Paulus, vas electionis &
 magister Gentium, quid de conscientia tanti in se
 hospitis loquebatur. An experimentum quaeritis
 ejus, qui in me loquitur Christus? post Damascum
 Arabiamque lustratam, ascenderit Ierosolymam,
 ut videret Petrum, & manserit apud eum diebus
 quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & og-
 doadis, futurus gentium prædicator instruendus e-
 rat. Rursumque post annos quatuordecim, assum-
 pto Barnaba & Tito, exposuerit Apostolus Evan-
 gelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurris-
 set. Habet enim nescio quid latentis *egyptus*
 viva vox, & in aures discipuli de auctoris ore trans-
 fusa, fortis sonat. Unde & Æschines cum Rhodi
 exularet, & legeretur illa Demosthenis Oratio,
 quam adversus eum habuerat, mirantibus cunctis
 atque laudantibus, suspirans ait, Quid si ipsam
 audissetis bestiam, sua verba resonantem? Hæc non
 dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis
 à me audire, vel velis discere: sed quod ardor tu-
 us & discendi studium etiam absque nobis per se
 probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore
 laudabile est. Non quid invenias, sed quid quæ-
 ras consideramus. Mollis cera, & ad formandum
 facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus:
 tamen virtute totum est quidquid esse potest.
 Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moy-
 si & Prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus
 spiritualibus telis, postea diceret confidenter, Arma
 nostræ militiæ, non carnalia sunt, sed potentia
 Deo, ad destructionem munitionum, consilia
 destruentes, & omnem altitudinem extol-
 lentem se adversus scientiam Dei, & captivantes
 omnem intellectum ad obediendum Christo, &
 parati subjugare omnem inobedientiam. Ad
 Timotheum scribit ab infantia sacris literis e-
 ruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne
 negligat gratiam quæ data sit ei per impositio-
 nem manus presbyterii. Tito præcipit ut inter
 ceteras virtutes episcopi, quem brevi sermone
 depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scri-
 pturarum, Obtinentem, inquit, eum, qui se-
 cundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut
 potens sit exhortari in doctrina sana, & con-
 tradicentes revincere, Sancta quippe rustici-

I I

Actoꝝ.

9.

1. *Coro.*

13. *a.*

Galat.

1. *d.*

Galat.

2. *d.*

I I I.

Actoꝝ.

22. *a.*

2 *Coro.*

10. *b.*

2 *Timoꝝ.*

3. *d.*

1 *Timoꝝ.*

4. *d.*

Tit. i. bꝝ.

I V.

Agg.
2. b.

Deute.
32. a.

Psal. 1.
Dan.
12. b.

Affor
4. c.

Isaie
54. d.
Ioan.
6. a.
Luce
2. f.

2 Cor.
11. b.
Iogm.
3. a.

V.

Abd.
2. c.

vas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias propheta, immo per Aggæum Dominus, interroga, ait, sacerdotes legem: in tantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimo octavo, Cantabiles mihi erant justificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cum eum David arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit, In lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait, justos fulgere sicut stellas, & intelligentes, id est doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent, iusta rusticitas, & doctæ iustitia? Alii stellis, alii cælo comparantur. Quamquam juxta Hebraicam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & scripturarum sanctarum erat armarium. Pharisei stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Ioanne quomodo legem sciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant juxta quod scriptum est, Ἐσθιδῶκτοι. Duodecim annos Salvator impleverat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Ioannem: quorum uterque dicere poterat, Etsi imperitus sermone, non tamen scientia: Ioannes rusticus, piscator, indoctus? & unde illa vox obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græce multa significat, nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa uniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ universa recte intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam: & quam-

quamquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: *29. e.*
 sapientiam autem non sæculi hujus, nec principum sæculi istius, quæ destruitur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinavit Deus ante sæcula. Dei sapientia, Christus est. Christus enim, Dei virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua & noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filiis in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula: prædestinatus autem & præfiguratus in lege & Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. Aperiebantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti litteras ut legat, respondebit tibi, Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille referaverit qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, immo vir (sic enim eum scriptura cognominat) cum legeret Isaiam prophetam, interrogatus à Philippo, Putasne intelligis, quæ legis: respondit, Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunuchis, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est de extremis mundi finibus, venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis divinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo legeret litteras sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & sanctus factus est, ac magister de discipulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quam in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breviter (neque enim epistolatis angustia evagari longius poteratur) ut

Isa.
29. e.
1 Cor.
1. c.
2 Cor.
5. b.
Coloss.
2. a.
10am.
8. g.
Ezech.
1. a.
Psalms.
118.
1 Rom.
7. c.
2 Cor.
3. d.
Apoc.
5. a.
Isaia
29. d.
Apoc.
3. b.
Actov.
8. c.

Intelligens se in Scripturis sacris sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μὲν θοδὸν, ἱμπαρίων. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu administrantur. Agricolæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumque cæfores, lanarii quoque, & fullones & ceteri qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alii adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur, Alii discunt, pro pudor, à feminis, quod viros doceant. & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immo audacia, edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si forte ad Scripturas sanctas post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homero centonas, & Vergilio centonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit: *Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam nova progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immo, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.*

VII.
Genesis

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de divisione terræ, de confusione linguarum & gentium, usque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exodus

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis divinisque præceptis.

Leviticus

In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, immo singulæ pæne syllabæ, & vestes Aa-

Non, & totus ordo Leviticus spirant celestia sacramenta.

Numeri vero nonne totius arithmeticae, & prophetiae Balam, & quadraginta duarum per erenum mansionum mysteria continent?

Deuteronomium quoque secunda lex, & Evangelicae legis praefiguratio, nonne sic ea habet quae priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

Iob exemplar patientiae, quae non mysteria suo sermone complectitur: Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges Dialecticae, propositione, assumptione, confirmatione, conclusionem determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (ut de ceteris fileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum: & rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est haec spes mea in sinu meo.

Veniam ad Iesum Nave, qui typum Domini non solum gestis, verum etiam nomine praefert. transit Iordanem, hostium regna subvertit, dividit terram vectori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiae caelestisque Ierusalem spiritualia regna describit.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figurae sunt.

Ruth Moabitris, Isaiae explet vaticinium, dicens, Emitte agnum Domine Dominatorem terrae de petra deserti ad montem filiae Sion.

Samuel in Heli mortuo, & occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque David, novi sacerdotii, novique imperii sacramenta testatur.

Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, à Salomone usque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabat usque ad Osee, qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris; Ecclesiae paucitas, & haereticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim prophetae in unius voluminis angustias coartati, multo aliud, quam sonet in littera, praefigurant.

Osee crebro nominat Ephraim, Samaritanam, Ioseph, Iezrahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis

Numeri

Deuteronomium

1 Cor. 14. de

Iob

Iosue f. de Iesue Nave

Lib. Iudicum

Ruth Isaie 16. de

Reg. 1. & 11.

Reg. 111. & 14.

Osee

Alios, & adulteram cubiculo clausam mariti, mus-
to tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri
ad se reditum, praestolari.

Joel.

Joel filius Phatuel describit terram duodecim tri-
buum, erica, bruchio, locusta, rubigine vastaate
consumptam: & post everfionem prioris populi, ef-
fusum iri Spiritum sanctum super servos Dei & an-
cillas, id est super centum viginti credentium no-
mina, & effusum iri in coenaculo Sion. Qui cen-
tum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim
& per incrementa surgentes, quindecim graduum
numerum efficiunt, qui in psalterio mystice con-
tinentur.

Abdo.
2. f.

Amos.

Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora di-
stringens, paucis verbis explicari non potest. Quis
enim digne exprimat tria aut quattuor scelera Da-
masci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum
Ammon & Moab, & in septimo & octavo gradu
Judæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues,
quæ sunt in Samariæ monte, & ruituram domum
majorem minoremque testatur. Ipse cernit fectorem
locustæ, & stantem Dominum super murum litum
vel adamantinum, & uncinum pomorum, attra-
hentem supplicia peccatoribus, & famem in terram
non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi
verbum Dei.

Abdias.

Abdias, qui interpretatur servus Dei, per-tonat
contra Edom sanguineum terrenumque hominem
fratris, quoque Jacob semper æmulum, hasta pec-
cutit spiritali.

Jonas.

Jonas, columba pulcherrima, naufragio suo pas-
sionem Domini prafigurans, mundum ad poeniten-
tiam revocat: & sub nomine Ninive, Gentibus
salutem nuntiat.

Michæas.

Michæas de Morasthi coheres Christi, vastatio-
nem annuntiat filix latronis, & obsidionem ponit
contra eam: quia maxillam percusserit judicis Israel.

Nahum.

Nahum consolator orbis increpat civitatem san-
guinum, & post everfionem illius loquitur, Ecce
super montes pedes evangelizantis, & annuntiantis
pacem.

Habacuc.

Habacuc luctator fortis & rigidus stat super cu-
stodiam suam, & figit gradum super munitionem,
ut Christum in cruce contempletur, & dicat, Ope-
ruit caelos gloria ejus, & laudis ejus plena est terra.
Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus:
ibi abscondita est fortitudo ejus.

*Sopho-
nias.*

Sophonias speculator, & arcanorum Dei cogni-
tor, audit clamorem à Porta piscinum, & ejulatum à
Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quo-
que ululatum habitatoribus Pile, quia conticuit

omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento.

Aggæus festivus & lætus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret: destructum templum ædificat, Deumque patrem inducit loquentem, Adhuc unum modicum, & ego commovebo cælum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Aggæus

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibulis sordidis indutum & lapidem oculorum septem; candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque olivas à sinistris lampadis cernit & dextris: ut post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pulvum filium asinæ subjugalis.

Zacharias

Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Malachias

Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielelem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.

Isaias

Secundus virgam nucem, & ollam succensam à facie aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum.

Ieremias

Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Ezechielem

Quartus vero, qui & extremus inter quatuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi *φιλίωγ*, lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat.

Danielis

David Simonides noster, Pindarus, & Alceus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem.

Davidis

Salomon pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Proverbia. Ecclesia.

Esther in Ecclesiæ typo, populum liberat de periculo; & interfecto Aman, qui interpretatur inicium.

Canicula.

quitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in posteros.

*Parali-
pomen.*

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris *ἱστοριῆς*, tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, se ipsum irrideat. Per singula quippe nomina juncturasque verborum, & prætermisæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones.

*Esdra.
Nehem.
quis.*

Esdra & Nehemias, adjutor videlicet, & consolator à Domino, in unum volumen coartantur, instaurant templum, muros exterrunt civitatis; omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, Levitarum Israelis, profelytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice præferunt, aliud continent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non impleisse quod volui. Audivimus tantum, quid nosse, quid cupere debeamus, ut & nos quoque possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore. Ceterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio.

*Psal.
118. c.*

Tangam & novum breviter Testamentum.

*Mat-
thæus.
Marcus.
Lucas.
Ioan-
nes.
Exec. 1.*

Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes, quadruga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & ubique volitantia, tenent se mutuo, sibi que perplexi sunt; & quasi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit.

*Paulus
Aposto-
lus.*

Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias: octava enim ad Hebræos, à plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quam pauca scribere.

*Actus
Aposto-
2. Cor. 8.*

Actus Apostolorum undam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis esse medicinam.

*Jacobus.
Petrus
Ioannes.
Iudas.*

Jacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit, qui non in earum lectione cæcuet.

*Apoca-
lypsis.*

Apocalypsis Ioannis, tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus

omnis inferior est. In verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater charissime, in hæc vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil querere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, & in una eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sediti me præfero, magistrum reuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens inuenit. Discamus in terris, quorum *Math.*
 scientia nobis perseveret in cælo. Obviis te manibus excipiant, & (ut inepte aliquid, ac de Herma- *7. a.*
 goræ tumiditate effutiam) quidquid quæseris, tecum *Lucæ*
 scire conabor. Habes hic amantissimum tui *11. b.*
 fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitiae, amorem Christi. Nam prudentiam & eloquii venustatem etiam absque illo ipsa epistola præferbat. Festina, quæso te, & hærentis in falo naviculæ funem magis præcide, quam solve. Nemo renuntia- *VIII.*
 turus sæculo bene potest vendere, quæ contempsit ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est, Avaro *Prov.*
 tam deest quod habet, quam quod non habet. Credenti *17.*
 totus mundus divitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamus, tanquam nihil *2. Cor.*
 habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus *6. b.*
 divitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate *Math.*
 rem tuam, vende: si non habes, projice. Tollenti *5. g.*
 tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet nisi *Math.*
 tu, semper recrastinaus, & diem de die trahens, *4. e.*
 caute & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, *Marc.*
 non habet Christus unde alat pauperes suos. Totum *12. d.*
 Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli navem *Lucæ*
 tantum & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit *21. 4.*
 in gazophylacium, & præfertur Crossi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

P R Æ F A T I O
S. H I E R O N Y M I
P R E S B Y T E R I

In Pentateuchum Moysi ad Desiderium.

Dan. 9. **D**esiderii mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præfatio futurorum, cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, ut translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe, & obrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta interpretum suggillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego fœpissimè testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate foedari. Quod ut auderem: Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco, & obelo opus omne distinguens: dum aut elucescere facit quæ minus ante fuerant; aut superflua quæque jugulat & confodit, maxime quæ Euangelistarum & Apostolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de veteri testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud ex Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazareus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se: & multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sunt: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osea, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum aequè in Isaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nœnias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut, aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: ut & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus auctor septuaginta cel-

Exod. 35.

Os. 11.

Isa. 11.

Zach.

12.

Pro. 18.

Isa. 64.

cellulas Alexandriae mendacio suo extruxerit : quibus divisi eadem scriptitarint : cum Aristæus ejusdem Ptolemæi ὑπεροπτης , & multo post tempore Iosephus , nihil tale retulerint : sed in una basilica congregatos , contulisse scribant , non prophetaffe. Aliud est enim vatem , aliud est esse interpretem : ibi Spiritus ventura prædicit : hic eruditio & verborum copia , ea quæ intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius , Oeconomicum Xenophontis , & Platonis Protagoram , & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem , affarus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes , aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit : ut quod illi tacuerunt , hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur ? damnamus veteres ? Minime. Sed post priorum studia , in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi , & quod nesciebant , dubiis protulere sententiis : nos vero post passionem & resurrectionem ejus , non tam prophetiam quam historiam scribimus. aliter enim audita , aliter visa narrantur , quod melius intelligimus , mellus & proferimus. Audi igitur æmule , obrectator ausculta : non damno , non reprehendo Septuaginta : sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat , quos ante prophetas inter spiritualia charismata positos lego : in quibus ultimum pæne gradum Interpretes tenent. Quid livore torqueris ? quid imperitorum animos contra me concitas : Sicubi in translatione tibi videor errare , interroga Hebræos , diversarum urbium magistros consule Quod illi habent de Christo , tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis usurpata testimonia probaverunt , & emendatiora sunt exemplaria Latina quam Græca , & Græca quam Hebraica. Verum hæc contra invidos. Nunc te precor Desideri charissime , ut me , quia tantum opus subire fecisti , & à Genesi exordium capere , orationibus juves : quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri , in Latinum eos transferre sermonem.

E I V S D E M
I N I O S V E
P R Æ F A T I O.

TAndem finito Pentateucho Moyſi, velut grandi ſcœnore liberati, ad Ieſum filium Nave manum mittamus, quem Hebræi יְהוֹשֻׁעַ נֹון Id eſt Iofue filium Nun, vocant: & ad iudicum librum, quem מִשְׁפָּט appellant: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem, ut ſilvam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diſiſas, diligens ſcriptor conſervet: ne & noſter labor, & illius ſtudioſum pereat. Et ut in primis, quod ſæpe teſtatus ſum, ſciat me non in reprehentionem veterum nova cudere, ſicut amici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen noſtra delectant) ut pro Græcorum ἐξυπλοῖς, quæ & ſumptu & labore maximo indigent, editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & unuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & utique non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpium, & ſanctum opus venenata carpere lingua, vel ſuſcipiens, ſi placeat; vel contemnens, ſi diſplicet; meminertique illorum verſuum, *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adverſus fratrem tuum loquebaris: & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimavi inique quod ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis utilitas eſt, nos laborando ſudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quod calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & Eccleſiæ homines id deſpicere, immo lacerare, unde adverſarii torqueantur? Quod ſi vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non diſplicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ ſub aſtericis, & obelis vel addita ſunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danieleſem juxta Theodotionis translationem, eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eufebium Pamphili, cunctas editiones ſimiliter diſſerentes? Aut quæ ſuis ſtultitia, poſtquam ve-*

Pſal. 49.

ea dixerint proferre quæ falsa sunt? Vnde autem in novo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui; decrevimus, dum spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omis- sum jam diu opus, quasi quodam postliminio, re- petere: præsertim cum & admirabilis sanctusque vir Pamnachus, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinantes, mortiferos Sirenarum can- tus furda debeamus aure transire.

P R Æ F A T I O N E M
ejusdem sancti Hieronymi in li-
bros Regum supra reperiens, ideo
in principio positam, quod libro-
rum sacrorum ordinem contineat.
Inscribitur autem, Prologus ga-
leatus.

*Ejusdem in librum Paralipomenon
præfatio.*

S I Septuaginta interpretum, pura & ut ab
eis in Græcum versa est, editio permaneret,
superflue me, Chromati episcoporum san-
ctissime atque doctissime, impelleres, ut He-
braea tibi volumina Latino sermone transferrem.
Quod enim semel aures hominum occupaverat, &
nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem, justum erat
etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum
pro varietate regionum diversa ferantur exempla-
ria, & germana illa antiquaque translatio corrupta
sit, atque violata; nostri arbitrii putas, aut è
pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus
in veteri opere cudere, illudentibusque Indæis,
cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexan-
dria & Ægyptus in Septuaginta suis Hefychium
laudat auctorem. Constantinopolis usque Antio-
chiam Luciani martyris exemplaria probat. Me-
diæ inter has provinciæ Palæstinos codices legunt;
quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus
vulgaverunt; totusque orbis hac inter se trifaria
vario.

varietate compugnat. Et certe Origenes non solum
 exempla composuit quattuor editionum; regione
 singula verba describens, ut urnus dissentiens, sta-
 tim ceteris inter se consentientibus arguatur: sed,
 quod majoris audaciæ est, in editione Septuaginta
 Theodotionis editionem miscuit, asteriscis desi-
 gnans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex su-
 persuo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit
 non tenere quod semel susceperant; & post Se-
 ptuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore jactan-
 tur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesijs
 legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non
 suscipiant Latini mei, qui inviolata editione veteri
 ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, &
 quod his majus est, Apostolis auctoribus compro-
 bem? Scripsi nuper librum de optimo genere in-
 terpretandi, ostendens illa de Evangelio, Ex
 Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Naza-
 ræus vocabitur: & Videbunt in quem compunxe-
 runt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit,
 nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt,
 quæ præparavit Deus diligentibus illum: cetera-
 que his similia, in Hebræorum libris inveniri. Cer-
 te Apostoli & Evangelistæ, Septuaginta interpre-
 tes noverant: & unde eis hæc quæ in Septuaginta
 Interpretibus non habentur? Christus Dominus
 noster utriusque Testamenti conditor, in Euan-
 gelio secundum Ioannem, Qui credit, inquit, in
 me, sicut dicit Scriptura flumina de ventre ejus
 fluent aquæ vivæ: Vtique scriptum est, quod Sal-
 vator scriptum esse testatur, Vbi scriptum est? Se-
 ptuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia.
 Ad Hebræos igitur revertendum est, unde & Domi-
 nus loquitur, & discipuli exempla præsumunt.
 Hæc pace veterum loquor, & obrectatoribus meis
 tantum respondeo, qui canino dente me rodunt.
 in publico detrahentes, & legentes in angulis,
 iidem & accusatores & defensores, cum in alijs
 probent quod in me reprobant: quasi virtus & vi-
 tium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ce-
 terum memini, editionem Septuaginta translatō-
 rum, olim de Græco emendatam tribuisse me no-
 stris: nec inimicum debere existimari eorum, quos
 in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc
 דברי היום, id est Verba dierum, interpretatus
 sum: idcirco feci, ut inextricabiles moras, & sil-
 vam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio,
 sensuumque barbariem apertius & per versuum
 cola dilgererem, mihimetipsi & meis juxta Isma-
 eliam caneus, nisi aures surdæ sunt ceterorum.

Mat. 2.
 Joa. 19.

1 Cor. 2

Joa. 7.

*Ad Dominionem & Rogatianum, in
eundem præfatio ejusdem.*

Quomodo Græcorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint & tertium Virgilio librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroëraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis navigaverint: ita sanctam Scripturam Lucidius intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus sit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. unde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: ut circumitemus provinciam, quam universæ Christi Ecclesie sonant. Fateor enim, mi Dominion & Rogatiane charissimi, nunquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum: quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo à vertice, ut ajunt, usque ad extremum unguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod jubebatis. Libere enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tum Hebræa quam Barbara quadam, & Sarmatica nomina congesta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transfulerant, sed scriptorum culpæ ascribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina, subtractis è medio syllabis, in unum vocabulum cogunt, vel è regione unum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipsæ appellationes, ut plerique existimant, sed urbes, & regiones, & non homines & saltus, & provincias sonant, & oblique sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historiae: de quibus in Regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Quæ utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus sit: & apud illos vocatus, דברי הימים, id est Verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos divisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, ut eum in tres partes secent, cum unus à suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequen-

ter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantias sonant. Ad extremum quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historiae quæ vel prætermittæ sunt in suis locis, vel perstrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicantur. Oratorum itaque vestrarum adjutus auxilio, nisi librum benevolis placitum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quam discere. Siquis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis; & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi vero obelus, transversa scilicet virga, præposita est, illic signatur quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

Ejusdem ad Domnionem & Rogatianum, in Esdræ, & Nehemiam præfatio.

Vtrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita cervicem premit, ut ante sub fasce ruendum sit, quam levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia: qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quod occulte legunt, in tantum ut clamare compellat, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribitis atque rescribitis, ut Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium querere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis: vitæque eorum supercilium qui judicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil noverunt.

Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar; admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat quod unus à nobis liber editus est: nec apocryphorum tertii & quarti somniis delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæque sermones in unum volumen coartantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inversa demonstrat; nec potest utique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Videbunt in quem compunxerunt: multaque alia, quæ latiori operi reservamus: & quærite ab eo ubi scripta sint. cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quam à me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac benevolentiam, qui post Septuaginta translatores, jam Christi Evangelio corruscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiose legunt, & post Origenis laborem in hexaplis, ecclesiis dedicarunt. Quanto magis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes, quis è multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ sensum relinquens, uniuscujusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem parvam habemus scientiam, & Latinus nobis ut cunque sermo non

deest, & de aliis magis possumus judicare, & eam quae ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet hydra sibilat, victorque Sinon incendia jactet: nunquam meum, juvare Christo, silebit eloquium: etiam praecisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, litteras calumniaentur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractioe & odio deterrebor.

*Ejusdem ad Chromatium & Eliodorum
in Tobiam praefatio.*

Matri non desino exactiois vestrae instantiam. Mexigitis enim ut librum Chaldaeo sermone conscriptum, ad Latium stylum traham; librum utique Tobiae, quem Hebraei de catalogo divinarum scripturarum secantes, his quae hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebraeorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse judicans Pharisaeorum displicere judicio, & Episcoporum jussionibus deservire, institi ut potui. Et quia vicina est Chaldaeorum lingua sermoni Hebraico, utriusque linguae peritissimum loquamem reperiens, unius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem hujus operis compensabo, cum gratum vobis didicero, me, quod jubere estis dignati, complexisse.

Ejusdem praefatio in librum Iudith.

A pud Hebraeos liber Iudith inter hagiographa legitur: cujus auctoritas ad roboranda illa quae in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Chaldaeo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicana in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestrae, immo exactioi: & sepositis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic unam incubrationculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem viciosissimam amputavi: sola ea, quae intelligentia integra in verbis Chaldaeis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam praconis declagate. Haec enim non solum

solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Ejusdem in librum Esther præfatio.

Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum, quem ego de archivis Hebræorum revelans, verbum è verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum sinibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri; sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam passus est, vel qui injuriam fecit. Vos autem ô Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspiciate; ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habentur, historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum, Qui ejusmodi sunt, servi Christi esse non possunt. Rursus, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes, scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insigniare studioso lectori. Nos enim juxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta additione maluimus.

Psal. 52.

Gal. 3.

Ejusdem in librum Job præfatio.

Cogor per singulos scripturæ divinæ libros adversariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex utroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint; & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis asterisqueque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obrectatores mei

recipere in toto , quod in partibus susceperunt , aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest , ut quos plura intermisisse susceperint , non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur , præcipue in Iob : cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt , subtraxeris , pars maxima detruncabitur , & hoc duntaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos , ante eam translationem , quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus , septingenti ferme aut octingenti versus desunt ; ut decurtatus & laceratus corrosusque liber , foeditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem : sed ex ipso Hebraico , Arabicoque sermone , & interdum Syro , nunc verba , nunc sensus , nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus : & quod Græci rhetores vocant, ἐρηματισμὸν Ⓞ, dum qui aliud loquitur , aliud agit : ut si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus , quanto fortius presseris , tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis , Lyddæum quemdam præceptorem , qui apud Hebræos primus haberi putabatur , non parvis redemisse nummis : cujus doctrina an aliquid profecerim , nescio : hoc unum scio , non potuisse me interpretari , nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis , usque ad verba Iob , apud Hebræos prosa oratio est. Porro à verbis Iob , in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum , & nox in qua dictum est,

Job. 42. Conceptus est homo : usque ad eum locum , ubi ante finem voluminis scriptum est , Idcirco ipse me reprehendo , & ago poenitentiam in favilla & cinere : hexametri versus sunt , dactylo spondeoque currentes : & propter linguæ idioma , crebro recipientes & alios pedes , non earundem syllabarum , sed eorundem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis : quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A suprascripto autem versu usque ad finem libri , parvum comma quod remanet , prosa oratione contextitur. Quod si cui videtur incredulum , metra scilicet esse apud Hebræos , & in morem nostri Flacci , Græcique Pindari , & Alcæi , & Sapphus , vel Pfalterium , vel Lamentationes Jeremiæ , vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendendi ; legat Philonem , Iosephum , Origenem , Cæsariensem Eusebium , & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quoque propter carnes mei , idcirco me in hoc volumine laborasse , non ut interpretationem antiquam reprehenderem , sed

ut cæ

ut ea quæ in illa aut obscura sunt , aut omiſſa , aut certe ſcriptorum vitio depravata , maniſteſtiora noſtra interpretatione fierent ; ut qui Hebræorum ſermonem ex parte didicimus , & in Latino pene ab iſſis cunabulis inter Grammaticos & rhetores philoſophos detriti ſumus. Quod ſi apud Græcos , poſt Septuaginta editionem , jam Chriſti Euangelio coruſcante , Iudæus Aquila , & Symmachus ac Theodoro , Iudaizantes hæretici , ſunt recepti , qui multa myſteria Salvatoris ſubdola interpretatione celarunt , & tamen in ἐξῆραλοις habentur apud eccleſias , & explanantur ab eccleſiaſticis viris : quanto magis ego Chriſtianus , & de parentibus Chriſtianiſ natus , & vexillum crucis in mea fronte portans , cuius ſtudium fuit omiſſa repetere , depravata corrigere , & ſacramenta Eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone ; vel à ſtudioſis , vel à malignis lectoribus non debeo reprobari ? Habeant qui volunt veteres libros , vel in membranis purpureis auro argentoque deſcriptos , vel uncialibus , ut vulgo ajunt , litteris ouera magis exarata , quam codices : dummodo mihi , meiſque permittam pauperes habere ſchedulas , & non tam pulchros codices , quam emendatos. Vtraque autem editio , & Septuaginta juxta Græcos ; & mea juxta Hebræos , in Latium meo labore translata eſt. Eligat unusquiſque quod vult ; & ſtudioſum me magis , quam malevolum probet.

Alia ejuſdem præſatio.

SI aut fiſcellam junco texerem , aut palmarnm folia complicarem , ut in ſudore vultus mei comederem panem , & ventris opus follicita mente pertractarem) nullus morderet , nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta ſententiam Salvatoris , volo operari cibum qui non perit , & antiquam divinoꝝ voluminaꝝ viam ſentibus virgultisꝝque purgare ; error mihi geminus inſiſtitur : corrector vitioꝝ , falſarius dicor , & errores non auferre , ſed ferere. Tanta eſt enim vetuſtatis conſuetudo , ut etiam conſeſſa plerique vitia placeant : dum magis pulchros habere volunt codices , quam emendatos. Quapropter , ô fratres dilectiſſimi , unicum nobilitatis , & humilitatis exemplar , pro ſtabello , calathis , ſportellisꝝque , munuſculis monachorum , ſpiritualia hæc & manſura dona ſuſcipite , ac beatum Iob , qui adhuc apud Latinos jacebat in ſtercore , & vermibus ſcatebat errorum , integrum immaculatumꝝque gaudete. Quomodo enim poſt probationem atque victoriam , duplicia ſunt ei univerſa reddita : ita ego in lingua noſtra , ut audacter lo-

quar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos,
& unumquemque lectorem solita præfatione com-
moneo, & in principiis librorum eadem semper an-
nectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas
videritis, sciatis ea quæ subjecta sunt, in Hebræis
voluminibus non haberi. Porro ubi stellæ imago
præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita
fuit. nec non & illa quæ haberi videbantur, & ita
corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent,
orantibus vobis magno labore correxi: magis utile
quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus,
quam ex aliorum negotio.

*Ejusdem in Psalterium, quod secundum
Septuaginta editionem correxit;
præfatio.*

Psalterium Romæ dudum positus emendaram: &
juxta Septuaginta interpretes, licet cursim, ma-
gna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursus
videtis, ô Paula & Eustochium, scriptorum vitio
depravatum, plusque antiquum errorem, quam
novam emendationem valere: me cogitis, ut vel-
uti quodam novali, scissum jam arvum exerceam,
& obliquis sulcis renascentes spinas eradiceam: æ-
quum esse dicentes, ut quod crebro male pillular,
crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione
commoneo tam vos, quibus forte labor ille defu-
dat, quam eos qui exemplaria istiusmodi habere
voluerint, ut, quæ diligenter emendavi, cum cura
& diligentia transcribantur. Notet sibi unusquis-
que vel jacentem lineam, vel radiantia signa; id est
obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgu-
lam præcedentem, ab eo usque ad duo puncta quæ
impressimus, sciat in Septuaginta translucoribus
plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ simili-
tudinem, de Hebræis voluminibus additum noverit
æque usque ad duo puncta, juxta Theodotionis
duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis à
Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo
& vobis & studioso cuique fecisse me sciens, non
ambigo multos fore, qui vel invidia, vel superci-
lio malint contemnere videri præclara, quam di-
scere: & de turbulento magis rivo, quam de pu-
rissimo fonte potare.

*Ejusdem præfatio in libros Sa-
lomonis.*

Iungat epistola, quos jungit sacerdotium, immo
charta non dividat, quos Christi necit amor.

Commentatios in Osee , Amos , Zachariam , Mala-
 sham , quos poscitis , scripsissem si licuisset præ va-
 letudine. Mittitis solatia sumptuum ; notarios no-
 stros & libraros sustentatis , ut vobis potissimum
 nostrum defudet ingenium. Et ecce ex latere fre-
 quens turba diversarum poscentium ; quasi aut æquum
 sit , me vobis esurientibus , aliis laborare ; aut in-
 ratione dati & accepti , cuiquam præter vos , obno-
 xius sim. Itaque longa ægrotatione fractus , ne pe-
 nitus hoc anno reticerem , & apud vos mutus essem ,
 tridui opus nomini vestro consecravi , interpreta-
 tionem videlicet trium Salomonis voluminum :
 משלי quas Hebræi Parabolas , vulgata autem edi-
 tio Proverbia vocat : קהלת , quem Græce Ec-
 clestasten , Latine concionatorem possumus dicere ;
 שיר השירים , quod in nostra lingua vertitur
 Canticum canticorum. Fertur & Panæretos Iesu
 filii Sirach liber , & alius pseudepigraphus , qui
 Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem ,
 Hebraicum reperi ; non Ecclesiasticum , ut apud
 Latinos , sed Parabolas prænotatum , cui juncti
 erant Ecclesiastes & Canticum canticorum : ut simi-
 litudinem Salomonis , non solum librorum numero ,
 sed etiam materiarum genere cœquaret. Secundus
 apud Hebræos nusquam est , quin & ipse stylus ,
 Græcam eloquentiam redolet : & nonnulli scripto-
 rum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant.
 Sicut ergo Iudith , & Tobie , & Machabæorum li-
 bros legit quidem Ecclesia , sed eos inter canonicas
 scripturas non recipit : sic & hæc duo volumina le-
 gat ad ædificationem plebis , non ad auctoritatem
 Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui
 sane Septuaginta interpretum magis editio placet ,
 habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim
 nova sic cudimus , ut vetera destruamus. Et tamen
 cum diligentissime legerit , sciat magis nostra scripta
 intelligi , quæ non in tertium vas transfusa coacue-
 rint , sed ita de prælo purissimæ commendata
 testæ , suum saporem servaverint.

*Ad Paulam & Eustochium in translatio-
 nem Isaia ex Hebraica veritate ,
 ejusdem præfatio.*

Nemo cum prophetas versibus viderit esse descri-
 ptos , metuo eos existimet apud Hebræos ligari
 & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Sa-
 lomonis : sed quod in Demosthene & Tullio solet
 fieri , ut per cola scribantur & commata , qui uti-
 que prosa , & non versibus conscripserunt. Nos quo-
 que

que utilitati legentium providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis & urbanae eloquentiae, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, ut praeter ceteris, florem sermone ejus, translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quod non tam propheta dicendus sit, quam evangelista. Ita enim universa Christi Ecclesiaque mysteria ad liquidum profectus est, ut non putes eum de futuro varicuari, sed de praeteritis historiam texere. Vnde conjicio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suae sacramenta perspicue Ethnicis prodere: ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quae, cum hanc editionem legeritis, ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse judicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere moribus plurimorum, qui stimulantur invidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo Graeci post Septuaginta translatores Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinae suae, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant; sic & isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur non ex judicio, sed ex odii praesumptione ignorata damnare. Propheta vit autem Isaia in Jerusalem, & in Iudaea, necdum decem tribubus in captivitate ductis: ac de utroque regno, nunc committim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad praesentem respiciat historiam, & post Babyloniam captivitatem reditum populi significet in Iudaeam: tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Christi est. Quem quanto plus amatis, o Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, ut pro obprobratione praesenti, qua me indefinenter aemuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinae linguae eruditione sudasse, ne Iudaei de falsitate Scripturarum ecclesiae ejus diutius insultarent.

Ejusdem in Ieremiam praefatio.

¶ Ieremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebraeos Isaia & Osee & quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus

fibus par est : quippe qui eodem spiritu prophetis-
 verit. Porro simplicitas eloquii, à loco ei in quo
 natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est
 usque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans
 milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris ute-
 ro sanctificatus : virginitate sua evangelicum virum
 Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est
 puer : & captivitatem urbis atque Iudææ, non so-
 lum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam
 decem tribus Israel Assyrii in Medos transfulerant :
 jam terras earum, coloniæ Gentium possidebant.
 Vnde in Iuda tantum, & in Benjamin prophetavit :
 & civitatis suæ ruinas quadruplici planxit alpha-
 beto, quod nos mensuræ metri versibusque reddidi-
 mus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græ-
 cos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam
 fidem correximus. Librum autem Baruch notarii
 ejus, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur,
 prætermisimus : pro his omnibus maledicta ab æmu-
 lis præstolantes, quibus me necesse est per singula
 opuscula respondere. Et hoc patior : quia vos me
 cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fue-
 rat modum furori eorum silentio meo ponere, quam
 quotidie novi aliquid scriptitantem, invidorum in-
 saniam provocare.

Ejusdem in Ezechielem præfatio.

EZechiel propheta cum Joachin rege Iuda capti-
 vus ductus est in Babylonem : ibique iis qui
 cum eo captivi fuerant, prophetavit, poenitentibus
 quod ad Jeremiæ vaticinium se ultro adversariis tra-
 didissent, & viderent adhuc urbem Ierosolymam
 stare, quam ille casuram esse prædixerat. Trigesimo
 autem ætatis suæ anno, & captivitatis quinto : exor-
 sus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore,
 licet posterior, hic in Chaldæa, Jeremias in Iudæa
 prophetaverunt. Sermo ejus nec satis disertus, nec
 admodum rusticus est : sed ex utroque medie tem-
 peratus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Jeremias : prin-
 cipia voluminis & finem magnis habens obscurita-
 tibus involuta. Sed & vulgata ejus editio non mul-
 tum distat ab Hebraico, Vnde non satis miror quid
 causæ extiterit, ut si eosdem in universis libris ha-
 bemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa
 transfulerint. Legite igitur & hunc juxta transla-
 tionem nostram : quoniam per cola scriptus & com-
 mata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si
 autem amici mei & hunc subsannaverint ; dicite eis
 quod nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne
 illud eis eveniat quod Græce significansius dicitur,

ut vocentur φαγολοιδοροι, quod est, manducantes
fannas.

Ejusdem in Daniele praefatio.

DAnielem prophetam juxta Septuaginta inter-
pretes, Domini Salvatoris Ecclesiae non legunt,
utentes Theodotici editione: & hoc cur accide-
rit, nescio. Sive enim quia sermo Chaldaicus est,
& quibusdam proprietatibus à nostro eloquio dif-
crepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem
linguae lineas in translatione servare: sive sub no-
mine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldaeam
linguam sciente, editus est liber: sive aliud quid
causae extiterit ignorans: hoc unum affirmare pos-
sum, quod multum à veritate discordet, & recto
judicio repudiatus sit. Sciendum quippe est, Danie-
lem maxime & Esdras, Hebraicis quidem litteris,
sed Chaldaeo sermone conscriptos, & unam Ieremiae
pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua pluri-
mam habere societatem. Denique & ego adolescentu-
lus, post Quintiliani & Tullii lectionem ac flores
rhetoricos, cum me in linguae hujus pistrinum re-
eluissem: & multo sudore, multoque tempore vix
coepissem anhelantia stridentiaque verba resonare,
& quasi per cryptam ambulans, rarum desuper
lumen aspicerem, impegi novissime in Daniele:
& tanto taedio affectus sum, ut desperatione subita
omnem laborem veterem voluerim contemnere. Ve-
rum adhortante me quodam Hebraeo, & illud mihi
crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus
omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter
Hebraeos coepi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et
ut verum fatear, usque ad praesentem diem magis
possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere,
quam sonare. Haec idcirco refero, ut difficultatem
vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebraeos nec
Susannae habet historiam, nec hymnum trium pue-
rorum, nec Belis draconisque fabulas: quas nos
quia in toto orbe dispersae sunt, vero auteposito,
easque jugulante, subjecimus: ne videremur apud
imperitos magnam partem voluminis detruncasse.
Audi vi ego quendam de praceptoribus Iudaeorum,
cum Susannae derideret historiam, & à Graeco ne-
scio quo eam diceret esse confictam: illud opponere
quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymo-
logias has ἀπὸ τῆς ἁίης ἕλσας, καὶ ἀπὸ τῆς
πρίης πρίσας, de Graeco sermone descendere. Cu-
jus rei nos intelligentiam nostris hanc possumus da-
re: Ut verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse
eum, ilico pereas: & à lentisco, in lentem te com-
minuat

minuat angelus : vel non lente pereras : aut lentus,
 ū est flexibilis ducaris ad mortem : five aliud quid
 ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuisse
 otii tribus pueris cavillabatur, ut in camino æstuan-
 tis incendii metro luderent : & per ordinem ad lau-
 dem Dei omnia elementa provocarent, aut quod mi-
 raculum, divinæque aspirationis indicium, vel
 draconem interfectum ossa picis, vel sacerdotum
 Belis machinas deprehenſas : quæ magis prudentia
 solertis viri, quam prophetali essent spiritu perpe-
 trata ? Cum vero ad Habacuc veniret, & de Iudæa
 in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quæ-
 rebat exemplum ubi legisset in toto veteri testa-
 mento quemquam sanctorum gravi volasse corpore,
 & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse,
 cui cum quidam è nostris satis ad loquendum prom-
 ptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & di-
 ceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum:
 derisit hominem, & ex ipſo volumine demonstravit
 Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. De-
 nique & Apostolum nostrum, videlicet ut eruditum
 virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non
 fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed
 dixisse, Sive in corpore, sive extra corpus, nescio, 2 Cor.
 Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in 12.
 libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris
 arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo,
 non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophe-
 tas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt.
 In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura divi-
 ditur : in legem, in prophetas, & in hagiographa,
 id est in quinque, & octo, & in undecim libros :
 de quo non est huius temporis differere. Quæ autem
 ex hoc propheta, immo contra hunc librum, Por-
 phyrus objiciat : testes sunt Methodius, Eusebius,
 & Apollinarius qui multis versuum millibus ejus
 vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori sa-
 tisfecerint. Vnde obsecro vos ô Paula & Eusto-
 chium, fundatis pro me ad Dominum preces : ut
 quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid
 gratum vobis, utile Ecclesiæ, dignum posteris. Præ-
 sentium quippe iudiciis oblatrantium non satis mo-
 veor : qui in utramque partem, aut amore labun-
 zur, aut odio.

Ejusdem in XII Prophetas præfatio.

NON est idem ordo duodecim prophetarum apud
 Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum
 id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt.
 Osee commaticus est, & quasi per sententias lo-
quens.

quens. Joel planus in principiis : in fine obscurior. Et usque ad Malachiam , habent singuli proprietates suas : quam Esdras scribam , legisque doctorem , Hebræi autumnant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere : hoc tantum vos ô Paula & Eustochium admonitas volo , unum librum esse duodecim prophetarum : & Osee synchronon Isaïæ : Malachiam vero Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo ; sub illis eos regibus prophetasse , sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetaverunt.

*Ejusdem in Evangelistas ad Damasum
præfatio.*

NOVUM opus me facere cogis ex veteri : ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa , quæ quidam arbiter sedeam : & quia inter se variant , quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate , decernam. Pius labor , sed periculosa præsumptio , judicare de cæteris , ipsum ab omnibus judicandum : senis mutare linguam : & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus , cum in manus volumen assumpserit , & à saliva quam semel imbibit , viderit discrepare quod lætitat ; non statim erumpat in vocem , me falsarium , me clamitans esse sacrilegum , qui audeam aliquid in veteribus libris addere , mutare , corrigere ? Adversus quam invidiam duplex causa me consolatur : quod & tu qui summus sacerdos es , fieri jubes : & verum non esse quod variat , etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda : respondeant quibus : tot enim sunt exemplaria pæne quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus : cur non ad Græcam originem revertentes , ea quæ vel à vitiosis interpretibus male reddita , vel à præsumptoribus imperitis emendata perversius , vel à librariis dormitantibus aut addita sunt , aut mutata , corrigimus ? Neque vero ego de Veteri disputo testamento , quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum , tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quæro quid Aquila , quid Symmachus sapiant , quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio : quam Apostoli probaverunt. De Novo nunc loquor testamento : quod Græcum esse , non dubium est , excepto Apostolo Mathæo , qui primus in Judæa evangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certe

eam in nostro sermone discordat, & in diversos vulvorum tramites ducit: uno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Hefychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa contentio, quibus utique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura autè translata doceat, falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præfatiuncula pollicetur quattuor tantum Evangelia, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed veterum, quæ ne multum à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis Episcopus Alexandrinus secutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse, quæ in Evangeliiis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui unum è quattuor primum legerat, ad ejus exemplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in ceteris reliquorum quæ aliis propria sunt, inveniuntur. Cum itaque canones legeris qui subjecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo concordant quattuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Ioannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo, propria quique quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis vero Evangeliiis, ab uno incipiens usque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore descriptus, sub se habet alium ex minio discolorem numerum, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice verbi gratia, illud sive illud capitulum scire volueris cujus cano-

als fit , statim ex subiecto numero doceberis , & recurrens ad principia , in quibus canonum est distincta congeries , eodemque statim canone ex titulo frontis invento , illum quem querebas numerum , ejusdem Evangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur , invenies , atque è vicino ceterorum tramitibus inspectis , quos numeros è regione habeant , annotabis , & cum scieris recurrens ad volumina singularum , & sine mora repertis numeris quos ante signaveras , reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt . Sciendum tamen , ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat , quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum , in canone quolibet tres Evangelistæ bis , ter vel quater , aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint adnotatum , & quartus è contrario , discrepantes , quod id tres illi in eo loco semel dixerint , quartus toties in corpore voluminis sui ponat , quoties diversi numeri in ejus canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines . Item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis , ter , & quater , aut eo amplius reperiat in ordine collocatus , & dispares inveniantur in ceteris ; dubium non erit , quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit , alter alterius eorum toties uno atque eodem sensu loquantur , quoties prætulerint in numerorum annotatione distantiam . Et hoc in omnium novem canonum collatione fervabitur . Ceterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est . Opto ut in Christo valeas , & memineris mei Papæ beatissime .

Ejusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Paulus Apostolus , qui ante Saulus , extra numerum duodecim Apostolorum , de tribu Benjamin & oppido Judææ Gischalis fuit , quo à Romanis capto , cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigravit , à quibus ob studia legis missus Ierusalem , à Gamaliel viro doctissimo , cujus Lucas meminit , eruditus est . Cum autem interfuisset neci martyris Stephani , & acceptis à Pontifice templi epistolis , ad persequendos eos qui Christo crediderant , Damascum pergeret , revelatione compulsus ad fidem , quæ in Actibus Apostolorum scribitur , in vas electionis de persecutore translatus est . Cum-
quo

que primum ad prædicationem jus Sergius Paulus
proconsul Cypri credidisset, ab eo, quod eum
Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus;
& juncto sibi Barnaba, multis urbibus peragratis,
revertensque Ierolimam, à Petro, Iacoboque &
Ioanne, Gentium Apostolus ordinatur. Et quia in
Actibus Apostolorum plenissime de ejus conversa-
tione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post
passionem Domini vicesimo quinto anno, id est
secundo Neronis, eo tempore quo Festus procura-
tor Judææ successit Felici, Romam victus mit-
titur, & biennium in libera manens custodia, ad-
versus Judæos de adventu Christi quotidie disputa-
vit. Sciendum autem in prima satisfactione (nec-
dum Neronis imperio roborato, nec in tanta erum-
pente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Pau-
lum à Nerone dimissum, ut Evangelium Christi
in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut
ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo
tempore quo & passus est, de vinculis dicitur epi-
stolam.) In prima mea satisfactione nemo mihi
affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis impu-
tetur. Dominus autem mihi affuit, & confortavit
me, ut per me prædicatio completeretur, & audirent
omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis.
Manifestissime leonem propter crudelitatem, Ne-
ronem significans. Et in sequentibus. Liberatus
sum de ore leonis. Et statim, Liberavit me Domi-
nus ab omni opere malo, & salvavit me in regnum
suum cæleste, quod scilicet præsens sibi sentiret
imminere martyrrium. Nam & in eadem epistola
præmiserat, Ego enim jam immolor, & tempus
resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto
Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro
Christo capite truncatus, sepultusque est in via
Ostiensis, anno post passionem Domini trigesimo-
septimo. Scripsit autem novem ad septem Ecclesias
epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas,
ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philip-
pensis unam, ad Colossenses unam, ad Thessaloni-
censes duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo
duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola au-
tem quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur,
propter styli sermonisque distantiam: sed vel Bar-
nabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangelistæ
juxta quosdam, vel Clementis Romanæ postea Ec-
clesiæ Episcopi, quem ajunt sententias Pauli pro-
prio ordinasse & ornasse sermone: vel certe quia
Paulus scribebat ad Hebræos, & propter invidiam
sui apud eos nominis, titulum in principio salu-
tationis amputaverat, scripserat ut Hebræus Hebræis

Hebraice,

Hebraice, id est suo eloquio disertissime, ut eaque eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quod à ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodiceenses, sed ab omnibus exploditur.

Ejusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Iacobus qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus; ut nonnulli existimant, Ioseph, ex alia uxore, ut autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cujus Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum Episcopus ordinatus, unam tantum scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine ejus edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinius Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suscepit ecclesiam Ierosolymæ, post Apostolos, frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo. huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vigesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo *ὑποτυπώσεις*, mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum à Nerone esse successorem ejus Albinum: qui cum necdum ad provinciam pervenisset. Ananus, inquit, Pontifex adolescens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occasione *ἡνωχίας* concilium congregavit, & compellens publice Iacobum ut Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit, qui cum præcipitatus de piana templi, contractis cruribus adhuc semivivus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullo nis fuste quo uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus, tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum sit subversam esse Ierolimam. Hic est de quo Paulus Apo-
stolus

Stolus scribit ad Galatas. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius Acta testantur. Evangelium quoque quod appellatur secundum Hebraeos, & à me nuper in Græcum Latinumque sermonem translatum est, quo & Origenes saepe utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cum dedisset sindonem servo sacerdotis, ivit ad Iacobum & apparuit ei. Iuraverat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusque post paululum, Asserte, ait Dominus, mensam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in Monte oliveti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

Ejusdem ex Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

Simon Petrus filius Ionæ, provinciae Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum; post episcopatum Antiochenis Ecclesie, & prædicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithinia, secundo Claudii anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est decimum quartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum ut sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur: quarum secunda à plerisque ejus esse negatur, propter styli cum priore dissimilitudinem. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpretis fuit, hujus dicitur. Libri autem è quibus unus Actorum ejus inscribitur, alius Evangelii, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicii, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

*Ejusdem ex Catalogo scriptorum Eccle-
siasticorum.*

Iudas frater Iacobi, parvam quidem, quæ de
septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia
de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit
testimonium, à plerisque rejicitur: tamen aucto-
ritatem vetustate jam & usu meruit, & inter sanctas
scripturas computatur.

LIBER

LIBER
GENESIS,
Hebraice
BERESITH.

CAPVT PRIMVM.

De mundi creatione, verum creatarum distinctione & ornatu, deque hominis formatione, cui subiecit Deus omnia quae creauerat.

- 1 N principio creauit Deus caelum & terram. *Aetio*
- 2 Terra autem erat inanis & vacua, & tenebrae erant super faciem abyssi: & Spiritus Dei ferebatur super aquas. *14. 15. 17. 24. Ps. 32. 6. 135. 5. Eccli.*
- 3 Dixitque Deus: † Fiat lux. Et facta est lux. *18. 1. † Heb.*
- 4 Et vidit Deus lucem quod esset bona: Et diuisit lucem a tenebris. *11. 3.*
- 5 Appellauitque lucem Diem, & tenebras Noctem: Factumque est vespere & mane, dies unus.
- 6 Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.
- 7 Et fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas quae erant sub firmamento, ab his † quae erant super firmamentum. Et factum est ita. *† Psal. 135. 5.*
- 8 Vocauitque Deus firmamentum, Caelum: & factum est vespere & mane, dies secundus. *lev. 10. 12. 51.*
- 9 Dixit vero Deus: Congregentur aquae, quae sub caelo sunt, in locum unum: & appareat arida. Et factum est ita. *15. Psalms 148. 4.*
- 10 Et vocauit Deus aridam, Terram, congregationesque aquarum appellauit Maria. Et vidit Deus quod esset bonum. *Pf. 32. 7. 88. 12.*
- 11 Et ait: Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita. *135. 6. Job 38. 4.*
- 12 Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum.
- 13 Et factum est vespere & mane, dies tertius.
- 14 Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento caeli, & dividant diem ac noctem, & sint † in signa & tempora, & dies & annos: *† Psal. 135. 7.*

15 Vt luceant in firmamento cæli, & illuminent terram. Et factum est ita.

16 Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti: & stellas.

17 Et posuit eas in firmamento cæli, ut lucerent super terram.

18 Et præessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset bonum.

19 Et factum est vespere & mane, dies quartus.

20 Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cæli.

21 Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum.

22 Benedixitque eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram.

23 Et factum est vespere & mane, dies quintus.

24 Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ secundum species suas. Factumque est ita.

25 Et fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum,

† Col. 3. 26 Et ait: Faciamus hominem ad † imaginem
10. & similitudinem nostram: & præfix piscibus maris,
Infra 5. & volatilibus, cæli, & bestiis, universæque terræ,
1. 9. 6. omnique reptili quod movetur in terra.

27 Et creavit Deus hominem ad imaginem suam:
3 Cor. ad imaginem Dei creavit illum, † masculinum & fe-
11. 7. minam creavit eos.

† Sap. 1. 28 Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, &
22. multiplicamini, & replete terram. & subjicite eam,
Matth. & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli,
19. 4. & universis animantibus, quæ moventur super ter-
Eccli. ram.

29 Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem her-
17. 1. bam afferentem semen super terram, & universa
Inf. 8. ligna quæ habent in semetipsis sementem generis
29. 9. 1. sui. † ut sint vobis in escam;

† Inf. 9. 30 Et cunctis animantibus terræ, omnique volu-
3. cri cæli, & universis quæ moventur in terra, & in
quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum.
Et factum est ita.

31 † Viditque Deus cuncta quæ fecerat : & erant † *Ecclesi.*
valde bona. Et factum est vespere & mane, dies 39. 21.
sextus, *Marc. 7.*

C A P V T I I.

37.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quiescit, cui & benedixit: hominem in paradysum variis arboribus fructiferis: ac fluminibus insignium posuit, cui Evam ex ipsius costa in adiutorium formavit, ac matrimonium instituit.

1 Igitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum.

2 Complevitque Deus die septimo opus suum † *Exod.*
quod fecerat : & † requievit die septimo ab uni- 20. 11.
verso opere quod patrarat.

3 Et benedixit diei septimo; & sanctificavit il- 31. 17.
lum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod *Deut. 5.*
creavit Deus ut faceret. 14.

4 Istæ sunt generationes cæli & terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus cælum & terram. *Heb. 4.*
4.

5 Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret; non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur terram :

6 Sed fons ascendebat e terra, irrigans universam superficiem terræ.

7 Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & † factus est homo in animam viventem. † *1 Cor.*
15. 45.

8 Plantaverat autem Dominus Deus Paradysum voluptatis à principio : in quo posuit hominem quem formaverat.

9 Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave : lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni & mali.

10. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita.

11 Nomen † uni Phison : ipse est qui circuit † *Ecclesi.*
omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum : 24. 35.

12 Et aurum terræ illius optimum est : ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13 Et nomen fluvii secundi Gehon; ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiæ.

14 Nomen vero fluminis tertii, Tygris : ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates,

15 Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum :

16 Præcepitque ei dicens : Ex omni ligno paradisi comede :

17 De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18 Dixit quoque Dominus Deus : Non est bonum esse hominem solum : faciamus ei adjutorium simile sibi.

19 Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & universis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea : omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus.

20 Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cæli, & omnes bestias terræ : Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus.

21 Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam : cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea.

22 Et edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem : & adduxit eam ad Adam.

† 1 Cor. 11. 9. Matth. 19. 5. Marc. 10. 7. Eph. 5. 31. † 1 Cor. 6. 16. 23 Dixitque Adam : † Hoc nunc, os ex ossibus meis, & caro de carne mea : hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.

24 Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ : † & erunt duo in carne una.

25 Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus : & non erubescabant.

C A P V T I I I.

Serpentis astutia primi parentes, Dei præceptum transgrediuntur, Messias orbi promittitur; atque indicta singulis poena, è paradiso pelluntur.

1 Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem : Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi ?

2 Cui respondit mulier : De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur :

3 De fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur :

† 1 Cor. 11. 3. 4 Dixit autem serpens ad mulierem : † Nequaquam morte moriemini.

5 Scit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperieatur oculi vestri: & eritis sicut dii, scientes bonum & malum.

6 Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit: † *Ecclesi.*
25. 33.

7 Et aperti sunt oculi amborum: cumque cognovissent se esse nudos, confuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. † *Tim.*
2. 14.

8 Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam & uxor ejus à facie Domini Dei in medio ligni paradisi.

9 Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Vbi es?

10 Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso: & timui eo quod nudus essem, & abscondi me.

11 Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?

12 Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

13 Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me, & comedi.

14 Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

15 Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.

16 Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, † & ipse dominabitur tui. † *1 Cor.*
14. 34.

17 Adæ vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.

18 Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ.

19 In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, & in pulverem revertêris.

20 Et vocavit Adam nomen uxoris suæ, Heva: eo quod mater esset cunctorum viventium.

21 Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos;

22 Et ait : Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum : nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.

23 Et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est.

24 Ejecitque Adam : & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ.

CAPVT IV.

Adam ex Eva genuit Cain & Abel : impius Cain fratrem Abel occidit : & à Deo punitus, ac profugus vitam agens, Enoch genuit : sed & Adam Seth generavit, cui natus est Enos.

Hebr.
11. 4.

1 **A**dam vero cognovit uxorem suam Hevam : quare concepit & peperit Cain, dicens : Possedi hominem per Deum.

2 Rursumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, & Cain agricola.

3 Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4 Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum : & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus.

5 Ad Cain vero, & ad munera illius, non respexit : iratusque est Cain vehementer, & concidit vulnus ejus.

6 Dixitque Dominus ad eum : Quare iratus es ? & cur concidit facies tua ?

7 Nonne si bene egeris, recipies : sin autem male, statim in foribus peccatum aderit : sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

8 Dixitque Cain ad Abel fratrem suum : Egrediamur foras. Cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, & † interfecit eum.

9 Et ait Dominus ad Cain : Vbi est Abel frater tuus ? Qui respondit : Nescio : Num custos fratris mei sum, ego ?

10 Dixitque ad eum : Quid fecisti ? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11 Nunc igitur maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12 Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos : vagus & profugus eris super terram.

13 Dixitque Cain ad Dominum : Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.

† Sap.
10. 3.
Math.
23. 35.
1 Ioan.
3. 12.
Iudæ 11.

14 Ecce ejicis me hodie à facie terræ , & à facie tua abscondar , & ero vagus & profugus in terra : omnis igitur qui invenerit me , occidet me.

15 Dixitque ei Dominus : Nequaquam ita fiet : sed omnis qui occiderit Cain , septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain , signum , ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum.

16 Egressusque Cain à facie Domini , habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17 Cognovit autem Cain uxorem suam , quæ concepit , & peperit Henoch : & ædificavit civitatem , vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui, Henoch.

18 Porro Henoch genuit Irad , & Irad genuit Maviael , & Maviael genuit Mathusael , & Mathusael genuit Lamech.

19 Qui accepit duas uxores , nomen uni Ada , & nomen alteri Sella.

20 Genuitque Ada Label , qui fuit pater habitantium in tentoriis , atque pastorum.

21 Et nomen fratris ejus Iubal : ipse fuit pater canentium cithara & organo.

22 Sella quoque genuit Tubalcain , qui fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri. Soror vero Tubalcain , Noema.

23 Dixitque Lamech uxoribus suis Adæ & Sellæ : Audite vocem meam uxores Lamech , auscultate sermonem meum : quoniam occidi virum in vulnus meum , & adolescentulum in livorem meum.

24 Septuplum ultio dabitur de Cain : de Lamech vero septuagies septies.

25 Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam : & peperit filium , vocavitque nomen ejus Seth , dicens : Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel , quem occidit Cain.

26 Sed & Seth natus est filius , quem vocavit Euos : iste cœpit invocare nomen Domini.

C A P V T V.

Textus genealogia Adæ ac posterorum per Seth : omnisque vitæ ipsorum usque ad Noe.

1 **H**ic est liber generationis Adam. In die qua creavit Deus hominem , † ad similitudinem Dei fecit illum.

2 Masculum & feminam creavit eos , & benedixit illis : & vocavit nomen eorum Adam , in die quo creati sunt.

3 Vixit autem Adam centum triginta annis : & genuit ad imaginem & similitudinem suam , vocavitque nomen ejus Seth.

† Sap. 26

24-
Ecc. 17d

1.

Sup. 16

28.
Inf. 9. 6a

¶ *Par.*
1. 1.

4 Et facti sunt dies † Adam , postquam genuit Seth , octingenti anni : genuitque filios & filias.

5 Et factum est omne tempus quod vixit Adam , anni nongenti triginta , & mortuus est.

6 Vixit quoque Seth centum quinque annis , & genuit Enos.

7 Vixitque Seth postquam genuit Enos , octingentis septem annis , genuitque filios & filias.

8 Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum , & mortuus est.

9 Vixit vero Enos nonaginta annis , & genuit Cainan.

10 Post cuius ortum vixit octingentis quindecim annis , & genuit filios & filias.

11 Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni , & mortuus est.

12 Vixit quoque Cainan septuaginta annis , & genuit Malaleel.

13 Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel , octingentis quadraginta annis , genuitque filios & filias.

14 Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni , & mortuus est.

15 Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis , & genuit Iared

16 Et vixit Malaleel postquam genuit Iared , octingentis triginta annis : & genuit filios & filios.

17 Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni , & mortuus est.

18 Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis , & genuit Henoch.

19 Et vixit Iared postquam genuit Henoch , octingentis annis , & genuit filios & filias.

20 Et facti sunt omnes dies Iared nongenti sexaginta duo anni , & mortuus est.

21 Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis , & genuit Mathusalam.

22 Et ambulavit Henoch cum Deo : & vixit , postquam genuit Mathusalam , trecentis annis , & genuit filios & filias.

23 Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.

24 Ambulavitque cum Deo , & non apparuit ; quia tulit eum Deus.

25 Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis , & genuit Lamech.

26 Et vixit Mathusala , postquam genuit Lamech , septingentis octoginta duobus annis , & genuit filios & filias.

27 Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta novem anni , & mortuus est.

28 Vixit

Eccii.
44. 15.
Hebr.
21. 5.

28 Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium:

29 Vocavitque nomen ejus Noe, dicens; Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuum nostrarum, in terra cui maledixit Dominus.

30 Vixitque Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias.

31 Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, & mortuus est. Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iaphet.

C A P V T V I.

Homini peccata fuere diluvii causa: Noe tamen justus inventus est, cui arca fabricanda mandat, in qua ipse & cunctorum animantium genera serventur.

1 CUMQUE coepissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent,

2 Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

3 Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.

4 Gigantes autem erant super terram in diebus illis. postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaeque genuerunt, isti sunt potentes a saeculo viri famosi.

5 Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,

6 Poenituit eum quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus,

7 † Delebo, inquit, hominem, quem creavi, † *Inf. 3. 21.*
 à facie terrae, ab homine usque ad animantia, à reptili usque ad volucres caeli. poenitet enim me *Matth. 15. 19.*
 fecisse eos.

8 Noe vero invenit gratiam coram Domino.

9 Hae sunt generationes Noe: † Noe vir justus † *Eccli. 44. 17.*
 atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit,

10 Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Iapheth.

11 Corrupta est autem terra coram Deo, & repleta est iniquitate.

12 Cumque vidisset Dens terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram)

13 Dixit ad Noe: Finis universae carnis venie coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam eos cum terra,

14 Fac tibi arcam de lignis lævigatis : mansuetas in arca facies , & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus.

15 Et sic facies eam : Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ , quinquaginta cubitorum latitudo , & triginta cubitorum altitudo illius.

16 Fenestram in arca facies , & in cubito consummabis summam eius : ostium autem arcæ pones ex latere : deorsum , conacula , & tritega facies in ea.

17 Ecce ego adducam aquas diluuii super terram , ut interficiam omnem carnem , in qua spiritus vitæ est subter cælum : Univerfa quæ in terra sunt , consummentur.

18 Ponamque foedus meum tecum : & ingredieris arcam tu , & filii tui , uxor tua , & uxores filiorum tuorum , tecum.

19 Et ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam , ut vivant tecum : masculini sexus & feminini.

20 De volucribus juxta genus suum , & de jumentis in genere suo , & ex omni reptili terræ secundum genus suum ; bina de omnibus ingredientur tecum , ut possint vivere.

21 Tolles igitur tecum ex omnibus escis , quæ mandari possunt , & comportabis apud te : & erunt tibi tibi quam illis in cibum.

22 Fecit igitur Noe omnia , quæ præceperat illi Deus.

CAPVT VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam , statim aqua omnium montium cacumina 150 diebus superavit , reliquaque animalia submersit.

Hebr.
21. 7.

2 Petr.
2. 5.

1 **D**ixitque Dominus ad eum : Ingredere tu , & omnis domus tua , in arcam : te enim vidi justum coram me in generatione hac.

2 Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena , masculum & feminam : de animalibus vero immundis duo , & duo , masculum & feminam.

3 Sed & de volatilibus cæli septena & septena , masculum & feminam : ut salvetur semen super faciem universæ terræ.

4 Adhuc enim , & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus : & delebo omnem substantiam , quam feci , de superficie terræ.

5 Fecit ergo Noe omnia , quæ mandaverat ei Dominus.

6 Eratque sexcentorum annorum quando diluvii aquæ inundaverunt super terram.

7 Et † ingressus est Noe & filii ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvii.

† *Matt.*
24. 32.
Luc. 17.
26.

8 De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucris, & ex omni, quod movetur super terram,

1 *Petr.*
3. 20.

9 Duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus & femina, sicut præceperat Dominus Noe.

10 Cumque transissent septem dies, aquæ diluvii inundaverunt super terram.

11 Anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt:

12 Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13 In articulo diei illius ingressus est Noe, & Sem, & Cham, & Iapheth, filii ejus; uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis, in arcam:

14 Ipsi & omne animal secundum genus suum, universaque jumenta in genere suo, & omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universæ aves, omnesque volucres,

15 Ingressæ sunt ad Noe in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitæ.

16 Et quæ ingressa sunt, masculus & femina ex omni carne introierunt, sicut præceperat ei Deus: & inclusit eum Dominus de foris.

17 Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & elevarunt arcam in subline à terra.

18 Vehementer enim inundaverunt: & omnia repleverunt in superficie terræ: porro arca ferèbatur super aquas.

19 Et aquæ prævaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cælo.

20 Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

21 † Consumptaque est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram: universi homines,

† *Sap.*
10. 4.
Eccli. 39.
28.

22 Et cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.

1 *Petr.*
3. 20.

23 Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres cæli: & deleta sunt de terra: remansit

remanſit autem ſolus Noe , & qui cum eo erant in arca.

24 Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

C A P V T V I I I .

Imminutis paulatim aquis diluvii , poſt corvi ac columbæ emiſionem , Noe cum univerſis qui in arca conſinebantur , egreditur ; & altari exſtructio , offert Deo in gratiarum acſionem holocauſta , quibus placatus Deus promittit nunquam deinceps fore diluvium.

1 **R**ecordatus autem Deus Noe , cunctorumque animantium , & omnium jumentorum , quæ erant cum eo in arca , adduxit ſpiritum ſuper terram , & imminutæ ſunt aquæ.

2 Et clauſi ſunt fontes abyſſi , & catacactæ cæli : & prohibitæ ſunt pluviæ de cælo.

3 Reverſæque ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes : & cœperunt minui poſt centum quinquaginta dies.

4 Requievitque arca menſe ſeptimo , vigefimo ſeptimo die menſis , ſuper montes Armeniæ.

5 At vero aquæ ibant & decreſcebant uſque ad decimum menſem : decimo enim menſe , prima die menſis , apparuerunt cacumina montium.

6 Cumque tranſiſſent quadraginta dies , aperiens Noe feneftram arcæ quam fecerat , dimiſit corvum :

7 Qui egrediebatur , & non revertebatur ; donec ſiccarentur aquæ ſuper terram :

8 Emiſit quoque columbam poſt eum , ut videret ſi jam ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ.

9 Quæ cum non inveniſſet ubi requieſceret pes ejus , reverſa eſt ad eum in arcam : aquæ enim erant ſuper univerſam terram : extenditque manum , & apprehenſam intulit in arcam.

10 Expectatis autem ultra ſeptem diebus aliis , ruruſum dimiſit columbam ex arca.

11 At illa venit ad eum ad veſperam , portans ramum olivæ virentibus foliis in ore ſuo . intellexit ergo Noe quod ceſſaſſent aquæ ſuper terram .

12 Expectavitque nihilominus ſeptem alios dies : & emiſit columbam , quæ non eſt reverſa ultra ad eum .

13 Igitur ſexcentefimo primo anno , primo menſe , prima die menſis , imminutæ ſunt aquæ ſuper terram : & aperiens Noe tectum arcæ , aſpexit , viditque quod exiccata eſſet ſuperficies terræ .

14 Menſe ſecundo , ſeptimo & vigefimo die menſis , arefacta eſt terra .

15 Locutus est autem Deus ad Noe , dicens:

16 Egredere de arca , tu & uxor tua , filii tui & uxores filiorum tuorum tecum.

17 Cuncta animantia quæ sunt apud te , ex omni carne , tam in volatilibus , quam in bestiis & universis reptilibus , quæ reptant super terram , educ tecum , & ingredimini super terram : † crescite & multiplicamini super eam. † Sup. 1. d. 28.

18 Egredus est ergo Noe , & filii ejus , uxor illius , & uxores filiorum ejus , cum eo. Inf. 9. c. 1.

19 Sed & omnia animantia , jumenta , & reptilia quæ reptant super terram , secundum genus suum , egressa sunt de arca.

20 Ædificavit autem Noe altare Domino : & tollens de cunctis pecoribus & volucris mundis , obtulit holocausta super altare.

21 Odoratusque est Dominus odorem suavitatis , ait : Nequaquam ultra maledicam terræ propter homines : † sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua : non igitur ultra percutiam omnem animam viventem sicut feci. † Sup. 6. 5. Math. 15. 19.

22 Cunctis diebus terræ , sementis , & messis , frigus & æstus , æstas & hiems , nox & dies , non quiescent.

C A P V T IX.

Deus Noe ac filiis ejus benedicit , cunctaque animantia una cum piscibus in cibum tribuit , prohibitio tamen illis sanguine : fœdus inter Deum & homines de non inducendis amplius aquis diluvii , iride firmatur. Noe ebrium videns filium Cham , in Chanaan filio maledicitur : Sem vero & Japheth benedicuntur.

1 **B**enedixitque Deus Noe & filiis ejus. Et dixit ad eos : † Crescite , & multiplicamini , & replete terram. † Sup. 1. 22. 8. 17.

2 Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ , & super omnes volucres cœli , cum universis quæ moventur super terram : omnes pisces maris manus traditæ sunt.

3 Et omne , quod movetur & vivit , erit vobis in cibum : quasi olera virentia tradidi vobis omnia; Sup. 1. 29.

4 Excepto , quod carnem cum sanguine non comedetis. Jer. 17. 14.

5 Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum , & de manu hominis , de manu viri & fratris ejus , requiram animam hominis. † Matt. 26. 52.

6 Quicumque † effuderit humanum sanguinem , fundetur sanguis illius : † ad imaginem quippe Dei factus est homo. † Apo. 17. 19.

† *Sup.*
1. 28.
8, 17.

7 † Vos autem crescite & multiplicamini & ingredimini super terram, & implete eam.

8 Hoc quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios eius cum eo;

9 Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos;

10 Et ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum, tam in volucribus quam in jumentis, & pecudibus terræ cunctis, quæ egressa sunt de arca, & universis bestiis terræ.

† *Isa.*
54. 9.

11 † Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.

12 Dixitque Deus: Hoc signum foederis quod do inter me & vos, & ad omnem animam viventem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas:

13 Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum foederis inter me & inter terram.

† *Eccli.*
43.
12.

14 † Cumque obduxero nubibus coelum apparebit arcus meus in nubibus:

15 Et recordabor foederis mei vobiscum, & cum omni anima vivente quæ carnem vegetat: & non erunt ultra aquæ diluvii ad delendum universam carnem.

16 Eritque arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor foederis sempiterni quod pactum est inter Deum & omnem animam viventem universæ carnis, quæ est super terram.

17 Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit signum foederis, quod constitui inter me & omnem carnem super terram.

18 Erant ergo filii Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth: porro Cham ipse est pater Chanaan.

19 Tres isti filii sunt Noe: & ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.

20 Coepitque Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam:

21 Bibensque vinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo.

22 Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nunciavit duobus fratribus suis foras.

23 At vero Sem & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incodentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorum averſæ erant, & patris virilia non viderunt.

24 Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor,

25 Ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.

26 Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem: sit Chanaan servus ejus.

27 Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus ejus.

28 Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Et impleti sunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus est.

CAPVT X.

Genealogia filiorum Noe, à quibus divisa sunt gentes post diluvium, & orti omnes mortales.

1 **H**Æ sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Iapheth: natique sunt eis filii post diluvium. 1. Par. 2. 5.

2 Filii Iapheth: Gomer, & Magog, Madai, & Lavan, & Thubal, & Mosoch, & Thiras.

3 Porro filii Gomer: Ascenez & Riphath & Thogorma.

4 Filii autem Iavan: Elifa & Tharsis, Cettim & Dodanim.

5 Ab his divisa sunt insulae gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam & familias suas in nationibus suis.

6 Filii autem Cham: Chus, & Mesarim, & Phuth, & Chanaan.

7 Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba & Dadan.

8 Porro Chus genuit Nemrod: ipse coepit esse potens in terra.

9 Et erat robustus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.

10 Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.

11 De terra illa egressus est Assur & aedificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12 Resen quoque inter Niniven, & Chale: hæc est civitas magna.

13 At vero Mesraim genuit Ludim, & Ananim, & Laabim, Nephthum,

14 Et Phetrusim, & Chastum: de quibus egressi sunt Philistim & Caphtorim.

15 Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethæum,

16 Et Iebusæum, & Amorrhæum, Gergesæum,

17 Hevæum, & Aracæum: Sincæum,

18 Et Aradium, Samaræum, & Amathæum: &

& post hæc disseminati sunt populi Chanaanæ-
orum.

19 Factique sunt termini Chanaan venientibus à
Sidone Geraram usque Gazam , donec ingrediaris
Sodomam & Gomorrham , & Adamam , & Seboim ,
usque Lefa.

20 Hi sunt filii Cham in Cognationibus , & lin-
guis , & generationibus, terrisque & gentibus suis.

1 Par.
1. 17.

21 De Sem quoque nati sunt , patre omnium fi-
liorum Heber , fratre Iapheth majore.

22 Filii Sem : Ælam & Assur , & Arphaxad , &
Lud , & Aram.

23 Filii Aram : Vs , & Hul , & Gether , & Mes.

24 At vero Arphaxad genuit Sale , de quo ortus
est Heber.

25 Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Pha-
leg , eo quod in diebus ejus divisa sit terra : & no-
men fratris ejus Iectan.

26 Qui Iectan genuit Elmodad , & Saleph , & A-
sarmoth , Iare ,

27 Et Aduram , & Vzai , & Decla.

28 Et Ebal , & Abimael , Saba ,

29 Et Ophir , & Hevila , & Iobab , omnes isti , fi-
lii Iectan ,

30 Et facta est habitatio eorum de Messa pergen-
tibus usque Sephar montem orientalem.

31 Isti filii Sem , secundum cognationes , & lin-
guas , & regiones , in gentibus suis.

32 Hæ familiæ Noe juxta populos & Nationes
suas. Ab his divisæ sunt gentes in terra post dilu-
vium.

C A P V T X I.

*In turris Babel adificatione , superborum fastus ac
lingua confunditur. Sem genealogia usque ad Abra-
ham texitur.*

Sap. 10.
5.

ERat autem terra labii unius , & sermonum eo-
rundem.

2 Cumque proficiscerentur de oriente , invene-
runt campum in terra Sennaar , & habitaverunt in eo.

3 Dixitque alter ad proximum suum : Venite ,
faciamus lateres , & coquamus eos igni. Habuerunt
que lateres pro saxis , & bitumen pro cementis.

4 Et dixerunt : Venite , faciamus nobis civitatem
& turrim , cujus culmen pertingat ad cælum : &
celebremus nomen nostrum antequam dividamur in
universas terras.

5 Descendit autem Dominus , ut videret civita-
tem & turrim quam ædificabant filii Adam ,

6 Et dixit : Ecce , unus est populus , & unum la-
guam

BIBLIOTECA
10
Inventariato

bium omnibus : coeperuntque hoc facere , nec desisterunt à cogitationibus suis , donec eas opere compleant.

7 Venite igitur , descendamus , & confundamus ibi linguam eorum , ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.

8 Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco , in universas terras , & cessaverunt aedificare civitatem.

9 Et idcirco vocatum est nomen ejus Babel , quia ibi constructum est labium univ[er]sae terrae : & inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

10 Hæ sunt generationes Sem : † Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad , biennio post diluvium. † 1. 17.

11 Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad , quingentis annis : & genuit filios & filias.

12 Porro Arphaxad vixit triginta quinque annis : & genuit Sale.

13 Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale , trecentis tribus annis : & genuit filios & filias.

14 Sale quoque vixit triginta annis , & genuit Heber.

15 Vixitque Sale postquam genuit Heber , quadringentis tribus annis : & genuit filios & filias.

16 Vixit autem Heber triginta quatuor annis , & genuit † Phaleg.

17 Et vixit Heber postquam genuit Phaleg , quadringentis triginta annis : & genuit filios & filias. † 1. 19.

18 Vixit quoque Phaleg triginta annis , & genuit Reu.

19 Vixitque Phaleg postquam genuit Reu , ducentis novem annis : & genuit filios & filias.

20 Vixit autem Reu triginta duobus annis , & genuit Sarug.

21 Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug , ducentis septem annis : & genuit filios & filias.

22 Vixit vero Sarug triginta annis , & genuit Nachor.

23 Vixitque Sarug postquam genuit Nachor , ducentis annis : & genuit filios & filias.

24 Vixit autem Nachor viginti novem annis , & genuit Thare.

25 Vixitque Nachor postquam genuit Thare , centum decem & novem annis : & genuit filios & filias.

26 Vixitque Thare septuaginta † annis , & genuit Abram , & Nachor , & Aran. † 1. 28.

27 Hæ sunt autem generationes Thare : Thare genuit Abram , Nachor , & Aran. Porro Aran genuit Lot. † 1. 24.

28 Mor-

28 Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra nativitatis suæ in Vr Chaldæorum.

29 Duxerunt autem Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: & nomen uxoris Nachor, Melcha, filia Aran, patris Melchæ, & patris Ieschæ.

† Iosue

24. 2.

Nebem.

9. 7.

Iudith.

5. 6.

Act. 7.

2.

30 Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

31 † Tulit itaque, Thare Abram filium suum, & Lot filium Aran, filium filii sui, & Sarai nurrum suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Haran, & habitaverunt ibi.

32 Ea facti sunt dies Thare ducentorum quinquaginta annorum, & mortuus est in Haran.

CAPVT XII.

Abram Dei mandato pavens, promissaque accipiens, pavida velicta, comitante Lot, peregrinatur in Chanaan, & Domino in Sichem & Bethel sacrificat. Inde propter famem Aegyptum ingressus, uxorem suam vocat sororem; quam in domum regis Pharaonis sublatam, postea recipit intactam.

Act. 7.

3.

Dixit autem Dominus ad Abram: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrabo tibi.

2 Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus,

† Gal. 3.

18.

Inf. 18.

18.

22. 17.

Hebr.

11. 8.

3 Benedicam benedicientibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque † IN TE benedicentur universæ cognationes terræ.

4 Egredius est itaque Abram sicut præceperat ei Dominus & ivit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran.

5 Tulitque Sarai uxorem suam, & Lot filium fratris sui, universamque substantiam quam possederant, & animas quas fecerant in Haran: & egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cumque vehissent in eam,

6 Pertransiit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem: Chananæus autem, tunc erat in terra.

7 Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei: † Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

† Infr.

13. 14.

15. 18.

26. 2.

Deut.

34. 4.

8 Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra Orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente

Etai : ædificavit quoque ibi altare Domino , & invocavit nomen ejus.

9 Perrexitque Abram vadens , & ultra progrediens ad meridiem.

10 Facta est autem fames in terra : descenditque Abram in Ægyptum , ut peregrinaretur ibi : prævaluerat enim fames in terra.

11 Cumque prope esset ut ingrederetur Ægyptum , dixit Sarai uxori suæ : Novi quod pulchra sis mulier :

12 Et quod cum viderint te Ægyptii , dicturi sunt : Vxor ipsius est : & inrerficient me , & te reservabunt.

13 † Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis: † *Infra*
ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui. 20. 114

14 Cum itaque ingressus esset Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem quod esset pulchra nimis.

15 Et nunciaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum : & sublata est mulier in domum Pharaonis.

16 Abram vero bene usi sunt propter illam : fueruntque ei oves & boves , & asini , & servi & famulæ , & asinæ & cameli.

17 Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis , & domum ejus , propter Sarai uxorem Abram.

18 Vocavitque Pharao Abram , & dixit ei : Quidnam est hoc quod fecisti mihi ? quare non iudicasti quod uxor tua esset ?

19 Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem ? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam , & vade.

20 Præcepitque Pharao super Abram viris , & deduxerunt eum , & uxorem illius , & omnia quæ habebat.

C A P V T XIII.

Abram & Lot Ægyptum egressi, præ nimia opulentia separantur; & Lot Jordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

A Scendit ergo Abram de Ægypto, ipse & uxor ejus, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo, ad Australem plagam.

2 Erat autem dives valde in possessione auri & argenti.

3 Reversusque est per iter, quo venerat, à meridie.

ridie in Bethel, usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai :

† *Supra*
12. 7.

4 In loco altaris † quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini.

5 Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula.

† *Infra*
36. 7.

6 Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul : † erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare commuiter.

7 Unde & facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Hoc autem tempore Chananaeus & Perezæus habitabant in terra illa.

8 Dixit ergo Abram ad Lot : Ne quæso fit iurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos : fratres enim sumus.

9 Ecce universa terra coram te est : recede à me obsecro : si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo : si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10 Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ universa irrigabatur antequam subverteret Dominus Sodomam & Gomorrah, sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor.

11 Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem, & recessit ab Oriente : divisique sunt alterutrum à fratre suo.

12 Abram habitavit in terra Chanaan : Lot vero : moratus est in oppidis, quæ erant circa Iordanem, & habitavit in Sodomis.

13 Homines autem Sodomitæ pessimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

† *Supra*
12. 7.

14 Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot : † Leva oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.

Infra 15.
18.

15 Omnem terram, quam conspicias, tibi dabo & semini tuo usque in sempiternum.

26. 4.
Deut.

16 Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ : si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit.

34. 4.

17 Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine sua : quia tibi daturus sum eam.

18 Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron : ædificavitque ibi altare Domino.

C A P V T XIV.

Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque alijs captivis ducitur à quatuor regibus victis.

victoribus: quos Abram persecutus, omnes captivos, spoliisque reduxit: latusque pro victoria, decimas dicit Melchisedeoch, à quo benedictione accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

Factum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium,

2 Inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Sennab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balæ, ipsa est Segor.

3 Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quæ nunc est mare salis.

4 Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, & tertio decimo anno recesserunt ab eo.

5 Igitur quarto decimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astarocharnaim, & Zuzim cum eis, & Emin in Save Chariathaim,

6 Et Chorraeos in montibus Seir, usque ad campes Pharaon, quæ est in solitudine.

7 Reversique sunt, & venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæum qui habitabat in Asafonthamar.

8 Et egressi sunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ: & rex Seboim, nec non & rex Balæ, quæ est Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Silvestri:

9 Scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adversus quinque

10 Vallis autem Silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ, terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fugerunt ad montem.

11 Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum & Gomorrhæ, & universa quæ ad cibum pertinent, & abierunt:

12 Nec non & Lot & substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13 Et ecce unus qui evaserat, nunciavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi, fratris Escol, & fratris Aner: hi enim pepigerant foedus cum Abram.

14 Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos ver-

naculos suos trecentos decem & octo : & persecutus est usque Dan.

15 Et divisis focis , irruit super eos nocte : percussitque eos , & persecutus est eos, usque Hoba , quæ est ad lævam Damasci.

16 Reduxitque omnem substantiam , & Lot fratrem suum cum substantia illius , mulieres quoque & populum.

17 Egressus est autem rex Sodomorum in occursum ejus , postquam reversus est à cæde Chodorlahomor , & regum qui cum eo erant in valle Save , quæ est vallis regis.

¶ Heb.
¶ 3.

18 † At vero Melchisedech rex Salem , professans panem & vinum , erat enim Sacerdos Dei altissimi,

19 Benedixit ei , & ait : Benedictus Abram Deo excelsio , qui creavit cælum & terram :

20 Et benedictus Deus Excelsus , quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21 Dixit autem rex Sodomorum ad Abram : Da mihi animas , cetera tolle tibi.

22 Qui respondit ei : Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ,

23 Quod à filo subtegmis usque ad corrigiam caligæ , non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas : Ego ditavi Abram :

24 Exceptis his , quæ comederunt juvenes , & partibus virorum , qui venerunt mecum , Auer , Escol , & Mambre : isti accipient partes suas.

C A P V T X V.

Deus Abra de posteritate desperanti filium promittit , cui credens Abram justificatur : Et in signum promissæ terræ , præscriptum à Domino , offert sacrificium , auditque suæ posteritatis futuram peregrinationem.

1 **H**Is itaque transactis , factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens : Noli timere Abram , ego protector tuus sum , & merces tua magna nimis.

2 Dixitque Abram : Domine Deus , quid dabis mihi ? ego vadam absque liberis : & filius procuratoris domus meæ iste Damascus Eliezer.

3 Addiditque Abram : Mihi autem non dedisti semen : & ecce vernaculus meus, heres meus erit.

4 Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens , Non erit hic heres tuus : sed qui egredietur de utero tuo , ipsum habebis heredem.

¶ Rom.
¶ 18.

5 Eduxitque eum foras , & ait illi : † Suspice cælum , & numera stellas si potes. Et dixit ei : Sic erit semen tuum,

6 Cre-

6 Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. † *Rom.* 4. 3.

7 Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam. † *Gal.* 3. 6.

8 At ille ait: Domine Deus, unde scire possum, quod possessurus sum eam? † *Jac.* 2. 6. 23.

9 Et respondens Dominus: Sume, inquit, mibi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.

10 Qui tollens universa hæc, † divisit ea per medium, & utraque partes contra se altrinfecus posuit: aves autem non divisit. † *Ier.* 34. 18.

11 Dekenderuntque volucres super cadavera, & abiebat eas Abram.

12 Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus invasit eum.

13 Dictumque est ad eum: Scito prænosens quod † peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subjicient eos servituti, & affigent quadringentis annis. † *Act.* 7. 6.

14 Veruntamen gentem, cui servituri sunt, ego iudicabo: & posthæc egredientur cum magna substantia.

15 Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

16 Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus.

17 Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter divisiones illas. † *Supra* 12. 7.

18 In illo die † pepigit Dominus foedus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum Euphratem. † *Inf.* 26. 13. 5.

19 Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, † 4.

20 Et Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoque, † *Deut.*

21 Et Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Iebusæos. † *14. 4. 2 Par.*

C A P V T X V I.

Agar à domina Sarai traditur Abra uxor: qua ubi concepisset, atque ob id dominam contempseret, ab illa afflictâ, fugam init; sed jussu angeli eidem submissa, parit Ismaelem. † *1 Reg.* 4. 20.

1 **I**gitur, Sarai uxor Abram, non genuerat liberos: sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar,

2 Dixit marito suo: Ecce; conclusit me Dominus,

ne parerem : ingredi ad ancillam meam , si forte. scilicet ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti,

3 Tulit Agar Ægyptiam ancillam suam , post annos decem quam habitare coeperant in terra Chanaan : & dedit eam viro suo uxorem.

4 Qui ingressus est ad eam. At illa concepisit se videns , despexit dominam suam.

5 Dixitque Sarai ad Abram : Inique agis contra me : ego dedi ancillam meam in sinum tuum , quæ videns quod conceperit , despectui me habet. Judicet Dominus inter me & te.

6 Cui respondens Abram : Ecce , ait ancilla tua in manu tua est , utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai , fugam inivit.

7 Cumque invenisset eam angelus Domini juxta fontem aquæ in solitudine , quæ est in via Sur in deserto ,

8 Dixit ad illam : Agar ancilla Sarai , unde venis ? & quo vadis ? quæ respondit : A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.

9 Dixitque ei angelus Domini : Revertere ad dominam tuam , & humiliare sub manu illius.

10 Et rursus : Multiplicans , inquit , multiplicabo semen tuum , & non numerabitur præ multitudine.

11 Ac deinceps : Ecce , ait , concepisti , & paries filium : vocabiturque nomen ejus Ismael , eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.

12 Hic erit fers homo , manus ejus contra omnes , & manus omnium contra eum : & è regione universonum fratrum suorum figet tabernacula.

13 Vocavit autem nomen Domini qui loquebatur ad eam : Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim : Profecto hic vidi posteriora videntis me.

14 Propterea appellavit puteum illum , Puteum viventis & videntis me. Ipse est inter Cades & Barad.

15 Peperitque Agar Abræ filium : qui vocavit nomen ejus Ismael.

16 Octoginta & sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaelem.

C A P V T X V I I .

Abræ repetuntur promissiones , ipsius & Sarai nomina immutantur , circumcisio præcipitur ut fœderis signum ; filius ex Sara promittitur una cum successu Ismaelis , & Abrahamæ circumcisionis præceptum exequitur.

1 **P**ostquam vero nonaginta & novem annorum esse coeperat , apparuit ei Dominus : dixit-

dixitque ad eum : Ego Deus omnipotens : ambula coram me, & esto perfectus.

2 Ponamque foedus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

3 Cecidit Abram pronus in faciem.

4 Dixitque ei Deus : Ego sum, & pactum meum tecum, † erisque pater multarum gentium.

† Eccli.

5 Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram : sed appellaberis Abraham : quia patrem multarum gentium constitui te.

44. 20.

Rom. 4.

17.

6 Faciamque te crescere vehementissime, & ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.

7 Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis, foedere sempiterno : ut sim Deus tuus, & seminis tui post te.

8 Daboque tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem aeternam, eroque Deus eorum.

9 Dixit iterum Deus ad Abraham : † Et tu ergo custodies pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis.

† Act.

7. 8.

10 Hoc est pactum meum quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te : Circumcidetur ex vobis omne masculinum :

11 Et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit † in signum foederis inter me & vos.

† Rom.

4. 11.

Lev.

12. 3.

Luc. 2.

22.

12 Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris : tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de stirpe vestra :

13 Eritque pactum meum in carne vestra in foedus aeternum.

14 Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo : quia pactum meum irritum fecit.

15 Dixit quoque Deus ad Abraham : Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

16 Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicurus sum, erisque in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17 Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, dicens in corde suo : Putasne ceterario nascetur filius ? & Sara nonagenaria pariet ?

18 Dixitque ad Deum : Vtiam Ismael vivat coram te.

19 Et ait Deus ad Abraham : † Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in foedus sempiternum, & semini ejus post eum.

† Inf.

18.

10. 6.

21. 2.

20 Super Ismael quoque exaudivi te. ecce, benedicam ei, & angebo & multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam.

21 Pactum vero meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.

22 Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham:

23 Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suae: universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suae: & circumcidit carnem praeputii eorum statim in ipsa die, sicut praeceperat ei Deus.

24 Abraham nonaginta & novem erat annorum quando circumcidit carnem praeputii sui.

25 Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suae.

26 Eadem die circumcisus est Abraham & Ismael filius ejus,

27 Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quam emptitii & alienigenae, pariter circumcisi sunt.

C A P V T X V I I I.

Angeli tres ab Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: qua ob id videns, corripitur. Sodomorum eversio praedicitur, pro quibus Abraham sepius deprecatur.

*Hebr.,
13. 2.*

1 **A**pparuit autem ei Dominus in convalle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.

2 Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adoravit in terram.

3 Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

4 Sed afferam pauxillum aquae, & lavate pedes vestros, & requiescite sub arbore.

5 Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum, Qui dixerunt: Fac ut locutus es.

6 Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria fata similiae commisce, & fac subcinericios panes,

7 Ipse vero ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerimum & optimum, deditque puero: qui festinavit & coxit illum,

8 Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem

quem coxerat, & posuit coram eis: ipse vero stabat juxta eos sub arbore.

9 Cumque comedisent, dixerunt ad eum: Vbi est Sara uxor tua? ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

10 Cui dixit: † Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. † *Supra* 17.c. 19.
Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi. *Inf.* 21.

11 Erant autem ambo senes, protractæque ætatis, & deserant Saræ fieri muliebria. *d.* 1. *Rom.* 9.

12 Quæ risit occulte, dicens: Postquam confenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? *9.* *1. Petri* 3.a. 6.

13 Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num vere paritura sum anus?

14 Numquid Deo quidquam est difficile? juxta conditum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15 Negavit Sara dicens, Num risi; timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.

16 Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

17 Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham quæ gesturus sum:

18 Cum futurus sit in gentem magnam, ac robustissimam, & B E N E D I C E N D Æ fiat in illo omnes nationes terræ? *Supra* 12. *d.* 3.

19 Scio enim quod præceptorum sit filiis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum. *Inf.* 32. *d.* 17.

20 Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.

21 Descendam & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22 Converteruntque se inde, & abierunt Sodomam: Abraham vero adhuc stabat coram Domino.

23 Et appropinquans ait: Numquid perdes justum cum impio?

24 Si fuerint quinquaginta justi in civitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter quinquaginta justos, si fuerint in eo?

25 Absit à te, ut rem hanc facias, & occidas justum cum impio, fiatque justus sicut impius, non est hoc tuum: qui judicas omnem terram, nequam facies judicium hoc.

26 Dixitque

26 Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta justos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

27 Respondensque Abraham, ait: Quia semel coepi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis.

28 Quid si minus quinquaginta justis, quinque fuerint? delebis, propter quadraginta quinque, universam urbem? Et ait: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque.

29 Rursumque locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait. Non percutiam propter quadraginta.

30 Ne quaeso, inquit, indigneris Domine, si loquar: Quid ibi inventi fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.

31 Quia semel, ait, coepi, loquar ad Dominum meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32 Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.

33 Abiitque Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham: & ille reversus est in locum suum.

CAPVT XIX.

Lot., Angelis hospitio susceptis, à Sodomis vim patitur: cum uxore & utraque filia à Sodomis ereptus incendio; uxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum: ignorans commisit, unde ortum habuerunt Moabita & Ammonita.

Hebr.
13. 2.

1 Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, & sedente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidiisset eos, surrexit, & ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram,

2 Et dixit: Obsecro, domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lavate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minime, sed in platea manebimus,

3 Compulit illos oppido ut diverterent ad eum: ingressisque domum illius fecit convivium, & coxit azyma: & comederunt.

4 Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum à puero usque ad fenem omnis populus simul.

5 Vocaveruntque Lot, & dixerunt ei: Vbi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc ut agnoscamus eos.

6 Egressi

6 Egressus ad eos Lot, post tergum ocludens ostium, ait:

7 Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc facere.

8 Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culmiais mei.

9 At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquit, ut advena, numquid ut iudices? te ergo ipsum magis quam hos affligemus. † Vimque faciebant Lot vehementissime: jamque prope erat ut effrangerent fores. † 2. Pet. 2. 8.

10 Et ecce miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Lot, clausuruntque ostium.

11 Et eos, qui foris erant, † percusserunt cæcitate à minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent. † Sap. 19. 15.

12 Dixerunt autem ad Lot: Habes hîc quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:

13 Delebimus eum locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos ut perdamus illos.

14 Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias ejus, & dixit: Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

15 Cumque esset mane, cogebant eum angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes: ne & tu pariter pereas in scelere civitatis.

16 Dissimulante illo, apprehenderunt manum ejus, & manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, eo quod parceret Dominus illi.

17 † Eduxeruntque eum, & posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte salvum te fac, ne, & tu simul pereas. † Sap. 10. 6.

18 Dixitque Lot ad eos: Quæso Domine mi,

19 Quia invenit servus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, & moriar:

20 Est civitas hæc juxta, ad quam possum fugere, parva, & salvabor in ea: numquid non modica est, & vivet anima mea?

21 Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepti

preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.

† Sap.
10.6.

† 22 Festina & salvare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor.

23 Sol egressus est super terram, & Lot ingressus est Segor.

† Deut.
29. 23.

† 24 Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & iguem à Domino de caelo:

Isa. 13.

25 Et subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.

29. Ierem.
50.

† 26 Respicensque uxor ejus post se, versa est in statuam salis.

40. Exec.
16. 48.

27 Abraham autem confurgens mane, ubi steterat prius cum Domino,

Ose. 11.
3. A-

28 Intuitus est Sodomam & Gomorrham, & universam terram regionis illius: viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis funum.

mos 4.
11.

29 Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.

Luc. 17.
29. Iuda

30 Ascenditque Lot de Segor, & mansit in monte, duæ quoque filiae ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & mansit in spelunca ipse, & duæ filiae ejus cum eo.

1. 7.
† Luc.
17. 33.

31 Dixitque major ad minorem: Pater noster senex est, & nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ.

Sup. 18.
2.

32 Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.

33 Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa: Et ingressa est major, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34 Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35 Dederunt etiam & illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: & ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.

36 Conceperunt ergo duæ filiae Lot de patre suo.

37 Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipse est pater Moabitarum usque in presentem diem.

33 Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

C A P V T X X.

Abraha in Geraris peregrinanti uxor à vege tollitur: quæ ad Domini jussu cum magnis donis intabulæ redditur, & Abraham orante salus domui regis restituitur.

1 **P**rofectus inde Abraham in terram australem, habitavit inter Cades & Sur; & peregrinatus est in Geraris.

2 Dixitque de Sara uxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerare, & tulit eam.

3 Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: Eum morieris propter mulierem quam tulisti: habet enim virum.

4 Abimelech vero non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & justam interficies?

5 Nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: & ipsa ait: Frater meus est: in simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc.

6 Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quod simplici corde feceris: & ideo custodivi te ne peccares in me, & non dimisi ut tangeres eam.

7 Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est: & orabit pro te, & vives: si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris tu, & omnia quæ tua sunt.

8 Statimque de nocte confurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos, & locutus est universa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.

9 Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ non debuisti facere, fecisti nobis.

10 Rursumque exostulans ait, Quid vidisti, ut hoc faceres?

11 Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: & interficient me propter uxorem meam:

12 Alias autem & vere soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.

13 Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum;

† *Supra*
12. 13.
Inf. 21.
23.

mecum : In omni locō, ad quem ingrediemur, dices quod frater tuus sim.

14 Tulit igitur Abimelech oves & boves, & servos & ancillas, & dedit Abraham : reddiditque illi Saram uxorem suam :

15 Et ait : Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit, habita.

16 Saræ autem dixit : Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris : mementoque te deprehensam.

17 Orante autem Abraham sanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillasque ejus, & pepererunt :

18 Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahamæ.

C A P V T X X I .

Nascitur Isaac, circumciditur, & ablaclatur, Ismael vero cum matre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percussit.

† *Sup.* 17.19. 18.10. 1 **V**isitavit autem Dominus Saram sicut † promiserat : & implevit quæ locutus est.

† *Gal.* 4. 23. *Hebr.* 11.11. 2 Conceptitque & † peperit filium in senectute sua tempore quo prædixerat ei Deus.

3 Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara. Isaac :

† *Sup.* 17.10. 4 Et circumcidit eum octavo die, sicut † præceperat ei Deus,

Matth. 1.2. 5 Cum centum esset annorum : hac quippe ætate patris, natus est Isaac.

6 Dixitque Sara : Risum fecit mihi Deus : quicumque audierit, corridebit mihi.

7 Rursumque ait : Quis auditurum crederet Abraham, quod Sara lactaret filium, quem peperit ei jam seni ?

8 Crevit igitur puer, & ablaclatus est : fecitque Abraham grande convivium in die ablaclationis ejus.

9 Cumque vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham :

† *Gal.* 4. 10. 10 † Ejice ancillam hanc, & filium ejus : non enim erit heres filius ancillæ cum filio meo Isaac.

11 Dure accepit hoc Abraham pro filio suo.

12 Cui dixit Deus : Non tibi videarur asperum super puero, & super ancilla tua : omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus : quia † in Isaac

† *Rom.* 9.7. *Hebr.* 11.12. 13 Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

14 Surrexit itaque Abraham mane, & tollens panem & utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradiditque puerum, & dimisit eam. Quæ cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee.

15 Cumque consumpta esset aqua in utre; abiecit puerum subter unam arborum, quæ ibi erant.

16 Et abiit, seditque e regione procul quantum potest arcus jacere, dixit enim: Non videbo morientem puerum: & sedens contra, levavit vocem suam & flevit.

17 Exaudivit autem Deus vocem pueri; vocavitque angelus Dei Agar de caelo, dicens: Quid agis Agar? non timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.

18 Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum.

19 Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, deditque puero bibere.

20 Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus est in solitudine, factusque est juvenis sagittarius.

21 Habitavitque in deserto Pharan, accepit illi mater sua uxorem de terra Ægypti.

22 Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham: Deus tecum est in universis quæ agis.

23 Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpique meæ: sed juxta misericordiam, quam feci tibi, facies mihi, & terræ in qua versatus es advena.

24 Dixitque Abraham: Ego jurabo.

25 Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ quem vi abstulerant servi ejus.

26 Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed & tu non indicasti mihi, & ego non audivi præter hodie.

27 Tulit itaque Abraham oves & boves, & dedit Abimelech: percusseruntque ambo foedus.

28 Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.

29 Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum?

30 At illæ: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.

31 Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque juravit.

32 Et inierunt foedus pro puteo juramenti.

33 Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, reversique sunt in terram Palestinorum.

stinorum. Abraham vero plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.

34 Et fuit colonus terræ Palæstinorum diebus multis.

CAPVT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filii sui præcepta immolatione probatur, sed ab ipsius immolatione prohibetur ab angelo, promissionesque ei denuo ob hanc insignem obedientiam confirmantur; & filii Nachor fratris Abrahæ numerantur.

Judith

8. 22.

Hebr. 11.

17.

1 **Q**Uæ postquam gesta sunt † tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. At ille respondit: Adsum.

2 Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.

3 Igitur Abraham de nocte confurgens, stravit asinum suum: ducens secum duos juvenes, & Isaac filium suum: Cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem præceperat ei Deus.

4 Die autem tertio elevatis oculis, vidit locum procul:

5 Dixitque ad pueros suos: Expectate hîc cum asino: ego & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6 Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse vero portabat in manibus ignem & gladium. Cumque duo pergerent simul,

7 Dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: ubi est victima holocausti?

8 Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter:

9 Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, & desuper ligna composuit: cum alligasset Isaac filium suum, † posuit eum in altare super struem lignorum.

Gen. 22.

2.

10 Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum.

11 Et ecce angelus Domini de cælo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

12 Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13 Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum

tergum arietem inter vepres hærentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14 Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.

15 Vocavit autem angelus Domini Abraham secundo de caelo, dicens:

16 † Per memetipsum juravi, dicit Dominus: † *Psal.*
quia fecisti hanc rem: & non pepercisti filio tuo
unigenito propter me: *10. 4. 9.*

17 Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum
sicut stellas: & velut arenam quæ est in littore ma-
ris: possidebit semen tuum portas inimicorum suo-
rum. *Luc. 1.*

18 & † B E N E D I C E N T V R in semine
tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. *73.*

19 Reversus est Abraham ad pueros suos, abie-
runtque Bersabee simul, & habitavit ibi. *Eccli.*

20 His ita gestis, nunciatum est Abrahamæ quod
Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo. *44. 21.*

21 Hus primogenitum, & Buz fratrem ejus, &
Camuel patrem Syrorum, *Hebr. 6.*

22 Et Cafed, & Azan, Pheldas quoque & Ied-
laph, *13. 1.*

23 Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo
istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahamæ. *Diach.*

24 Concupina vero illius, nomine Roma, pepe-
rit Tabee, & Gaham, & Tahas, & Maacha. *2. 32.*

25 *Luc. 1.*

C A P V T XXIII.

*Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici,
quam Abraham ab Ephron cum agro presenti emit
pecunia, sepelitur.*

1 Vixit autem Sara centum viginti septem
annis.

2 Et mortua est in civitate Arbee, quæ est He-
bron, in terra Chanaan: venitque Abraham ut
plangeret & fleret eam.

3 Cumque surrexisset ab officio funeris, locu-
tus est ad filios Heth, dicens:

4 Advena sum & peregrinus apud vos: date mihi
jus sepulchri vobiscum, ut sepelliam mortuū meum,

5 Responderunt filii Heth, dicentes:

6 Audi nos domine, princeps Dei es apud nos:
in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum:
nullusque te prohibere poterit quia in monumento
ejus sepelias mortuum tuum.

7 Surrexit Abraham, & adoravit populum ter-
ræ, filios videlicet Heth:

8 Dixitque ad eos; Si placet animæ vestræ ut se-
peliam:

peliam mortuum meum , audite me , & intercedite pro me apud Ephron filium Seor :

9 Ut det mihi speluncam duplicem , quam habet in extrema parte agri sui : pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri,

10 Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius , dicens :

11 Nequaquam ita fiat , domine mi , sed tu magis ausculta quod loquor : Agrum trado tibi , & speluncam quæ in eo est , præsentibus filiis populi mei , sepeli mortuum tuum.

12 Adoravit Abraham coram populo terræ.

13 Et locutus est ad Ephron circumstante plebe : Quæso , ut audias me : Dabo pecuniam pro agro : suscipe eam , & sic sepeliam mortuum meum in eo.

14 Responditque Ephron :

15 Domine mi , audi me : Terra quam postulas , quadringentis siclis argenti valet : istud est pretium inter me & te : sed quantum est hoc? Sepeli mortuum tuum.

16 Quod cum audisset Abraham , appendit pecuniam , quam Ephron postulaverat , audientibus filiis Heth , quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ.

17 Confirmatusque est ager quondam Ephronis , in quo erat spelunca duplex , respiciens Mambre , tam ipse , quam spelunca , & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum ,

18 Abrahe in possessionem , videntibus filiis Heth , & cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19 Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici , quæ respiciebat Mambre , hæc est Hebron in terra Chanaan.

20 Et confirmatus est ager , & antrum quod erat in eo , Abrahæ in possessionem monumenti à filiis Heth.

CAPVT XXIV.

Servus Abrahæ ab ipso adjuvatus & in Mesopotamiam ad quaerendam uxorem Isaac missus, signo à Domino petito, Rebecca invenit, & habito parentum ac fratris ipsiusque consensu adducit ad Isaac; quam ille ducit in uxorem, & ita super matris morte accipit consolationem.

ERat autem Abraham senex, dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

2 Dixitque ad servum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: † Pone manum tuam subter femur meum. † *Infra* 47.29e

3 Ut adjurem te per Dominum, Deum cæli & terræ, ut non accipias uxorem filio de filiabus Chananeorum, inter quos habito:

4 Sed ad terram & cogitationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.

5 Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium, tuum ad locum, de quo tu egressus es?

6 Dixitque Abraham: Cæve nequando reducas filium meum illuc.

7 Dominus Deus cæli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locutus est mihi, & juravit mihi dicens: † Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet angelum suum coram te, & accipies inde uxorem filio meo: † *Supra* 12.7.13e
15, &

8 Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis juramento: filium meum tantum ne reducas illuc. † *Infra* 26e
2.

9 Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, & juravit illi super sermone hoc.

10 Tulitque decem camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis ejus portans fœcum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.

11 Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12 Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13 Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitæ

bitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14 Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam præparasti servo tuo Isaac: & per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo.

15 Necdum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

16 Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, & impleverat hydriam, ac revertebatur.

17 Occurritque ei servus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18 Quæ respondit: Bibe domine mi, celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, & dedit ei potum.

19 Cumque ille bibisset, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20 Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum ut hauriret aquam: & haustam omnibus camelis dedit.

21 Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrum prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22 Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.

23 Dixitque ad eam: Cujus es filia? indica mihi: est in domo patris tui locus ad manendum?

24 Quæ respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipsi Nachor.

25 Et addidit, dicens: Pælearum quoque & foeni plurimum est apud nos, & locus spatiosus ad manendum.

26 Inclinavit se homo, & adoravit Dominum.

27 Dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatem suam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28 Cucurrit itaque puella, & nunciavit in domum matris suæ omnia quæ audierat.

29 Habebat autem Rebecca fratrem nomine Liban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30 Cumque vidisset inaures & armillas in manibus

nibus fororis suae, & audisset cuncta verba referentis: Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat juxta camelos, & prope fontem aquæ:

31 Dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? præparavi domum, & locum camelis.

32 Et introduxit eum in hospitium, ac destravit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad lavandos pedes ejus, & virorum qui venerant cum eo.

33 Et appositus est in conspectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34 At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35 Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, servos & ancillas, camelos & asinos.

36 Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37 Et adjuraverat me dominus meus dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chanaanorum, in quorum terra habito:

38 Sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39 Ego vero respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

40 Dominus, ait, in cujus conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei.

41 Innocens eris à maledictione mea, cum veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42 Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,

43 Ecce sto juxta fontem aquæ, & virgo, quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me: Da mihi paulillum aquæ ad bibendum ex hydria tua:

44 Et dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45 Dumque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, & hausit aquam. Et ajo ad eam: Da mihi paululum bibere.

46 Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi : Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47 Interrogavique eam, & dixit : Cujus es filia? Quæ respondit : Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque in aures ad ornandam faciem ejus, & armillas posui in manibus ejus.

48 Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut sumerem filiam fratris domini mei filio ejus.

49 Quamobrem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo : indicate mihi : sin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50 Responderuntque Laban & Bathuel : A Domino egressus est sermo : non possumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

51 En Rebecca coram te est, tolle eam, & proficiscere, & sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52 Quod cum audisset puer Abraham, proci-dens adoravit in terram Dominum.

53 Prolatisque vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebecca pro munere : fratribus quoque ejus & matri dona obtulit.

54 Inito convivio, vescentes pariter & bibentes manserunt ibi. Surgens autem mane, locutus est puer : Dimittite me, ut vadam ad dominum meum.

55 Responderuntque fratres ejus & mater : Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea proficiscetur.

56 Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam : dimittite me ut pergam ad dominum meum.

57 Et dixerunt : Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem.

58 Cumque vocata venisset, sciscitati sunt : Vis ire cum homine isto? Quæ ait : Vadam.

59 Dimiserunt ergo eam, & nutricem illius servumque Abraham, & comites ejus,

60 Imprecantes prospera forori suæ, atque dicentes : Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61 Igitur Rebecca & puellæ illius, ascensis camelis, secutæ sunt virum : qui festinus revertebatur ad dominum suum.

62. Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad puteum, cujus nomen est Viventis & videntis : habitabat enim in terra australi :

63. Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die : cumque elevarit oculos, vidit camelos venientes procul. Sup. 16.
14.

64. Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de campo,

65. Et ait ad puerum : Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis ? Dixitque ei : Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium, operuit se.

66. Servus autem, cuncta quæ gesserat, narravit Isaac.

67. Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris suæ, & accepit eam uxorem : & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris ejus acciderat, temperaret.

C A P V T X X V.

Abraham multis ex Cetura susceptis filiis quibus munera largitur, relicta Isaac hereditate, moritur est : Ismael quoque postquam duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit Esau & Jacob : quorum major vendidit minori primogenita.

1. Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam :

2. Quæ peperit ei Zamran & Iecfan, & Madan, & Madian, & Iesboc, & Sue. 1 Par. 2.
32.

3. Iecfan quoque genuit Saba, & Dadan. Filii Dadan fuerunt, Assurim, & Latufim, & Loomin.

4. At vero ex Madian ortus est Ephra, & Opher, & Henoch, & Abida, & Eldaa : omnes hi filii Ceturæ.

5. Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac.

6. Filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

7. Fuerant autem dies vitæ Abraham, centum septuaginta quinque anni.

8. Et deficiens mortuus est in senectute bona, proVectæque ætatis, & plenus dierum : congregatusque est ad populum suum.

9. Et sepelierunt eum Isaac & Ismael filii sui in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filii Seor Hethæi, è regione Mambre,

10. Quem emerat à filiis Heth : ibi sepultus est ipse, & Sara uxor ejus.

11 Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis & videntis.

12 Hæ sunt generationes Ismael filii Abraham, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:

¶ 1. Par. 2. 29. 13 Et hæc nomina filiorum ejus in vocabulis & generationibus suis. † Primogenitus Ismaelis Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel, & Mabsam,

14 Masma quoque, & Duma, & Massa:

15 Hadar, & Thema, & Iethur, & Naphis, & Cedma.

16 Isti sunt filii Ismaelis: & hæc nomina per castella & oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum.

17 Et facti sunt anni vitæ Ismaelis centum triginta septem, deficientque mortuus est, & appositus ad populum suum.

18 Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios. coram cunctis fratribus suis obiit.

19 Hæ quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac:

20 Qui cum quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.

21 Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebecca.

22 Sed collidebantur in utero ejus parvuli, quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque ut consuleret Dominum.

¶ 9. Rom. 9. 10. 23 Qui respondens, ait: † Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividuntur, populusque populum superabit, & major serviet minori.

24 Iam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti sunt.

¶ 12. 3. Osee 12. 3. 25 † Qui prior egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus Esau. † Protius alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcirco appellavit eum Jacob.

¶ 1. 2. Matt. 1. 2. 26 Sexagenarius erat Isaac quando nati sunt ei parvuli.

27 Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28 Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

29 Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus,

30 Ait : Da mihi de coctione hac rufa , quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen ejus † Edom.

† Hebr.

31 Cui dixit Iacob: Vende mihi primogenita tua.

12. 16.

32 Ille respondit : Ea morior , quid mihi proderunt primogenita ?

Abd. 19

33 Ait Iacob : Iura ergo mihi. Iuravit ei Esau , & vendidit primogenita.

34 Et sic accepto pane & lentis edulio , comedit ; & bibit , & abiit parvi pendens quod primogenita vendidisset.

C A P V T XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus , post acceptam Terræ promissionem & seminis benedictionem , reprehenditur ab Abimelech quod Rebeccam dixerit suam esse sororem : & pastoribus ipsorum pro peculis iurantibus , Abimelech cum Isaac fœdus percussit , Esau uxores accipit.

1 **O**Rta autem fame super terram , post eam sterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham , abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinarum in Gerara.

2 Apparuitque ei Dominus , & ait : Ne descendas in Ægyptum , sed quiesce in terra , quam dixero tibi.

3 Et peregrinare in ea , eroque tecum , & benedicam tibi ; tibi enim & semini tuo dabo universas regiones has , † complens juramentum quod spon-

† Supr.

12. 7.

pondi Abraham patri tuo.

15. 18.

4 Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli ; daboque posteris tuis universas regiones has : † &

† Supr.

12. 3.

B E N E D I C E N T V R in femine tuo omnes gentes terræ ,

18. 18.

5 Eo quod obedierit Abraham voci meæ , & custodierit præcepta & mandata mea , & ceremonias legesque servaverit.

22. 17.

8. 19.

6 Mansit itaque Isaac in Geraris.

7 Qui cum interrogaretur à viris loci illius super uxore sua , respondit : Soror mea est. timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata conjugio , reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8 Cumque pertransissent dies plurimi , & ibidem moraretur , prospiciens Abimelech rex Palæstinarum per fenestram , vidit eum jocantem cum Rebecca uxore sua.

9 Et accersito eo , ait : Perspicuum est quod uxor tua sit : cur mentitus es eam sororem tuam esse ? Respondit : Timui ne morerer propter eam.

10 Dixitque Abimelech : Quare imposuisti nobis ? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua , & induxeras super nos grande peccatum. Præcepitque omni populo , dicens :

11 Qui tetigerit hominis hujus uxorem , morte morietur.

12 Sevit autem Isaac in terra illa , & invenit in ipso anno centuplum : benedixitque ei Dominus.

13 Et locupletatus est homo , & ibas proficiens atque succrescens , donec magnus vehementer effectus est :

14 Habuit quoque possessiones ovium & armentorum , & familiæ plurimum. Ob hoc invidentes ei Palæstini.

15 Omnes puteos , quos foderant servi patris illius Abraham , illo tempore obstruxerunt , implentes humo :

16 In tantum , ut ipse Abimelech diceret ad Isaac : Recede à nobis , quoniam potentior nobis factus es valde.

17 Et ille discedens , ut veniret ad torrentem Geraræ , habitaretque ibi :

18 Rursum fodit alios puteos , quos foderant servi patris sui Abraham , & quos , illo mortuo , olim obstruxerant Philisthiim : appellavitque eos eisdem nominibus quibus antè pater vocaverat.

19 Foderuntque in Torreute, & reppererunt aquam vivam.

20 Sed & ibi jurgium fuit pastorum Geraræ adversus pastores Isaac , dicentium : Nostra est aqua. quam ob rem nomen putei , ex eo quod acciderat , vocavit Calumniam.

21 Foderunt autem & alium : & pro illo quoque rixati sunt , appellavitque eum , Inimicitias.

22 Profectus inde fodit alium puteum , pro quo non contenderunt : itaque vocavit nomen ejus , Latitudo , dicens : Nuac dilatavit nos Dominus , & fecit crescere super terram.

23 Ascendit autem ex illo loco in Bersabee ,

24 Vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte , dicens : Ego sum Deus Abraham patris tui , noli timere , quia ego tecum sum : benedicam tibi , & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

25 Itaque ædificavit ibi altare : & invocato nomine Domini , extendit tabernaculum : præcepitque servis suis ut foderent puteum.

26 Ad quem locum cum venissent de Geraris , Abimelech , & Ochozath amicus illius , & Phicol dux militum ,

27 Locutus est eis Isaac : Quid venistis ad me hominem quem odistis , & expulistis à vobis ?

28 Qui responderunt : Vidimus tecum esse Dominum , & idcirco nos diximus : Sit juramentum inter nos , & ineamus foedus ,

29 Ut non facias nobis quidquam mali , sicut & nos nihil tuorum attigimus , nec fecimus quod te læderet : sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

30 Fecit ergo eis convivium & post cibum & potum

31 Surgentes mane , juraverunt sibi mutuo : dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum.

32 Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac , annunciantes ei de puteo quem foderant , atque dicentes : Invenimus aquam :

33 Unde appellavit eum , Abundantiam : & nomen urbi impositum est Bersabee , usque in præsentem diem.

34 Esau vero quadragenarius duxit uxores , Judith filiam Beeri Herthæi , & Basemath filiam Elon ejusdem loci :

35 † Quæ ambæ offenderant animum Isaac & † *Infr.*
Rebecca. 27. 46.

C A P V T XXVII.

Iacob matris consilio benedictionem loco Esau accipit ; ad cujus odium fugiendum monetur à matre ut in Haran ad Laban concedat.

1 **S**enuit autem Isaac , & caligaverunt oculi ejus , & videre non poterat : vocavitque Esau filium suum majorem , & dixit ei : Fili mi ? Qui respondit : adsum.

2 Cui pater : Vides , inquit , quod senuerim , & ignorem diem mortis meæ.

3 Sume arma tua , pharetram , & arcum , & egredere foras : cumque venatu aliquid apprehenderit ,

4 Fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti , & affer ut comedam : & benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5 Quod cum audisset Rebecca , & ille abiisset in agrum ut iussionem patris impleret ,

6 Dixit filio suo Iacob : Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo , & dicentem ei :

7 Affer mihi de venatione tua , & fac cibos ut comedam , & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8 Nunc ergo fili mi , acquiesce consiliis meis :

9 Et pergens ad gregem , affer mihi duos hoedos optimos , ut faciam ex eis escas patri tuo , quibus libenter vescitur :

10 Quas cum intuleris , & comederit , benedicat tibi priusquam moriatur.

11 Cui ille respondit : Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit , & ego lenis :

12 Si attrectaverit me pater meus , & senserit , timeo ne putet me sibi voluisse illudere , & inducam super me maledictionem pro benedictione.

13 Ad quem mater : Tu me sit , ait , ista maledictio , fili mi : tantum audi vocem meam , & pergens affer quae dixi.

14 Abiit , & attulit , deditque matri. Paravit illa cibos , sicut velle noverat patrem illius.

15 Et vestibus Esau valde bonis , quas apud se habebat domi , induit eum :

16 Pelliculasque hoedorum circumdedit manibus , & colli nuda protexit.

17 Deditque pulmentum , & panes , quos coxerat , tradidit.

18 Quibus illatis , dixit : Pater mi : At ille respondit : Audio. Quis es tu fili mi ?

19 Dixitque Iacob : Ego sum primogenitus tuus Esau : feci sicut praecipisti mihi : surge , sede , & comede de venatione mea , ut benedicat mihi anima tua.

20 Rursumque Isaac ad filium suum : Quomodo , inquit , tam cito invenire potuisti , fili mi ? Qui respondit : Voluntas Dei fuit ut cito occurreret mihi quod volebam.

21 Dixitque Isaac : Accede huc , ut tangam te fili mi , & probeam utrum tu sis filius meus Esau , an non.

22 Accessit ille ad patrem , & palpato eo dixit Isaac : Vox quidem , vox Iacob est : sed manus , manus sunt Esau.

23 Et non cognovit eum , quia pilosae manus similitudinem majoris expresserant. Benedicens ergo illi ,

24 Ait : Tu es filius meus Esau ? Respondit , Ego sum.

25 At ille : Affer mihi , inquit , cibos de venatione tua , fili mi , ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedisset , obtulit ei etiam vinum , quo hausto ,

26 Dixit ad eum : Accede ad me , & da mihi osculum , fili mi.

27 Accessit , & osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam , benedicens

dicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28 Det tibi Deus de rore coeli, & de pinguedine terrae, abundantiam frumenti & vini.

29 Et serviant tibi populi, & adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuae, qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30 Vix Isaac sermonem impleverat: & egresso Jacob foras, venit Esau,

31 Costosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32 Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius primogenitus tuus Esau.

33 Expavit Isaac stupore vehementi: & ultra quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priusquam tu venires? benedixique ei, & erit benedictus.

34 Auditis Esau sermonibus patris, irrugit clamore magno: & consternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35 Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

36 At ille subjunxit: Iuste vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me in altera vice: † primogenita mea ante tulit, & nunc secundo † *Sup.* 25. 35. furripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, mihi benedictionem?

37 Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi: frumento & vino stabilivi eum, & tibi post haec, fili mi, ultra quid faciam?

38 Cui Esau: Num unam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque ejulatu magno fieret,

39 Motus Isaac, dixit ad eum: † In pinguedine terrae, & in rore caeli desuper, † *Heb.* 11. 17.

40 Erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo servies: tempusque veniet, cum excutias & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.

41 Oderat ergo semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo: † Veniet dies luctus patris mei, & occidam † *Abdi.* 1. 10. Jacob fratrem meum.

42 Nunciata sunt haec Rebeccae: quae mittens & vocans Jacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te.

43 Nunc

43 Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & conturgens fuge ad Laban, fratrem meum in Haran:

44 Habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45 Et cesset indignatio ejus, obliviscaturque eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc, cur utroque orbabor filio in uno die?

Supra
27. 35.

46 Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob uxorem de stirpe hujus terræ, nolo vivere.

C A P V T X X V I I I.

Jacob accepta a patre benedictione, in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitēbatur Dominus: & accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, expectatus votum Deo vover.

1 **V**Ocavit itaque Isaac Iacob, & benedixit eum, præcipitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan:

2 Sed vade & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.

3 Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in turbas populorum.

4 Et det tibi benedictiones Abrahamæ, & semini tuo post te: ut possideas terram peregrinationis tuæ: quam pollicitus est avo tuo.

† Ose. 2,

5 † Cumque dimisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebecca matris suæ,

6 Videns autem Esau quod benedixisset pater suus Iacob, & misisset eum in Mesopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret, & quod post benedictionem præcepisset ei dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan:

7 Quodque obediens Iacob parentibus suis isset in Syriam:

8 Probans quoque quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:

9 Ivit ad Ismaelem, & duxit uxorem, absque iis quas prius habebat, Mahelēth filiam Ismael filii Abraham, sororem Nabajoth.

10 Igitur egressus Iacob de Bersabee, pergebat Haran.

11 Cumque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco,

12 Viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum: angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam,

13 Et Dominum innixum scalæ dicentem sibi: † Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & † *Infra*
Deus Isaac: Terram, in qua dormis, tibi dabo & 35. 1.
femini tuo. 48. 3-

14 Eritque semen tuum quasi pulvis terræ: † di- † *Dent.*
lataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septen- 12. 20.
trionem, & Meridiem: † & B E N E D I C E N- 19.
T V R I N T E & in femine tuo cunctæ tribus 14.
terræ. † *Supra*

15 Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & 26. 40
reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi com-
plevero universa quæ dixi.

16 Cumque evigilasset Jacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam.

17 Pavensque, Quam terribilis est, inquit, locus *Inf. 31.*
iste! non est hîc aliud nisi domus Dei, & porta 13.
cæli.

18 Surgens ergo Jacob mane, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper.

19 Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur.

20 Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum,

21 Reversusque fuero prospere ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,

22 Et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

C A P V T X X I X.

Jacob à Laban susceptus, septem annis illi pacto inito pro Rachel filia servavit; cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

1 P R O F E C T U S ergo Jacob venit in terram Orientalem.

2 Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum: nam ex illo adababantur pecora, & os ejus grandi lapide claudabatur.

3 Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, & refectis gregibus rursus super os putei ponerent.

4 Dixitque ad pastores : Fratres, unde estis ? Qui responderunt : De Haran.

5 Quos interrogans Numquid , ait, nostis Laban filium Nachor ? Dixerunt : Novimus.

6 Sanusne est ? inquit : Valet, inquirunt : & ecce Rachel filia ejus venit cum grege suo.

7 Dixitque Jacob : Adhuc multum diei superest , nec est tempus ut reducantur ad caulas greges : date ante potum ovibus , & sic eas ad pastum reducite.

8 Qui responderunt : Non possumus , donec omnia pecora congregentur , & amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

9 Adhuc loquebantur , & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui : nam gregem ipsa pascebat.

10 Quam cum vidisset Jacob , & sciret consobrinam suam, ovesque Laban avunculi sui : amovit lapidem quo puteus claudebatur.

11 Et adaquato grege , osculatus est eam : & elevata voce flevit.

12 Et indicavit ei quod frater esset patris sui , & filius Rebeckæ : at illa festinans nunciavit patri suo.

13 Qui , cum audisset venisse Jacob filium sororis suæ, cucurrit obviam ei : complexusque eum, & in oscula ruens , duxit in domum suam. Auditis aulem causis itineris ,

14 Respondit : Os meum es , & caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius.

15 Dixit ei : Num quia frater meus es, gratis servies mihi ? dic quid mercedis accipias.

16 Habebat vero duas filias, nomen majoris Lia : minor vero appellabatur Rachel.

17 Sed Lia lippis erat oculis : Rachel decora facie, & venusto aspectu.

18 Quam diligens Jacob , ait : Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis.

19 Respondit Laban : Melius est ut tibi eam dem quam alteri viro, mane apud me.

20 Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis : & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.

21 Dixitque ad Laban : Da mihi uxorem meam : quia jam tempus impletum est , ut ingrediâr ad illam.

22 Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

23 Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eam ,

24 Daus ancillam filiæ , Zelpham nomine. Ad

quam cum ex more Jacob fuisset ingressus, facto mane vidit Liam :

25 Et dixit ad socerum suum : Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

26 Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias.

27 Imple hebdomadam dierum hujus copulae: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis.

28 Acquievit placito: & hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:

29 Cui pater servam Balam tradiderat.

30 Tandemque potius optatis nuptiis, amorem sequentis priori praetulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31 Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vulvam ejus, sorore sterili permanente.

32 Quae conceptum genuit filium, vocavitque nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.

33 Rursumque concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi, vocavitque nomen ejus Simeon.

34 Concepitque tertio, & genuit alium filium: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quod pepererim ei tres filios: & idcirco appellavit nomen ejus, Levi.

35 Quarto concepit, & peperit filium, & ait: Modo confitebor Domino. † & ob hoc vocavit eum, † *Matta*
Judam: cessavitque parere. 1. 2.

C A P V T X X X.

Rachel sterilis & Lia parere cessans ancillas suas marito tradunt, ex quibus singula viros suscipiunt filios: praeter quos Lia duos alios & filiam parit: Rachel vero Ioseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Jacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

1 **C**ernens autem Rachel quod infecunda esset, invidit sorori suae, & ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

2 Cui iratus respondit Jacob: Num pro Deo ego sum, qui privavi te fructu ventris tui?

3 At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredi ad illam, ut pariat super genua mea, & habeam ex illa filios.

4 Deditque illi Balam in conjugium: quae

5 Ingresso ad se viro, concepit, & peperit filium.

6 Dixitque Rachel: Iudicavit mihi Dominus, & exaudivit vocem meam, datus mihi filium. & idcirco appellavit nomen ejus, Dan.

7 Rursumque Bala concipiens peperit alterum,

8 Pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, & invalui: vocavitque eum, Nephthali.

9 Sentiens Lia quod parere desisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

10 Qua post conceptum edente filium,

11 Dixit: Feliciter. & idcirco vocavit nomen ejus, Gad.

12 Peperit quoque Zelpha alterum.

13 Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres. propterea appellavit eum, Aser.

14 Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matris Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui.

15 Illa respondit: Parumne tibi videtur, quod præripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16 Redeuntique ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum ejus Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxisti te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17 Et exaudivit Deus preces ejus: concepitque & peperit filium quintum,

18 Et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellavitque nomen ejus, Issachar.

19 Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium,

20 Et ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios: & idcirco appellavit nomen ejus, Zabulon.

21 Post quem peperit filiam, nomine Dinam.

22 Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus.

23 Quæ concepit & peperit filium, dicens: Absgulguit Deus opprobrium meum.

24 Et vocavit nomen ejus, Ioseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.

25 Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me ut revertar in patriam, & ad terram meam.

26 Da mihi uxores & liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu nosti servitutem qua servivi tibi.

27 Ait illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu tuo: experimento didici, quia benedixit mihi Deus propter te:

28 Constitue mercedem tuam quam dem tibi.

29 At ille respondit: Tu nosti quomodo servivim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua.

30 Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc dives effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Iustum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meae.

31 Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pacem, & custodiam pecora tua.

32 Gyra omnes greges tuos, & separa cunctas oves varias & sparso vellere: & quodcumque furvum, & maculosum, variumque fuerit, tam in ovibus quam in capris, erit merces mea.

33 Respondebitque mihi cras justitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te: & omnia quae non fuerint varia, & maculosa, & furva, tam in ovibus quam in capris, furti me arguent.

34 Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.

35 Et separavit in die illa, capras, & oves, & hircos, & arietes, varios atque maculosos: cunctum autem gregem unicolorem, id est, albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum.

36 Et posuit spatium itineris trium dierum inter se & generum, qui pascebat reliquos greges ejus.

37 Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas: detractisque corticibus, in his quae spoliata fuerant, candor apparuit: illa vero quae integra fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc modum color effectus est varius.

38 Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent.

39 Factumque est ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculosa, & varia, & diverso colore respersa.

40 Divisitque gregem Jacob, & posuit virgas in

canalibus ante oculos arietum : erant autem alba & nigra quæque, Laban : cetera vero, Jacob, separatim inter se gregibus.

41 Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ovium, ut in earum contemplatione conciperent :

42 Quando vero serotina admissura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quæ erant serotina, Laban : & quæ primi temporis Jacob.

43 Ditatusque est homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & servos, camelos & asinos.

CAPUT XXXI.

Jacob, jubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus revertitur, quem Laban insequitur : Rachel autem patris idolis ablatis, ipsum querentem astu decipit : tandemque post varias querelas & jurgia, Jacob & Laban invito sædere, ad propria quisque discedit.

1 **P**ostquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium : Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patris nostri, & de illius facultate ditatus, factus est inclutus :

2 Animadvertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri & nudius tertius,

3 Maxime dicente sibi Domino : Revertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque tecum.

4 Misit, & vocavit Rachel & Liam in agrum, ubi pascebat greges,

5 Dixitque eis : Video faciem patris vestri quod non sit erga me sicut heri & nudius tertius : Deus autem patris mei fuit mecum.

6 Et ipsæ nostis quod totis viribus meis servierim patri vestro.

7 Sed & pater vester circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus : & tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.

8 Si quando dixit : Variæ erunt mercedes tuæ : pariebant omnes oves varios foetus : quando vero è contrario ait : Alba quæque accipies pro mercede : omnes greges alba pepererunt.

9 Tulitque Deus substantiam patris vestri, & dedit mihi.

10 Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios & maculosos, & diversorum colorum.

11 Dixitque angelus Dei ad me in somnis: Iacob? Et ego respondi: Adsum.

12 Qui ait: Leva oculos tuos, & vide universos maculos ascendentes super feminas, varios, maculosos, atque resperfos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

13 Ego sum Deus Bethel, ubi unxisti lapidem, & votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatæ tuæ. † *Supr.* 28.12.

14 Responderuntque Rachel & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus & hereditate domus patris nostri?

15 Nonne quasi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium nostrum?

16 Sed Deus tulit opes patris nostri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.

17 Surrexit itaque Iacob, & impositis liberis ac conjugibus suis super camelos abiit.

18 Tulitque omnem substantiam suam, & greges, & quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.

19 Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, & Rachel furata est idola patris sui.

20 Noluitque Iacob confiteri socero suo quod fugeret.

21 Cumque abiisset tam ipse quam omnia quæ juris sui erant, & amice transmissis pergeret contra montem Galaad,

22 Nunciatum est Laban die tertio quod fugeret Iacob.

23 Qui, assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: & comprehendit eum in monte Galaad.

24 Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquam aspere loquaris contra Iacob.

25 Iamque Iacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium.

26 Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27 Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & cantibus, & tympanis, & citharis?

28 Non es passus ut oscularer filios meos & filias: stulte operatus es: & nunc quidem

29 Valet manus mea reddere tibi malum: sed

Deus patris vestri heri dixit mihi : Cave ne loquaris contra Iacob quidquam durius.

30 Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui : cur furatus es deos meos ?

31 Respondit Iacob : Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

32 Quod autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, & aufer. hæc dicens, ignorabat quod Rachel furata esset idola.

33 Ingressus itaque Laban tabernaculum Iacob & Liae, & utriusque famulae, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,

34 Illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper : scrutantique omne tentorium, & nihil invenienti,

35 Ait : Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo : quia juxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. sic delusa sollicitudo quaerentis est.

36 Tumensque Iacob, cum jurgio ait : Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me,

37 Et scrutatus es omnem supellectilem meam ? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuae ? pone hæc coram fratribus meis & fratribus tuis, & judicent inter me & te.

38 Idcirco viginti annis fui tecum ? oves tuae & caprae steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi :

39 Nec captum à bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam : quidquid furto peribat, à me exigebas :

40 Die noctuque aestu urebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41 Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis : immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42 Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac, affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses : afflictionem meam & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri.

43 Respondit ei Laban : Filiae meae & filii, & greges tui, & omnia quae cernis, mea sunt : quid possum facere filiis & nepotibus meis ?

44 Veni ergo, & ineamus foedus ; ut sit in testimonium inter me & te.

45 Tulit itaque Iacob lapidem , & erexit illum in titulum :

46 Dixitque fratribus suis : Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum , comederuntque super eum :

47 Quem vocavit Laban Tumulum testis : & Iacob , Acervum testimonii, uterque juxta proprietatem linguæ suæ.

48 Dixitque Laban : Tumulus iste erit testis. Inter me & te hodie , & idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis.

49 Intueatur & judicet Dominus inter nos quando recesserimus à nobis ,

50 Si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias uxores super eas : nullus sermonis nostri testis est absque Deo qui præfens respicit.

51 Dixitque rursus ad Iacob : Eo tumulus hic , & lapis quem erexi inter me & te ,

52 Testis erit : tumulus , inquam , iste & lapis sint in testimonium , si aut ego transfero illum pergens ad te , aut tu præterieris , malum mihi cogitans.

53 Deus Abraham , & Deus Nachor , judicet inter nos , Deus patris eorum. Juravit ergo Iacob per timorem patris sui Isaac :

54 Immolatisque victimis in monte , vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedisset, manserunt ibi.

55 Laban vero de nocte confurgens , osculatus est filios & filias suas , & benedixit illis : reversusque est in locum suum.

C A P V T X X X I I .

Iacob , visis angelis , nuntios & munera ad fratrem suum Esau territus mittit , interea cum angelo luctans , & benedictionem ac nominis mutationem à dño senioris nervo , accepit.

1 Iacob † quoque abiit itinere quo coeperat : † *Inf.*

fueruntque ei obviam angeli Dei. *43. 16a*

2 Quos cum vidisset, ait : Castra Dei sunt hæc. Et appellavit nomen loci illius Mahanaïm , id est , Castra.

3 Misit autem & nuncios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir , in regionem Edom :

4 Præcepitque eis , dicens : Sic loquimini domino meo Esau : Hæc dicit frater tuus Iacob. Apud Laban peregrinatus sum , & fui usque in præsentem diem.

5 Habeo boves , & asinos , & oves , & servos , & ancillas : mittoque nunc legationem ad dominum

num meum , ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6 Reverſique ſunt nuncii ad Iacob dicentes : Venimus ad Eſau fratrem tuum , & ecce properat tibi in occurſum cum quadringentis viris.

7 Timuit Iacob valde : & perterritus diviſit populum qui ſecum erat , greges quoque & oves & boves & camelos , in duas turmas ,

8 Dicens : Si venerit Eſau ad unam turmam , & percufferit eam , alia turma , quæ reliqua eſt , ſalvabitur.

9 Dixitque Iacob : Deus patris mei Abraham , & Deus patris mei Iſaac : Domine qui dixiſti mihi : Revertere in terram tuam , & in locum nativitatis tuæ , & benefaciam tibi :

10 Minor ſum cunctis miſerationibus tuis , & veritate tua quam expleviſti ſervo tuo. In baculo meo tranſivi Iordanem iſtum : & nunc cum duabus turmis regredior.

11 Erue me de manu fratris mei Eſau , quia valde eum timeo : ne forte veniens percutiat matrem cum filiis.

12 Tu locutus es quod benefaceres mihi , & dilatares ſemen meum , ſicut arenam maris , quæ præ multitudine numerari non poteſt.

13 Cumque dormiſſet ibi nocte illa , ſeparavit de his quæ habebat , munera Eſau fratri ſuo ,

14 Capras ducentas , hircos viginti , oves ducentas , & arietes viginti ,

15 Camelos ſcetas cum pullis ſuis triginta , vacas quadraginta , & tauros viginti , aſinas viginti , & pullos earum decem.

16 Et miſit per manus ſervorum ſuorum ſingulos ſeorſum greges , dixitque pueris ſuis : Antecedite me : & ſit ſpatium inter gregem & gregem.

17 Et præcepit priori dicens : Si obviam habueris fratrem meum Eſau : & interrogaverit te. Cujus es ? aut , Quo vadis ? aut , Cujus ſunt iſta quæ ſequeris ?

18 Reſpondebis : Servi tui Iacob , munera miſit domino meo Eſau : ipſe quoque poſt nos venit.

19 Similiter dedit mandata ſecundo , & tertio , & cunctis qui ſequebantur greges , dicens : Iſdem verbis loquimini ad Eſau , cum inveneritis eum.

20 Et addetis : Ipſe quoque ſervus tuus Iacob iter noſtrum inſequitur : dixit enim : Placabo illum muneribus quæ præcedunt , & poſtea videbo illum , forſitan propitiabitur mihi

21 Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris.

22 Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, & totidem famulas, cum undecim filiis, & transiit vadum Iaboc.

23 Traductisque omnibus quæ ad se pertinebant,

24 Mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo usque mane.

25 Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, & statim emarcuit.

26 Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

27 Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Iacob.

28 At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis?

29 Interrogavit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

30 Vocavitque Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.

31 Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse vero claudicabat pede.

32 Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Iacob, usque in præsentem diem: eo quod tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit.

C A P V T X X X I I I.

Iacob ab Esau occurrente benigne excipitur, agreeque adigit ut munera accipiat, domumque revertitur: & sic Iacob eo ab se dimisso, in Socoth primum, deinde in Salem profectus agri partem emittit, fixisque tabernaculis, aliare erexit.

1 **E** Levans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: divisitque filios Liæ & Rachel, ambarumque famularum,

2 Et posuit utramque ancillam, & liberos earum, in principio: Liam vero, & filios ejus, in secundo loco: Rachel autem & Ioseph novissimos.

3 Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus.

4 Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum ejus & osculans flevit.

5 Levatisque oculis, vidit mulieres & parvulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt, quos donavit mihi Deus servo tuo.

6 Et appropinquantes ancillæ & filii earum, incurvati sunt.

7 Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cum similiter adorassent, extremi Ioseph & Rachel adoraverunt.

8 Dixitque Esau: Quænam sunt istæ turmæ quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9 At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tuæ tibi.

10 Dixitque Iacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius,

11 Et suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens,

12 Ait: Gradiumur simul, eroque socius itineris tui.

13 Dixitque Iacob: Nosti domine mi, quod parvulos habeam teneros, & oves & boves foetas, mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14 Præcedat dominus meus ante servum suum: & ego sequar paulatim vestigia ejus, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.

15 Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi.

16 Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir.

17 Et Iacob venit in Socoth: ubi ædificata domo & fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.

18 Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ: & habitavit juxta oppidum.

19 Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemos patris Sichem centum agris.

20 Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.

C A P V T X X X I V.

Ob Dina raptum ac stuprum à Sichem Sichemitarum principis filio Sichemita prius circumcisi, à Simeone

meone & Levi Dina fratribus perimuntur, atque à reliquis Jacob filiis urbs eorum vastatur: quapropter Simeon & Levi à patre arguuntur.

1 **E**gressus est autem Dina filia Liæ, ut videret mulieres regionis illius.

2 **Q**uam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam: & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3 **E**t conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque delinivit blanditiis.

4 **E**t pergens ad Hemor patrem suum, Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

5 **Q**uod cum audisset Jacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit donec redirent.

6 **E**gresso autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob,

7 **E**cce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod foedam rem operatus esset in Israël, & violata filia Jacob, rem illicitam perpetrasset.

8 **L**ocutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæsit anima filiæ vestræ: date eam illi uxorem:

9 **E**t jungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, & filias nostras accipite.

10 **E**t habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, & possidete eam.

11 **S**ed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: & quæcumque staueritis, dabo:

12 **A**ngete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis; tantum date mihi puellam hanc uxorem.

13 **R**esponderunt filii Jacob Sichem & patri ejus in dolo, sævientes ob stuprum fororis:

14 **N**on possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum & nefarium est apud nos.

15 **S**ed in hoc valebimus foederari, si volueritis esse similes nostri, & circumcidatur in vobis omne masculini sexus:

16 **T**unc dabimus & accipiemus mutuo filias vestras ac nostras: & habitabimus vobiscum, erimusque unus populus:

17 **S**i autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, & recedemus,

18 **P**lacuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus:

19 **N**ec distulit adolescens quin statim quod petebatur

batur exleret : amabat enim puellam valde , & ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

20 Ingressique portam urbis , locuti sunt ad populum :

21 Viri isti pacifici sunt , & volunt habitare nobiscum : negotientur in terra & exerceant eam , quæ spatiosa & lata cultoribus indiget : filias eorum accipiemus uxores , & nostras illis dabimus.

22 Unum est , quo differtur tantum bonum : Si circumcidamus masculos nostros , ritum gentis imitantes.

23 Et substantia eorum , & pecora , & cuncta quæ possident , nostra erunt : tantum in hoc acquiescamus . & habitantes simul , unum efficiemus populum.

24 Assensuque sunt omnes , circumcisis cunctis maribus.

25 Et ecce die tertio , quando gravissimus vulnerum dolor est : arreptis , duo filii Jacob , Simeon & Levi fratres Dinæ , gladiis , ingressi sunt urbem confidenter , † interfectisque omnibus masculis :

† Infr.
49. 6.

26 Hemor & Sichem pariter necaverunt , tollentes Dinam de Domo Sichem sororem suam.

27 Quibus egressis , irruerunt super occisos ceteri filii Jacob : & depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28 Oves eorum , & armenta , & asinos , cunctaque vastantes quæ in domibus & in agris erant :

29 Parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.

30 Quibus patris audacter , Jacob dixit ad Simeon & Levi : Turbastis me , & odiosum fecistis me Chananzæis & Pherezæis habitatoribus terræ hujus. Nos pauci sumus : illi congregati percussent me , & delebor ego , & domus mea.

31 Responderunt : Numquid ut scorto abuti debueret sorore nostra ?

CAPVT XXXV.

Cum Jacob idola suorum juxta Sichem de'odisset , jubente Domino ascendit in Bethel , ubi , adificato altari Deo sacrificavit , novaque Dei apparitione confortatus fuit. Debova moritur : nascitur Benjamin cum morte matris Rachel : Ruben cum Bala incestum committit : numerantur filii Jacob , cujus pater Isaac moritur.

I Nterea locutus est Deus ad Jacob : Surge , & ascende Bethel , & habita ibi , facque altare

Altare Deo, qui † apparuit tibi quando fugiebas † *Supra*
Esau fratrem tuum. 28. 13.

2 Jacob vero convocata omni domo sua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3 Surgite, & ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo: qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei.

4 Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inares quæ erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quæ est post urbem Sichem.

5 Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

6 Venit igitur Jacob Luzam, quæ est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse & omnis populus cum eo.

7 Aedificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim † apparuit ei Deus † *Supra*
cum fugeret fratrem suum. 28. 18.

8 Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

9 Apparuit autem iterum Deus Jacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10 Dicens: † Non vocaberis ultra Jacob, sed † *Supra*
Israel erit nomen tuum. Et appellavit eum Is- 32. 28.

11 Dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12 Terramque quam dedi Abraham & Isaac, dabo tibi & semini tuo post te.

13 Et recessit ab eo.

14 Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, & effundens oleum:

15 Vocansque nomen loci illius, Bethel.

16 Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam; in qua cum parturiret Rachel,

17 Ob difficultatem partus periclitari coepit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18 Egremente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii sui *Benoni*, id est, filius doloris mei: pater vero appel-

appellavit eum Benjamin, id est, filius dextræ.

19 Mortua est ergo Rachel, & sepulta est in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.

† *Infr.*
48. 7.

20 Erexitque Iacob titulum super sepulchrum ejus: † Hic est titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem.

21 Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis.

† *Infr.*
49. 1.

22 † Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Iacob duodecim.

23 Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Indas, & Issachar, & Zabulon.

24 Filii Rachel: Ioseph & Benjamin:

25 Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephthali.

26 Filii Zephæ ancillæ Liæ: Gad & Aser: hi sunt filii Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriae.

27 Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambræ, civitatem Arbee, hæc est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham & Isaac.

28 Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29 Consumptusque ætate mortuus est: & appositus est populo suo senex & plenus dierum: & sepelierunt eum Esau & Iacob filii sui.

C A P V T X X X V I.

Esau cum uxoribus & filiis à fratre Iacob ob invidiam utriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

1 **H**Æ sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

2 Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elou Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi:

3 Basemath quoque filiam Ismael sororem Nabajoth.

† *Pa-*
ral. 1.
29.

4 † Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel:

5 Oolibama genuit Iehus & Ihelon & Core, hi filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6 Tulit autem Esau uxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, recessitque à fratre suo Iacob.

† *Supr.*
13. 6.

7 † Divites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrina-

grinationis eorum præ multitudine gregum.

8 † Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est † *Iof.*
Edom. 24. 4.

9 Hæ autem sunt generationes Esau patris Edom
in monte Seir,

10 Et hæc nomina filiorum ejus: † Eliphaz fi- † *1 Pe-*
lius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Bafe- *ral. 1.*
math uxoris ejus.

11 Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, 34.
Sepho, & Gatham, & Cenez.

12 Erat autem Thamna concubina Eliphaz filii
Esau: quæ peperit ei Amalech. Hi sunt filii Ada
uxoris Esau.

13 Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma
& Meza. Hi filii Basemath uxoris Esau.

14 Isti quoque erant filii Oolibama filię Anæ fi-
liæ Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei, Iehus &
Ihelon & Core.

15 Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primo-
geniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho,
dux Cenez,

16 Dux Core, dux Gatham, dux Amalech. Hi fi-
lii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17 Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Na-
hath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. Hi autem
duces Rahuel in terra Edom: isti filii Basemath
uxoris Esau.

18 Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux
Yehus, dux Ihelon, dux Core. Hi duces Oolibama
filię Anæ uxoris Esau.

19 Isti sunt filii Esau, & hi duces eorum: ipse
est Edom.

20 † Isti sunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: † *1 Pe-*
Lotan, & Sobal, & Sabeon, & Ana. *ral. 1.*

21 Et Dison, & Efer, & Disan. Hi duces Horræi, 38.
filii Seir, in terra Edom.

22 Facti sunt autem filii Lotan: Hori & Heman.
Erat autem soror Lotan, Thamna.

23 Et isti filii Sobal: Alvam & Mamhat & Ebal,
& Sepho & Onam.

24 Et hi filii Sebeon: Aja & Ana. Iste est Ana
qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasce-
ret asinos Sebeon patris sui:

25 Habuitque filium Dison, & filiam Oolibama.

26 Et isti filii Dison: Hamdan, & Efeban, & Ie-
thram, & Charan.

27 Hi quoque filii Efer: Balaan, & Zavan, & Acama.

28 Habuit autem filios Disan: Hus & Aram.

29 Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal,
dux Sebeon, dux Ana.

30 Dux Difon, dux Efer, dux Difan: isti duces Horraorum qui imperaverunt in terra Seir.

31 Reges autem qui regnaverunt in terra Edom, antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi:

32 Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.

33 Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra.

34 Cumque mortuus esset Iobab, regnavit pro eo Hufam de terra Themanorum.

35 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.

36 Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masrea.

37 Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.

38 Cumque & hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39 Isto quoque mortuo, regnavit pro eo Adar, nomenque urbis ejus Phau: & appellabatur uxor ejus Meerabel, filia Matred filia Mezaab.

40 Hæc ergo nomina ducum Esau, in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Ietheth,

41 Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

42 Dux Cenez, dux Themau, dux Mabsar,

43 Dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

C A P V T X X X V I I .

Ioseph fratres apud patrem de crimine accusans, vîsque somnia narrans, fratrum odium in se concitat: quare primum volentes illum occidere, consilio Iudæ primo in cisternam detruditur, deinde venditur Ismaelitæ inscio Ruben: à patre autem existimante eum à fera occisum lugetur; interea Ioseph in Ægypto Putiphari venditur.

1 **H**abitavit autem Iacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est.

2. Et hæc sunt generationes ejus: Ioseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer, & erat cum filiis Balæ & Zelphæ uxorum patris sui: accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3 Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.

4 Videntes autem fratres ejus quod à patre plus cuactis

tunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui.

5 Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis: quæ causa majoris odii seminarium fuit.

6 Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi:

7 Putabam nos ligare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

8 Responderunt fratres ejus: Numquid rex noster eris? aut subjiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo causa somniorum atque sermonum, invidia: & odii fomitem ministravit.

9 Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium, quasi solem, & lunam, & stellas undecim, adorare me.

10 Quod cum patri suo & fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, & dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego & mater tua & fratres tui adorabimus te super terram?

11 Invidebant ei igitur fratres sui: pater vero rem tacitus considerabat.

12 Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,

13 Dixit ad eum Israel: Fratres tui pascunt oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente,

14 Præsto sum, ait ei: Vade, & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuncia mihi quid agatur. Missus de valle Hebron, venit in Sichem:

15 Invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit quid quæreret.

16 At ille respondit: Fratres meos quæro, indica mihi ubi pascant greges.

17 Dixitque ei vir: Recesserunt de loco isto: audivi autem eos dicentes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Ioseph post fratres suos, & invenit eos in Dothain.

18 Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos; cogitaverunt illum occidere:

19 Et mutuo loquebantur: Ecce somniator venit:

20 Venite, occidamus eum, & mittamus in cisternam veterem: dicemusque, fera pessima devoravit eum: & tunc apparebit quid illi profuit somnia sua.

¶ Infr.
42. 12.

21 † Audiens autem hoc Ruben, nitebatur libera-
re eum de manibus eorum, & dicebat :

22 Non interficiatis animam ejus, nec effundatis
sanguinem : sed projicite eum in cisternam hanc,
quæ est in solitudine, manusque vestras servate in-
noxias : hoc autem dicebat, volens eripere eum de
manibus eorum, & reddere patri suo.

23 Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos,
nudaverunt eum tunica talari & polymita :

24 Miseruntque eum in cisternam veterem, quæ
non habebat aquam.

25 Et sedentes ut comederent panem, viderunt
Ismaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eo-
rum, portantes aromata, & resinam, & stacten ; in
Ægyptum.

26 Dixit ergo Iudas fratribus suis : Quid nobis
prodest si occiderimus fratrem nostrum, & celaveri-
mus sanguinem ipsius ?

27 Melius est ut venundetur Ismaelitis, & ma-
nus nostræ non polluantur : frater enim & caro
nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus il-
lius.

¶ Sap.
30. 13.

28 † Et prætereuntibus Madianitis negotiatori-
bus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum
Ismaelitis, viginti argenteis : qui duxerunt eum
in Ægyptum.

29 Reversusque Ruben ad cisternam; non invenit
puerum,

30 Et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait :
Puer non comparet, & ego quo ibo ?

31 Tulerunt autem tunicam ejus, & in sanguine
hædi, quem occiderant, tinxerunt :

32 Mirantes qui ferrent ad patrem, & dicerent :
Hanc invenimus : vide utrum tunica filii tui sit, an
non.

33 Quam cum agnovisset pater, ait : Tunica filii
mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit
Ioseph.

34 Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens
filium suum multo tempore.

35 Congregatis autem cunctis liberis ejus ut le-
nirent dolorem patris, noluit consolationem acci-
pere, sed ait : Descendam ad filium meum lugens in
infernum. Et illo perseverante in fletu,

36 Madianitæ vendiderunt Ioseph in Ægypto
Putiphari eunucho Pharaonis, magistro milium.

C A P V T X X X V I I I.

*Iudas ex uxore Chamanea tribus filiis susceptis,
primum & deinde secundum Thamar copulavit : qui-
bus*

bus mortuis, eam inscius pro scorto cognovit, quo concubitu Phares & Zaran geniti.

1 **E**odem tempore descendens Iudas à fratribus suis, divertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.

2 † Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vobiscum. † *1 Pa-*
cabulo Sue; & accepta uxore, ingressus est ad eam. *val. 2.*

3 Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4 † Rursumque concepto foetu, natum filium vocavit Onan. † *Num. 26. 19.*

5 Tertium quoque peperit: quem appellavit Sela, quo nato, parere ultra cessavit.

6 Dedit autem Iudas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7 † Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, nequam in conspectu Domini, & ab eo occisus est. † *Num. 6. 19.*

8 Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

9 Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

10 Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.

11 Quam ob rem dixit Iudas Thamar nurui suæ: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne & ipse moreretur, sicut fratres ejus. Quæ abiit, & habitavit in domo patris sui.

12 Evolutis autem multis diebus, mortua est filia Sue uxor Iudæ: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonsores ovium suarum, ipse & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnæ.

13 Nunciatumque est Thamar, quod focer illius ascenderet in Thamnæ ad tondendas oves.

14 Quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit zheristrum: & mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnæ: eo quod crevisset Sela, & non eum accepisset maritum.

15 Quam cum vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16 Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut roeam tecum: nesciebat enim quod nurus sua esset. Quæ respondente: Qui dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17 Dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18 Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19 Et surgens abiit: depositoque habitu, quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20 Misit autem Iudas hœdum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non invenisset eam,

21 Interrogavit homines loci illius: Vbi est mulier quæ sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix:

22 Reversus est ad Iudam, & dixit ei: Non inveni eam: sed & homines loci illius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi scortum.

23 Ait Iudas: Habeat sibi, certe mendacii arguere nos non potest: ego misi hœdum quem promiseram, & tu non invenisti eam.

24 Ecce autem post tres menses nunciaverunt Iudæ, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Dixitque Iudas: Producite eam ut comburatur.

25 Quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cujus hæc sunt, concepisti: cognosce cujus sit annulus, & armilla, & baculus.

26 Qui, agnitis muneribus, ait: Iustior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam.

† Matt. 27 † Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens:

28 Iste egredietur prior.

29 Illo vero retrahente manum, egressus est alter: dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria: & ob hanc causam vocavit nomen ejus Phares.

† 1 Par. 30 † Postea egressus est frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara.

C A P V T X X X I X.

Cum prospere ageret Ioseph apud herum Putipharum, eique gratus totam administraret familiam, contemnens herum sæpius de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, & in carcerem con-
icitur;

icitur; ubi custodis gratiam demeretur, à quo omnium vinearum curam accipit.

1 **I**gitur Ioseph ductus est in Ægyptum, emittitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Ismaelitarum, à quibus perductus erat:

2 Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prospere agens: habitavitque in domo domini sui,

3 Qui optime noverat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4 Invenitque Ioseph gratiam coram domino suo, & ministrabat ei, à quo præpositus omnibus, gubernabat creditam sibi domum, & univèrsa quæ ei tradita fuerant:

5 Benedixitque Dominus domui Ægypti propter Ioseph, & multiplicavit tam in ædibus quam in agris cunctam ejus substantiam:

6 Nec quidquam aliud noverat, nisi panem quæ vescebatur. Erat autem Ioseph pulchræ facie, & decorus aspectu.

7 Post multos itaque dies injecit domina sua oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum.

8 Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

9 Nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus est: quo modo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

10 Hujuscemodi verbis per singulos dies, & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum.

11 Accidit autem quadam die, ut intraret Ioseph domum, & operis quippiam absque arbitris faceret:

12 Et illa apprehensa lacinia vestimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio fugit, & egressus est foras.

13 Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, & se esse contemptam,

14 Vocavit ad se homines domus suæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut intraret nobis: ingressus est ad me, ut coiret, mecum: cumque ego succlamassem,

15 Et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16 In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum,

17 Et ait : Ingressus est ad me servus Hebræus , quem adduxisti ut illuderet mihi :

18 Cumque audisset me clamare , reliquit pallium quod tenebam , & fugit foras .

19 His auditis dominus & nimium credulus verbis conjugis , iratus est valde :

† Psal. 204.18. 20 † Tradiditque Ioseph in carcerem , ubi vincti regis custodiebantur , & erat ibi clausus .

21 Fuit autem Dominus cum Ioseph , & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris .

22 Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur : & quidquid fiebat , sub ipso erat .

23 Nec noverat aliquid , cunctis ei creditis : Dominus enim erat cum illo , & omnia opera ejus dirigebat .

C A P V T X L .

Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioseph somnia interpretatus , alterum officio pristino restituendum , alterum suspendio finiendum prædixit : quæ omnia in Pharaonis natalitio evenerunt .

1 **H** Is ita gestis , accidit ut peccarent duo eunuchi , pincerna regis Ægypti , & pistor , domino suo .

2 Iratusque contra eos Pharaon (nam alter pincernis præerat , alter pistoribus)

3 Misit eos in carcerem principis militum , in quo erat vinctus & Ioseph .

4 At custos carceris tradidit eos Ioseph , qui & ministrabat eis . Aliquantulum temporis fluxerat , & illi in custodia tenebantur .

5 Videruntque ambo somnium nocte una juxta interpretationem congruam sibi :

6 Ad quos cum introisset Ioseph mane , & vidisset eos tristes ,

7 Sciscitatus est eos dicens : Cur tristior est hodie solito facies vestra ?

8 Qui responderunt : Somnium vidimus , & non est qui interpretetur nobis . Dixitque ad eos Ioseph . Numquid non Dei est interpretatio ? referte mihi quid videritis .

9 Narravit prior , præpositus pincernarum , somnium suum : Videbam coram me vitem ,

10 In qua erant tres propagines , crescere paulatim in gemmas , & post flores uvas maturescere :

11 Calicemque Pharaonis in manu mea : tuli ergo uvas , & expressi in calicem quem tenebam , & tradidi poculum Pharaoni :

12 Respondit Ioseph : Hæc est interpretatio somnii : Tres propagine, tres adhuc dies sunt :

13 Post quos recordabitur Pharaos ministerii tui, & restituet te in gradum pristinum : dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut ante facere consueveras.

14 Tantum memento mei, cum bene tibi fuerit, & facias mecum misericordiam : ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere :

15 Quia furto sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum missus sum.

16 Videns pistorum magister quod prudenter somnium dissolvisset, ait : Et ego vidi somnium, quod tria canistra farinæ haberem super caput meum :

17 Et in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

18 Respondit Ioseph : Hæc est interpretatio somnii : Tria canistra, tres adhuc dies sunt :

19 Post quos auferet Pharaos caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20 Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat : qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, & pistorum principis.

21 Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum :

22 Alterum suspendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23 Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

C A P V T X L I.

Somnia Pharaonis de bobus & spiciis, cum nemo alius valeret interpretari, unicus Ioseph interpretatur, ideoque toti Ægypto præficitur, & ex Aseneth data sibi à Pharaone uxore duos sustulit filios ante septem famis annos. Sterilitas tandem fertilitati succedit.

1 **P**ost duos annos vidit Pharaos somnium. Putabat se stare super fluvium.

2 De quo ascendebant septem boves, pulchræ & crassæ nimis : & pascebantur in locis palustribus.

3 Aliæ quoque septem emergebant de flumine, foedæ confectæque maciæ, & pascebantur in ipsa annis ripa in locis virentibus :

4 Devoraveruntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharaos,

5 Rursum dormivit, & vidit alterum somnium :
Septem spicæ pullulabant in culmo uno plenæ at-
que formosæ :

6 Aliæ quoque totidem spicæ tenues & percussæ
uredine oriebantur ,

7 Devorantes omnem priorum pulchritudinem.
Evigilans Pharao post quietem ,

8 Et facto mane , pavore perterritus , misit ad
omnes conjectores Ægypti , cunctosque sapientes :
& accersitis narravit somnium , nec erat qui inter-
pretaretur .

9 Tunc demum reminiscens pincernarum magi-
ster, ait ; Confiteor peccatum meum :

10 Iratus rex servis suis , me & magistrum pisto-
rum retrudi jussit in carcerem principis militum ;

11 Vbi una nocte uterque vidimus somnium
præfagum futurorum .

12 Erat ibi puer Hebræus, ejusdem ducis militum
famulus , cui narrantes somnia ,

13 Audivimus quidquid postea rei probavit even-
tus. ego enim redditus sum officio meo : & ille sus-
pensus est in cruce .

14 Protinus ad regis imperium eductum de car-
cere Ioseph totonderunt : ac veste mutata , obtule-
runt ei .

15 Cui ille ait : Vidi somnia, nec est qui edisse-
rat : quæ audiavi te sapientissime conjicere .

16 Respondit Ioseph : Absque me Deus respon-
debit prospera Pharaoni .

17 Narravit ergo Pharao quod viderat: Putabam
me stare super ripam fluminis ,

18 Et septem boves de amne conscendere , pul-
chras nimis, & obesitas carnibus : quæ in pastu palu-
dis virecta carpebant .

19 Et ecce , has sequebantur aliæ septem boves
in tantum deformes & macilentæ, ut numquam ta-
les in terra Ægypti viderim :

20 Quæ, devoratis & consumptis prioribus ,

21 Nullum saturitatis dedere vestigium : sed si-
mili macie & squalore torpebant. Evigilans, rursus
sopore depressus ,

22 Vidi somnium : Septem spicæ pullulabant in
culmo uno plenæ atque pulcherrimæ .

23 Aliæ quoque septem tenues & percussæ ure-
dine, oriebantur e stipula :

24 Quæ priorum pulchritudinem devoraverunt.
Narravi conjectoribus somnium , & nemo est qui
edisserat .

25 Respondit Ioseph : Somnium regis unum est :
quæ factururus est Deus, ostendit Pharaoni .

26 Septem boves pulchræ, & septem spicæ plênæ: septem ubertatis anni sunt: eandemque vim fomii comprehendunt.

27 Septem quoque boves tennes atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tennes, & vento urente percussæ: septem anni venturæ sunt famis.

28 Qui hoc ordine complebuntur:

29 Ecce septem anni venient fertilitatis magnæ in universa terra Ægypti:

30 Quos sequentur septem anni alii tantæ sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,

31 Et ubertatis magnitudinem perditura est inopiæ magnitudo.

32 Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, & velocius impleatur.

33 Nunc ergo provideat rex virum sapientem & industrium, & præficiat eum terræ Ægypti:

34 Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,

35 Qui jam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36 Et præparetur futuræ septem annorum fami, quæ oppressura est Ægyptum, & non consumetur terra inopia.

37 Placuit Pharaoni consilium, & cunctis ministris ejus:

38 Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39 Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid sapienterem & contumilem tui invenire poterò?

40 † Tu eris super domum meam, & ad tui oris † *Psalmi*
imperium cunctus populus obediet: uno tantum re- *104. 21.*
gum folio te præcedam. *1 Mat. 20*

41 Dixitque rursus Pharaon ad Ioseph: Ecce, constitui te super universam terram Ægypti. *53.*

42 Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu ejus: vestivitque eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit. *Atter.*
7. 20

43 Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genua flecterent, & præpositum esse scirent universæ terræ Ægypti.

44 Dixit quoque rex ad Ioseph: Ego sum Pharaon:

300 : absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.

45 Vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Ioseph ad terram Ægypti.

46 (Triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circumvit omnes regiones Ægypti.

47 Venitque fertilitas septem annorum : & in manipulos redactæ segetes congregatæ sunt in horrea Ægypti.

48 Omnis etiam frugum abundantia in singulis arboribus condita est.

49 Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris cœquaretur, & copia mensuram excederet.

† Infr.
48. 20.
49. 5.

50 † Nati sunt autem Ioseph filii duo antequam veniret fames : quos peperit ei Aseneth, filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos.

51 Vocavitque nomen primogeniti, Manasses, dicens : Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52 Nomen quoque secundi appellavit Ephraim, dicens : Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

53 Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto :

54 Coeperunt venire septem anni inopiæ : quos prædixerat Ioseph : & in universo orbe fames prævaluit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

55 Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit : Ite ad Ioseph : & quidquid ipse vobis dixerit, facite.

56 Crescebat autem quotidie fames in omni terra : aperuitque Ioseph universa horrea, & vendebat Ægyptiis : nam & illos oppresserat fames.

57 Omnesque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Ioseph, cogente fame, in Ægyptum pro emendis frumentis à patre missi, ab eo cognoscuntur, ac durius tractantur, & in carcerem conjiciuntur: tandem Simeonem vinculis relicto, revertuntur, ac pecuniam in saccum cuiusque inditam una cum frumento inscii referunt.

1 **A** Vdiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis suis : *Quare negligitis?*

2 **A** Audivi quod triticum vendidetur in Ægypto : *descen-*

descendite, & emite nobis necessaria, ut possimus vivere, & non consumamur inopia.

3 Descendentes igitur fratres Ioseph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,

4 Benjamin domi retento à Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne forte in itinere quidquam patiatur mali:

5 Ingressi sunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

6 Et Ioseph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,

7 Et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Vnde venistis? Qui responderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

8 Et tamen fratres ipse cognoscens non est cognitus ab eis.

9 Recordatusque somniorum quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terræ venistis.

10 Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos.

11 Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12 Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terræ hujus considerare venistis.

13 At illi: Duodecim, inquiunt, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14 Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15 Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc donec veniat frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probeatur quæ dixistis utrum vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17 Tradidit ergo illos custodiæ tribus diebus.

18 Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viveris: Deum enim timeo.

19 Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emistis, in domos vestras,

20 † Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, & non moriamini. Fecerunt ut dixerat, † In fine 43. 50

21 Et locuti sunt ad invicem : Merito hæc patimur , quia peccavimus in fratrem nostrum , videntes angustiam animæ illius , dum deprecaretur nos , & non audivimus : idcirco venit super nos ista tribulatio.

¶ *Sup.*
37,22.

22 E quibus unus Ruben , ait : Numquid non dixi vobis : † Nolite peccare in puerum : & non audistis me ? en sanguis ejus exquiritur.

23 Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph : eo quod per interpretem loqueretur ad eos.

24 Avertitque se parumper, & flevit : & reversus locutus est ad eos.

25 Tollensque Simeon, & ligans illis præsentibus, iussit ministris ut impleant eorum saccos tritico, & reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, & daret supra cibariis in viam : qui fecerunt ita.

26 At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27 Apertoque unus sacco, ut daret jumento pabulum in diversorio : contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28 Dixit fratribus suis : Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obtupefacti turbatique, mutuo dixerunt, quidnam est hoc quod fecit nobis Deus ?

29 Veneruntque ad Iacob patrem suum in terram Chanaan, & narraverunt ei omnia quæ accidissent sibi, dicentes :

30 Locutus est nobis Dominus terræ dure, & putavit nos exploratores esse provinciæ.

31 Cui respondimus : Pacifici sumus, nec ulias molimur insidias.

32 Duodecim fratres uno patre geniti sumus : unus non est super, minimus cum patre nostro est in terra Chanaan.

33 Qui ait nobis : Sic probabo quod pacifici sitis : Fratrem vestrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite,

34 Fratremque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam quod non sitis exploratores : & istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis : ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.

35 His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias : exterritisque simul omnibus,

36 Dixit pater Iacob : Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis : in me hæc omnia mala reciderunt.

37 Cui respondit Ruben ; Duos filios meos inter-

ſice, ſi non reduxero illum tibi : trade illum in manu mea, & ego eum tibi reſtituam.

38 At ille : Non deſcendet, inquit, filius meus vobiscum : frater ejus mortuus eſt, & ipſe ſolus remanſit : ſi quid ei adverſi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

C A P V T X L I I I.

Ægre impetravunt fratres Joſeph à patre, ut in Ægyptum reverſentes additis muneribus ac duplici pecunia, Benjamin ſecum ducerent : qui, invitati ad convivium, educto Simeone de carcere, ſimul epularunt cum Joſeph.

1 **I**Nterim fames omnem terram vehementer premebat.

2 Conſumptiſque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios ſuos : Revertimini, & emite nobis paucillum eſcarum.

3 Reſpondit Judas : Denunciavit nobis vir ille ſub atteſtatione iuriſjurandi, dicens : Non videbitis faciem meam, niſi fratrem veſtrum minimum adduxeritis vobiscum.

4 Si ergo vis eum mittere nobiſcum, pergemus pariter, & ememus tibi neceſſaria :

5 Sin autem non vis, non ibimus : vir enim, ut ſæpe diximus, denunciavit nobis, dicens : † Non videbitis faciem meam abſque fratre veſtro minimo. † *Supra 42.20.*

6 Dixit eis Iſraël : In meam hoc feciſtis miſeriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7 At illi reſponderunt : Interrogavit nos homo per ordinem noſtram progeniem : ſi pater viveret : ſi haberemus fratrem : & nos reſpondimus ei conſequenter juxta id quod fuerat ſciſcitatus : nunquid ſcire poteramus quod dicturus eſſet : Adducite fratrem veſtrum vobiscum ?

8 Judas quoque dixit patri ſuo : Mitte puerum mecum, ut proficiſcamur, & poſſimus vivere : ne moriamur nos & parvuli noſtri.

9 † Ego ſuſcipio puerum : de manu mea require illum, niſi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. † *Inſra 44.32.*

10 Si non interceſſiſſet dilatio, jam vice altera veniſſemus.

11 Igitur Iſraël pater eorum dixit ad eos : Si ſic neceſſe eſt, facite quod vultis : ſumite de optimis terræ fructibus in vafiſ veſtris, & deſerte viro munerâ, modicum refinæ, & mellis, & ſtoracis, ſtactes, & terebinthi, & amygdalarum.

12 Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum : & illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit :

13 Sed & fratrem vestrum tollite, & ite ad virum.

14 Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placibilem : & remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, & hunc Benjamin : ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15 Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin : descenderuntque in Ægyptum, & steterunt coram Ioseph.

16 Quos cum ille vidisset, & Benjamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicens : Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue convivium : quoniam mecum sunt comesturi meri die.

17 Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18 Ibi que exterriti, dixerunt mutuo : Propter pecuniam, quam retulimus prius in sacculis nostris, introducti sumus : ut devolvat in nos calumniam, & violenter subjiciat servituti, & nos, & asinos nostros.

19 Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus

20 Locuti sunt : Oramus domine ut audias nos.

Supr. 42. † Iam ante descendimus ut emeremus escas :

3.

21 Quibus empris, cum venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros, & invenimus pecuniam in ore saccorum : quam nunc eodem pondere reportavimus.

22 Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus quæ nobis necessaria sunt : non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupiiis nostris.

23 At ille respondit : Pax vobiscum, nolite timere : Deus vester, & Deus patris vestri, dedit vobis thesauros in sacculis vestris. nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.

24 Et introductis domum, attulit aquam, & laverunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum.

25 Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridiem : audierant enim quod ibi comesturi essent panem.

26 Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obsecravitque ei munera, tenentes in manibus suis : & adoraverunt proni in terram.

27 At ille, clementer refalutatis eis, interrogavit eos,

eos, dicens: Salvus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?

28 Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

29 Attollens autem Ioseph oculos, vidit Benjamin fratrem suum uterinum, & ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30 Festinavitque, quia commota fuerant viscera ejus super fratre suo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum, flevit.

31 Rursumque lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes.

32 Quibus appositis, seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Ægyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hujusmodi convivium)

33 Sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita sua, & minimus juxta ætatem suam. Et mirabantur nimis,

34 Sumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, itaque ut quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati sunt cum eo.

C A P V T X L I V.

Ioseph jubet abscondi scyphum suum in sacco Benjamin, & post eum inventum, revocatos ab itinere fratres furti arguit: Judas autem pro Benjamin se in servitutem offert.

PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: & pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

1 Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita.

2 Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.

3 Iamque urbem exierant, & processerant paululum: tunc Ioseph accersito dispensatore domus, Surge, inquit, & persequere viros: & apprehensis dicit: Quare reddidistis malum pro bono?

4 Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

5 Fecit ille ut jusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.

6 Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus

minus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?

8 Pecuniam, quam invenimus in summitate faccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quo modo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

9 Apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos erimus servi domini nostri.

10 Qui dixit eis: Fiat juxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii.

11 Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12 Quos scrutatus, incipiens à majore usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Benjamin.

13 At illi, scissis vestibus, oneratisque rursus asinis, reversi sunt in oppidum.

14 Primusque Judas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.

15 Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?

16 Cui Judas: Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut juste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: eni omnes servi sumus domini mei, & nos, & apud quem inventus est scyphus.

17 Respondit Ioseph: Absit à me ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

18 Accedens autem propius Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, & ne irascaris famulo tuo: tu enim post Pharaonem

19 Dominus meus. † Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem, aut fratrem?

20 Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, & puer parvulus, qui in senectute illius natus est; cujus uterinus frater mortuus est: & ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diligit eum.

21 Dixisti que servis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos super illum.

22 Suggestimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

23 † Et Dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester

† Supr.
42. 11.

† Supr.
42. 3.
6. 5.

vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

24. Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quæ locutus est dominus meus.

25. Et dixit pater noster: Revertimini, & emite nobis parum tritici.

26. Cui diximus: Ire non possumus, si frater noster minimus descenderit vobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.

27. Ad quæ ille respondit: † Vos scitis quod † *Supra*
duos genuerit mihi uxor mea. 37.23.

28. Egressus est unus, & dixistis: Bestia devoravit eum: & hucusque non comparet. 33.

29. Si ruleritis & istum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum moerore ad inferos.

30. Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, & puer defuerit (cum anima illius ex hujus anima pendeat)

31. Videritque eum non esse nobiscum, morietur, & deducent famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

32. Ego proprie servus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, & sponendi dicens: † Nisi re- † *Supra*
duxero eum, peccati reus ero in patrem meum 43.9.
omni tempore.

33. Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis.

34. Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quæ oppressura est patrem meum, testis assistam.

C A P V T X L V.

Joseph se fratribus manifestat, eosque territos cum osculo amplexatur: quare Pharaon una cum tota domo sua exultans, præcepit ut advocetur pater cum universa domo sua in Ægyptum: idem multis verbis denuntiavit Joseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remissit.

1. **N**on se poterat ultra cohibere Joseph multis coram affantibus: unde præcepit ut egredierentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutue.

2. Elevavitque vocem cum fletu: quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis.

3. Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

- 4 Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent prope, † Ego sum, ait, Ioseph, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum.
- 5 Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: † pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.
- 6 Biennium est enim quod coepit fames esse in terra: & adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti.
- 7 Præmisitque me Deus ut reservemini super terram, & escas ad vivendum habere possitis.
- 8 Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.
- 9 Festinate, & ascendite ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioseph: Deus fecit me Dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris.
- 10 Et habitabis in terra Gessen: erisque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuæ, & armenta tua & universa quæ possides.
- 11 Ibi que te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ possides.
- 12 En oculi vestri, & oculi fratris mei Benjamin, vident quod os meum loquatur ad vos.
- 13 Nunciate patri meo universam gloriam meam, & cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, & adducite eum ad me.
- 14 Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus.
- 15 Osculatusque est Ioseph omnes fratres suos, & ploravit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum.
- 16 Auditumque est, & celebri fermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Ioseph: & gavisus est Pharaos, atque omnis familia ejus.
- 17 Dixitque ad Ioseph ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan,
- 18 Et tollite inde patrem vestrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ.
- 19 Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum ac conjugum: & dicito: Tollite patrem vestrum, & properate quantocyus venientes.

20 Nec dimittatis quidquam de suppellectili vestra : quia omnes opes Ægypti, vestrae erunt.

21 Feceruntque filii Israël ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioseph plaustra, secundum Pharaonis imperium : & cibaria in itinere.

22 Singulis quoque proferri iussit binas stolas : Benjamin vero dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis :

23 Tantundem pecuniæ & vestium mittens patri suo, addens & asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Ægypti : & totidem asinas, triticum in itinere pariterque portantes.

24 Dimisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait : Ne irascamini in via.

25 Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Iacob.

26 Et nunciaverunt ei dicentes: Ioseph filius tuus vivit : & ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Iacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebat eis.

27 Illi è contra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra, & universa quæ miserat, revixit spiritus ejus,

28 Et ait : Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus vivit : vadam, & videbo illum antequam moriar.

C A P V T X L V I.

Iacob renovata Dei promissione cum universis filiis ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Ægyptum descendit : cui occurrens Ioseph, suadet ut Pharaoni se esse pastores ovium dicant.

1 **P**rofectusque Israël cum omnibus quæ habebat, venit ad puteum juramenti. & in ætatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,

2 Audivit eum per visionem noctis vocantem se, & dicentem sibi : Iacob, Iacob. cui respondit: Ecce adsum.

3 Ait illi Deus : Ego sum fortissimus Deus patris tui : noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4 Ego descendam tecum illuc, & ego inde adducam te revertentem : Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos. *Act. 7. 15.*

5 Surrexit autem Iacob à puteo juramenti : † tuleruntque eum filii cum parvulis & uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharaon ad portandum seminem, *† Ios. 24. 3. Psal. 104. 22.*

6 Et omnia quæ possederat in terra Chanaan : † venitque in Ægyptum cum omni semine suo. *† Isa. 52. 4.*

7 Filii ejus, & nepotes, filiae, & cuncta simul progenies.

8 Hæc sunt autem nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis.

† *Exod.* 1. 2. † Primogenitus Ruben.

6. 14. 9 Filii Ruben: Henoch & Phallu & Hefron & Charmi.

Numm. 26. 5. 10 Filii Simeon: Iamuel & Iamin & Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul filius Chanaanitidis.

1 *Par.* 5. 11 Filii Levi: Gerson & Caath & Merari.

1. 9. 3. 12 Filii Iuda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara. Mortui sunt autem Her & Onan in terra

15. Chanaan. Natiq̄e sunt filii Phares: Hefron & 1 *Par.* 4. Hamul.

24. 13 Filii Isaschar: Thola & Phua & Job & Sem- 1 *Par.* 6. ron.

1. 14 Filii Zabulon: Sazed & Elon & Iahel.

1 *Par.* 2. 25 Hi filii Liæ quos genuit in Mesopotamia Sy- 3. 4. 21. riæ cum Dina filia sua. Omnes animæ filiorum ejus 1 *Par.* 7. & filiarum, triginta tres.

1. 16 Filii Gad: Sephion & Haggi & Suni & Efe- bon & Heri & Arodi & Areli.

† 1 *Par.* 7. 30. 17 † Filii Aser: Iamue & Iesua & Iessui & Be- ria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria: Heber & Melchiel

18 Hi filii Zelfhæ, quam dedit Laban Liæ filiae suæ. & hos genuit Iacob sedecim animas.

19 Filii Râchel uxoris Iacob: Ioseph & Benja- min.

† *Supr.* 41. 53. 20 † Natiq̄e sunt Ioseph filii in terra Ægypti, quos genuit ei Afeneth filia Putiphare sacerdotis 1 *Par.* 7. Heliopoleos: Manasses & Ephraim.

6. 8. 1. 21 Filii Benjamin: Bela & Bechor & Asbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared.

22 Hi filii Rachel quos genuit Iacob: omnes animæ, quattuordecim.

23 Filii Dan: Hufim.

24 Filii Nephthali: Iasiel & Guni & Ieser & Sallem.

25 Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filiae suæ: & hos genuit Iacob: omnes animæ, septem.

26 Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt cum Iacob in Ægyptum, & egressæ sunt de femore illius, ab- que uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex.

† *Deut.* 10. 21. 27 Filii autem Ioseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. † Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta.

28 Misit autem Iudam ante se ad Ioseph, ut nunciaret ei, & occurreret in Gessen.

29 Quo cum pervenisset, juncto Ioseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum: vidensque eum, irruit super collum ejus, & inter amplexus flevit.

30 Dixitque pater ad Ioseph: Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam: & superstitem te relinquo.

31 At ille locutus est ad fratres suos, & ad omnem domum patris sui: Ascendam & nunciabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me:

32 Et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum: pecora sua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt secum.

33 Cumque vocaverit vos, & dixerit: Quod est opus vestrum?

34 Respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in præsens, & nos & patres nostri. Hæc autem dicetis, ut habitare possitis in terra Gessen: quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

CAPVT XLVII.

Ioseph, adventu patris & fratrum Pharaoni nunciato, introducit Jacob cum filiis ad Pharaonem. Terra Gessen conceditur eis ad inhabitandum, famisque tempore eos alit: porro famem tantum pervenit Ægyptum, ut, venditis pecoribus, terram quoque vendere sint coacti: quo factum est ut quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuo cedat, præterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Jacob plurimum ditatus jam moriturus adjurat Ioseph de sua sepultura in Chanaan.

1 **I**ngressus ergo Ioseph nunciavit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oves eorum & armenta, & cuncta quæ possident, venerunt de terra Chanaan: & ecce constant in terra Gessen.

2 Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege:

3 Quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, & nos, & patres nostri.

4 Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus fervorum tuorum,

ingravescente fame in terra Chanaan : petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gesen.

5 Dixit itaque rex ad Ioseph : Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Ægypti in conspectu tuo est : in optimo loco fac eos habitare , & trade eis terram Gesen. Quod si nosti in eis esse viros industrios , constitue illos magistros pecorum meorum.

7 Post hæc introduxit Ioseph patrem suum ad Regem , & statuit eum coram eo : qui benedicens illi ,

8 Et interrogatus ab eo : Quot sunt dies annorum vitæ tuæ ?

9 Respondit : Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum sunt , parvi & mali , & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10 Et benedicto rege, egressus est foras.

11 Ioseph vero patri & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco, Rameses, ut præceperat Pharaon.

12 Et alebat eos , omnemque domum patris sui, præbens cibaria singulis.

13 In toto enim orbe panis deerat , & oppresserat fames terram, maxime Ægypti & Chanaan.

14 E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti , & intulit eam in ærarium regis.

15 Cumque defecisset emptoribus pretium , venit cuncta Ægyptus ad Ioseph , dicens : Da nobis panes : quare morimur coram te , deficiente pecunia ?

16 Quibus ille respondit : Adducite pecora vestra , & dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17 Quæ cum adduxissent , dedit eis alimenta pro equis , & ovibus , & bobus , & asinis : sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18 Venerunt quoque anno secundo , & dixerunt ei. Non celabimus dominum nostrum quod deficiente pecunia , pecora simul defecerunt : nec clamor est , quod absque corporibus & terra nihil habeamus.

19 Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra nostra tui erimus : eme nos in servitutem regiam , & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

20 Emit igitur Ioseph omnem terram Ægypti

vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni,

21 Et cunctos populos ejus, à novissimis terminis Ægypti usque ad extremos fines ejus.

22 Præter terram sacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23 Dixit ergo Ioseph ad populos: En ut cernitis, & vos, & terram vestram Pharao possidet; accipite semina, & serite agros,

24 Ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris.

25 Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, & latii serviemus regi.

26 Ex eo tempore usque in præsentem diem, in universa terra Ægypti, regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27 Habitavit ergo Israel in Ægypto, id est, in terra Gessen, & possedit eam: auctusque est, & multiplicatus nimis.

28 Et vixit in ea decem & septem annis: factique sunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum.

29 Cumque appropinquare cerneret diem mortis suæ, vocavit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, † pone manum † *Sup.* tuam sub femore meo: & facies mihi misericordiam 24. 20. & veritatem, ut non sepelias me in Ægypto:

30 Sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condasque in sepulchro majorum meorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam quod jussisti.

31 Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput.

C A P V T XLVIII.

Iacob ægotantem invisit Ioseph, cujus filios Manassen & Ephraim Iacob sibi adoptat ac benedicit. minorem, contradicente Ioseph, majori præponit; de quoque supra fratres partem unam Ioseph tribuit.

1 **H**is ita transactis, nunciatum est Ioseph quod ægotaret pater suus: qui, assumptis duobus filiis Manasse & Ephraim, ire perrexit.

2 Dictumque est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.

3 Et ingressus ad se ait: Deus omnipotens

† *Supr.* † apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan: Benedixitque mihi,

23. 13.

4 Et ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, & semini tuo post te, in possessionem sempiternam.

† *Supr.* 5 Duo ergo filii tui, qui † nati sunt tibi in terra

41. 50.

† *Ios.* † Ephraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.

13. 7. 29.

6 Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

† *Supr.*

35. 11.

7 Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, † mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque verum tempus: & ingrediebar Ephratam, & sepelivi eam juxta viam Ephratae, quæ alio nomine appellabatur Bethlehem.

8 Videns autem filios ejus dixit ad eum: Qui sunt isti?

9 Respondit: Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10 Oculi enim Israel caligabant præ nimia senectute, & clare videre non poterat. Applicitosque ad se deosculatus, & circumplexus eos,

11 Dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12 Cumque tulisset eos Ioseph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

13 Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israel: Manasse vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris applicuitque ambos ad eum.

14 Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse qui major natus erat, commutans manus.

† *Hebr.*

11. 21.

15 † Benedixitque Jacob filiis Ioseph, & ait: Deus, in cujus conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsentem diem:

† *Supr.*

31. 29.

32. 2.

Matth.

18. 10.

16 † Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: & invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Isaac, & crescant in multitudinem super terram.

17 Videns autem Ioseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit: & apprehensam manum patris levare

conatus est de capite Ephraim, & transferre super caput Manasse.

18 Dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput ejus.

19 Qui reueneas, ait: Scio fili mi, scio: & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur; sed frater ejus minor, major erit illo: & semen illius crescet in gentes.

20 Benedixitque eis in tempore illo: dicens. In te benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen.

21 Et ait ad Ioseph filium suum. En ego morior, & erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

22 Do tibi † partem unam extra fratres tuos, † Ios. 25. 7-16. 1.

meo.

C A P V T X L I X.

Iacob moriturus singulis filiis suis benedicit, quorundam tamen benedictione ob peccata in maledictionem & acrem objurgationem versa, futura illis prædicat: tandemque declarato sepulchra sua loco, moritur.

† Ios. 24. 8.

1 **V**ocavit autem Iacob filios suos, & ait eis: *Deut. 33.* Congregamini, ut annunciem quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis.

2 Congregamini, & audite filii Iacob, audite Israel patrem vestrum.

3 Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, major in imperio.

4 Effusus es sicut aqua, non crescas: † quia † Sup. 35. 21.

ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus. † Par. 5. 1.

5 Simeon & Levi fratres: vasa iniquitatis bel-lantia.

6 In consilium eorum non veniat anima mea, & in coctu illorum non sit gloria mea: † quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. † Sup. 34. 25.

7 Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: † dividam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. † Ios. 19. 20.

8 Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. † 21.

9 † Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendi: † 1 Par. 5. 2.

disti : requiescens accubuisti ut leo, & quasi leonem,
quis suscitabit eum ?

† *Joan.*
1. 45.
Matth.
3. 6.

10 † **NON AVFERETVR** sceptrum de
Iuda, & dux de femore ejus donec veniat qui mit-
tendus est, & ipse erit expectatio gentium.

11 Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem,
8 filii mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam
suam, & in sanguine uvæ pallium suum.

12 Pulchriores oculi ejus vino, & dentes ejus la-
cte candidiores.

13 Zabulon in littore maris habitabit, & in sta-
tione navium pertingens usque ad Sidonem.

14 Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15 Vidit requiem quod esset bona : & terram
quod optima : & supposuit humerum suum ad por-
tandum, factusque est tributis serviens.

16 Dan judicabit populum suum sicut & alia tri-
bus in Israel.

17 Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita,
mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro.

18 **SALVARE** tuum expectabo Domine.

19 Gad, accinctus præliabitur ante eum : & ipse
accingetur retrorsum.

20 Aser, pinguis panis ejus, & præbebit delicias
regibus.

21 Nephthali, cervus emissus, & dans eloquia
pulchritudinis.

† *Pa-*
ral. 3. 1.

22 † Filius accrescens Ioseph, filius accrescens &
decorus aspectu : filiae discurrerunt super murum.

23 Sed exasperaverunt eum, & jurgati sunt, in-
videruntque illi habentes jacula.

24 Sedit in forti arcus ejus, & dissoluta sunt vin-
cula brachiorum & manuum illius per manus po-
tentis Iacob : inde pastor egressus est, lapis Israel :

25 Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipo-
tens benedicet tibi benedictionibus cæli desuper,
benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedi-
ctionibus uberum & vulvæ.

26 Benedictiones patris tui confortatæ sunt bene-
dictionibus patrum ejus : donec veniret desiderium
collium æternorum ; fiant in capite Ioseph, & in
vertice Nazaræi inter fratres suos.

27 Benjamin lupus rapax, mane comedet præ-
dam, & vespere dividet spolia.

28 Omnes hi in tribubus Israel duodecim : hæc
locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, be-
nedictionibus propriis.

29 Et præcepit eis, dicens : Ego congregor ad po-
pulum meum : sepelite me cum patribus meis in
spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi,

30 Contra Mambre in terra Chanaan, † quam † *Supra*
emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in pos- 23.20.
sessionem sepulchri.

31 Ibi sepelierunt eum, & Saram uxorem ejus :
ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua : ibi
& Lia condita jacet.

32 Finitisque mandatis quibus filios instruebat,
collegit pedes suos super lectulum, & obiit : apposi-
tusque est ad populum suum.

C A P V T L.

*Ioseph corpus patris aromatibus conditum curans,
& adhibito luctu funebri, cum senioribus Ægypti
proficiscitur, ut in terra Chanaan sepeliat : quo ma-
gna solemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi in-
iuriam sibi timentes, benigne suscipit & consolatur :
qui, ubi mandatum dedisset de suis ossibus in terram
Chanaan, cum ex Ægypto sint migraturi, deserendis,
in pace quievit.*

1 **Q**UOD cernens Ioseph, ruit super faciem
patris fleus & deosculans eum.

2 Præcepitque servis suis medicis ut aromatibus
condirent patrem.

3 Quibus iussa explentibus, transferunt quadra-
ginta dies : iste quippe mos erat cadaverum condi-
torum. Flevitque eum Ægyptus septuaginta diebus.

4 Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph
ad familiam Pharaonis : Si inveni gratiam in con-
spectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis :

5 Eo quod pater meus adjuraverit me, dicens : *† Supra*
En morior, in sepulchro meo † quod fodi mihi in 47. 29.
terra Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, & se-
peliarum patrem meum, ac revertar.

6 Dixitque ei Pharao : Ascende & sepeli patrem
tuum sicut adjuratus es.

7 Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes
domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ
Ægypti :

8 Domus Ioseph cum fratribus suis, absque par-
vulis & gregibus, atque armentis, quæ derelique-
rant in terra Gessen.

9 Habuit quoque in comitatu currus & equites :
& facta est turba non modica.

10 Veneruntque ad Aream Arad, quæ sita est trans
Jordanem : ubi celebrantes exequias planctu magno
atque vehementi, impleverunt septem dies.

11 Quod cum vidissent habitatores terræ Cha-
naan, dixerunt : Planctus magnus est iste Ægyptiis.
Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus
Ægypti.

12 Fecerunt ergo filii Iacob sicut præceperat eis :

† *Act.*
7. 16.
† *Supr.*
23. 16.

13 Et portantes eum in terram Chanaan , † sepelierunt eum in spelunca duplici ; † quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethæo contra faciem Mambre.

14 Reversusque est Ioseph in Ægyptum cum fratribus suis , & omni comitatu , sepulto patre.

15 Quo mortuo , timentes fratres ejus , & mutuo colloquentes : Ne forte memor sit injuriæ quam passus est , & reddat vobis omne malum quod fecimus ,

16 Mandaverunt ei dicentes : Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur ,

17 Ut hæc tibi verbis illius diceremus : Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum , & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te : nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Ioseph.

18 Veneruntque ad eum fratres sui : & proni adorantes in terram dixerunt : Servi tui sumus.

19 Quibus ille respondit : Nolite timere : num Dei possumus resistere voluntati ?

† *Supr.*
45. 9.

20 † Vos cogitastis de me malum : sed Deus vertit illud in bonum , ut exaltaret me , sicut in præsentiarum cernitis , & salvos faceret multos populos.

† *Supr.*
49. 12.

21 Nolite timere : ego † pascam vos & parvulos vestros. Consolatusque est eos , & blande ac leniter est locutus.

22 Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris sui : vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. † Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Ioseph.

† *Hebr.*
31. 12.

23 Quibus transactis , † locutus est fratribus suis : Post mortem meam Deus visitabit vos , & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam juravit Abraham , Isaac , & Iacob.

† *Exod.*
23. 19.

24 Cumque adjurasset eos atque dixisset : Deus visitabit vos : † asportate oïsa mea vobiscum de loco isto :

Ios. 24.
32.

25 Mortuus est , expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus , repositus est in loculo in Ægypto.

E X O D V S,

Hebraice

VEELLE SEMOTH.

CAPVT PRIMVM.

Nomina filiorum Israel qui Ægyptum ingressi sunt; quorum multiplicationem novus Pharao frustra impeditur nititur onerum impositione, masculorum cæde ac submersione: de obstetricum miseratione, & earum à Deo præmiatione.

1 **H**Æc sunt nomina filiorum Israel qui *Genes.* ingressi sunt in Ægyptum cum Iacob: 46. 8. singuli cum domibus suis introierunt.

2 Ruben, Simeon, Levi, Indas.

3 Issachar, Zabulon & Benjamin.

4 Dan, & Nephthali, Gad, & Aser.

5 Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta; Ioseph autem in Ægypto erat.

6 Quo mortuo, & universis fratribus ejus, omni- que cognatione illa,

7 † Filii Israel creverunt, & quasi germinantes † *Act.* multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleverunt 7. 17. terram.

8 Surrexit interea rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Ioseph:

9 Et ait ad populum suum: Ecce, populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est.

10 Venite, sapienter opprimamus eum ne forte multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatique nobis egrediatur de terra.

11 Præposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus; ædificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom & Rameses.

12 Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & crescebant:

13 Oderantque filios Israel Ægyptii, & affligebant illudentes eis:

14 Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omni- que famulatu, quo in terræ operibus premebantur.

15 Dixit autem rex Ægypti obstetricibus Hebræorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua.

16 Præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas,

bræas, & partus tempus advenerit : si masculus fuerit, interficite eum : si femina, reservate.

17 Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt juxta præceptum regis Ægypti, sed conservabant mares.

18 Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?

19 Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Ægyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.

20 Bene ergo fecit Deus obstetricibus: & crevit populus, confortatusque est nimis.

21 Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.

22 Præcepit ergo Pharaon omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen projicite: quidquid feminini, reservate.

CAPUT II.

Moses nascitur, aquis expositus, & inde extractus à matre sua nutritus jussu filia Pharaonis quæ ipsum adoptavit, propter Ægyptii eadem in Madian metis regis fugit, ubi accepta uxore Sephora filia sacerdotis duos genuit filios, Gersam & Eliezer.

1 **E**gressus est post hæc vir de domo Levi: & accepit uxorem stirpis suæ.

2 Quæ concepit, & peperit filium: & videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus.

3 Cuique jam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & linivit eam bitumine ac pice: posuitque intrus infantulum, & exposuit eum in cæroto ripæ fluminis,

4 Stante procul sorore ejus, & considerante eventum rei.

5 † Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine: & puellæ ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, misit unam e famulabus suis: & allatam

6 Aperiens, cernensque in ea parvulum vagientem, miserta ejus, ait: De infantibus Hebræorum est hic.

7 Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam, & voceem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire possit infantulum?

8 Respondit: Vade. Perrexit puella & vocavit matrem suam.

9 Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem

† *Infy.*

6. 20.

† *Hebr.*

33. 23.

† *Æt.*

7. 21.

† *Hebr.*

31. 23.

dem tuam. Suscepit mulier, & nutritivum puerum & adultumque tradidit filiae Pharaonis.

10 Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen ejus Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

11 In diebus illis postquam creverat Moyses, † *Hebr.*
† egressus est ad fratres suos: viditque afflictionem 11. 24.
eorum, & virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis.

12 Cumque circumspexisset huc atque illuc, & nullum adesse vidisset, percussit Ægyptium abscondit sabulo.

13 Et egressus die altero conspexit duos Hebræos rixantes: dixitque ei qui faciebat injuriam: Quare percutis proximum tuum?

14 Qui respondit: Quis te constituit principem & judicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Ægyptium? Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud?

15 Audivitque Pharaon sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen; qui fugiens de conspectu ejus, moratus est in terra Madian, & sedit juxta puteum.

16 Erant autem sacerdoti Madian septem filiae, quæ venerunt ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui.

17 Supervenere pastores, & ejecerunt eas: surrexitque Moyses, & defensis puellis, adaquavit oves earum.

18 Quæ cum revertissent ad Ragucl patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?

19 Responderunt: Vir Ægyptius liberavit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus.

20 At ille: Vbi est? inquit, Quare dimisistis hominem? vocate eum ut comedat panem.

21 Juravit ergo Moyses quod habitaret cum eo. † Accepitque Sephoram filiam ejus uxorem: † *Infr.*

22 Quæ peperit ei filium, quem vocavit Ger- 18. 2. 3.
sam, dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum † *Paral.*
verò peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus 23. 15.
enim patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23 Post multum vero temporis mortuus est rex Ægypti: & ingemiscientes filii Israel, propter opera vociferati sunt: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24 Et audivit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Jacob.

25 Et respexit Dominus filios Israël, & cognovit eos.

C A P V T I I I.

Dominus Moysi, oves Iethro soceri pascenti, in rubo ardente & incumbusto apprensus, mittit eum etiam venientem ad filios Israël de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Ægyptiis.

1 **M**oyses autem pascebat oves Iethro soceri sui sacerdotis Madian: cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb.

† Act. 7.20. 2 † Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quod rubus arderet, & non combureretur.

3 Dixit ergo Moyses: Vadam, & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4 Cernens autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses. Qui respondit: Adsum.

5 At ille: Ne appropies, inquit, huc: solve calcamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

† Matt. 22.32. Marc. 12.26. Luc. 20.37. 6 Et ait: † Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum.

7 Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præsumunt operibus:

8 Et sciens dolorem ejus, descendi ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra ista in terram bonam, & spatiosam, in terram quæ fuit lacte & melle, ad loca Chanaanæ, & Herthæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Iebusæi.

9 Clamor ergo filiorum Israël venit ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis opprimuntur.

10 Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israël, de Ægypto.

11 Dixitque Moyses ad Deum: Quis sum ego ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Israël de Ægypto?

12 Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis signum, quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum.

13 Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israël, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est nomen ejus? quid dicam eis?

14 Dixit

14 Dixit Deus ad Moysen : EGO SUM QUI SUM. Ait : Sic dices filiis Israël : QUI EST. misit me ad vos.

15 Dixitque iterum Deus ad Moysen : Hæc dices filiis Israël : Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem.

16 Vade, & congrega seniores Israël, & dices ad eos : Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, dicens : Visitans visitavi vos, & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto :

17 Et dixi ut educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chananaei, & Hethæi, Amorrhæi, & Phe-rezæi, & Hevæi, & Iebusæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18 Et audient vocem tuam : ingredierisque tu, & seniores Israël, ad regem Ægypti, & dices ad eum : Dominus Deus Hebræorum vocavit nos : ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro.

19 Sed ego scio quod non dimittet vos rex Ægypti ut eatis, nisi per manum validam.

20 Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum : post hæc dimittet vos.

21 Daboque gratiam populo huic coram Ægyptiis : † & cum egrediemini, non exhibitis vacui : † *Infy.*

22 Sed postulabit mulier à vicina sua, & ab hospita sua, vasa argentea & aurea, ac vestes : pone-
tisque eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum. 11.2. &
12.35.

CAPVT IV.

Moyfes sue missionis tribus signis à Deo acceptis, varie se excusat ab hac missione; tandem acquiescit, reditque in Ægyptum cum uxore & filiis : angelus minatur Moyfi mortem; hinc uxor circumcidit filium. Aaron fratri Moyfi occurrit, simulque venerunt ad filios Israël.

1 **R**espondens Moyses ait : Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent : Non apparuit tibi Dominus.

2 Dixit ergo ad eum : Quid est quod tenes in manu tua ? Respondit : Virga.

3 Dixitque Dominus : Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses.

4 Dixitque Dominus : Extende manum tuam, & apprehende

& apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, versaque est in virgam.

5 Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob.

6 Dixitque Dominus rursus: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis.

7 Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ.

8 Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verba signi sequentis.

9 Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam: sume aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quidquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

10 Ait Moyses: Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris lingue sum.

11 Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut fabricatus est mutum & surdum, videntem & cæcum? nonne ego?

† *Matt.*
10. 10. 12 Perge igitur, † & ego ero in ore tuo: doceboque te quid loquaris.

13 At ille: Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.

14 Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron frater tuus Levites, scio quod eloquens sit: ecce ipse egreditur in occursum tuum, videntisque te lætabitur corde.

† *Infr.*
7. 2. 15 Loquere ad eum, & pone verba mea in ore ejus: & ego ero in ore tuo, & in ore illius, † & ostendam vobis quid agere debeatis.

16 Ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuum: tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.

17 Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

18 Abiit Moyses, & reversus est ad Iethro socerum suum, dixitque ei: Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam si adhuc vivant: Cui ait Iethro: Vade in pace.

19 Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian: Vade, & revertere in Ægyptum: Mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam.

20 Tulit ergo Moyses uxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reversusque est

est in Ægyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21 Dixitque ei Dominus revertenti in Ægyptum: Vide ut omnia ostenta quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum.

22 Dicesque ad eum: Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Israel.

23 Dixi tibi: Dimitte filium meum ut serviat mihi, & noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24 Cumque esset in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25 Tulit illico Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui, tetigitque pedes ejus, & ait: Sponsus sanguinum tu mihi es.

26 Et dimisit eum postquam dixerat: Sponsus sanguinum, ob circumcisionem.

27 Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occursum Moyse in desertum. Qui perrexit obviam ei in montem Dei, & osculatus est eum.

28 Narravitque Moyse Aaron omnia verba Domini quibus miserat eum, & signa quæ mandaverat.

29 Veneruntque simul, & congregaverunt cunctos seniores filiorum Israel.

30 Locutusque est Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moysem: & fecit signa coram populo,

31 Et credidit populus. Audieruntque quod visitasset Dominus filios Israel, & quod respexisset afflictionem illorum: & proni adoraverunt.

C A P V T V.

Moyse & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt: quæ ille contemnens, gravius Israelitas premit negatis paleis, quod audiens Moyse, orat pro eis Dominum.

1 **P**ost hæc ingressi sunt Moyse & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto.

2 At ille respondit: Quis est Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Israel? nescio Dominum, & Israel non dimittam.

3 Dixeruntque: Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne forte accidat nobis pestis aut gladius.

4 Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyse & Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5 Dixitque Pharaon: Multus est populus terræ:

videtis quod turba succreverit : quanto magis si dederitis eis requiem ab operibus ?

6 Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens :

7 Nequaquam ultra dabitur paleas populo ad conficiendos lateres, sicut prius : sed ipsi vadant, & colligant stipulas.

8 Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcirco vociferantur, dicentes : Eamus, & sacrificemus D.º nostro.

9 Opprimantur operibus, & expleant ea : ut non acquiescant verbis mendacibus.

10 Igitur egressi præfecti operum & exactores, ad populum dixerunt : Sic dicit Pharaº : Non dabo vobis paleas :

11 Ite, & colligite sicubi invadire poteritis, nec minuetur quidquam de opere vestro.

12 Dispersusque est populus per omnem terram Ægypti ad colligendas paleas.

13 Præfecti quoque operum instabant, dicentes : Complete opus vestrum quotidie, ut prius facere solebatis quando dabantur vobis paleæ.

14 Flagellatique sunt qui præerant operibus filiorum Israël, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus : Quare non impletis mensuram laterum sicut prius, nec heri, nec hodie ?

15 Veneruntque præpositi filiorum Israël, & vociferati sunt ad Pharaonem, dicentes : Cur ita agis contra servos tuos ?

16 Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur : en famuli tui flagellis cadimur, & iniuste agitur contra populum tuum.

17 Qui ait : Vacatis otio, & idcirco dicitis : Eamus, & sacrificemus Domino.

18 Ite ergo, & operamini : paleæ non dabuntur vobis, & reddetis consuetum numerum laterum.

19 Videbantque se præpositi filiorum Israël in malo, eo quod diceretur eis : Non minuetur quidquam de lateribus per singulos dies.

20 Occurreruntque Moyfi & Aaron, qui stabant ex adverso, egredientibus à Pharaone :

21 Et dixerunt ad eos : Videat Dominus & iudicet, quoniam foetere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus, & præbuitis ei gladium, ut occideret nos.

22 Reversusque est Moyses ad Dominum, & ait : Domine, cur afflixisti populum istum ? quare misisti me ?

23 Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem

ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum :
& non liberaſti eos.

C A P V T V I.

Deus animat Moſen , ei revelat nomen ſuum Iehova , ſolaturque Iſraelitas per Moſen , terra Chanaan promiſſione ; recensetur genealogia Ruben , Simeonis & Levi, uſque ad Moſen & Aaron.

1 **D**ixitque Dominus ad Moſen : Nunc videbis quæ facturum ſim Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos , & in manu robuſta eiciet illos de terra ſua.

2 Locutusque eſt Dominus ad Moſen , dicens : Ego Dominus

3 Qui apparui Abraham, Iſaac, & Iacob, in Deo omnipotente : & nomen meum A D O N A I non indicavi eis.

4 Pependique fœdus cum eis , ut darem eis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5 Ego audivi gemitum filiorum Iſraël , quo Ægyptii oppreſſerunt eos : & recordatus ſum pacti mei.

6 Ideo dic filiis Iſraël: Ego Dominus qui educam vos de ergaſtulo Ægyptiorum , & eruan de ſervitute : ac redimam in brachio excelfo , & judiciis magnis.

7 Et aſſumam vos mihi in populum , & ero veſter Deus : & ſciētis quod ego ſum Dominus Deus veſter qui eduxerim vos de ergaſtulo Ægyptiorum :

8 Et induxerim in terram , ſuper quam levavi manum meam ut darem eam Abraham , Iſaac , & Iacob : daboque illam vobis poſſidendam , ego Dominus.

9 Narravit ergo Moſes omnia filiis Iſraël : qui non acquieverunt ei , propter anguſtiam ſpiritus, & opus duriffimum.

10 Locutusque eſt Dominus ad Moſen , dicens :

11 Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Ægypti, ut dimittat filios Iſraël de terra ſua.

12 Reſpondit Moſes coram Domino : Ecce filii Iſraël non audiunt me : & quo modo audiet Pharaon, præfertim cum incircumciſus ſim labiis ?

13 Locutusque eſt Dominus ad Moſen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Iſraël , & ad Pharaonem regem Ægypti, ut educerent filios Iſraël de terra Ægypti.

14 ¶ Iſti ſunt principes domorum per familias ſuas. Fili Ruben primogeniti Iſraëlis : Henoch & Phallu, Heſron & Charmi.

† Gen.

46. 9.

Num.

26. 5.

1 Paral.

5. 14

¶ 1 Paral.
9. 24.

15 Hæ cognationes Ruben. † Filii Simeon : Iamuel & Iamin, & Ahod, & Iachin, & Soar, & Saul filius Chananitidis. Hæ progenies Simeon.

16 Et hæc nomina filiorum Levi per cognationes suas : Gerson & Caath & Merari. Anni autem vitæ Levi fuerunt centum triginta septem.

¶ 1 Paral.
6. 1.

17 † Filii Gerson : Lobni & Semei, per cognationes suas.

¶ 23. 6.

18 † Filii Caath : Amram, & Isaar, & Hebron, & Oziel, anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

¶ Num.
3. 17.

19 Filii Merari : Moholi & Musi hæ cognationes Levi per familias suas.

¶ Num.
26. 57.

20 Accepit autem Amram uxorem Iochabed patrualem suam : quæ peperit ei Aaron & Moysem.

¶ Paral.
6. 2.

Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta septem.

¶ 23. 12.

21 Filii quoque Isaar : Core, & Nepheg, & Zechri.

22 Filii quoque Oziel : Misael, & Elisaphan, & Sethri.

23 Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth, filiam Aminadab, sororem Nahafon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24 Filii quoque Core : Afer, & Elcana, & Abiasaph. Hæ sunt cognationes Coritarum.

25 At vero Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel : quæ peperit ei Phinees. Hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas.

26 Iste est Aaron & Moysem, quibus præcepit Dominus, ut educerent filios Israel de terra Ægypti per turmas suas.

27 Hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Israel de Ægypto : iste est Moysem & Aaron.

28 In die qua locutus est Dominus ad Moysem, in terra Ægypti.

29 Et locutus est Dominus ad Moysem, dicens : Ego Dominus : loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor tibi.

30 Et ait Moysem coram Domino : En incircumcisus labiis sum, quomodo audiet me Pharaos ?

C A P V T V I I.

Moysem & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, & aquam virga percussam in sanguinem : similia faciunt magi Pharaonis suis incantationibus, quam ob causam Pharaos inducitur, ne dimittat Hebræos.

Dixitque Dominus ad Moysem : Ecce constitui te Deum Pharaonis : & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

¶ Tu

2 † Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi : & † *Sup. 60*
 Ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Israël *15.*
 de terra sua.

3 Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo
 signa & ostenta mea in terra Ægypti.

4 Et non audiet vos: immittamque manum meam
 super Ægyptum, & educam exercitum & populum
 meum filios Israël de terra Ægypti per judicia ma-
 xima.

5 Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus qui
 extenderim manum meam super Ægyptum, & edu-
 xerim filios Israël de medio eorum.

6 Fecit itaque Moyses & Aaron sicut præceperat
 Dominus: ita egerunt.

7 Erat autem Moyses octoginta annorum, & Aa-
 ron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pha-
 raonem.

8 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron:

9 Cum dixerit vobis Pharao, Ostendite signa:
 dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, & projice eam
 coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.

10 Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharao-
 nem, fecerunt sicut præceperat Dominus. tulitque
 Aaron virgam coram Pharaone & servis ejus, quæ
 versa est in colubrum.

11 † Vocavit autem Pharao sapientes & malefi- † *1 Timæo*
 cos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægy- *40*
 ptiacas & arcana quædam similiter.

12 Projeceruntque singuli virgas suas, quæ ver-
 sæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron
 virgas eorum.

13 Induratumque est cor Pharaonis, & non audi-
 vit eos, sicut præceperat Dominus.

14 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingravatum
 est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

15 Vade ad eum mane, ecce egredietur ad aquas:
 & stabis in occursum ejus super ripam fluminis: &
 virgam, quæ conversa est in draconem, tolles in ma-
 nu tua.

16 Dicesque ad eum: Dominus Deus Hebræo-
 rum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum
 ut sacrificet mihi in deserto: & usque ad præsens
 audire noluisti.

17 Hæc igitur dicit Dominus: In hoc scies quod
 sim Dominus: ecce percutiam virga, quæ in manu
 mea est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

18 Pisces quoque, qui sunt in fluvio, morientur,
 & computrescent aquæ, & affligentur Ægyptii bi-
 bentes aquam fluminis.

19 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad

Aaron, Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Ægypti, & super fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem: & sit cruor in omni terra Ægypti, tam in ligneis vasis quam in faxeis.

20 Feceruntque Moyſes & Aaron ſicut præceperat Dominus; † & elevans virgam percuffit aquam fluminis coram Pharaone & ſervis ejus: quæ verſa eſt in ſanguinem.

21 Et piſces, qui erant in flumine, mortui ſunt: computruitque fluvius, & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis, & fuit ſanguis in tota terra Ægypti.

† Sap. 27. 7. 22 † Feceruntque ſimiliter malefici Ægyptiorum incantationibus ſuis; & induratum eſt cor Pharaonis, nec audivit eos, ſicut præceperat Dominus.

23 Avertitque ſe, & ingreſſus eſt domum ſuam, nec appoſuit cor etiam hac vice.

24 Foderunt autem omnes Ægyptii per circuitum fluminis aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25 Impletique ſunt ſeptem dies, poſtquam percuffit Dominus fluvium.

C A P V T V I I I.

Secunda Ægypti plaga eſt ranarum; pro quarum ablatione promittit Pharaon populum dimittere, nec facit: quare additur tertia ſcimiphum, & quarta muſcarum; propter quas ruruſum promittit Pharaon ſe filios Iſrael dimiſſurum, quod non facit.

1 **D**ixit quoque Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut facrificet mihi:

2 Siu autem nolueris dimittere, ecce ego percuziam omnes terminos tuos ranis.

3 Et ebulliet fluvius ranas: quæ aſcendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & ſuper ſtratum tuum, & in domos ſervorum tuorum, & in populum tuum, & in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum:

4 Et ad te, & ad populum tuum, & ad omnes ſervos tuos, intrabunt ranæ.

5 Dixitque Dominus ad Moyſen: Dic ad Aaron: Extende manum tuam ſuper fluvios ac ſuper rivos & paludes, & educ ranas ſuper terram Ægypti.

6 Et extendit Aaron manum ſuper aquas Ægypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque terram Ægypti.

7 † Fecerunt autem & malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super terram † Sap. 17. 7.
Ægypti.

8 Vocavit autem Pharaon Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum ut auferat ranas à me & à populo meo: & dimittam populum ut sacrificet Domino.

9 Dixitque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quando deprecer pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ranæ à te & à domo tua & à servis tuis & à populo tuo: & tantum in flumine remaneant.

10 Qui respondit: Cras. At ille: Juxta, inquit, verbum tuum faciam: ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11 Et recesserunt ranæ à te, & à domo tua, & à servis tuis, & à populo tuo: & tantum in flumine remanebunt.

12 Egressique sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamavit Moyses ad Dominum pro sponione ranarum quam condixerat Pharaoni.

13 Fecitque Dominus juxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14 Congregaveruntque eas in immensos aggeres, & computruit terra.

15 Videns autem Pharaon quod data esset requies, ingravit cor suum, & non audivit eos, sicut præceperat Dominus.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percutite pulverem terræ: & sint sciniphes in universa terra Ægypti.

17 Feceruntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percussitque pulverem terræ, & facti sunt sciniphes in hominibus, & in jumentis: omnis pulvis terræ versus est in sciniphes per totam terram Ægypti.

18 Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, & non potuerunt: erantque sciniphes tam in hominibus quam in jumentis.

19 Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic. induratumque est cor Pharaonis, & non audivit eos sicut præceperat Dominus.

20 Dixit quoque Dominus ad Moysen: Confurge diluculo, & sta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

21 Quod si non dimiseris eum, ecce ego immittam in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, omne genus muscarum: & impiebuntur domus

domus Ægyptiorum muscis diverſi generis , & uni-
verſa terra in qua fuerint.

22 Faciamque mirabilem in die illa terram Gef-
ſen, in qua populus meus eſt, ut non ſint ibi muſcæ :
& ſcias quoniam ego Dominus in medio terræ.

23 Ponamque diſiſionem inter populum meum ,
& populum tuum : cras erit ſignum iſtud.

¶ 54p.
16. 9.

24 Fecitque Dominus ita. † Et venit muſca gra-
viſſima in domos Pharaonis & ſervorum ejus , & in
omnem terram Ægypti : corruptaque eſt terra ab
huiusmodi muſcis.

25 Vocavitque Pharao Moyſen & Aaron , & ait
eis : Ite & ſacrificate Deo veſtro in terra hac.

26 Et ait Moyſes : Non poteſt ita fieri ; abomina-
tiones enim Ægyptiorum immolabimus Domino
Deo noſtro. quod ſi maſtaverimus ea quæ colunt
Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

¶ 54p. 3.
18.

27 Viam trium dierum pergemus in ſolitudinem ;
& ſacrificabimus Domino Deo noſtro , † ſicut præ-
cepit nobis.

28 Dixitque Pharao : Ego dimittam vos ut ſacri-
ficetis Domino Deo veſtro in deſerto : verumtamen
ſongins ne abeat, rogate pro me.

29 Et ait Moyſes : Egreſſus à te, orabo Dominum ;
& recedet muſca à Pharaone , & à ſervis ſuis , & à
populo ejus cras : verumtamen noli ultra fallere ,
ut non dimittas populum ſacrificare Domino.

30 Egreſſusque Moyſes à Pharaone , oravit Do-
minum.

31 Qui fecit juxta verbum illius : & abſtulit mu-
ſcas à Pharaone , & à ſervis ſuis , & à populo ejus :
non ſuperfuit ne una quidem.

32 Et ingravatum eſt cor Pharaonis , ita ut nec
hac quidem vice dimitteret populum.

C A P V T I X.

*Quinta plaga eſt peſtis in jumentis , ſexta ulcerum ,
ſeptima grandinis ; tonitruorum & fulminum ; ob
quam promiſiſt Pharao ſe dimiſſurum populum ſi
ceſſet, verum nec id complet , & ruruſum ſe obdurat &
nullus autem filiorum Iſraël in hiſ malis ullum pati-
tur dammum.*

† **D**ixit autem Dominus ad Moyſen : Ingre-
dere ad Pharaonem , & loquere ad eum :
Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum : Dimitte po-
pulum meum ut ſacrificet mihi.

1 Quod ſi adhuc renuiſ, & retines eos :

2 Ecce manus mea erit ſuper agros tuos : & ſuper
equos, & aſinos, & camelos, & boves, & oves, peſtis
vaide gravis.

4 Et faciet Dominus mirabile, inter possessiones Israël, & possessiones Ægyptiorum, ut nihil omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Israël.

5 Constituitque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud in terra.

6 Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaque sunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus vero filiorum Israël nihil omnino periit.

7 Et misit Pharaon ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quæ possidebat Israël. Ingravatumque est cor Pharaonis, & non dimisit populum.

8 Et dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & spargat illum Moyses in cælum coram Pharaone.

9 Sitque pulvis super omnem terram Ægypti: erunt enim in hominibus & jumentis ulcera, & vesicæ turgentes, in universa terra Ægypti.

10 Tuleruntque cinerem de camino, & steterunt coram Pharaone, & sparsit illum Moyses in cælum: factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus, & jumentis:

11 Nec poterant malefici stare coram Moyse propter ulcera quæ in illis erant, & in omni terra Ægypti.

12 Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audivit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13 Dixitque Dominus ad Moysen: Mane confurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

14 Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super servos tuos, & super populum tuum: ut scias quod non sit similis mei in omni terra.

15 Nunc enim extendens manum percutiam te & populum tuum peste, peribisque de terra.

16 † Idcirco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra. † Roma. 9. 17.

17 Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

18 En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die qua fundata est, usque in præsens tempus.

19 Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & jumenta, & universa quæ inventa fuerint foris, nec

congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

20 Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit confugere servos suos & jumenta in domos.

21 Qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos & jumenta in agris.

22 Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in caelum, ut fiat grando in universa terra Aegypti, super homines, & super jumenta, & super omnem herbam agri in terra Aegypti.

† Sap.
16.16.
19.
19.

23 † Extenditque Moyses virgam in caelum, & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus grandinem super terram Aegypti.

24 Et grando & ignis mista pariter ferebantur: tantaque fuit magnitudinis, quanta ante numquam apparuit in universa terra Aegypti ex quo gens illa condita est.

25 Et percussit grando in omni terra Aegypti cuncta quae fuerunt in agris, ab homine usque ad jumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.

26 Tantum in terra Gessen, ubi erant filii Israel, grando non cecidit.

27 Misitque Pharaon, & vocavit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc: Dominus justus: ego & populus meus, impli.

28 Orate Dominum ut desinant tonitrua Dei, & grando: ut dimittam vos, & nequaquam hic ultra maneatis.

29 Ait Moyses: Cum egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: ut scias quia Domini est terra:

30 Novi autem, quod & tu, & servi tui, necdum timeatis Dominum Deum.

31 Linum ergo & hordeum laesum est, eo quod hordeum esset virens, & linum jam folliculos germinaret.

32 Triticum autem & far non sunt laesa, quia serotinae erant.

33 Egressusque Moyses à Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: & cessaverunt tonitrua & grando, nec ultra stillavit pluvia super terram.

34 Videns autem Pharaon quod cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum:

35 Et ingravatum est cor ejus, & servorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Israel, sicut praeeperat Dominus per manum Moysi.

C A P V T X.

Oblatum signum seu plaga est locustarum; quibus ablatis, obduratus Pharaos ne sic quidem juxta conditionem dimittit populum: quapropter nonnum additur, nempe tenebrarum densissimarum; propter quas permittit Pharaos ut exeant, sed omnium, etiam pecorum missionem urgente Mose, idem denegat, Moysi que minatur morientem.

1 **E**T dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus, & fervorem illius: ut faciam signa mea hæc in eo,

2 Et narres in auribus filii ejus, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciavis quia ego Dominus.

3 Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebraeorum: Usquequo non vis subjici mihi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

4 † Sin autem resistis, & non vis dimittere eum: † Sap. 26.19. ecce ego inducam cras locustam in fines tuos:

5 Quæ operiat superficiem terræ, ne quidquam ejus appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.

6 Et implebunt domus tuas, & fervorem tuorum, & omnium Ægyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti sunt super terram, usque in præsentem diem. Avertitque se, & egressus est à Pharaone.

7 Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequo patiemur hoc scandalum: dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo. nonne vidēs quod perierit Ægyptus?

8 Revocaveruntque Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt?

9 Ait Moyses: Cum parvulis nostris & senioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis: est enim sollemnitas Domini Dei nostri.

10 Et respondit Pharaos: Sic Dominus sit vobiscum, quo modo ego dimittam vos, & parvulos vestros. cui dubium est quod pessime cogitatis?

11 Non fiet ita, sed ite tantum viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statinque ejeti sunt de conspectu Pharaonis.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super terram Ægypti ad locustam, ut ascendat super eam, & devoret omnem herbam quæ residua fuerit grandini.

13 Et extendit Moyses virgam super terram Ægypti : & Dominus induxit ventum urentem tota die illa & nocte : & mane facto , ventus urens levavit locustas.

14 Quæ ascenderunt super universam terram Ægypti : & sederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles , quales ante illud tempus non fuerant , nec postea futuræ sunt.

15 Operueruntque universam superficiem terræ , vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ , & quidquid pomorum in arboribus fuit , quæ grando dimiserat : nihilque omnino virens relictum est in lignis & in herbis terræ , in cuncta Ægypto.

16 Quam ob rem festinus Pharaeo vocavit Moysen & Aaron , & dixit eis : Peccavi in Dominum Deum vestrum , & in vos.

17 Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac vice , & rogate Dominum Deum vestrum , ut auferat à me mortem istam.

18 Egressusque Moyses de conspectu Pharaonis , oravit Dominum.

19 Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum , & arreptam locustam projecit in mare rubrum : non remansit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti.

20 Et induravit Dominus cor Pharaonis , nec dimisit filios Israel.

21 Dixit autem Dominus ad Moysen : Extende manum tuam in cælum : & sint tenebræ super terram Ægypti , tam densæ ut palpari queant.

22 Extenditque Moyses manum in cælum : & factæ sunt tenebræ horribiles in universa terra Ægypti tribus diebus.

23 † Nemo vidit fratrem suum , nec movit se de loco in quo erat : † ubicumque autem habitabant filii Israel , lux erat.

24 Vocavitque Pharaeo Moysen & Aaron , & dixit eis : Ite , sacrificate Domino : oves tantum vestræ & armenta remaneant , parvuli vestri eant vobiscum.

25 Ait Moyses : Hostias quoque & holocausta dabis nobis , quæ offeramus Domino Deo nostro.

26 Cuncti greges pergunt nobiscum : non remanebit ex eis ungula : quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri : præsertim cum ignoremus quid debeat immolari , donec ad ipsum locum perveniamus.

27 Induravit autem Dominus cor Pharaonis , & noluit dimittere eos.

28 Dixitque Pharaeo ad Moysen : Recede à me ,

† Sap.
17. 2.
† Sap.
18. 1.

cave ne ultra videas faciem meam : quocumque die apparueris mihi, morieris.

29 Respondit Moyfes : Ita fiet ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam.

CAPVT XI.

Ante decimum signum (stragem primogenitorum) quod pradicat Dominus, hortatur ad Ægypti spoliacionem, qua post stragem peracta est.

1 **E**T dixit Dominus ad Moyfen ; Adhuc una plaga tangam Pharaonem & Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.

2 † Dices ergo omni plebi, ut postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua, vasa argentea & aurea. † *Supra* 3. 22.

3 Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis. † Fuitque Moyfes vir magnus valde in terra Ægypti, coram servis Pharaonis & omni populo. † *Infv. 12.* 35. † *Eccli.* 45. 1.

4 Et ait : Hæc dicit Dominus: Media nocte egrediar in Ægyptum :

5 Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis qui sedet in folio ejus, usque ad primogenitum ancillæ quæ est ad molam, & omnia primogenita jumentorum.

6 Eritque clamor magnus in universa terra Ægypti, qualis nec ante fuit, nec postea futurus est.

7 Apud omnes autem filios Israël non mutiet canis ab homine usque ad pecus : ut sciatis quanto miraculo dividat Dominus Ægyptios, & Israël.

8 Descendentque omnes servi tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes : Egredere tu, & omnis populus qui subjectus est tibi : post hæc egrediemur.

9 Et exivit à Pharaone iratus nimis. Dixit autem Dominus ad Moyfen : Non audiet vos Pharaon, ut multa signa fiant in terra Ægypti.

10 Moyfes autem & Aaron fecerunt omnia ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone. Et induavit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israël de terra sua.

CAPVT XII.

Paschalis agni immolandi & comedendi ritu declarato ac celebrato, ejusque sanguine domorum superliminaribus illito, angelus casis omnibus Ægypti primogenitis, Israëlitas intactos relinquit, qui cum spoliis & divitiis Ægypti, egrediuntur : de ritu Pasche ac esu azymorum, & tempore habitationis Israël in Ægypto.

1 **D**ixit quoque Dominus ad Moyfen & Aaron in terra Ægypti :

2 Mensis iste, vobis principium mensum: primus erit in mensibus anni.

3 Loquimini ad universum coctum filiorum Israel, & dicite eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.

4 Sin autem minor est numerus ut sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui junctus est domui suæ, juxta numerum animarum quæ sufficere possunt ad esum agni.

5 Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: juxta quem ritum tolletis & hoedum.

6 Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.

7 Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8 Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus.

9 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni: caput cum pedibus ejus & intestinis vorabitis.

10 Nec remanebit quidquam ex eo usque mane, si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11 Sic autem comedetis illum: Renes vestros accinpetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini.

12 Et transibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.

13 Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero terram Ægypti.

14 Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

15 Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, à primo die usque ad diem septimum.

16 Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent.

17 Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die

die educam exercitum vestrum de terra Ægypti, & custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

18 † Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam, comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam. † *Levit.* 23. 5. *Num.* 28. 16.

19 Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de coetu Israel, tam de advenis quam de indigenis terræ.

20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21 Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, & dixit ad eos: Ite tollentes animalia per familias vestras, & immolate Phasæ.

22 Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & adspargite ex eo superliminare, & utrumque postem: nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ usque mane. *Hebr.* 11. 23.

23 Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, & in utroque poste, transcendet ostium domus, & non finet percussorem ingredi domos vestras & lædere.

24 Custodi verbum istud legitimum tibi & filiis tuis usque in æternum.

25 Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis ut pollicitus est, observabitis ceremonias istas.

26 Et cum dixerint vobis filii vestri: Quæ est ista religio?

27 Dicitis eis: Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28 Et egressi filii Israel fecerunt sicut præceperat Dominus Moysi & Aaron.

29 Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio ejus sedebat, † usque ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum. † *Sap.* 18. 1. *119.*

30 Surrexitque Pharaon nocte, & omnes servi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus.

31 Vocatisque Pharaon, Moysi & Aaron nocte ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filii Israel: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32 Oves vestras & armenta assumite ut petieritis, & abeuntes benedicite mihi.

33 Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes : Omnes moriemur.

34 Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur : & ligans in palliis, posuit super humeros suos.

† *Supra*
31. 1.

35 Feceruntque filii Israël † sicut præceperat Moyses : & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestemque plurimam.

36 Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis ut commodarent eis : & spoliaverunt Ægyptios.

37 Profectique sunt filii Israël de Ramesse in Soth, sexcenta fere millia peditum virorum absque parvulis.

38 Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves & armenta & animantia diversi generis multa nimis.

39 Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conspersam tulerant : & fecerunt subcinericios panes azymos : neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere finentibus moram : nec pulmenti quidquam occurrerat præparare.

40 Habitatio autem filiorum Israël qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41 Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Ægypti.

42 Nox ista est observabilis Domini, quando eduxit eos de terra Ægypti : hanc observare debent omnes filii Israël in generationibus suis.

43 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron : Hæc est religio Phase : Omnis alienigena non comedet ex eo.

44 Omnis autem servus emptitius circumcidesur, & sic comedet.

45 Advena & mercenarius non edent ex eo.

† *Numeri*
9. 12.

46 † In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, † nec os illius confringetis.

† *Leviticus*
19. 36.

47 Omnis coetus filiorum Israël faciet illud.

48 Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidesur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit : eritque sicut indigena terræ : si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49 Eadem lex erit indigenæ & colono qui peregrinatur apud vos.

90 Feceruntque omnes filii Israël sicut præceperat Dominus Moyfi & Aaron.

91 Et eadem die eduxit Dominus filios Israël de terra Ægypti per turmas suas.

C A P V T X I I I.

Inbet Deus sibi offerri primogenita hominum & pecorum, & liberationis ab Ægypto religione Phasæ ac primogenitorum consecratione meminisse. Inde Israël emducit Deus non per Philistham, sed per desertum; ossa Ioseph secum defert, & columna ignis ac nubes est dux itineris.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen dicens:

2 † Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israël, tam de hominibus quam de jumentis: mea sunt enim omnia. † *Infr.* 34.9. *Num.*

3 Et ait Moyses ad populum: Mementote diei hujus in qua egressi estis de Ægypto & de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem. *8. 16. Luc. 2. 13. Levit. 27.25a*

4 Hodie egredimini mense novarum frugum.

5 Cumque introduxerit te Dominus in terram Chananaei & Hethæi & Amorrhæi & Hevæi & Jebusæi, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc mensem sacrorum mense isto.

6 Septem diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solemnitas Domini.

7 Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

8 Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Ægypto.

9 Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos: & ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

10 Custodies hujuscemodi cultum statuto tempore à diebus in dies.

11 Cumque introduxerit te Dominus in terram Chananaei, sicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam,

12 † Separabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum est in pecoribus tuis: quidquid habneris masculini sexus, consecrabis Domino. † *Infr.* 22.29. *34. 19. Exech.*

13 Primogenitum asini mutabis ovis: quod

si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14 Cumque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti, de domo servitutis.

15 Nam cum induratus esset Pharaon, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito hominis usque ad primogenitum jumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

16 Erit igitur quasi signum in manu tua, & quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.

17 Igitur cum emisisset Pharaon populum, non eos duxit Deus per viam terræ Philisthiim quæ vicina est: reputans ne forte poeniteret eum, si vidisset adversum se bella confurgere, & reverteretur in Ægyptum.

18 Sed circumduxit per viam deserti, quæ est juxta mare rubrum: & armati ascenderunt filii Israel de terra Ægypti.

† Gen. 50. 15. 19 Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eo quod adjurasset filios Israel, dicens: † Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

20 Profectique de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis.

† Num. 14. 21. 1 Cor. 10. 1. 21 † Dominus autem præcedebat eos ad ostendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroque tempore.

Neh. 9. 19. 22 Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPVT XIV.

Pharaon cum suis Israelem persequitur, angelus in columna nubis medium se interponit, Moses autem dicit mare rubrum, quod sicco pede transeunt Hebraei; Ægyptii cum ab angelo, tum ab aquis venientibus, cum universo equitatu ac curribus submerguntur.

1 **L**ocutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel: Reversi castrametentur in regione Phihahiroth, quæ est inter Magdalum & mare contra Beelsephon: in conspectu ejus castra ponetis super mare.

3 Distansque est Pharaon super filiis Israel: Coartati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4 Et indurabo cor ejus, ac persequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus. Sciensque Ægyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.

5 Et nunciatum est regi Ægyptiorum quod fugisset populus: immutatumque est cor Pharaonis & serorum ejus super populo, & dixerunt: Quid volumus facere, ut dimitteremus Israel, ne serviret nobis?

6 Iunxit ergo currum, & omnem populum suum assumpsit secum.

7 Tulitque sexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto currum fuit: & duces totius exercitus.

8 Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa.

9 † Cumque persequerentur Ægyptii vestigia precedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & universus exercitus, erant in Phihahiroth contra Beel-sephon.

10 Cumque appropinquasset Pharaon, levantes filii Israel oculos, viderunt Ægyptios post se: & timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum,

11 Et dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Ægypto?

12 Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Ægypto, dicentes: Recede à nobis, ut serviamus Ægyptiis: multo enim melius erat servire eis, quam mori in solitudine.

13 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: stante, & videte magnalia Domini qua: facturus est hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis usque in sempiternum.

14 Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15 Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiantur.

16 Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & divide illud: ut gradiantur filii Israel in medio mari per siccum.

17 Ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut persequatur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius.

† 1 Machab. 4.
9.
Ios. 24.
6.

18 Et scient Ægyptii quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone, & in carribus atque in equitibus ejus.

19 Tollensque se angelus Dei, qui præcedebat castra Israëli, abiit post eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum

20 Stetit, inter castra Ægyptiorum & castra Israëli: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21 Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi & urente tota nocte, & vertit in siccum: divisaque est aqua.

† *Psal.* 22 † Et ingressi sunt filii Israëli per medium sicci
77. 13. maris: erat enim aqua quasi murus à dextra eorum
et 104. & læva,

36. 23 Persequentisque Ægyptii ingressi sunt post
Psalms. eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus &
113. 3. equites, per medium maris.

Hebr. 11. 24 Iamque advenerat vigilia matutina, † & ecce
29. respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per
† *Sap.* columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum:

18. 15. 25 Et subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Israëlem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26 Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios super currus & equites eorum.

27 Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28 Reverſæque sunt aquæ, & operuerunt currus & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem supervit ex eis.

29 Filii autem Israëli perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à sinistris:

30 Liberavitque Dominus in die illa Israëli de manu Ægyptiorum.

31 Et viderunt Ægyptios mortuos super litus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi servo ejus.

C A P V T X V.

Moyſes & Iſraelitæ , graviſ Deo cum cantu per-
ædis , veniunt in Marath ; ubi amaritudine aquarum
à Moſe verſa in dulcedinem , pergunt in Elim , ubi 12
fontes & 70 palma erant.

1 **T**unc cecinit Moyſes & filii Iſrael carmen
 hoc Domino, & dixerunt : Cantemus Do-
 mino : glorioſe enim magnificatus eſt , equum &
 aſcenſorem dejecit in mare.

2 † Fortitudo mea, & laus mea Dominus , & fa-
 ctus eſt mihi in ſalutem : iſte Deus meus , & glori-
 ficabo eum ; Deus patris mei, & exaltabo eum.

3 Dominus quaſi vir pugnator , omnipotens no-
 men ejus.

4 Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in
 mare : electi principes ejus ſubmerſi ſunt in mari.

5 Abyſſi operuerunt eos , descenderunt in pro-
 fundum quaſi lapis.

6 Dexterâ tuâ Domine magnificata eſt in forti-
 tudine : dexterâ tuâ , Domine , percuffit inimicum.

7 Et in multitudine gloriæ tuæ depoſiſti adver-
 ſarios tuos : miſiſti iram tuam , quæ devoravit eos
 ſicut ſtipulam.

8 Et in ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ ;
 ſtetit unda fluens congregatæ ſunt abyſſi in medio
 mari.

9 Dixit inimicus : Perſequar & comprehendam,
 dividam ſpolia , implebitur anima mea : evaginabo
 gladium meum , interficiet eos manus mea.

10 Flavuit ſpiritus tuus , & operuit eos mare ;
 ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementi-
 bus.

11 Quis ſimilis tui in fortibus Domine ? quis ſi-
 milis tui , magnificus in ſanctitate , terribilis atque
 laudabilis , faciens mirabilia ?

12 Extendiſti manum tuam , & devoravit eos
 terra.

13 Dux fuiſti in miſericordia tua populo quem
 redemiſti : & portavi eum in fortitudine tua , ad
 habitaculum ſanctum tuum.

14 Aſcenderunt populi , & irati ſunt : dolores
 obtinuerunt habitatores Philiſthiim.

15 Tunc conturbati ſunt principes Edom , robu-
 ſtos & Moab obtinuit tremor : obriguerunt omnes
 habitatores Chanaan.

16 Irruat ſuper eos formido & pavor , in magni-
 tudine brachii tui : ſiant immobiles quaſi lapis , do-
 nec pertranſeat populus tuus Domine , donec per-
 tranſeat populus tuus iſte , quem poſſediſti.

17 Introduces eos , & plantabis in monte heroditatis tuæ , firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine : sanctuarium tuum Domine , quod firmaverunt manus tuæ.

18 Dominus regnabit in æternum & ultra.

19 Ingressus est enim eques Pharaonis cum curribus & equitibus ejus in mare : & reduxit super eos Dominus aquas maris : filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

20 Sumpsit ergo Maria prophetissa , soror Aaron , tympanum in manu sua : egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris ,

21 Quibus præcinebat dicens : Cantemus Domino , gloriose enim magnificatus est , equum & ascensorem ejus dejecit in mare.

22 Tulit autem Moyses Israel de mari rubro , & egressi sunt in desertum Sur : ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem , & non inveniabant aquam.

23 Et venerunt in Mara , nec poterant bibere aquas de Mara , eo quod essent amaræ : unde & congruum loco nomen imposuit , vocans illum Mara , id est , amaritudinem.

24 Et murmuravit populus contra Moysen , dicens : Quid bibemus ?

25 At ille clamavit ad Dominum , qui ostendit ei lignum : quod cum misisset in aquas , in dulcedinem versæ sunt. † ibi constituit ei præcepta , atque judicia , & ibi tentavit eam ,

26 Dicens : Si audieris vocem Domini Dei tui , & quod rectum est coram eo feceris , & obedieris mandatis ejus , custodierisque omnia præcepta illius , cunctum languorem , quem posui in Ægypto , non inducam super te : ego enim Dominus sanator tuus.

27 † Venerunt autem in Elim filii Israel , ubi erant duodecim fontes aquarum , & septuaginta palmæ : & castrametati sunt juxta aquas.

C A P V T X V I .

Murmurantibus in deserto Sin de ciborum inopia Israelitis , mittit Dominus coturnices & pluit manna ad saturitatem : jussio Domini de Sabbatho servando , & manna colligendo , & in monumentum reponendo , quo eos alit quotidie per quadraginta annos.

1 **P**rofectique sunt de Elim , & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin , quod est inter Elim & Sinai : quinto decimo die mensis secundi , postquam egressi sunt de terra Ægypti.

† *Judith.*

5. 15.

Eccli.

38. 3.

† *Num.*

33. 9.

Sapient.

21. 2.

2 Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen & Aaron in solitudine.

3 Dixeruntque filii Israel ad eos: Vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carniū, & comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?

4 Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce, ego pluam vobis panes de cælo: egrediatur populus, & colligat quæ sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum utrum ambulet in lege mea, an non.

5 Die autem sexto parent quod inferant: & sit duplum quam colligere solebant per singulos dies.

6 Dixeruntque Moyses & Aaron ad omnes filios Israel: Vespere scietis quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti:

7 Et mane videbitis gloriam Domini: audivit enim murmur vestrum contra Dominum: nos vero quid sumus, quia mustitastis contra nos?

8 Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, & mane panes in saturitate: eo quod audierit murmuraciones vestras quibus murmurati estis contra eum, nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.

9 Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic universæ congregationi filiorum Israel: Accedite coram Domino: audivit enim murmur vestrum.

10 Cumque loqueretur Aaron ad omnem coetum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: & ecce gloria Domini apparuit in nube.

11 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

12 † Audivi murmuraciones filiorum Israel, lo- † *Ecclesiæ*
quere ad eos: Vespere comedetis carnes, & mane sa- 45. 4.
turabimini panibus: scietisque quod ego sum Dominus Deus vester.

13 Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix, cooperuit castra: mane quoque; ros jacuit per circuitum castrorum.

14 Cumque operuisset superficiem terræ, † ap- † *Num.*
paruit in solitudine minutum, & quasi pilo tutum, 11. 7.
in similitudinem pruinæ super terram. *Psal.*

15 Quod cum vidissent filii Israel, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? *77. 24.*
ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: *Sup. 36.*
† Ille est panis, quem Dominus dedit vobis ad ve- *20.*
scondum. *Ioan. 6.*

16 Hic est sermo, quem præcepit Dominus: *31.*
Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad ve- † *1 Cor.*
scondam: gomor per singula capita, juxta numerum *10. 30.*

animarum uestrarum quæ habitant in tabernaculo sic tolletis.

17 Feceruntque ita filii Israel : & collegerunt , alius plus , alius minus.

† 2 Cor. 8. 15. 18 Et mensi sunt ad mensuram gomor : † nec qui plus collegerat , habuit amplius : nec qui minus parauerat , reperit minus : sed singuli iuxta id quod edere poterant , congregauerunt.

19 Dixitque Moyſes ad eos : Nullus relinquat ex eo in mane.

20 Qui non audierunt eum , sed dimiserunt quidam ex eis usque mane , & scatere coepit vermibus , atque computruit : & iratus est contra eos Moyſes.

21 Colligebant autem mane singuli , quantum sufficere poterat ad vescendum : cumque incaluisseſſet sol , liqueſcebat.

22 In die autem sexta collegerunt cibos duplices , id est , duo gomor per singulos homines : uenerunt autem omnes principes multitudinis , & narrauerunt Moyſi.

23 Qui ait eis : Hoc est quod locutus est Dominus : Requies sabbati sanctificata est Domino cras. Quodcumque operandum est , facite : & quæ coquenda sunt coquite : quidquid autem reliquum fuerit , reponite usque in mane.

24 Feceruntque ita ut præceperat Moyſes , & non computruit , neque uermis inventus est in eo.

25 Dixitque Moyſes : Comedite illud hodie , quia sabbatum est Domini : non inuenietur hodie in agro.

26 Sex diebus colligite in die autem septimo sabbatum est Domini , idcirco non inuenietur.

27 Venitque septima dies : & egressi de populo ut colligerent , non inuenerunt.

28 Dixit autem Dominus ad Moyſen : Usquequo non uultis custodire mandata mea , & legem meam ?

29 Videte quod Dominus dederit uobis sabbatum , & propter hoc die sexta tribuit uobis cibos duplices : maneat unusquisque apud semetipsum , nullus egrediatur de loco suo die septimo.

30 Et sabbatizauit populus die septimo.

31 Appellauitque domus Israel nomen eius Man : quod erat quasi semen coriandri album , gustusque eius quasi similiae cum melle.

32 Dixit autem Moyſes : Iste est sermo , quem præcepit Dominus : Imple gomor ex eo , & custodiatur in futuras retro generationes : ut noverint panem , quo alui uos in solitudine , quando educti estis de terra Ægypti.

33 Dixitque Moyſes ad Aaron : Sume uas unum,

& mitte ibi Man, quantum potest capere gomor : & repone coram Domino , ad servandum in generationes vestras ,

34 Sicut præcepit Dominus Moyfi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum.

35 † Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem : hoc cibo aliti sunt , usquequo tangerent fines terræ Chanaan.

† *Neb.*
9. 13.
Judith.
5. 15.

36 Gomor autem decima pars est Ephii.

C A P V T X V I I.

Resum murmurantibus in Raphidim ob aque penuriam filii Israel, dat Dominus aquam de petra: Amalec & invadunt Hebræos, sed pugnante Iosue, & in monte Moyse extensis manibus orante. vincuntur.

1 **I**gitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, juxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

2 † Qui jurgatus contra Moysem, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyfes: Quid jurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

† *Num.*
20. 4.

3 Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penuria, & murmuravit contra Moysem, dicens: Cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos nostros, ac jumenta siti.

4 Clamavit autem Moyfes ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.

5 Et ait Dominus ad Moysem: Antecede populum, & fume tecum de senioribus Israel: & virgam qua percussisti fluvium, tolle in manu tua, & vade.

† *Sup.*
14. 20.
Psal. 77.
15.
1 Cor.
10. 4.

6 En ego stabo ibi coram te, supra petram Horreb: percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyfes ita coram senioribus Israel:

7 Et vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter jurgium filiorum Israel, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Est ne Dominus in nobis, an non?

8 † Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim.

† *Judith.*
4. 12.
Sap. 11.
3.
Deut.

9 Dixitque Moyfes ad Iosue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

10 Fecit Iosue ut locutus erat Moyfes, & pugnavit

vit

vit contra Amalec : Moyfes autem & Aaron & Hur ascenderunt super verticem collis.

11 Cumque levaret Moyfes manus, vincebat Israël: fua autem paululum remisisset, superabat Amalec.

12 Manus autem Moyfi erant graves : fumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit : Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

13 Fugavitque Iosue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14 Dixit autem Dominus ad Moyfen : Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosue : delebo enim memoriam Amalec sub caelo.

15 Aedificavitque Moyfes altare : & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens :

16 Quia manus solii Domini, & bellum Domini, erit contra Amalec, à generatione in generationem.

C A P U T X V I I I.

Iethro focer Moyfi uxorem cum filiis ad eum rediit : & auditis Dei operibus, cum Dominum laudasset, eique sacrificasset, sanum consilium Moyfi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus, qui minora adjudicent.

1 **C**Umque audisset Iethro, sacerdos Madian, cognatus Moyfi, omnia quae fecerat Deus Moyfi, & Israeli populo suo, & quod eduxisset Dominus Israel de Aegypto.

2 Tulit Sephoram uxorem Moyfi quam remiserat :

3 Et duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gersam, dicente patre : † Advena fui in terra aliena.

4 Alter vero Eliezer : Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

5 Venit ergo Iethro cognatus Moyfi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moyfen in desertum, ubi erat castrametatus juxta montem Dei.

6 Et mandavit Moyfi, dicens : Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

7 Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, & osculatus est eum : salutaveruntque se mutuo verbis pacificis. Cumque intrasset tabernaculum,

8 Narravit Moyfes cognato suo cuncta quae fecerat Dominus Pharaoni, & Aegyptiis propter Israel : universumque laborem, qui accidisset eis in itinere, & quod liberaverat eos Dominus.

† *Supr.*
2. 22.

9 Latatusque est Iethro super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Israel, eo quod eruisset eum de manu Ægyptiorum,

10 Et ait, Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Ægypti.

11 Nunc cognovi, quia magus Dominus super omnes deos: eo quod † superbe egerint contra illos.

† *Supr.*

12 Obtulit ergo Iethro cognatus Moyfi holocausta & hostias Deo: veneruntque Aaron & omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo.

1. 4. 10.

16. *et*

51. 7. 18.

et 14. 8.

13 Altera autem die sedit Moyfes ut iudicaret populum, qui assistebat Moyfi à mane usque ad vesperam.

14 Quod cum vidisset cognatus ejus, omnia scilicet quæ agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe: cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane usque ad vesperam?

15 Cui respondit Moyfes: Venit ad me populus quærens sententiam Dei.

16 Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut iudicem inter eos, & ostendam præcepta Dei, & leges ejus.

17 At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18 Stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: ultra vires tuas est negotium, † solus illud non poteris sustinere.

† *Deut.*

1. 12.

19 Sed audi verba mea atque consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum:

20 Ostendasque populo ceremonias, & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

21 Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos,

22 Qui iudicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent: leviusque sit tibi, partito in alios onere.

23 Si hoc feceris, implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris sustentare: & omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.

24 Quibus auditis, Moyfes fecit omnia quæ ille suggererat.

25 Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos,

26 Qui judicabant plebem omni tempore : quidquid autem gravius erat , referebant ad eum , facilliora tantummodo judicantes.

27 Dimisitque cognatum suum; qui reversus abiit in terram suam.

CAPVT XIX.

Israelite motis castris veniunt in Sinai: Moses jussu Dei ascendit in montem, monita ejus refert ad populum, qui sanctificari jubetur, ut descendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moyse locutus.

Num.
33. 19.

1 **M**ense tertio egressionis Israel de terra Ægypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai.

2 Nam profecti de Raphidim, & pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria e regione montis.

¶ *Act.*
7. 28.

3 † Moyses autem ascendit ad Deum, vocavitque eum Dominus de monte, & ait : Hæc dices domui Jacob, & annuntiabis filiis Israel :

4 Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyptiis, quomodo portaverim vos super alas aquillarum, & asumpserim mihi.

¶ *Dent.*
29. 2.

5 † Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis : † mea est enim omnis terra.

¶ *Pf.* 23.
1.

6 † Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel.

¶ *1 Pet.*
2. 9.

7 Venit Moyses : & convocatis majoribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandaverat Dominus.

8 Responditque omnis populus simul : Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cumque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,

9 Ait ei Dominus : Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, & ut credat tibi in perpetuum. Nunciavit ergo Moyses verba populi ad Dominum.

10 Qui dixit ei : Vade ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, laventque vestimenta sua.

11 Et sint parati in diem tertium : in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

12 Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos : Cavete ne ascendatis in montem, † nec tangatis fines illius : omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

¶ *Hebr.*
12. 18.

13 Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur.

metur, aut confodietur jaculis: five jumentum fuerit, five homo, non vivet. Cum coeperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.

14 Descenditque Moyfes de monte ad populum, & sanctificavit eum. Cumque lavissent vestimenta sua,

15 Ait ad eos: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus vestris.

16 Iamque advenerat tertius dies, & mane incluserat: & ecce coeperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinae vehementius perstrepebat: & timuit populus qui erat in castris.

17 Cumque eduxisset eos Moyfes in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.

18 † Totus autem mons Sinai fumabat: eo quod † *Dent.*
4. 11. descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

19 Et sonitus buccinae paulatim crescebat in majus, & prolixius tendebatur: Moyfes loquebatur, & Deus respondebat ei.

20 Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, & vocavit Moyse in cacumen ejus. Quo cum ascendisset,

21 Dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multo.

22 Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.

23 Dixitque Moyfes ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, & jussisti, dicens: Pone terminos circa montem, & sanctifica illum.

24 Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendeque tu, & Aaron tecum sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos.

25 Descenditque Moyfes ad populum, & omnia narravit eis.

C A P V T X X.

Angelus vice Dei ex Sina monte decalogum promulgat toti populo, sed is mavult Moyse in iernuncio mandata Dei sibi exponi: Moyfes solatur populum; ac terretur aut lapideum de insectis lapidibus altare sacre juberetur, ad quod non sit per gradus ascendendum.

Locutusque est Dominus cunctos sermones hos:

2 Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis.

3 Non habebis deos alienos coram me.

† Deut. 5. 6. 4 † Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra.

Psal. 80. 11. 96. 7. 5 Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me:

Levit. 26. 1. Deut. 4. 15. 6 Et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

Ios. 24. 14. 7 † Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. nec enim habebit infonem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

† Deut. 5. 21. 8 † Memento ut diem sabbati sanctifices.

Levit. 19. 12. 9 Sex diebus operaberis & facies cuncta opera tua.

Matth. 5. 27. 10 Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus & filia tua, servus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas.

† Exech. 27. 12. Deut. 5. 13. 11 † Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei sabbati, & sanctificavit eum.

In/r. 31. 14. 12 † Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

† Deut. 5. 16. 13 † Non occides.

Matth. 15. 4. 14 Non moechaberis.

Ephes. 6. 15. 15 Non furtum facies.

2. 16 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

† Matth. 5. 16. 17 † Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt.

† Rom. 7. 7. 13. 9. 18 Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pavore concussi, steterunt procul.

19 Dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.

20 Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis.

Hebr. 12. 18. 21 Stetitque populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

Deut. 18. 16. 22 Dixit præterea Dominus ad Moysen: Hæc dicet filiis Israël: Vos vidistis quod de cælo locutus sim vobis.

23 Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

24 † Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oves vestras & boves, in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi.

25 † Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.

26 Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudine tua.

C A P V T X X I.

Præcepta judicialia quo ad emptios servos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, plagium, parentum maledicta, rixas, & talionis poenas, atque cornu petam bovem.

1 **H**Æc sunt judicia quæ propones eis.

2 **H** Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3 Cum quali veste intraverit, cum tali exeat: si habens uxorem, & uxor egredietur simul.

4 Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi ejus erunt domini sui, ipse vero exhibit cum vestitu suo.

5 Quod si dixerit servus: Diligo dominum meum & uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6 Offeret eum dominus diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitque aurem ejus subula: & erit ei servus in sæculum.

7 Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueverunt.

8 Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9 Sin autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi.

10 Quod si alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & vestimenta, & pretium pudicitiae non negabit.

11 Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

12 † Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

13 Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus: constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14 Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo eyelles eum, ut moriatur.

15 Qui percusserit patrem suum aut matrem , morte moriatur.

16 Qui furatus fuerit hominem , & vendiderit eum , convictus noxæ , morte moriatur.

Levit.

20. 9.

Prov.

20. 20.

Matth.

15. 4.

Marc. 7.

10.

17 Qui maledixerit patri suo , vel matri , morte moriatur.

18 Si rixati fuerint viri , & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno , & ille mortuus non fuerit , sed jacuerit in lectulo :

19 Si surrexerit , & ambulaverit foris super baculum suum , innocens erit qui percusserit , ita tamen , ut operas ejus , & impensas in medicos restituat.

20 Qui percusserit servum suum vel ancillam virga , & mortui fuerint in manibus ejus , criminis reus erit.

21 Sin autem uno die vel duobus supervixerit , non subjacebit poenæ , quia pecunia illius est.

22 Si rixati fuerint viri , & percusserit quis mulierem prægnantem , & abortivum quidem fecerit , sed ipsa vixerit : subjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit , & arbitri judicaverint.

23 Sin autem mors ejus fuerit subsecuta , reddet animam pro anima ,

Matth.

9. 33.

Levit.

24. 20.

Deut.

19. 20.

24 † Oculum pro oculo , dentem pro dente , manum pro manu , pedem pro pede ,

25 Adustionem pro adustione , vulnus pro vulnere , livorem pro livore.

26 Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ , & luscus eos fecerit , dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27 Dentem quoque si excusserit servo vel ancillæ suæ , similiter dimittet eos liberos.

28 Si bos cornu percusserit virum aut mulierem , & mortui fuerint , lapidibus obruetur : & non comedentur carnes ejus , dominus quoque bovis innocens erit.

29 Quod si bos cornu peta fuerit ab heri & nudius tertius , & contestati sunt dominum ejus , nec recluserit eum , occideritque virum aut mulierem : & bos lapidibus obruetur , & dominum ejus occident.

30 Quod si pretium fuerit ei impositum , dabit pro anima sua quidquid fuerit postulatus.

31 Filium quoque & filiam si cornu percusserit , simili sententiæ subjacebit.

32 Si servum , ancillamque invaserit , triginta scelos argenti domino dabit , bos vero lapidibus operimetur.

33 Si quis apernerit cisternam , & foderit , & non operuerit eam , cecideritque bos aut asinus in eam ,

34 Reddet dominus cisternæ pretium jumentorum : quod autem mortuum est , ipsius erit.

35 Si bos alienus bovem alterius vulneraverit , & ille mortuus fuerit : vendent bovem vivum , & dividunt pretium , cadaver autem mortui inter se dispartient.

36 Sin autem sciebat quod bos corrupta esset ab heri & nudius tertius , & non custodivit eum dominus suus : reddet bovem pro bove , & cadaver integrum accipiet.

C A P V T X X I I .

Furti damnique illati pœna , depositi , commodati , conducti , atque stupri lex , maleficorum , bestialitatis , sacrificii idololatrici supplicium : advena , vidua & pupillo nocentium pœna : mutui , usura & pignoris lex , ac obedientia & decimarum , primitiarum , primogenitorum : de carne à bestiis prægustata.

1 **S**I quis furatus fuerit bovem , aut ovem , & occiderit vel vendiderit : quinque boves pro uno bove restituet. † Et quattuor oves pro una ove. † 2 Reg. 22. 6.

2 Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus , & accepto vulnere mortuus fuerit : percussor non erit reus sanguinis.

3 Quod si orto sole hoc fecerit , homicidium perpetravit , & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat , ipse venundabitur.

4 Si inventum fuerit apud eum quod furatus est , vivens , sive bos , sive asinus , sive ovis : duplum restituet.

5 Si læserit quispiam agrum vel vineam , & dimiserit jumentum suum ut depascatur aliena : quidquid optimum habuerit in agro suo , vel in vinea , pro damni æstimatione restituet.

6 Si egressus ignis invenerit spinas , & comprehenderit acervos , frugum , sive stantes segetes in agris , reddet damnum qui ignem succenderit.

7 Si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam , & ab eo , qui susceperat , furto ablata fuerint : si invenitur fur , duplum reddet.

8 Si latet fur , dominus domus applicabitur ad deos , & jurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui :

9 Ad perpetranda fraudem , tam in bove , quam in asino , & ove ac vestimento , & quidquid damnum inferre potest : ad deos utriusque causa perveniet : & si illi judicaverint , duplum restituet proximo suo.

10 Si quis commendaverit proximo suo asinum & bovem.

bovem, ovem, & omne jumentum ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit:

† Gen. 31.39. 11 Iusjurandum erit in medio, quod non extendit manum ad rem proximi sui: † suscipietque dominus juramentum, & ille reddere non cogetur.

12 Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

13 Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet.

14 Qui à proximo suo quidquam horum mutuo postulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non presente, reddere compelletur.

15 Quod si impraesentiarum dominus fuerit, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui.

† Deut. 22.29. 16 † Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dominieturque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem.

17 Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

18 Maleficos non patieris vivere.

19 Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

† Levit. 19.4. 20 † Qui immolat diis, occidetur, præterquam Domino soli.

21 Advenam non contristabis, neque affliges eum: advenæ enim & ipsi fuistis in terra Ægypti.

Zach. 7. 22 Viduæ & pupillo non nocebitis.

10. 23 Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum.

24 Et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores vestræ viduæ, & filii vestri pupilli.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

26 Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

27 Ipsum enim est solum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

† AElor. 23.5. 28 Diis non detrahes, & † principi populi tui non maledices.

† Levit. 22.2. 29 Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: † primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

Engel. 44.30. 30 De bobus quoque, & ovibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

Sup. 13. 2. & 12. 31 Viri

37 Viri sancti eritis mihi : carnem, quæ à bestiis fuerit prægustata, non comedetis, sed projicietis canibus.

CAPVT XXIII.

Leges præfixæ iudicibus : bos & asinus inimici seruandus : non accipienda iudicibus munera : de anni & diei septimi quiete, tribusque festis præcipuis : promittit Deus se populo Angelum in duce in itinere præmissurum, & præmium seruantibus præcepta : de idololatria & facere Chananæorum fugiendis, deque eis exterminandis.

1 **N**on suscipies vocem mendacii : nec junges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium.

2 Non sequeris turbam ad faciendum malum : nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.

3 Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

4 † Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. † Deut. 22.1.

5 Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.

6 Non declinabis in iudicium pauperis.

7 Mendacium fugies, infontem & iustum non occides : quia averfor impium.

8 † Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba iustorum. † Dan. 13.53.

9 Peregrino molestus non eris. scitis enim advenarum animas : quia & ipsi † peregrini fuistis in terra Ægypti. † Deut. 16.19.

10 Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus. Eccli. 20. 32.

11 Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui : & quidquid reliquum fuerit, edant bestię agri : ita facies in vinea, & in oliveto tuo. Genes. 46.5.

12 Sex diebus operaberis : septimo die cessabis, ut requiescat bos & asinus tuus : & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena.

13 Omnia quæ dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non jurabitis, neque audietur ex ore vestro.

14 Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. † Supr. 13.3.

15 Solemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, † sicut præcepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Ægypto : † Infr. 34. 22.

† non apparebis in conspectu meo vacuus. † Deut. 16.16.

† non apparebis in conspectu meo vacuus. † Eccli. 35.6.

16 Et solemnitatem messis primitivorum operis

tui, quæcunque feminaveris in agro. sollempnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17 Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo.

18 Non immolabis super fermento sanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps sollempnitatis meæ usque mane.

Deut. 19 Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris suæ.

Inf. 34. 26. *Deut.* 7. 31. 20 Ecce ego mittam angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paravi.

21 Observa eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaverit, & est nomen meum in illo.

22 Quod si audieris vocem ejus, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam assilientes te.

† *Inf.* 33. 2. *Ios.* 24. 31. 23 † Præcedetque te angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum. Chananaeumque, & Hevæum, & Iebusæum, quos ego conteram.

Deut. 7. 32. 24 Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, sed destrues eos, & confringes statuas eorum.

25 Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26 Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27 Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

Deut. 7. 34. 28 Emittens crabrones prius, qui fugabunt Hevæum, & Chananaeum, & Hethæum, antequam introcas.

29 Non ejiciam eos à facie tua anno uno: de terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiae.

30 Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, & possideas terram.

31 Ponam autem terminos tuos à mari rubro usque ad mare Palæstinorum, & à deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores terræ, & ejiciam eos de conspectu vestro.

32 Non inibis cum eis foedus, nec cum diis eorum.

33 Non habitent in terra tua, ne forte peccare te *Deut. 7o*
 faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certe 2.
 erit in scandalum. *Infr. 34o*

15o

CAPVT XXIV.

Moses à Deo latas leges ad populum refert, populus eas acceptat: & foedus sancit inter Deum & populum, oblati Domino sacrificiis, foederisque sanguine in populum resperfo, Moyses, ceteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ut tabulas legis accipiat, ubi cum Domino quadraginta diebus & noctibus permansit.

1 **M**Oysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu, & Aaron, Nadab, & Abiu, & septuaginta senes ex Israël, & adorabitis procul.

2 Solusque Moyses ascendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.

3 Venit ergo Moyses & narravit plebi omnia verba Domini, atque iudicia: responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quae locutus est, faciemus.

4 Scripsit autem Moyses universos sermones Domini: & mane confurgens aedificavit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israël.

5 Misitque juvenes de filiis Israël, & obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos.

6 Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare.

7 Assumensque volumen foederis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quae locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes.

8 Ille vero sumptum sanguinem resperfit in populum, & ait: Hic est sanguis foederis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus *Hebr. 9o*
 20.
 his.

9 Ascenderuntque Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta de senioribus Israël:

10 Et viderunt Deum Israël: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi caelum, cum serenum est.

11 Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israël, misit manum suam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12 Dixit autem Dominus ad Moysen: Adscende ad me in montem, & esto ibi: daboque tibi tabu-

las lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi: ut doceas eos.

13 Surrexerunt Moyses & Iosue minister ejus: ascendensque Moyses in montem Dei,

14 Senioribus ait: Expectate hîc donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos.

15 Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem,

16 Et habitavit gloria Domini super Sinai, regens illum nube sex diebus; septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17 Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis, in conspectu filiorum Israel.

18 Ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPVT XXV.

Subetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam foederis, mensam panum propositionis, & septiceps candelabrum, cunctaque illuc pertinentia: horum omnium monstratur exemplar.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel, ut tollant mihi primitias ab **†** omni homine qui offeret ultroque, accipietis eas.

† Infr.
35.5.

3 Hæc sunt autem quæ accipere debetis: Aurum, & argentum, & æs,

4 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tintum, & byssum, pilos caprarum,

5 Et pelles arietum rubricatas, pellesque ianthinas, & ligna setim:

6 Oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris:

7 Lapidés onychinos, & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.

8 Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9 **†** Iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum, in cultum ejus: sicque facietis illud:

10 Arcam de lignis setim conpingite, cujus longitudo habeat duos & semis cubitos: latitudo, cubitum & dimidium: altitudo, cubitum similiter ac semisem.

11 Et deaurabis eam auro mundissimo totas & facis

† Hebr.
9. 2.

Foris: faciesque supra, coronam auream per circuitum:

12 Et quattuor circulos aureos, quos pones per quattuor arcæ angulos: duo circuli sint in latere uno, & duo in altero.

13 Facies quoque vinctes de lignis setim, & operies eos auro.

14 Inducesque per circulos qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis:

15 Qui semper erunt in circulis, nec unquam extraheantur ab eis.

16 Ponesque in arca testimonium quam dabo tibi.

17 Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac semissem latitudo.

18 Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19 Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.

20 Vtrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca,

21 In qua pones testimonium quod dabo tibi.

22 Inde præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Israel.

23 Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac semissem.

24 Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum,

25 Et ipsi labio coronam interramalem altam quattuor digitis: & super illam, alteram coronam aureolam.

26 Quattuor quoque circulos aureos præparabis & pones eos in quattuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes.

27 Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vinctes per eos, & possit mensa portari.

28 Ipsos quoque vinctes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subvehendam mensam.

29 Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.

30 Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

31 Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo,

dissimo, hastile ejus, & calamos, scyphos, & sphæ-
rulas, ac lilia ex ipso procedentia.

32 Sex calami egredientur de lateribus, tres ex
uno latere, & tres ex altero.

33 Tres scyphi quasi in nucis modum per cala-
mos singulos, sphærolaque simul & lilium; & tres
similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphæ-
rolaque simul & lilium. hoc erit opus sex calamo-
rum, qui producendi sunt de hastili:

34 In ipso autem candelabro erunt quattuor scy-
phi in nucis modum, sphærolæque per singulos, &
lilia.

35 Sphærolæ sub duobus calamis per tria loca,
qui simul sex fiunt, procedentes de hastili uno.

36 Et sphærolæ igitur & calami ex ipso erunt,
universa ductilia de auro purissimo.

37 Facies & lucernas septem, & pones eas super
candelabrum, ut luceant ex adverso.

38 Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta
sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.

39 Omne pondus candelabri cum universis vasis
suis habebit talentum auri purissimi.

40 † Inspice, & fac secundum exemplar quod
tibi in monte monstratum est.

† Hebr.
8. 5.
Act. 7.

CAPVT XXVI.

*Forma & constructio tabernaculi Moysaici, vel
arca, propitiatorii, mensa, candelabri, & tentorii,
juxta suas quæque mensuras.*

1 **T**abernaculum vero ita facies: Decem cor-
tinas de bysso retorta, & hyacintho, ac
purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plu-
mario facies.

2 Longitudo cortinæ unius habebit vigintiocto
cubitos: latitudo, quattuor cubitorum erit. Unius
mensuræ fient universa tentoria.

3 Quinque cortinæ sibi jungentur mutuo, &
aliæ quinque nexu simili cohærebunt.

4 Anfulas hyacinthinas in lateribus ac summi-
tatibus facies cortinarum, ut possint invicem copu-
lari.

5 Quinquagenas anfulas cortina habebit in utra-
que parte, ita insertas, ut ansa contra ansum veniat,
& altera alteri possit aptari.

6 Facies & quinquaginta circulos aureos quibus
cortinarum vela jungenda sunt, ut unum taberna-
culum fiat.

7 Facies & saga cilicina undecim, ad operien-
dum tectum tabernaculi.

8 Longitudo sagi unius habebit triginta cubi-
tos:

vos : & latitudo, quattuor : æqua erit mensura fagorum omnium.

9 E quibus quinque junges seorsum , & sex sibi mutuo copulabis , ita ut sextum fagum in fronte tecti duplices.

10 Facies & quinquaginta ansas in ora fagi unus, ut conjungi cum altero queat : & quinquaginta ansas in ora fagi alterius , ut cum altero copuletur.

11 Facies & quinquaginta fibulas æneas , quibus jungantur ansæ , ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12 Quod autem superfuerit in fagis quæ parantur tecto, id est , unum fagum quod amplius est, ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi.

13 Et cubitus ex una parte pendeat , & alter ex altera , qui plus est in fagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14 Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis : & super hoc rursus aliud operimentum de ianthiis pellibus.

15 Facies & tabulas stantes tabernaculi de lignis setim ,

16 Quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.

17 In lateribus tabulæ , duæ incastraturæ fient , quibus tabula alteri tabulæ connectatur : atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.

18 Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad austrum.

19 Quibus quadraginta bases argenteas fundes , ut binæ bases singulis tabulis per duos angulos subijciantur.

20 In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad aquilonem, viginti tabulæ erunt ,

21 Quadraginta habentes bases argenteas. binæ bases singulis tabulis supponentur.

22 Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas ,

23 Et rursus alias duas quæ in angulis erigantur post tergum tabernaculi.

24 Eruntque conjunctæ à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ sunt , similis junctura servabitur.

25 Et erunt simul tabulæ octo , bases earum argenteæ sedecim , duabus basibus per unam tabulam supputatis.

26 Facies & vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi ,

27 Et quinque alios in altero , & ejusdem numeri ad occidentalem plagam :

28 Qui mittentur per medias tabulas à summo usque ad summum.

29 Ipsas quoque tabulas deaurabis , & fundes in eis annulos aureos , per quos vestes tabulata contineant : quos operies laminis aureis.

30 Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi † in monte monstratum est.

† Sup.
24. 10.

31 Facies & velum de hyacintho , & purpura , coccoque bis tincto , & bysso retorta , opere plumario & pulchra varietate contextum :

32 Quod appendes ante quattuor columnas de lignis setim , quæ ipsæ quidem deauratæ erunt , & habebunt capita aurea , sed bases argenteas.

33 Inferetur autem velum per circulos , intra quod pones arcam testimonii , quo & Sanctuarium , & Sanctuarii sanctuaria dividantur.

34 Pones & propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum :

35 Mensamque extra velum : & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano : mensa enim stabit in parte aquilonis.

36 Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho , & purpura , coccoque bis tincto , & bysso retorta , opere plumarii.

37 Et quinque columnas deaurabis lignorum setim , ante quas ducetur tentorium : quarum erunt capita aurea , & bases æneæ.

CAPVT XXVII.

Altare holocaustorum & atrium tabernaculi , tentorium , columna , & oleum lucernarum parari jubentur , & earum accensio.

Inf. 38.
6.

1 **F**acies & altare de lignis setim , quod habebit quoque cubitos in longitudine , & totidem in latitudine , id est quadrum , & tres cubitos in altitudine.

2 Cornua autem per quattuor angulos ex ipso erunt : & operies illud ære.

3 Faciesque in usus ejus lebetes ad suscipiendos cineres , & forcipes atque fuscinulas , & ignium receptacula. omnia vasa ex ære fabricabis.

4 Craticulamque in modum retis æneam : per cujus quattuor angulos erunt quattuor annuli ænei ,

5 Quos pones subter arulam altaris : eritque craticula usque ad altaris medium.

6 Facies & vestes altaris de lignis setim duos , quos operies laminis æneis :

7 Et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum.

8 † Non solidum, sed inane & cavum intrinse- † *Supra*
cus facies illud, sicut tibi in monte monstratum 20. 24^a
est.

9 Facies & atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10 Et columnas viginti cum basibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis suis habebunt argentea.

11 Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ ejusdem numeri, & capita earum cum cælaturis suis argentea.

12 In latitudine vero atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, basesque totidem.

13 In ea quoque atrii latitudine, quæ respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14 In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uni deputabuntur, columnæque tres & bases totidem:

15 Et in latere altero erunt tentoria cubitos oblineatâ quindecim, columnæ tres, & bases totidem.

16 In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumarii columnas habebit quattuor, cum basibus totidem.

17 Omnes columnæ atrii per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & basibus æneis.

18 In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudinem quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit. Fictque de bysso retorta, & habebit bases æneas.

19 Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus & ceremonias, tam paxillos ejus quam atrii, ex ære facies.

20 Præcipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum: ut ardeat lucerna semper

21 In tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii ejus, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum à filiis Israel.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum ejus describuntur.

1 **A**pplica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israël, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2 Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3 Et loquēris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4 Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, & superhumeralis, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut sacerdotio fungantur mihi.

5 Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.

6 Facient autem superhumeralis de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.

7 Duas oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant.

8 Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

9 Sumesque duos lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israël:

10 Sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum.

11 Opere sculptoris & cælatura gemmarum, sculpes eos nominibus filiorum Israël, inclusos auro atque circumdatos:

12 Et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israël. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem.

13 Facies & uncinos ex auro,

14 Et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem coherentes, quas inseres uncinis.

15 Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta.

16 Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine.

17 Ponesque in eo quattuor ordines lapidum: in primo

primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus:

18 In secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis:

19 In tertio ligurius, achates, & amethystus:

20 In quarto chrysolitus, onychinus, & beryllus.

inclusi auro erunt per ordines suos.

21 Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus calabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

22 Facies in rationali catenas sibi invicem coherentes ex auro purissimo:

23 Et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate:

24 Catenasque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus:

25 Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit.

26 Facies & duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ est regione sunt superhumeralis, & posteriora ejus aspiciunt.

27 Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali.

28 Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, & à se invicem rationale & superhumeralis nequeant separari.

29 Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali judicii super pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30 Pones autem in rationali judicii Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31 Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32 In cujus medio supra erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur.

33 Deorsum vero, ad pedes ejusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34 Ita ut tintinnabulum sit aureum & malum punicum, rursusque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

Excli.
45.11.

35 † Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.

36 Facies & laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cœlatoris, Sanctum Domino.

37 Ligabisque eam vitta hyacinthina, & erit super tiamam,

38 Imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus & donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit eis Dominus.

39 Stringesque tunicam bysso, & tiamam byssinam facies, & balteum opere plumarii.

40 Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras in gloriam & decorem:

41 Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42 Facies & femoralia lineæ, ut operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus usque ad femora:

43 Et utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini ejus post eum.

C A P V T X X I X .

Quæ fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, & qui his oblationibus vescuntur: ac de duobus agnis arniculis quotidie offerendis.

Devit.
3.20

1 **S**ed & hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos,

2 Panesque azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3 Et posita in canistro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4 Et Aaron ac filios ejus applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua,

5 Indues Aaron vestimentis suis, id est, lineæ & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo.

6 Et pones tiamam in capite ejus, & laminam sanctam super tiamam,

7 Et oleum

7 Et oleum unctionis fundes super caput ejus : atque hoc ritu consecrabitur.

8 Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo.

9 Aaron scilicet & liberos ejus, & impones eis mitras : eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum,

10 † Applicabis & vitulum coram tabernaculo † *Levit.* testimonii. Imponentque Aaron & filii ejus manus ^{1.3.} super caput illius,

11 Et mactabis eum in conspectu Domini, juxta ostium tabernaculi testimonii.

12 Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes juxta basim ejus.

13 † Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est : & offeres incensum super altare : † *Levit.* ^{3.3.}

14 Carnes vero vituli & corium & simum combures foris extra castra, eo quod pro peccato sit.

15 Unum quoque arietem sumes, super cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16 Quem cum mactaveris, tolles de sanguine ejus, & fundes circa altare.

17 Ipsum autem arietem facabis in frusta. Iotaque intestina ejus ac pedes pones super-concisas carnes, & super caput illius.

18 Et offeres totum arietem in incensum super altare : oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini.

19 Tolles quoque arietem alterum, super cujus caput Aaron & filii ejus ponent manus.

20 Quem cum immolaveris, sumes de sanguine ejus, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum ejus, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

21 Cumque tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo unctionis, asperges Aaron & vestes ejus, filios & vestimenta eorum. Consecratisque ipsis & vestibus,

22 Tolles adipem de ariete, & caudam & arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem qui super eos est, arumque dextram, eo quod sit aries consecrationis :

23 Tortamque panis unius, crustulam conspersim oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini :

24 Ponesque omnia super manus Aaron & filiorum ejus, & sanctificabis eos elevans coram Domino.

25 Suscipiesque universa de manibus eorum: & incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio ejus est.

26 Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, & cedit in partem tuam.

27 Sanctificabisque & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete separasti.

28 Quo initiatus est Aaron & filii ejus, cedentque in partem Aaron & filiorum ejus jure perpetuo à filiis Israel; quia primitiva sunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino.

29 Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii ejus post eum, ut ungantur in ea, & consecrentur manus eorum.

30 Septem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis ejus, & qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in Sanctuario.

31 Arietem autem consecrationis tolles, & coques carnes ejus in loco sancto:

† *Levit.* 32 Quibus vescetur Aaron & filii ejus. † Panes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii comedent,

† *Matth.* 33 Ut sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34 Quod si remanserit de carnibus consecratis, five de panibus usque mane, combures reliquias igni; non comedentur, quia sanctificata sunt.

35 Omnia, quæ præcepi tibi, facies super Aaron & filiis ejus. Septem diebus consecrabis manus eorum:

36 Et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaveris expiationis hostiam, & unges illud in sanctificationem.

37 Septem diebus expiabis altare, & sanctificabis, & erit Sanctum sanctorum. omnis, qui tetigerit illud, sanctificabitur.

† *Num.* 38 Hoc est quod facies in altari: † Agnos anniculos duos per singulos dies jugiter,

39. Unum agnum mane, & alterum vespere,

40 Decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno.

41 Alt-

41 Alterum vero agnum offeres ad vesperam juxta ritum matutinæ oblationis, & juxta ea quæ diximus, in odorem suavitatis :

42 Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ubi constituam ut loquar ad te.

43 Ibiq; præcipiam filiis Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea.

44 Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi.

45 Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque eis Deus,

46 Et scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Ægypti, ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

C A P V T X X X.

Institutio altaris thymiamatis, & pecunie in usus tabernaculi exigenda, labri aenei construendi pro lotione sacerdotum, unguenti sacri pro unguendis sacerdotibus & vasis templi, unktionis thymiamatis & reliquorum quæ ad tabernaculum spectant.

1 **F**acies quoque altare ad adolendum thymiamata, de lignis setim,

2 Habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id est, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.

3 Vestesque illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quam parietes per circuitum, & cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum,

4 Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vestes, & altare portetur.

5 Ipsos quoque vestes facies de lignis setim, & inaurabis.

6 Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.

7 Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans, mane. Quando componet lucernas, incendet illud :

8 Et quando collocabit eas ad vesperum, uret thymiamata sempiternum coram Domino in generationes vestras.

9 Non offeretis super eo thymiamata compositionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamina.

10 Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel

mel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

† Num. 31.2. 12 † Quando tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti.

† Levit. 27.25. Num. 3. 13 Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli juxta mensuram templi. † Siclus viginti obulos habet. Media pars sicli offeretur Domino.

14 Qui habetur in numero, à viginti annis & supra; dabit pretium.

15 Dives non addet ad medium sicli, & pauper nihil minuet.

16 Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, & propitietur animabus eorum.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonii & altare. Et missa aqua,

19 Lavabunt in ea Aaron & filii ejus manus suas ac pedes,

20 Quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiana Domino,

21 Ne forte moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi, & semini ejus per successiones.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen,

23 Dicens: Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta,

24 Casiæ autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin:

25 Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii,

26 Et unges ex eo tabernaculum testimonii, & arcam testamenti,

27 Mensamque cum vasis suis, candelabrum, & utensilia ejus, altaria thymiamatis,

28 Et holocausti, & universam suppellectilem quæ ad cultum eorum pertinet.

29 Sanctificabisque omnia, & erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.

30 Aaron & filios ejus unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31 Filii quoque Israel dices : Hoc oleum unctio-
nis sanctum erit mihi in generationes vestras.

32 Caro hominis non ungetur ex eo , & juxta
compositionem ejus non facietis aliud , quia sanctifi-
catum est , & sanctum erit vobis.

33 Homo quicumque tale composuerit , & dede-
rit ex eo , alieno , exterminabitur de populo suo.

34 Dixitque Dominus ad Moysen : Sume tibi aro-
mata , stacten & onycha , galbanum boni odoris , &
thus lucidissimum , æqualis ponderis erunt omnia :

35 Faciesque thymiana compositum opere un-
guentarii , mixtum diligenter , & purum , & sanctifi-
catione dignissimum.

36 Cumque in tenuissimum pulverem universa
contuderis , pones ex eo coram tabernaculo testimo-
nii , in quo loco apparebo tibi . Sanctum sanctorum
erit vobis thymiana.

37 Talem compositionem non facietis in usus ve-
stros , quia sanctum est Domino.

38 Homo quicumque fecerit simile , ut odore il-
lius perfruat , peribit de populis suis.

C A P V T X X X I.

*Deputantur à Domino Beseleel & Ooliab ad ex-
structionem tabernaculi ac ceterorum quæ dicta sunt
de sabbati observacione , & de duabus lapideis tabulis
legis à Domino Moysi datis.*

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen , di-
cens :

2 Ecce , vocavi ex nomine Beseleel filium Uri filii
Hur de tribu Iuda ,

3 Et implevi eum spiritu Dei , sapientia , & intel-
ligentia , & scientia in omni opere ,

4 Ad excogitandum quidquid fabre fieri potest
ex auro , & argento , & ære ,

5 Marmore , & gemmis , & diversitate lignorum .

6 Dedique ei socium Ooliab filium Achisamech
de tribu Dan . Et in corde omnis eruditi posui sa-
pientiam : ut faciant cuncta quæ præcepi tibi ,

7 Tabernaculum foederis , & arcam testimonii ,
& propitiatorium , quod super eam est , & cuncta
vasa tabernaculi ,

8 Mensamque & vasa ejus , candelabrum purissi-
mum cum vasis suis , & altaria thymianatis ,

9 Et holocausti , & omnia vasa eorum , labrum
cum basi sua ,

10 Vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti ,
& filii ejus , ut fungantur officio suo in sacris .

11 Oleum unctiois , & thymiana aromatum in
sanctuario , omnia quæ præcepi tibi , facient .

12 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens :

† *Supr.*
20.8.
Ezech.
20.12.

13 Loquere filiis Israel, & dices ad eos : † Videte ut sabbatum meum custodiatis : quia signum est inter me & vos in generationibus vestris : ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos.

14 Custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis : qui polluerit illud, morte morietur : qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15 Sex diebus facietis opus : in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino, omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.

16 Custodiant filii Israel sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum

† *Genes.*
1.31.

17 Inter me & filios Israel, signumque perpetuum. † sex enim diebus fecit Dominus caelum & terram, & in septimo ab opere cessavit.

† *Deut.*
9.10.

18 Deditque Dominus Moysi, completis hujusmodi sermonibus in monte Sinai, † duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei.

C A P V T X X X I I .

Mose absente, populus vitulum aureum conficit & adorat; ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur; de monte descendens tabulas frangit, vitulum comburit, & Aarone objugato, idololatras occidi jubet, ceterisque veniam impetrat iterum conscenso monte.

† *Exod.*
7.40.

1 **V**idens autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron, dixit : † Surge, fac nobis deos, qui nos praecedant : Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit.

2 Dixitque ad eos Aaron : Tollite inanes aureas, de uxorum filiorumque & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.

3 Fecitque populus quae jusserat, deferens inanes ad Aaron.

† *Psal.*
105.29.

4 † Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, & fecit ex eis vitulum constabilem, dixeruntque : Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti.

5 Quod cum vidisset Aaron, aedificavit altare coram eo, & praconis voce clamavit dicens : Cras sollemnitas Domini est.

† *1 Cor.*
10.7.

6 Surgentesque mane, obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & † sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

7 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens :

ceus : † Vade , descende : peccavit populus tuus , † *Deut.*
quem eduxisti de terra Ægypti. 9.12.

8 Recesserunt cito de via , quam ostendisti eis : feceruntque sibi vitulum conflatilem , & adoraverunt , atque immolantes ei hostias , dixerunt : † Isti sunt † 3 *Reg.*
dii tui Israel , qui te eduxerunt de terra Ægypti. 12.28.

9 Rursumque ait Dominus ad Moysen : † Cerno † *Infr.*
quod populus iste duræ cervicis sit : 33.3.

10 Dimitte me , ut irascatur furor meus contra eos , & deleam eos ; faciamque te in gentem magnam.

11 Moyses autem orabat Dominum Deum suum , dicens : † Cur , Domine , irascitur furor tuus contra populum tuum , quem eduxisti de terra Ægypti , in fortitudine magna , & in manu robusta ? † *Deut.*
9.13. *Psal.*

12 Ne quæso dicant Ægyptii : Callide eduxit eos , ut interficeret in montibus , & deleret e terra : Num. quiescat ira tua , & esto placabilis super nequitia 14.13.
populi tui.

13 Recordare Abraham , Isaac , & Israel , servorum tuorum , quibus jurasti per teipsum , dicens : † Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cæli : & † *Genes.*
universam terram hanc , de qua locutus sum , dabo 12.7t
semini vestro , & possidebitis eam semper. 15.7.

14 Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum. 16. 48.

15 Et reversus est Moyses de monte , portans duas tabulas testimonii in manu sua , scriptæ ex utraque parte ,

16 Et factas opere Dei : scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.

17 Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis , dixit ad Moysen : Ululatus pugnae auditur in castris.

18 Qui respondit , Non est clamor adhortantium ad pugnam , neque vociferatio compellentium ad fugam : sed vocem cantantium ego audio.

19 Cumque appropinquasset ad castra , vidit vitulum , & choros : iratusque valde , projecit de manu tabulas , & confregit eas ad radicem montis :

20 Arripiensque vitulum quem fecerant , combussit , & contrivit usque ad pulverem , quem sparsit in aquam , & dedit ex eo potum filiis Israel.

21 Dixitque ad Aaron : Quid tibi fecit hic populus , ut induceres super eum peccatum maximum ?

22 Cui ille respondit : Ne indignetur dominus meus : tu enim nosti populum istum , quod pronus sit ad malum :

23 Dixerunt mihi : Fac nobis deos , qui nos præcedant :

cedant : huic enim Moyfi , qui nos eduxit de terra Ægypti , nescimus quid acciderit.

24 Quibus ego dixi : Quis vestrum habet aurum ? Tulerunt , & dederunt mihi : & projecit illud in ignem , egressusque est hic vitulus.

25 Videns ergo Moyfes populum quod esset nudatus , (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis , & inter hostes nudum constituerat)

26 Et stans in porta castrorum , ait : Si quis est Domini , jungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi :

27 Quibus ait : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ponat vir gladium super femur suum : ite , & redite de porta usque ad portam per medium castrorum , & occidat unusquisque fratrem , & amicum , & proximum suum.

28 Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moyfi , cecideruntque in die illa quasi viginti tria milia hominum.

29 Et ait Moyfes : Consecrasti manus vestras hodie Domino , unusquisque in filio , & in fratre suo , ut detur vobis benedictio.

30 Facto autem altero die , locutus est Moyfes ad populum : Peccastis peccatum maximum : ascendam ad Dominum , si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.

31 Reversusque ad Dominum , ait : Obsecro , peccavit populus iste peccatum maximum , feceruntque sibi deos aureos : aut dimitte eis hanc noxam ,

32 Aut si non facis , dele me de libro tuo quem scripsisti.

33 Cui respondit Dominus : qui peccaverit mihi , delebo eum de libro meo :

34 Tu autem vade , & duc populum istum quo locutus sum tibi : angelus meus præcedet te. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.

35 Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli , quem fecerat Aaron.

C A P V T X X X I I I .

Minis Dei in populum sedatis à Moyse , populus deponit ornatum suum & suum luget delictum : placatur Deus , & loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem , qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysem : dicens : Vade , ascende de loco isto tu , & populus tuus quem eduxisti de terra Ægypti , in terram

zem quam juravi Abraham, Isaac, & Jacob, dicens :

† Semini tuo dabo eam : † *Genes.*

2 Et mittam præcursores tui angelum, ut eji- 12.7.

ciam Chananaeum, & Amorrhæum, & Hethæum, *Supr. 23.*

& Pheræum, & Hevæum, & Iebusæum, 10.

3 Et intres in terram fluentem lacte & melle. *Jos. 24.*

Non enim ascendam tecum, † quia populus duræ 11.

cervicis es : ne forte disperdam te in via. *Deut. 7.*

4 Audiensque populus sermonem hunc pessim- 21.

um, luxit : & nullus ex more indutus est cultu † *Supr.*

suo. 32.9.

5 Dixitque Dominus ad Moysen : Loquere filiis *Deut. 9.*

Israel : Populus duræ cervicis es, semel ascendam in 13.

medio tui, & delebo te. Iam nunc depone ornatum

tuum, ut sciam quid faciam tibi.

6 Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum à

monte Horeb.

7 Moyses quoque tollens tabernaculum, et tendit

extra castra procul, vocavitque nomen ejus, Taber-

naculum foederis. Et omnis populus, qui habebat

aliquam quæstionem, egrediebatur ad tabernacu-

lum foederis, extra castra.

8 Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum,

surgebat universa plebs, & stabat unusquisque in

ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi,

donec ingrederetur tentorium.

9 Ingresso autem illo tabernaculum foederis, de-

scendebat columna nubis, & stabat ad ostium, lo-

quebaturque cum Moysè,

10 Cernentibus universis quod columna nubis sta-

ret ad ostium tabernaculi. Stabantque ipsi, & adora-

bant per fores tabernaculorum suorum.

11 Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie

ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum.

Cumque ille reverteretur in castra, minister ejus

Iosue filius Nun, puer, non recedebat de taberna-

culo.

12 Dixit autem Moyses ad Dominum : Præcipis

ut educam populum istum : & non indicas mihi

quem misurus es mecum, præsertim cum dixe-

ris : Novi te ex nomine, & invenisti gratiam co-

ram me.

13 Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo,

ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inveniam

gratiam ante oculos tuos : respice populum tuum

gentem hanc.

14 Dixitque Dominus : Facies mea præcedet te,

& requiem dabo tibi.

15 Et ait Moyses : Si non tu ipse præcedas, ne edu-

cas nos de loco isto.

16 In quo enim scire poterimus ego & populus tuus invenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram?

17 Dixit autem Dominus ad Moysen: Et verbum istud, quod locutus es, faciam: invenisti enim gratiam coram me, & teipsum novi ex nomine.

18 Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.

† Rom.
9.15.

19 Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & † misereror cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit.

20 Rursumque ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.

21 Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram.

22 Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, & protegam dextera mea, donec transeam:

23 Tollamque manum meam, & videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

C A P V T X X X I V.

Moyses novis paratis tabulis redit in montem, ubi sergum Dei videt: prohibitaque Gentium societate & idololatria, datisque praeceptis de primogeniis, sabbato, azymis, ceterisque festis, post 40 dierum ieiunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

Deut.
10.1.

1 **A**C deinceps, Praecide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar praeformae, & scribam super eas verba, quae habuerunt tabulae quas fregisti.

2 Esto paratus mane, ut ascendas statim in montem Sinai, stabisque mecum super verticem montis.

3 Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem: boves quoque & oves non pascantur e contra.

4 Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte confurgens ascendit in montem Sinai, sicut praeceperat ei Dominus, portans secum tabulas.

5 Cumque descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo, invocans nomen Domini.

6 Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multae miserationis, ac verax,

† Psal.
142.2.

7 Qui † custodis misericordiam in millia qui auferis iniquitatem, & scelera, atque peccata, nullusque

Iusque apud te per se innocens est. † Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem.

† Ier.

32.18.

Deut.5.

8 Festinusque Moyses, curvatus est pronus in terram, & adorans.

9.

9 Ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum (populus enim duræ cervicis est) & auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas.

10 Respondit Dominus: Ego inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quæ numquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat

Deut.5.

2.

populus iste, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

Ier.32.2.

11 Observa cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipse ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chanaanæum, & Hethæum, Pherezaum quoque, & Hevæum, & Iebusæum.

12 Cave ne umquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ sint tibi in ruinam:

13 Sed aras eorum destrue, confringe statuas, lucosque succide:

14 Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus est æmulator.

15 Ne in eas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cum fornicati fuerint cum diis suis, & adoraverint simulachra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis.

Deut.7.

2.

16 † Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne, postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos suos.

† 1 Reg.

11.2.

17 Deos conflatiles non facies tibi.

18 Sollemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis novorum: mense enim verni temporis egressus es de Ægypto.

19 † Omne quod aperit vulvam generis masculini, meum erit, de cunctis animantibus, tam de bo-

† Supr.

13.2.12.

bus, quam de ovibus, meum erit.

32.19.

20 Primogenitum asini redimes ove: si autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conspectu meo vacuus.

† Supr.

23.15.

21 Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare & metere.

Deut.

16.16.

22 † Sollemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuæ triticeæ, & sollemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta con-

Eccli.

35.6.

dunduntur.

Supr.33.

16.

23 Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum

sculinum

sculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel.

24 Cum enim tulerò gentes à facie tua, & dilatavero terminos tuos, nullus invidiabitur terræ tuæ, ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

† *Supr.* 25 † Non immolabis super fermento sanguinem
23.15. hostiæ meæ; neque residet mane de victima sol-
19. lemnitatis Phase.

† *Dent.* 26 Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo
25.21. Domini Dei tui. † Non coques hoodum in lacte ma-
tris suæ.

† *Supr.* 27 Dixitque Dominus ad Moysem: Scribe tibi verba
24.18. hæc, quibus & tecum & cum Israel † pepigi fœdus.

† *Dent.* 28 Fuit ergo ibi cum Domino quadringenti dies
9.6.18. & quadraginta noctes: panem non comedit, &
Dent. 4. 13. aquam non bibit, & scripsit in tabulis † verba fœ-
deris decem.

29 Cumque descenderet Moyse de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, & ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30 Videntes autem Aaron & filii Israel cornutam Moyse faciem, timuerunt prope accedere.

31 Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron quam principes synagogæ. Et postquam locutus est ad eos,

32 Venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai.

† *2 Cor.* 33 Impletisque sermonibus, † posuit velamen
3.13. super faciem suam.

34 Quod ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata.

35 Qui videbant faciem egredientis Moyse esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

C A P V T X X X V.

Præcipitur sabbatum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad construenda omnia quæ dicta sunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beseleel & Ooliab.

1 **I**gitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Hæc sunt quæ jussit Dominus fieri.

2 Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3 Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati,

4 Et ait Moyſes ad omnem catervam filiorum Iſrael: Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus, dicens:

5 Separate apud vos primitias Domino. † Omnis † *Supra*
voluntarius & prono animo offerat eas Domino: au- 2j.2.
rum & argentum, & æs,

6 Hyacinthum & purpuram, coccumque bis tin-
ctum, & byſſum, pilos caprarum,

7 Pelleſque arietum rubricatas, & ianthinas, ligna
ſetim,

8 Et oleum ad luminaria concinnanda, & ut con-
ficiatur unguentum, & thymiana ſuaviſſimum,

9 Lapides onychinos, & gemmas ad ornatum ſu-
perhumeralis & rationalis.

10 Quiſquis veſtrum ſapiens eſt, veniat, & faciat
quod Dominus imperavit:

11 Tabernaculum ſcilicet, & tectum ejus, atque
operimentum, annulos, & tabulata cum veſtibus,
paxillos & baſes:

12 Arcam & veſtes, propitiatorium, & velum
quod ante illud oppanditur:

13 Menſam cum veſtibus & vaſis, & propoſitio-
nis panibus:

14 Candelabrum ad luminaria ſuſtentanda, vaſa
illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium:

15 Altare thymiamatis, & veſtes, & oleum un-
ctiois & thymiana ex aromatibus: Tentorium ad
oſtium tabernaculi:

16 Altare holocauſti, & craticulam ejus æneam
cum veſtibus & vaſis ſuis: labrum & baſim ejus:

17 Cortinas atrii cum columnis & baſibus, tento-
rium in foribus veſtibili,

18 Paxillos tabernaculi & atrii cum funiculis ſuis:

19 Veſtimenta, quorum uſus eſt in miniſterio
ſanctuarii, veſtes Aaron pontificis ac filiorum ejus,
ut ſacerdotio fungantur mihi.

20 Egreſſaque omnis multitudo filiorum Iſrael
de conſpectu Moyſi,

21 Obtulerunt mente promptiſſima atque devo-
ta primitias Domino, ad faciendum opus taberna-
culi teſtimonii. Quidquid ad cultum & ad veſtes
ſanctas neceſſarium erat,

22 Viri cum mulieribus præbuerunt, armillas &
inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in
donaria Domini ſeparatum eſt.

23 Si quis habebat hyacinthum, & purpuram,
coccumque bis tinctum, byſſum & pilos caprarum,
pelles arietum rubricatas, & ianthinas,

24 Argenti ariſque metalla, obtulerunt Domino,
ſiquaque ſetim in varios uſus,

25 Sed & mulieres doctæ , quæ neverant , dederunt hyacinthum , purpuram , & vermiculum , ac byssum ,

26 Et pilos caprarum , sponte propria cuncta tribuentes.

27 Principes vero obtulerunt lapides onychinos & gemmas ad superhumeralia & rationale ,

28 Aromataque & oleum ad luminaria concinnanda , & ad præparandum unguentum , ac thymiana odoris suavissimi componendum.

29 Omnes viri & mulieres mente devota obtulerunt donaria , ut fierent opera quæ jusserrat Dominus per manum Moyfi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt.

† *Supr.*
31.9.

30 Dixitque Moyfes ad filios Israel : † Ecce , vocavit Dominus ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Juda.

31 Implevitque eum spiritu Dei , sapientia & intelligentia , & scientia & omni doctrina ,

32 Ad excogitandum , & faciendum opus in auro & argento , & ære ,

33 Sculpendisque lapidibus , & opere carpentario. quidque fabre adinveniri potest.

34 Dedit in corde ejus : Ooliab quoque filium Achisamech de tribu Dan :

35 Ambos eruditur sapientia , ut faciant opera abietarii , polymitarii , ac plumarii , de hyaciutho ac purpura , coccoque bis tincto , & bysso , & texant omnia , ac nova quæque reperiant.

C A P V T X X X V I .

Oblatis pluraquam opus esset donariis, paratur tabernaculum juxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, veſtes, velum, & tentorium.

Supr. 26.
1.

1 **F**ecit ergo Beseleel , & Ooliab , & omnis vir sapiens , quibus dedit Dominus sapientiam & intellectum , ut scirent fabre operari quæ in usus Sanctuarii necessaria sunt , & quæ præcepit Dominus.

† *Paral.*
31.29.

2 Cunctaque vocasset eos Moyfes , & omnem eruditum virum , cui dederat Dominus sapientiam , & qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus ,

3 Tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cum instarent operi , quotidie mane vota populus offerebat.

4 Vnde artifices venire compulsi ,

5 Dixerunt Moyfi : Plus offert populus quam necessarium est.

6 Iussit ergo Moyfes præconis voce cantari : Nec vir nec mulier quidquam offerat ultra in opere Sanctuarii.

Etuarii. Sicque cessatum est à muneribus offerendis,

7 Eo quod oblata sufficerent & superabundarent.

8 Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso rectora, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymita:

9 Quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudinæ quattuor. una mensura erat omnium cortinarum.

10 Conjunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque sibi invicem copulavit.

11 Fecit & ansas hyacinthinas in ora cortinæ unius ex utroque latere, & in ora cortinæ alterius similiter,

12 Ut contra se invicem venirent ansæ, & mutuo jungerentur.

13 Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, & fieret nomen tabernaculum.

14 Fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15 Unum sagam in longitudinæ habebat cubitos triginta, & in latitudinæ cubitos quattuor: unius mensuræ erant omnia saga:

16 Quorum quinque junxit seorsum, & sex alia separatim.

17 Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi unius, & quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem jungerentur.

18 Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.

19 Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus ianthinis.

20 Fecit & tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.

21 Decem cubitorum erat longitudo tabulæ unius: & unum ac semis cubitum latitudo retinebat.

22 Binæ incastraturæ erant per singulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

23 E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra austrum,

24 Cum quadraginta basibus argenteis. Duæ bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturæ laterum in angulis terminantur.

25 Ad plagam quoque tabernaculi, quæ respicit ad aquilonem, fecit viginti tabulas,

26 Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.

27 Contra occidentem vero, id est, ad eam partem tabernaculi, quæ mare respicit, fecit sex tabulas,

28 Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro:

29 Quæ junctæ erant à deorsum usque sursum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30 Ut octo essent simul tabulæ, & haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.

31 Fecit & vectes de lignis setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi,

32 Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33 Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.

34 Ipsa autem tabulata deauravit, fufis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos & ipsos laminis aureis operuit.

35 Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac bysso retortæ, opere polymitario, varium atque distinctum:

36 Et quattuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deauravit, fufis basibus earum argenteis.

37 Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retortæ, opere plumarii:

38 Et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit aeneas.

C A P V T X X X V I I .

Feratur arca, propitiatorium, Cherubin, mensa, candelabrum, lucernæ, altare thymiamatis, pro quo thymiama componitur.

1 **F**ecit autem Beseleel & arcam de lignis setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, & cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus ac foris.

2 Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3 Constituas quattuor annulos aureos per quatuor

quor angulos ejus : duos annulos in latere uno , & duos in altero.

4 Vectes quoque fecit de lignis setim , quos vestivit auro ,

5 Et quos misit in annulos , qui erant in lateribus arcae ad portandum eam.

6 Fecit & propitiatorium , id est , oraculum , de auro mundissimo , duorum cubitorum & dimidii in longitudine , & cubiti ac semis in latitudine.

7 Duos etiam Cherubim ex auro ductili , quos posuit ex utraque parte propitiatorii :

8 Cherub unum in summitate unius partis , & Cherub alterum in summitate partis alterius : duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorii ,

9 Extendentes alas , & tegentes propitiatorium , & seque mutuo & illud respicientes.

10 Fecit & mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum , & in latitudine unius cubiti , quae habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11 Circumdeditque eam auro mundissimo , & fecit illi labium aureum per gyrum ,

12 Ipsique labio coronam auream interrasilem quattuor digitorum , & super eandem , alteram coronam auream.

13 Fudit & quattuor circulos aureos , quos posuit in quattuor angulis per singulos pedes mensae

14 Contra coronam : misitque in eos vectes , ut possit mensa portari.

15 Ipsos quoque vectes fecit de lignis setim , & circumdedit eos auro.

16 Et vasa ad diversos usus mensae , acetabula , phialas , & cyathos , & thuribula , ex auro puro , in quibus offerenda sunt libamina.

17 Fecit & candelabrum ductile de auro mundissimo. De cujus vecte calami , scyphi , sphaerulaeque ac lilia procedebant :

18 Sex in utroque latere , tres calami ex parte una , & tres ex altera :

19 Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos , sphaerulaeque simul & lilia : & tres scyphi instar nucis in calamo altero , sphaerulaeque simul & lilia. Aequum erat opus sex calamorum , qui procedebant de stipite candelabri.

20 In ipso autem vecte erant quattuor scyphi in nucis modum , sphaerulaeque per singulos simul & lilia :

21 Et sphaerulae sub duobus calamis per loca tria ,

qui simul sex sunt calami procedentes de vecte uno.

22 Et sphaerulae igitur, & calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo.

23 Fecit & lucernas septem cum emunctoriis suis, & vasa ubi ea quae emuncta sunt extinguantur, de auro mundissimo.

24 Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis.

25 Fecit & altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos habens cubitos, & in altitudine duos: e cuius angulis procedebant cornua.

26 Vestivitque illud auro purissimo, cum craticula ac parietibus & cornibus.

27 Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per sagula latera, ut mittantur in eos vectes, & possit altare portari.

28 Ipsos autem vectes fecit de lignis setim, & operuit laminis aureis.

29 Composuit & oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiana de aromatibus mundissimis, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Fabricatur altare holocaustorum cum labro aeneo, & atrio, oblativaeque donaria recensentur.

2 Paral.
3, 5.

1 Fecit & altare holocausti de lignis setim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine:

2 Cuius cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis aeneis.

3 Et in usus ejus paravit ex aere vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4 Craticulamque ejus in modum retis fecit aeneam, & subter eam in altaris medio arulam,

5 Fufis quattuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum:

6 Quos & ipsos fecit de lignis setim, & operuit laminis aeneis:

† Supr.
27, 8.

7 † Induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cavum ex tabulis, & intus vacuum.

8 Fecit & labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum, quae exstabant in ostio tabernaculi.

9 Fecit & atrium, in cuius australi piaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum,

10 Columnae aeneae viginti cum basibus suis, capita

capita columnarum, & tota operis cœlatura, argentea.

11 Æque ad septentrionalem plagam tentoria, columnæ, basesque & capita columnarum ejusdem mensuræ, & operis ac metalli, erant.

12 In ea vero plaga, quæ ad occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum basibus suis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cœlatura, argentea.

13 Porro contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria :

14 E quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis, unum tenebat latus :

15 Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æque cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & bases totidem.

16 Cuncta atrii tentoria bylissus retorta texuerat.

17 Bases columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cœlaturis suis argentea : sed & ipsas columnas atrii vestivit argento.

18 Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bylissus retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo vero quinque cubitorum erat, juxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19 Columnæ autem in ingressu fuere quattuor cum basibus æneis, capitaque earum & cœlaturæ argenteæ.

20 Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.

21 Hæc sunt instrumenta tabernaculi testimonii, quæ enumerata sunt juxta præceptum Moyse in ceremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis :

22 Quæ Beseleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moysen jubente, compleverat,

23 Iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan : qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & bylisso.

24 Omne aurum quod expensum est in opere Sanctuarii, & quod oblatum est in donariis, viginti novem talentorum fuit, & septingentorum triginta siclorum, ad mensuram Sanctuarii.

25 Oblatum est autem ab his qui transferunt ad numerum à viginti annis & supra, de sexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta armatorum.

26 Fuerunt præterea centum talenta argenti, è quibus

quibus constat sunt bases Sanctuarii, & introitus ubi velum pendet.

27 Centum bases factæ sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulis supputatis.

28 De mille autem septingentis & septuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipsas vertit argento.

29 Aeris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, & quadringenti supra sicli,

30 Ex quibus fusæ sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, & altare æneum cum gratricula sua, omniaque vasa quæ ad usum ejus pertinent,

31 Et bases atrii tam in circuitu quam in ingressu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque injunctum opus perficitur: benedixit Moyses populo.

Supra
28. 6.

1 DE hyacintho vero & purpura, vermiculo ac bysso, fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut præcepit Dominus Moyse.

2 Fecit igitur superhumeralis de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta,

3 Opere polymitorio, inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine,

4 Duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summatum,

5 Et balteum ex eisdem coloribus, sicut præceperat Dominus Moyse.

6 Paravit & duos lapides onychinos, astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmarum nominibus filiorum Israel:

7 Posuitque eos in lateribus superhumeralis, in monumentum filiorum Israel, sicut præceperat Dominus Moyse.

8 Fecit & rationale opere polymito juxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta:

9 Quadrangulum, duplex, mensuræ palmi.

10 Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.

11 In secundo, carbunculus, saphirus, & spinis.

12 In tertio, ligurius, achates, & amethystus.

13 In quarto, chrysolithus, onychinus, & beryllus, circumdati & inclusi auro per ordines suos.

14 Ipsi que lapides duodecim, sculpsi erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singularum.

15 Fecerunt in rationali & catenulas sibi iuicem coherentes, de auro purissimo :

16 Et duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17 Equibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt uncinis, qui in superhumeralis angulis emicabant.

18 Hæc & ante & retro ita conveniebant sibi, ut superhumeralis & rationale mutuo necerentur,

19 Stricta ad balteum, & annulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se iuicem moverentur, sicut præcepit Dominus Moyfi.

20 Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

21 Et capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem :

22 Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta :

23 Et tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum :

24 Tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut præceperat Dominus Moyfi.

25 Fecerunt & tunicas byssinas opere textili Aaron & filiis eius :

26 Et mitras cum coronulis suis ex bysso :

27 Feminalia quoque linea, byssina :

28 Cingulum vero de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto, arte plumaria, sicut præceperat Dominus Moyfi.

29 Fecerunt & lamiam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmarum, Sanctum Domini :

30 Et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moyfi.

31 Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonii : feceruntque filii Israel cuncta quæ præceperat Dominus Moyfi.

32 Et obtulerunt tabernaculum & tectum & universam suppellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases,

- 33 Opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de ianthinis pellibus ,
 34 Velum : arcam, vestes, propitiatorium ,
 35 Mensam cum vasis suis & propositionis panibus :
 36 Candelabrum , lucernas , & utensilia eorum cum oleo :
 37 Altare aureum , & unguentum , & thyniana ex aromatibus :
 38 Et tentorium in introitu tabernaculi :
 39 Altare aeneum, retiaculum, vestes, & vasa ejus omnia : labrum cum basi sua : tentoria atrii, & columnas cum basibus suis :
 40 Tentorium in introitu atrii , funiculosque illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi , & in tectum foederis iussa sunt fieri.
 41 Vestes quoque , quibus sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet & filii ejus ,
 42 Obtulerunt filii Israel , sicut præceperat Dominus.
 43 Quæ postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPVT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum : & consecrandum præcipitur ; quo facto , maiestate Dei repletur, nube tabernaculum continuo operiente, nisi dum esset proficiscendum.

- 1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen , dicens :
 2 Mense primo , prima die mensis , eriges tabernaculum testimonii ,
 3 Et pones in eo arcam , demittesque ante illam velum :
 4 Et illata mensa, pones super eam quæ rite præcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis ,
 5 Et altare aureum in quo adoletur incensum , coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones ,
 6 Et ante illud altare holocausti :
 7 Labrum inter altare & tabernaculum , quod implebis aqua.
 8 Circumdabisque atrium tentoriis, & ingressum ejus.
 9 Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur :
 10 Altare holocausti & omnia vasa ejus :
 11 Labrum cum basi sua : omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.

12 Applicabisque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi testimonii, & lotos aqua

13 Indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, & unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat.

14 Fecitque Moyfes omnia quae praeceperat Dominus.

15 Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum.

16 † Erexitque Moyfes illud, & posuit tabulas † Num. ac bases & vestes, stituitque columnas, 7.1.

17 Et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat.

18 Posuit & testimonium in arca, subditis infra vestibus, & oraculum desuper.

19 Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini iustificationem.

20 Posuit & mensam in tabernaculo testimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,

21 Ordinatis coram propositionis panibus, sicut praeceperat Dominus Moyfi.

22 Posuit & candelabrum in tabernaculo testimonii è regione mensae in parte australi,

23 Locatis per ordinem lucernis, juxta praeceptum Domini.

24 Posuit & altare aureum sub tecto testimonii contra velum,

25 Et adolevit super eo incensum aromatatum, sicut jusserat Dominus Moyfi.

26 Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimonii,

27 Et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, & sacrificia, ut Dominus imperaverat.

28 Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii & altare, implens illud aqua.

29 Laveruntque Moyfes & Aaron ac filii ejus manus suas & pedes,

30 Cum ingrederentur tectum foederis, & accederent ad altare, sicut praeceperat Dominus Moyfi.

31 Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

32 † Operuit nubes tabernaculum testimonii, & † Num. gloria Domini implevit illud. 9.15.

33 Nec poterat Moyfes ingredi tectum foederis, 3 Reg. nube operiente omnia, & majestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat. 8.10.

34 Si quando nubes tabernaculum deferebat, proficiſcebantur filii Iſrael per turmas ſuas :

35 Si pendebat deſuper, manebant in eodem loco.

36 Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Iſrael per cunctas manſiones ſuas.

L I B E R
L E V I T I C V S,
Hebraice
V A I C R A.

C A P V T P R I M V M.

Variuſvitus ac modus armentorum, pecudum, & vitulorum offerendorum in holocauſtum.

1 **V**ocauit autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus de tabernaculo teſtimonii, dicens :

2 Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos : Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino de pecoribus, id eſt, de bobus & ovibus offerens victimas,

† Exod.
29.10.

3 † Si holocauſtum fuerit ejus oblatio, ac de armento; maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonii, ac placandum ſibi Dominum :

4 Ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5 Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron ſacerdotes ſanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium tabernaculi.

6 Detraſtaque pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident,

7 Et ſubjiciat in altari ignem, ſtruce lignorum ante compoſita :

8 Et membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori,

9 Intestinis & pedibus lotis aqua : adolebitque ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & ſuavem odorem Domino.

10 Quod ſi de pecoribus oblatio eſt, de ovibus ſive de capris holocauſtum, maſculum abſque macula offeret :

11 Immolabitque ad latus altaris, quod reſpi-

cit

cit ad aquilonem, coram Domino: sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:

12 Dividentque membra, caput, & omnia quæ adhærent jecori: & ponent super ligna, quibus subjiendus est ignis:

13 Intestina vero & pedes lavabunt aqua. Et oblati omnia adolebit sacerdos super altare, in holocaustum & odorem suavissimum Domino.

14 Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,

15 Offeret eam sacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris:

16 Vesiculam vero gutturis, & plumas projiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent,

17 Confringetque ascellas ejus, & non secabit, neque ferro dividet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est & oblatio suavissimi odoris Domino.

C A P V T II.

Ritus oblationis sacrificiorum, simila oleo confersæ, thuris, pavum, lagavorum, atque primitiarum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

1 **A** Nima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit ejus oblatio, fundetque super eam oleum, & ponet thus,

2 Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similitæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

3 † Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini. † *Ecclesi. 7.34.*

4 Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento, confersos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5 Si oblatio tua fuerit de sartagine, similitæ confersæ oleo & absque fermento,

6 Divides eam minutatim, & fundes super eam oleum.

7 Sin autem de craticula fuerit sacrificium, æque simila oleo confersetur:

8 Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

9 Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de facci-

sacrificio, & adolebit super altare in odorem suavitatis Domino;

10 Quidquid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum ejus, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11 Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino.

12 Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare vero non imponentur in odorem suavitatis.

Marc. 9.
49.

13 Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal foederis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal.

14 Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino,

15 Fundens supra oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini est.

16 De qua adolebit sacerdos in memoriam muneri, partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

C A P V T III.

Quo pacto offerantur hostiæ pacificorum, nempe de bobus, ovibus, agnis, & capris, adipem omnem & sanguinem sibi deposcit Deus, eorumque venturæ esus.

1 Quid si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2 Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum.

† Exod.
29.19.

3 Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, † adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecus:

4 Duos renes cum adipe quo teguntur illia, & reticulum jecoris cum renunculis.

5 Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suavissimi odoris Domino.

6 Si vero de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt.

7 Si agnum obtulerit coram Domino,

8 Ponet manum suam super caput victimæ suæ; quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testi-

testimonii : fundentque filii Aaron sanguinem ejus per circuitum altaris.

9 Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino : adipem & caudam totam

10 Cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque universa vitalia, & utrumque renunculum cum adipe qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis.

11 Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

12 Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13 Ponet manum suam super caput ejus : immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum.

14 Tollentque ex ea in partem ignis Domini, adipem qui operit ventrem, & qui tegit universa vitalia :

15 Duos renunculos cum reticulo, quod est super eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis :

16 Adolebitque ea super altare sacerdos, in alimoniam ignis, & suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit

17 Iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris : nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

C A P V T I V.

Modus offerendi hostias pro peccato sacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam commisso.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

2 Loquere filiis Israel : Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, quippiam fecerit :

3 Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino :

4 Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manum super caput ejus, & immolabit eum Domino.

5 Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6 Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum Sanctuarii.

7 Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii. omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8 Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quam omnia quæ intrinsecus sunt:

9 Duos renunculos, & reticulum quod est super eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

10 Sicut auferetur de vitulo hostiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holocausti.

11 Pellem vero & omnes carnes, cum capite & pedibus & intestinis & fimo,

12 Et reliquo corpore, efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabantur.

13 Quod si omnis turba Israel ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est,

14 Et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

15 Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini,

16 Inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii,

17 Tincto digito aspergens septies contra velum.

18 Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19 Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit super altare:

20 Sic faciens & de hoc vitulo quo modo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21 Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut & priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22 Si peccaverit princeps, & fecerit unum è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

23 Et postea intellexerit peccatum suum; offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24 Ponetque manum suam super caput ejus: cumque

cumque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25 Tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundeus ad basim ejus.

26 Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27 Quod si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quidquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28 Et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29 Ponetque manum super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti.

30 Tolleque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

31 Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32 Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam;

33 Ponet manum super caput ejus, & immolabit eam in loco ubi solent cædi holocaustorum hostiæ.

34 Sumetque sacerdos de sanguine ejus digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus.

35 Omnem queque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis; cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

C A P V T V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, juramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1 **S**I peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2 Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum à bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, & deliquit:

3 Et si tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subjacebit delicto.

4 Anima, quæ juraverit, & protulerit labiis suis, ut vel male quid faceret, vel bene, & idipsum juramento & sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5 Agat poenitentiam pro peccato, &

6 Offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato ejus:

7 Siu autem non potuerit offerre pecus, offerat ¶ duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, unum pro peccato, & alterum in holocaustum,

8 Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquet caput ejus ad pennulas, ita ut collo hæret, & non penitus abrupitur.

9 Et asperget de sanguine ejus parietem altaris. quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est.

10 Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11 Quod si non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similiae partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12 Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare, in monumentum ejus qui obtulerit,

13 Rogans pro illo & expians, reliquam vero partem ipse habebit in munere.

14 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

15 Anima, si prævaricans ceremonias, per errorem, in his quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, juxta pondus Sanctuarii:

16 Ipsaque quod intulit damni restituet, & quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

17 Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam,

18 Offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei,

19 Quia per errorem deliquit in Dominum.

† Infr.
12.8.
Lucæ 2.
24.

C A P V T V I.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: lege holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum & oblationum sacerdotis in die unktionis sue: & in genere de hostia pro peccato: quare & quando his vesci possint.

- 1 **L**ocutus est Dominus ad Moysen, dicens:
- 2 **A**nima quæ peccaverit, & contempto Domino, negaverit proximo suo depositum quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorterit, aut calumniam fecerit,
- 3 Sive rem perditam invenerit, & inficiens insu- N^{um.} 5.
per pejeraverit, & quodlibet allud ex pluribus fe- 6.
cerit, in quibus solent peccare homines,
- 4 Convicta delicti, reddet
- 5 Omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem domino cui damnum intulerat.
- 6 Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem mensuramque delicti:
- 7 Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis quæ faciundo peccavit.
- 8 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
- 9 Præcipe Aaron & filiis ejus: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex eodem altari erit.
- 10 Vestietur tunicam sacerdos & feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exussit, & ponens juxta altare,
- 11 Spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet.
- 12 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutrit sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.
- 13 Ignis est iste perpetuus: qui nunquam deficiet in altari.
- 14 Hæc est lex sacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari.
- 15 Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, & totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari, in monumentum odoris suavissimi Domino:
- 16 Reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: & comedet in loco sancto atrii tabernaculi.

17 Ideo autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18 Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

20 Hæc est oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die nunctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium ejus mane, & medium ejus vespere :

21 Quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum Domino

22 Sacerdos, qui jure patri successerit, & tota cremabitur in altari.

23 Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

24 Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens :

25 Loquere Aaron & filiis ejus : Ista est lex hostiæ pro peccato : In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est.

26 Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27 Quidquid tetigerit carnes ejus, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28 Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur. quod si vas æneum fuerit, defricabitur, & lavabitur aqua.

29 Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus ejus, quia Sanctum sanctorum est.

30 Hostia enim quæ ceditur pro peccato, & cujus sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

† Hebr.

23.11.

Sup. 4. 5.

C A P V T V I I.

Ritus oblationis hostiæ pro delicto, & hostiæ ac victimæ pacificorum: adeps & sanguis in universum comedi prohibentur.

1 HÆc quoque lex hostiæ pro delicto, Sancta sanctorum est :

2 Id circo ubi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto : sanguis ejus per gyrum altaris fundetur.

3 Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia :

† Duos

4. Dnos renunculós , & pinguedinem quæ juxta illa est, reticulumque jecoris cum renunculis.

5. Et adolebit ea sacerdos super altare : incensum est Domini pro delicto.

6. Omnis masculus de sacerdotali genere , in loco sancto vescetur his carnibus , quia Sanctum sanctorum est.

7. Sicut pro peccato offertur hostia , ita & pro delicto : utriusque hostiæ lex una erit : ad sacerdotem , qui eam obtulerit , pertinabit.

8. Sacerdos qui offert holocausti victimam , habebit pellem ejus.

9. Et omne sacrificium simiæ , quod coquitur in clibano , & quidquid in craticula , vel in tartagine præparatur , ejus erit sacerdotis à quo offertur :

10. Sive oleo conspersa , sive acida fuerint ; cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur.

11. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino.

12. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit , offerent panes absque fermento conspersos oleo , & lagana azyma uncta oleo , coctamque similam , & collyridas olei admistione conspersas :

13. Panes quoque fermentatos , cum hostia gratiarum , quæ immolatur pro pacificis :

14. Ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino , & erit sacerdotis qui funder hostiæ sanguinem.

15. Cujus carnes eadem comedentur die , nec remanebit ex eis quidquam usque mane.

16. Si voto , vel sponte quispiam obtulerit hostiam , eadem similiter edetur die : sed & si quid intractatum remanserit , vesci licitum est :

17. Quidquid autem tertius invenerit dies , ignis absumet.

18. Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit , irrita fiet oblatio , nec proderit offerenti : quin potius quæcumque anima tali se edulio contaminaverit , prævaricationis rea erit.

19. Caro , quæ aliquid tetigerit immundum , non comedetur , sed comburetur igni : qui fuerit mundus , vescetur ex ea.

20. Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum , quæ oblata est Domino , peribit de populis suis.

21. Et quæ tetigerit immunditiam hominis , vel jumenti , hve omnis rei , quæ polluere potest , & comederit de hujuscemodi carnibus , interibit de populis suis.

22. Locutusque est Dominus ad Moysen , dicens :

23 Loquere filiis Israel : Adipem ovis, & bovis, & capræ, non comedetis.

24 Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis quod à bestia captum est, habebitis in varios usus,

25 Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26 Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus quam de pecoribus.

27 Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis.

28 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

29 Loquere filiis Israel, dicens : Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul & sacrificium, id est, libamenta ejus.

30 Tenebit manibus adipem hostiæ, & pectusculum : cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti,

31 Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron & filiorum ejus.

32 Armus quoque dexter de pacificorum hostiis ceder in primitias sacerdotis.

33 Qui obrulerit sanguinem & adipem, filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua.

34 Pectusculum enim elevationis, & armum separationis tuli à filiis Israel de hostiis eorum pacificis, & dedi Aaron sacerdoti, & filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Israel.

35 Hæc est unctio Aaron & filiorum ejus in ceremoniis Domini, die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur,

36 Et quæ præcepit eis dari Dominus à filiis Israel religione perpetua in generationibus suis.

37 Ista est lex holocausti, & sacrificii pro peccato atque delicto, & pro consecratione & pacificorum victimis :

38 Quam constituit Dominus Moyse in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPVT VIII.

Aaronis in Pontificem, & filiorum ejus in Sacerdotes consecratio; ac tabernaculi suppellectilisque ejus unctio per Moysen.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

2 Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, & unctiois oleum, vitulum pro peccato, duos arietes canistrum cum azymis,

3 Et congregabis omnem coetum ad ostium tabernaculi.

4 Fecit Moyses ut Dominus imperaverat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi,

5 Ait : iste est sermo, quem jussit Dominus fieri.

6 Statimque obtulit Aaron & filios ejus. Cumque lavisset eos,

7 Vestivit Pontificem subucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit,

8 Quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.

9 Cidari quoque textit caput : & super eum, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut praeceperat ei Dominus.

10 Tulit & unctionis oleum, quo linivit tabernaculum cum omni supellectili sua.

11 Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, & omnia vasa ejus, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo.

12 † Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, & consecravit : † *Eccli.*
45. 28.

13 Filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, & cinxit balteis, imposuitque mitras, ut jufferat Dominus.

14 Obrulit & vitulum pro peccato. Cumque super caput ejus posuisset Aaron, & filii ejus, manus suas,

15 Immolavit eum : hauriens sanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. Quo expiato & sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus.

16 Adipem vero qui erat super vitalia, & reticulum jecoris, duosque renunculos cum arvinulis suis, adolevit super altare :

17 Vitulum cum pelle & carnibus, & fimo, exmans extra castra, sicut praeceperat Dominus.

18 Obrulit & arietem in holocaustum : super cuius caput cum imposuissent Aaron & filii ejus manus suas,

19 Immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum altaris.

20 Ipsumque arietem in frustra concidens, caput ejus, & artus, & adipem adolevit igni,

21 Loris prius intestinis & pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eo quod esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut praeceperat ei.

22 Obtulit & arietem secundum, in consecratione sacerdotum: posueruntque super caput ejus Aaron & filii ejus manus suas.

23 Quem cum immolasset Moyses, fumens de sanguine ejus, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem manus ejus dextræ, similiter & pedis.

24 Obtulit & filios Aaron, cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, & pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum:

25 Adipem vero, & caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina, reticulumque jecoris, & duos renes cum adipibus suis & armo dextro separavit.

26 Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, & collyridam conspersam oleo, laganumque posuit super adipem, & armum dextrum.

27 Tradens simul omnia Aaron & filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

28 Rursum suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis, sacrificii Domino.

29 Tulitque pectusculum, elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut præceperat ei Dominus.

30 Assumensque unguentum, & sanguinem qui erat in altari, asperxit super Aaron & vestimenta ejus, & super filios illius ac vestes eorum,

31 Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas. panes quoque consecrationis edite qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicens: † Aaron & filii ejus comedent eos:

† Exod.
29.32.

101.29.9

32 Quidquid autem reliquum fuerit de carne & panibus, ignis absumet.

33 De ostio quoque tabernaculi non exhibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. septem enim diebus finitus consecratio:

34 Sicut & impræsentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35 Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est.

36 Feceruntque Aaron & filii ejus cuncta quæ secutus est Dominus per manum Moysi.

CAPVT IX.

Inducitur Aaron consecratus, ac primitiis sacrificiorum pro seipso ac populo Deo relictis, Aaron populo benedixit; gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum devoravit.

1 **F**ACTO autem octavo die, vocavit Moyses Aaron & filios ejus, ac majores natu Israël, dixitque ad Aaron:

2 † Tolle de armento vitulum pro peccato, & † *Exod.*
arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, 29.1.
& offer illos coram Domino.

3 Et ad filios Israël loquēris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculos & sine macula, in holocaustum,

4 Bovem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis.

5 Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cum omnis multitudo astaret,

6 Ait Moyses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7 Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustum, & deprecare pro te & pro populo. cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut præcepit Dominus.

8 Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo:

9 Cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum ad basim ejus.

10 Adipemque & renunculos, ac reticulum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præceperat Dominus Moyfi:

11 Carnes vero & pellem ejus extra castra combussit igni.

12 Immolavit & holocausti victimam: obtuleruntque ei filii sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

13 Ipsam etiam hostiam in frustra concisam, cum capite & membris singulis obtulerunt, quæ omnia super altare cremavit igni,

14 Lotis aqua prins intestinis & pedibus.

15 Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatoque altari,

16 Fecit holocaustum,

17 Addens in sacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur.

feruntur, & adolens ea super altare, absque ceremoniis holocausti matutini.

18 Immolavit & bovem atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum.

19 Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, & reticulum jecoris

20 Posuerunt super pectora, cumque cremati essent adipes super altare,

21 Pectora eorum, & armos dextros separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut praeceperat Moyses,

22 Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostiis pro peccato, & holocaustis, & pacificis, descendit.

23 Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonii, & deinceps egressi benedixerunt populo. † Apparuitque gloria Domini omni multitudini:

† 2 Ma-
chab. 2.

11.

24 Et ecce egressus ignis à Domino, devoravit holocaustum, & adipem qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

C A P V T X.

Nadab & Abiu thurificantes igne profano, igne caelesti consumpti planguntur à populo, non à sacerdotibus: vini usu & sicera sacerdotibus interdicta, præcipitur ut residuum oblationis comedant.

† Num.

3. 4.

25. 26.

1 Par.

24. 2.

1 **A**Rreptisque Nadab & Abiu filii Aaron thuribuis, † posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat.

2 Egressusque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui sunt coram Domino.

3 Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4 Vocatis autem Moyses Misaële & Elisaphan filiis Oziel, patris Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarii, & asportate extra castra.

5 Confestimque pergentes, tulerunt eos sicut jaciebant, vestitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.

6 Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini,

riamini,

riamini, & super omnem coetum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel, plangent incendium quod Dominus suscitavit :

7 Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis : oleum quippe sanctæ unktionis est super vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moyfi.

8 Dixit quoque Dominus ad Aaron :

9 Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii, ne moriamini : quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.

10 Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum, inter pollutum & mundum :

11 Doceatisque filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moyfi.

12 Locutusque est Moyfes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus, qui erant residui : Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absque fermento juxta altare, quia Sanctum sanctorum est.

13 Comedetis autem in loco sancto : quod datum est tibi & filiis tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi.

14 Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filii tui, & filia tuæ tecum. Tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel :

15 Eo quod armum & pectus, & adipēs qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, & pertingant ad te, & ad filios tuos, lege perpetua, sicut præcepit Dominus.

16 † Inter hæc, hircum, qui oblatum fuerat pro peccato, cum quæreret Moyfes, exustum reperit : *chab. 2.* iratusque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, 11. qui remanserant, ait :

17 Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini,

18 Præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, sicut præceptum est mihi ?

19 Respondit Aaron : Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino : mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri.

20 Quod cum audisset Moyfes, recepit satisfactionem.

CAPVT XI.

Animalium mundorum ab immundis separatis, eorumque usus, ut sancti sint filii Israël, sicut & Dominus.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

† Deut. 2 Dicite filiis Israël: † Hæc sunt animalia quæ
14.3. comedere debetis de cunctis animantibus terræ:

3 Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat in pecoribus, comedetis.

4 Quidquid autem ruminat quidem, & habet ungulam sed non dividit eam, sicut camelus & cetera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.

5 Choerogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est.

6 Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit.

† 2 Mac. 7 † Et sus: qui cum ungulam dividat, non ruminat.
6.18.

8 Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

9 Hæc sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas & squamas tam in mari quam in fluminibus & stagnis, comedetis.

10 Quidquid autem pinnulas & squamas non habet, eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis

11 Execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12 Cuncta quæ non habent pinnulas & squamas in aquis, polluta erunt.

13 Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliaetum,

14 Et milvum ac vulturem juxta genus suum.

15 Et Omne corvini generis in similitudinem suam,

16 Struthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus suum:

17 Bubonem, & mergulum, & ibin,

18 Et cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem,

19 Herodionem & charadriionem juxta genus suum, upupam quoque, & vespertilionem.

20 Omne de volucris quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21 Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram.

22 Comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, & atticus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum.

23 Quidquid autem ex volucris quattuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis :

24 Et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus usque ad vesperum :

25 Et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad occasum solis.

26 Omne animal quod habet quidem unguam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit : & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27 Quod ambulat super manus, ex cunctis animalibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit : qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum.

28 Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum : quia omnia hæc immunda sunt vobis.

29 Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, mustela & mus & crocodilus, singula juxta genus suum,

30 Mygale & chamæleon, & stellio, & lacerta, & talpa :

31 Omnia hæc immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum :

32 Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & vestimentum, quam pelles & cilicia : & in quocumque sit opus, tingentur aqua, & polluta erunt usque ad vesperum, & sic postea mundabuntur :

33 Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum est.

34 Omnis cibus, quem comederis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit : & omne liquens quod bibitur de universo vase, immundum erit.

35 Et quidquid de morticinis hujuscemodi ceciderit super illud, immundum erit : sive clibani, sive chytropodes, destruentur, & immundi erunt.

36 Fontes vero & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticiam eorum tetigerit, polluetur.

37 Si ceciderit super sementem, non polluet eam.

38 Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, & postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur.

39 Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum:

40 Et qui comederit ex eo quippiam, sive porterit, lavabit vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

41 Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42 Quidquid super pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.

43 Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

† 1 Pet. 1.13. 44 Ego enim sum Dominus Deus vester: † sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram.

45 Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.

46 Ista est lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, & reptat in terra,

47 Vt differentias noveritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respnere debeatis.

CAPUT XII.

Puerpera immunditia, & mundatio cum oblatione.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

† Luc. 2. 12. 2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: † Mulier; si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ.

† Luc. 2. 21. 3 † Et die octavo circumcidetur infantulus:

4 Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.

5 Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.

6 Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ sive turtorem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, & tradet sacerdoti

7 Qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio sanguinis sui. Ista est lex parientis masculinum aut feminam.

3 Quod si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet † duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato: orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

† *Supra*

5.11.

Lucæ 2.

24.

C A P V T X I I I.

Lex, & cognitio lepræ Sacerdotibus commissæ in homine, & vestimento, quæ præcipiantur leproso.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, & Aaron, dicens:

2 Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus.

3 Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua; plaga lepræ est, & ad arbitrium ejus separabitur.

4 Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus.

5 Et considerabit die septimo: & siquidem lepra ultra non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursus recludet eum septem diebus aliis.

6 Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua, & mundus erit.

7 Quod si postquam à sacerdote visus est, & reditus munditiæ, iterum lepra creverit, adducetur ad eum,

8 Et immunditiæ condemnabitur.

9 Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10 Et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11 Lepra vetustissima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est.

12 Sin autem effluerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13 Considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima judicabit: eo quod omnis in candorem versa sit, & idcirco homo mundus erit.

14 Quando vero caro vivens in eo apparuerit,

15 Tunc sacerdotis judicio polluetur, & inter immu-

immundos reputabitur. caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16 Quod si rursus versa fuerit in alborem, & totum hominem opernerit,

17 Considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet.

18 Caro autem & cutis in qua ulcus natum est & sanatum,

19 Et in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:

20 Qui cum viderit locum leprae humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim leprae orta est in ulcere.

21 Quod si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus.

22 Et si quidem creverit, adjudicabit eum leprae.

23 Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, & homo mundus erit.

24 Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albam sive rufam habuerit cicatricem,

25 Considerabit eam sacerdos, & ecce versa est in alborem, & locus ejus reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga leprae in cicatrice orta est.

26 Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa leprae species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus.

27 Et die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28 Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, & idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturae.

29 Vir, sive mulier, in cujus capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos.

30 Et si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, solitoque subtilior; contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est.

31 Sin autem viderit locum maculae æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum septem diebus,

32 Et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus sui coloris est, & locus plagæ carni reliqua æqualis:

33 Radetur homo absque loco maculae, & includetur septem diebus aliis.

34 Si die septimo visa fuerit steterisse plaga in loco suo, nec humilior, carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit.

- 35 Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute ,
- 35 Non quæret amplius utrum capillus in flavum colorem sit immutatus , quia aperte immundus est.
- 37 Porro si steterit macula , & capilli nigri fuerint , noverit hominem sanatum esse , & confidenter eum pronunciet mundum.
- 38 Vir , sive mulier , in cujus cute candor apparuerit ,
- 39 Intuebitur eos sacerdos . si deprehenderit subobscurore alborem lucere in cute , sciat non esse lepram , sed maculam coloris candidi , & hominem mundum .
- 40 Vir , de cujus capite capilli fluunt , calvus & mundus est :
- 41 Et si à fronte ceciderint pili , recalvaster & mundus est .
- 42 Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus ,
- 43 Et hoc sacerdos viderit , condemnabit eum haud dubie lepræ , quæ orta est in calvitio .
- 44 Quicumque ergo maculatus fuerit lepra , & separatus est ad arbitrium sacerdotis ,
- 45 Habebit vestimenta dissuta , caput nudum , os veste contactum , contaminatum ac sordidum se clamabit .
- 46 Omni tempore , quo leprosus est & immundus , solus habitabit extra castra .
- 47 Vestis lanea sive linea , quæ lepram habuerit
- 48 In stamine atque subteginine , aut certe pellis , vel quidquid ex pelle confectum est ,
- 49 Si alba vel rufa macula fuerit infecta , lepra reputabitur , ostendeturque sacerdoti .
- 50 Qui consideratam recludet septem diebus :
- 51 Et die septimo rursus aspiciens si deprehenderit crevisse , lepra perseverans est : pollutum judicabit vestimentum , & omne in quo fuerit inventa :
- 52 Et idcirco comburetur flammis .
- 53 Quod si eam viderit non crevisse ,
- 54 Præcipiet , & lavabunt id in quo lepra est , recludetque illud septem diebus aliis .
- 55 Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam , nec tamen crevisse lepram , immundum judicabit , & igne comburet , eo quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum , lepra .
- 56 Sin autem obscurior fuerit locus lepræ , postquam vestis est lota , abrumpet eum , & à solido dividet .

57 Quod si ultra apparuerit in his locis, quæ prius immacolata erant, lepra volatilis & vaga, debet igne comburi.

58 Si cessaverit, lavabit aqua ea, quæ pura fuit, secundo, & munda erunt.

59 Ista est lex lepræ vestimenti lanei & linei, staminis, atque subteginis, omnisque suppellectilis pellicæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

C A P V T X I V.

Lepræ expiandæ sacrificia pro homine, domo, ac vestimento, lepra jam curata: ratio lepræ domorum investigandæ, curandæ, purificandæ.

1 **L**ocutusque est Dominius ad Moysen, dicens:

2 Hic est ritus leprosi, quando mundandus est:

† *Matt.* 8.1. † Adducetur ad sacerdotem:

3 Qui egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam,

40. † *Marc.* 1. 40. † *Luca* 5. 12. 4 Præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos passeres vivos pro se, quibus vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum.

5 Et unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes:

6 Alium autem vivum cum ligno cedriuo, & cocco & hyssopo, tinget in sanguine passeris immolati,

7 Quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8 Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatusque ingredietur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus,

9 Et die septimo radet capillos capitis, barbamque & supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursus vestibus & corpore,

10 Die octavo assumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium.

11 Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, & hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12 Tolleat agnum, & offeret eum pro delicto, oleique sextarium, & oblati ante Dominum omnibus,

13 Immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, & holocaustum, id est, in loco sancto.

Sicut

Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est.

14 Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus dextræ & pedis:

15 Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16 Tingetque digitum dextrum in eo, & asperget coram Domino septies.

17 Quod autem reliquum est olei in læva manu, fundet super extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & super pollices manus ac pedis dextræ, & super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18 Et super caput ejus.

19 Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet sacrificium pro peccato, tunc immolabit holocaustum,

20 Et ponet illud in altari cum libamenti suis, & homo rite mundabitur.

21 Quod si pauper est, & non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, & olei sextarium,

22 † Duosque turtures sive duos pullos columbæ, quorum unus sit pro peccato, & alter in holocaustum:

† *Supr. 5^a*
11. 12. 13.
Luc. 2^a
24^a

23 Offeretque ea die Octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.

24 Qui suscipiens agnum pro delicto & sextarium olei, levabit simul:

25 Immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & super pollices manus ejus ac pedis dextræ:

26 Olei vero partem mittet in manum suam sinistram,

27 In quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino:

28 Tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextræ, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29 Reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30 Et turturem sive pullum columbæ offeret,

31 Vnum pro delicto, & alterum in holocaustum cum libamenti suis.

32 Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens :

34 Cum ingressi fueritis terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga leprae in aedibus,

35 Ibit cujus est domus, nuncians sacerdoti, & dicet : Quasi plaga leprae videtur mihi esse in domo mea.

36 At ille praecipiet ut efferant uniuersa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat utrum leprosa sit; ne immunda fiant omnia quae in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus :

37 Et cum viderit in parietibus illius quasi vaticulas pallore sive rubore deformes, & humiliores superficie reliqua,

38 Egredietur ostium domus, & statim claudet illam septem diebus :

39 Reversusque die septimo, considerabit eam, si inuenerit creuisse lepram,

40 Iubebit erui lapides in quibus lepra est, & projici eos extra civitatem in locum immundum :

41 Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi pulverem rasurae extra urbem in locum immundum,

42 Lapidisque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43. Sia autem postquam eruti sunt lapides, & pulvis erasus, & alia terra lita,

44 Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, & parietes resperfos maculis, lepra est perseverans, & immunda domus :

45 Quam statim destruent, & lapides ejus ac lingua, atque uniuersum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46 Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum :

47 Et qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

48 Quod si introiens sacerdos viderit lepram non creuisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate :

49. Et in purificationem ejus fumet duos passeris, lignumque cedrinum, & vermiculum atque byssopum :

50. Et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas,

51. Tolle lignum cedrinum, & byssopum, & coc-

eam, & passerem vivum, & tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, & asperget domum septies,

52 Purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, & in passere vivo, lignoque cedrino & hyssopo atque vermiculo.

53 Cumque dimiserit passerem volare in agrum libere, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54 Ista est lex omnis lepræ & percussuræ,

55 Lepræ vestium & domorum,

56 Cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ, & in varias species, coloribus immutatis,

57 Ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

C A P V T X V.

Seminis viri, concubantium, menstruosæ mulieris & hæmorrhoidis expiatio ac purificatio.

1 **L**ocusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

2 Loquimini filiis Israel, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3 Et tunc judicabitur huic vitio subiacere, cum per singula momenta adhæserit carni ejus, atque concreverit foedus humor:

4 Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque sederit.

5 Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6 Si sederit ubi ille federat, & ipse lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

7 Qui tetigerit carnem ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

8 Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

9 Sagma, super quo sederit, immundum erit:

10 Et quidquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11 Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua: & lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12 Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13 Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14 Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti.

15 Qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu seminis sui.

16 Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum: & immundus erit usque ad vesperum.

17 Vestem & pellem, quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

18 Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua, & immunda erit usque ad vesperum.

19 Mulier, quæ redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20 Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21 Et in quo dormierit vel federit diebus separationis suæ, polluetur.

22 Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23 Omne vas, super quo illa federit, quisquis atigerit, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24 Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: & omne stratum, in quo dormierit, polluetur.

25 Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subjacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26 Omne stratum in quo dormierit, & vas in quo federit, pollutum erit.

27 Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28 Si steterit sanguis, & fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suæ:

29 Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad ostium tabernaculi testimonii:

30 Qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditæ ejus.

31 Docebitis ergo filios Israel ut caveant immunditiam, & non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos.

32 Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, & qui polluitur coitu,

33 Et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAPVT XVI.

Quando & quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumque expiare una cum tabernaculo & altari, emissarium caprum abigere, & festum expiationum celebrare.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen † post † *Supra*
mortem duorum filiorum Aaron, quando 10.12.
offerentes ignem alienum interfecti sunt :

2 Et præcepit ei, dicens : Loquere ad Aaron fratrem tuum, † ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatio- † *Exod.*
sio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube 30.10.
apparebo super oraculum) *Hebr.9.*

3 Nisi hæc ante fecerit : Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum.

4 Tunica linea vestietur, feminalibus lineis vrenda celabit : accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta : quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur.

5 Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & unum arietem in holocaustum.

6 Cumque obtulerit vitulum, & oraverit pro se & pro domo sua,

7 Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii :

8 Mittensque super utrumque sortem, unam Domino, & alteram capro emissario.

9 Cujus exierit fors Domino, offeret illum pro peccato :

10 Cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eo, & emittat eum in solitudinem.

11 His rite celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eum :

12 Assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compositum thymiana in incensum, ultra velum intrabit in sancta :

13 Ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, & non moriatur.

14 Tolle quoque de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.

15 Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut adspargat e regione oraculi,

16 Et expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, & à prævaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos in medio for-
dium habitationis eorum.

† Luc. 1.
30.

17 † Nullus hominum sit in tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro se & pro domo sua, & pro universo coetu Israel, donec egrediatur.

18 Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, & sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum:

19 Aspergensque digito septies, expiet, & sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.

20 Postquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:

21 Et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & universa delicta atque peccata eorum: quæ impreans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum.

22 Cumque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto,

23 Revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, & depositis vestibus, quibus prius indutus erat cum intraret Sanctuarium, relictisque ibi,

24 Lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum, ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo:

25 Et adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.

26 Ille vero, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua & corpus aqua, & sic ingredietur in castra.

† Hebr.
23. 11.

27 Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, † & comburent igni tam pelles quam carnes eorum ac simum;

28 Et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua & carnem aqua, & sic ingredietur in castra.

29 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum :
 † Mense septimo , decima die mensis , affligetis ani- † 177.
 mas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, 23.27.
 sive advena qui peregrinatur inter vos.

30 In hac die expiatio erit vestri, atque munda-
 tio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino munda-
 dabimini.

31 Sabbatum enim requietionis est, & affligetis
 animas vestras religione perpetua.

32 Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit,
 & cujus manus iniatae sunt ut sacerdotio fungatur
 pro patre suo: indueturque stola lineae & vestibus
 sanctis,

33 Et expiabit sanctuarium & tabernaculum te-
 stimonii atque altare, sacerdotes quoque & uni-
 versum populum.

34 Eritque vobis hoc legitimum sempiternum,
 ut oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eo-
 rum semel in anno. Fecit igitur sicut praeceperat
 Dominus Moysi.

C A P V T X V I I.

*Iubentur Hebraei soli Deo sacrificare, non demoni,
 nec usquam nisi ad ostium tabernaculi: atque à san-
 guinis & moricini esu abstinendum.*

1 **E**T locutus est Dominus ad Moysen, di-
 cens:

2 Loquere Aaron & filiis ejus & cunctis filiis Is-
 rael, dicens ad eos: Iste est sermo quem mandavit
 Dominus, dicens:

3 Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bo-
 vem aut ovem, sive capram, in castris vel extra
 castra,

4 Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblatio-
 nem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem
 fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5 Ideo sacerdoti offerre debent filii Israel hostias
 suas, quas occident in agro; ut sanctificentur Do-
 mino ante ostium tabernaculi testimonii, & immo-
 lent eas hostias pacificas Domino.

6 Fundetque sacerdos sanguinem super altare Do-
 mini ad ostium tabernaculi testimonii, & adolebit
 adipem in odorem suavitatis Domino:

7 Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas
 demonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum
 sempiternum erit illis & polteris eorum.

8 Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel, & de
 advenis qui perigrinantur apud vos, qui obtulerit
 holocaustum sive victimam,

9 Et ad ostium tabernaculi testimonii non addu-

xerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10 Homo quilibet de domo Israel, & de advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam eam de populo suo,

11 Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit.

12 Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13 Homo quicumque de filiis Israel, & de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, & operiat illum terra.

† Gen.
9.4.
SMP. 7.
26.

14 † Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel: Sanguinem universæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicumque comederit illum, interibit.

15 Anima, quæ comederit morticinum, vel captum à bestia, tam de indigenis, quam de advenis, lavabit vestimenta sua & semetipsum aqua, & contaminatus erit usque ad vesperum; & hoc ordine mundus fiet.

16 Quod si non laverit vestimenta sua & corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ad Gentium & Chanaanorum opera fugienda in varia carnali turpitudine.

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3 Juxta consuetudinem terræ Ægypti, in qua habitastis, non facietis: & juxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agitis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4 Facietis judicia mea, & præcepta mea servabitis, & ambulabitis in eis. ego Dominus Deus vester.

† Rom.
10.5.
Levch.
20.11.
Galat. 3.
12.

5 † Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

6 Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7 Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est, non revelabis turpitudinem ejus.

8 Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies : turpitude enim patris tui est.

9 Turpitudinem sororis tuæ ex patre, sive ex matre, quæ domi vel foris genita est, non revelabis.

10 Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis : quia turpitude tua est.

11 Turpitudinem filiæ uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non revelabis.

12 Turpitudinem sororis patris tui non discooperies : quia caro est patris tui.

13 Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis eo quod caro sit matris tuæ.

14 Turpitudinem patris tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur.

15 Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus.

16 Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis : quia turpitude fratris tui est.

17 Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non sumes, ut reveles ignominiam ejus : quia caro illius sunt, & talis coitus incestus est.

18 Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19 Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis foeditatem ejus.

20 Cum uxore proximi tui non coibis, nec feminis commistione maculaberis.

21 † De semine tuo non dabis ut consecretur † *Infr.* idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego 20.2. Dominus.

22 Cum masculino non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.

23 Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. † Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei : quia scelus est. † *Infr.* 20.16.

24 Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum,

25 Et quibus polluta est terra : cujus ego sceleram visitabo, ut evomat habitatores suos.

26 Custodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus qui peregrinantur apud vos.

27 Omnes enim execrationes istas fecerunt acco-

læ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28 Cavete ergo ne & vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29 Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30 Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPVT XIX.

Varia præcepta moralia & ceremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de novo aliis.

1 **L**ocutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 **L**oquere ad omnem cœtum filiorum Israel, & dices ad eos: † Sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

3 Unusquisque patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4 Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester.

5 Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis,

6 Eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7 Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus:

8 Portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo suo.

9 † Cum messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges.

10 Neque in vinea tua racemos & grana decidencia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus vester.

11 Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

12 † Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

13 † Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. † Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.

14 Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

15 Non facies quod iniquum est, nec injuste iudicabis. † Non consideres personam pauperis, nec honores

† 1 Petr.
2. 16.

Supr. 11.
44.

† Inf. 23.
22.

† Exod.
20. 7.

† Eccli.
10.

† Deut.
24. 14.

Tob. 4.
15.

† Deut.
1. 17.

† 16.
19.

honores

Honores vultum poteatis. Iuste iudica proximo tuo.

16 Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17 † Non oderis fratrem tuum in corde tuo, † *2 Ierem.*
sed publice argue eum, ne habeas super illo pecca- *2. 11. &*
tum. *3. 15.*

18 † Non quæras ultionem, nec memor eris ini- *Eccli. 19.*
uriæ civium tuorum. † Diliges amicum tuum sicut *13.*
teipsum. ego Dominus. † *Luca*

19 Leges meas custodite. Iumentum tuum non *17.*
facies coire cum alterius generis animantibus. A- † *Matt.*
grum tuum non feres diverso semine. Veste, quæ ex *5. 44. 22.*
duobus texta est, non indueris. *40.*

20 Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, *Rom.*
quæ sit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non *13. 9.*
redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo,
& non morientur, quia non fuit liberus.

21 Pro delicto autem suo offeret Domino ad o-
stium tabernaculi testimonii arietem:

22 Orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus
coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque
peccatum.

23 Quando ingressi fueritis terram, & plantave-
ritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eo-
rum: poma, quæ germinant, immunda erunt vo-
bis, nec edetis ex eis.

24 Quarto autem anno omnis fructus eorum fan-
ctificabitur laudabilis Domino.

25 Quinto autem anno comedetis fructus, con-
gregantes poma quæ proferunt. ego Dominus Deus
vester.

26 Non comedetis cum sanguine. Non augurabi-
mini, nec observabitis somnia.

27 Neque in rotundum attondebitis comam:
nec radetis barbam.

28 Et super mortuo non incidetis carnem ve-
stram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis
vobis. ego Dominus.

29 Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur
terra, & impleatur piaculo.

30 Sabbata mea custodite, & Sanctuarium meum
metuite. ego Dominus.

31 Non declinetis ad magos, nec ab ariolis ali-
quid sciscitemini, ut polluamini per eos, ego Do-
minus Deus vester.

32 Coram cano capite confurge, & honora per-
sonam senis: & time Dominum Deum tuum. ego
sum Dominus.

† Exod.
21.21.

33 † Si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobrete ei :

34 Sed sit inter vos quasi indigena : & diligetis eum quasi vosmetipsos : fuistis enim & vos advenæ in terra Ægypti. ego Dominus Deus vester.

35 Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura.

36 Statera iusta, & æqua sint pondera, justus modius, æquusque sextarius. ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti.

37 Custodite omnia præcepta mea, & universa iudicia, & facite ea. ego Dominus.

C A P V T X X.

Morte plebendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

† Supr.
18.21.

2 Hæc loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, & de advenis qui habitant in Israel, † si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur : populus terræ lapidabit eum.

3 Et ego ponam faciem meam contra illum : succidamque eum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4 Quod si negligens populus terræ, & quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere :

5 Ponam faciem meam super hominem illum, & super cognationem ejus, succidamque & ipsum, & omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

† 1 Petr.
1.15.

† Exod.
21.16.

Matth.
25.4.

Marc. 7.
10.

† Ioan.
8.5.

Dent.
22.22.

6 Anima, quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui.

7 † Sanctificamini & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

8 Custodite præcepta mea, & facite ea : Ego Dominus qui sanctifico vos.

9 † Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur : patri, matrique maledixit, sanguis ejus sit super eum.

10 † Si moechatus quis fuerit cum uxore alterius,

rius, & adulterium perpetravit cum conjuge proximi sui, morte moriantur & mœchus & adultera.

11 Qui dormierit cum noverca sua, & revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

12 Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13 Qui dormierit cum masculino coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

14 Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15 Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

16 † Mulier, quæ succubuerit cuilibet jumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos. † *Supra* 18.23.

17 Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eo quod turpitudinem suam mutuo revelaverint, & portabunt iniquitatem suam.

18 Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

19 Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20 Qui coierit cum uxore patrui, vel avunculi sui, & revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21 Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberis erunt.

22 Custodite leges meas, atque judicia, & facite ea: ne & vos evomat terra quam intraturi estis & habitaturi.

23 Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.

24 Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte & melle, ego Dominus Deus vester, qui separavi vos à ceteris populis.

25 Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluaris animas vestras in pecore, & avibus: & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis ostendi esse polluta.

† 1 Petr. 26 † Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego
2.15. Dominus, & separavi vos à ceteris populis, ut esse-
tis mei.

† Deut. 27 † Vir, sive mulier, in quibus pythonicus,
10.10. vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur.
1 Reg. lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super
23.7. illos.

C A P V T XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, & quales ducere uxores; qui ve inepti sint ad sacerdotium; & de filia sacerdotis fornicante.

1 **D**ixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum.

2 Nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3 Et sorore virgine quæ non est nupti viro:

4 Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

† Supr. 5 † Non radent caput, nec barbam, neque in car-
19.27. nibus suis facient incisuras.

Exech. 6 Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen
44.20. ejus: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt.

† Supr. 7 † Scortum & vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata est à marito: quia consecrati sunt Deo suo,
19.19.

8 Et panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia & ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9 Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10 Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fustum est unctionis oleum, & cujus manus in sacerdotio consecratae sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet.

11 Et ad omnem mortuum non ingredietur omnino. super patre quoque suo & matre non contaminabitur.

12 Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium

Sanctuarium Domini, quia oleum sanctæ unctionis Dei super eum est. ego Dominus.

13 † Virginem ducet uxorem; † *Exech.*
 14 Viduam autem & repudiatam, & sordidam, 44.22.
 atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15 Ne commisceat stirpem generis sui vulgo generis suæ: quia ego Dominus qui sanctifico eum.

16 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17 Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo,

18 Nec accedet ad ministerium ejus: si cæcus fuerit, si claudus si parvo vel grandi vel torto naso.

19 Si fracto pede, si manu,

20 Si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniotus.

21 Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:

22 Vescetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23 Ita dumtaxat, ut intra velum non ingredietur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.

24 Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Israel, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

C A P V T X X I I.

Ab esu sanctificatorum seu victimarum alienigenæ & immundi abstinere debent; describuntur macula seu vitia quibus victimæ carere debeant, & quæ debeant offerri.

1 **L**ocutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. ego Dominus.

3 Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino, ego sum Dominus.

4 Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit.

immundum super mortuo, & ex quo egredietur semen quasi coitus,

5 Et qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus est fordidus,

6 Immundus erit usque ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: sed cum laverit carnem suam aqua,

7 Et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

† *Supr.*
17.15.
Ezech.
44.31.
Deut.
14.21.

8 † Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. ego sum Dominus.

9 Custodiant præcepta mea, ut non subjaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cum polluerint illud. ego Dominus qui sanctifico eos.

10 Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis & mercenarius non vescetur ex eis.

11 Quem autem sacerdos emerit, & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12 Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitiis non vescetur.

13 Si autem vidua, vel repudiata, & absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibus patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.

14 Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit sacerdoti in Sanctuarium.

15 Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offerunt Domino:

16 Ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint, ego Dominus qui sanctifico eos.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18 Loquere ad Aaron & filios ejus & ad omnes filios Israel, dicesque ad eos: Homo de domo Israel, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini,

19 Vt offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20 Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

† *Deut.*
15.20.
Eccli.
35.8.

21 † Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus quam de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.

22 Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.

23 Bovem & ovem, aure & cauda amputatis, voluntarie offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest.

24 Omne animal, quod vel contritis, vel tufis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, & in terra vestra hoc omnino ne faciatis.

25 De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata sunt omnia: non suscipietis ea.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens.

27 Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28 Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum foetibus suis.

29 Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis.

30 Eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in mane alterius diei. ego Dominus.

31 Custodite mandata mea, & facite ea. ego Dominus.

32 Ne polluat is nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israël. Ego Dominus qui sanctifico vos,

33 Et eduxi de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. ego Dominus.

C A P V T X X I I I.

Sollemnitatis Sabbati, Pascha, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctas.

3 Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus. omne opus non facietis in eo. sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.

4 Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis.

5 † Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est:

6 Et quintadecima die mensis hujus, solem-

† Exod.

12.18.

Num.

28.16.

nitatis azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.

7 Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus servile non facietis in eo:

8 Sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. dies autem septimus erit celebrior & sanctior: nullumque servile opus facietis in eo.

9 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestrae, ad sacerdotem:

11 Qui elevabit falciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbati, & sanctificabit illum.

12 Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cadetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.

13 Et libamenta offerentur cum eo, duae decimae similiae consperse oleo in incensum Domini, odoremque suavissimum: libra quoque vini, quarta pars hin.

14 Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex segete, usque ad diem qua offeretis ex ea Deo vestro. Praeceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.

† *Dent.*
16.9.

15 † Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,

16 Usque ad alteram diem expletionis hebdomadae septimae, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino

17 Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similiae fermentatae, quos coquetis in primitias Domini.

18 Offeretisque cum paucis septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.

19 Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.

20 Cumque elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum eius.

21 Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.

† *Supr.*
19.9.

22 † Postquam autem messueritis segetem terrae vestrae, non secabitis eam usque ad solum: nec remaneutes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis

his dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester.

23 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

23 † Loquere filiis Israël : Mense septimo, pri- † *Numo*
ma die mensis, erit vobis sabbatum, memoriale, 29.7.

clangentibus tubis, & vocabitur sanctum :

25 Omne opus servile non facietis in eo, & offeretis holocaustum Domino.

25 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

27 † Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus : affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. † *Supra*
16.29.
Numo
29.7.

28 Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus : quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester.

29 Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis :

30 Et quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31 Nihil ergo operis facietis in eo : legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.

32 Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras die nono mensis : A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

33 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens :

34 Loquere filiis Israël : A quatuordecimo die mensis hujus septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino.

35 Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus : omne opus servile non facietis in eo.

36 Et septem diebus offeretis holocausta Domino. dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino : est enim coetus atque collectæ : omne opus servile non facietis in eo. *104.7.37*

37 Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta & libamenta juxta ritum uniuscujusque diei :

38 Exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.

39 A quatuordecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis feriæ Domini septem diebus, die primo & die octavo erit sabbatum, id est requies.

40 Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & laticimini coram Domino Deo vestro.

41 Celebrabitique sollemnitatem ejus septem diebus per annum, legitimum sempiternum erit, in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis,

42 Et habitabit in umbraculis septem diebus, omnis, qui de genere est Israël, manebit in tabernaculis:

43 Ut discant posteri vestri, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israël, cum educerem eos de terra Ægypti. ego Dominus Deus vester.

44 Locutusque est Moyses super sollemnitatibus Domini ad filios Israël.

C A P V T X X I V.

Ritus & tempus concinmandarum lucernarum, panum propositiois; pœna blasphemorum ac talionis.

1 **E**T locutus est Dominus ad Moysen, dicens:
2 Præcipe filiis Israël, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinmandas lucernas jugiter,

3 Extra velum testimonii in tabernaculo foederis. Ponetque eas Aaron à vespere usque ad mane coram Domino, cultu ritumque perpetuo in generationibus vestris.

4 Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

5 Accipies quoque similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

6 Quorum senos alrinfecus super mensam purissimam coram Domino statues:

7 Et pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monumentum oblationis Domini.

8 Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israël foedere sempiterno:

9 Eruntque Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo.

10 Ecce autem egressus filius mulieris Israëlitis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Israël, jurgatus est in castris cum viro Israëlita.

11 Cumque blasphemasset nomen, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)

12 Miseruntque eum in carcerem, donec nosset quid juberet Dominus.

13 Qui locutus est ad Moysen,

14 Dicens: Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.

15 Et ad filios Israël loqueris : Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum :

16 Et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur : lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

17 † Qui percusserit, & occiderit hominem, † Exod. 21.12.
morte, moriatur.

18 Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam pro anima.

19 Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum : sicut fecit, sic fiet ei :

20 † Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, † Matt. 5.39.
dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Exod.

21 Qui percusserit iumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur. 21.12. Deut.

22 Æquum iudicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit : quia ego sum Dominus, Deus vester. 19.21.

23 Locutusque est Moyses ad filios Israël : & eduxerunt eum, qui blasphemaverat extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israël sicut præceperat Dominus Moysi.

C A P V T X X V.

Septimi, id est, Sabbatici, & quinquagesimi anni, id est, tubilai lex : non sumenda à fratribus usura, nec ipsi servitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab advenis potentibus redimendi.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens :

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos : Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, † sabbatizes sabbatum Domini. † Exod. 23.12.

3 Sex annis feres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus ejus :

4 Septimo autem anno sabbatum erit terræ, requietionis Domini : agrum non feres, & vineam non putabis.

5 Quæ sponte gignet humus, non metes : & uvæ primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam : annus enim requietionis terræ est :

6 Sed erunt vobis in cibum, tibi & servo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ, qui peregrinantur apud te :

7 Iumentis tuis & pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum.

8 Numerabis quoque tibi septem hebdomadas

annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem :

9 Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in univèrsa terra vestra.

10 Sanctificabisque annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim jubileus. Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque rediet ad familiam pristinam :

11 Quia jubileus est & quinquagesimus annus. Non seretis, neque meretis sponte in agro vascentia, & primitias vindemiæ non colligetis,

12 Ob sanctificationem jubilei, sed statim oblata comedetis.

13 Anno jubilei redient omnes ad possessiones suas.

14 Quando vendas quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilei emes ab eo.

15 Et juxta supputationem frugum vendet tibi.

16 Quanto plures anni remanserint post jubileum, tanto crescet & pretium: & quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris & emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi.

17 Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester.

18 Facite præcepta mea, & judicia custodite, & implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore,

19 Et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20 Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?

21 Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum:

22 Seretisque anno octavo, & comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23 Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos advenæ & coloni mei estis.

24 Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur.

25 Si attenuatus frater tuus vendiderit possessionem suam, & voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat.

26 Sin autem non habuerit proximum, & ipse pretium ad redimeudum potuerit invenire:

27 Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum est, reddet emtori, sicque recipiet possessionem suam.

28 Quod si non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, usque ad annum jubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad possessorem pristinum.

29 Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30 Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, & posterius ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubileo.

31 Si in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur. si ante redempta non fuerit, in jubileo revertetur ad dominum.

32 Aedes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33 Si redemptæ non fuerint, in jubileo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israël.

34 Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35 Si atenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36 Ne accipias usuras ab eo, non amplius quam dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37 Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.

38 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut darem vobis terram Chanaan, & essem vester Deus.

39 Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum,

40 Sed quasi mercenarius & colonus erit: usque ad annum jubileum operabitur apud te,

41 Et postea egredietur cum liberis suis, & revertetur ad cognationem & ad possessionem patrum suorum.

42 Mei enim servi sunt, & ego eduxi eos de terra Ægypti. non veneant conditione servorum:

43 Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44 Servus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt.

45 Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

45 Et hereditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. fratres autem vestros filios Israël ne opprimatis per potentiam.

47 Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe ejus:

48 Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49 Et patruus, & patruelis, & consanguineus, & affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se,

50 Supputatis duntaxat annis à tempore venditionis suæ usque ad annum jubileum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii supputata.

51 Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubileum, secundum hos reddet & pretium.

52 Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum est annorum,

53 Quibus ante servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54 Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubileo egredietur cum liberis suis.

55 Mei enim sunt servi, filii Israël, quos eduxi de terra Ægypti.

C A P V T X X V I.

Dei præcepta servantibus bona promittuntur, non servantibus vero pluvina mala.

† Exod. 20.4. **1** EGO Dominus Deus vester: † Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigētis, nec insiguem lapidem ponētis in terra vestra, ut adoretis eum. ego enim sum Dominus vester.

Dent. 5.8. **2** Custodite sabbata mea, & pavete ad Sanctuarium meum. ego Dominus.

Psal. 96.7. † Dent. 28.1. **3** † Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis.

4 Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur.

5 Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra.

6 Dabo pacem in finibus vestris: dormietis & non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: & gladius non transibit terminos vestros.

7 Persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis.

8 Persequentur quinque de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia; cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9 Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiscum.

10 Comedetis vetustissima veterum, & vetera novis supervenientibus projicietis.

11 Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non abjiciet vos anima mea.

12 † Ambulabo inter vos, & ero Deus vester, vosque eritis populus meus. † 1 Cor. 10.16.

13 Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis, & qui confregi catenas cervicium vestrarum, ut incederetis erecti.

14 † Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea. † Deut. 28.13.

15 Si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum: Thren. 2.17.

16 Ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate, & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur. Malach. 2.12.

17 Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui odunt vos. fugietis, nemine persequente.

18 Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra.

19 Et conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque vobis cælum desuper sicut ferrum, & terram aeneam.

20 Consumetur incassum labor vester, non profert terra germen, nec arbores poma præbebunt.

21 Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:

22 Immittamque in vos bestias agri, quæ consumant vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiant viæ vestræ.

23 Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24 Ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra.

25 Inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini in manibus hostium,

26 Postquam confregero baculum panis vestri: ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non saturabimini.

27 Sin autem nec per hæc audieritis me , sed ambulaveritis contra me :

28 Et ego incedam adversus vos in furore contrario , & corripiam vos septem plagis propter peccata vestra ,

29 Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum & filiarum vestrarum .

30 Destruam excelsa vestra , & simulachra confringam . Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum , & abominabitur vos anima mea ,

31 In tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem , & deserta faciam Sanctuaria vestra , nec recipiam ultra odorem suavissimum .

32 Disperdamque terram vestram , & stupebunt super ea inimici vestri , cum habitatores illius fuerint .

33 Vos autem dispergam in Gentes , & evaginabo post vos gladium , eritque terra vestra deserta , & civitates vestrae diruta .

34 Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ : quando fueritis

35 In terra hostili , sabbatizabit , & requiescet in sabbatis solitudinis suæ , eo quod non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis in ea .

36 Et qui de vobis remanserint , dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium , terrebit eos sonitus folii volantis , & ita fugient quasi gladium : cadent , nullo persequente ,

37 Et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes , nemo vestrum inimicis audebit resistere .

38 Peribitis inter Gentes , & hostilis vos terra consumet .

39 Quod si & de iis aliqui remanserint , tabescent in iniquitatibus suis , in terra inimicorum suorum , & propter peccata patrum suorum & sua affligentur :

40 Donec confiteantur iniquitates suas , & majorum suorum , quibus prævaricati sunt in me , & ambulaverunt ex adverso mihi .

41 Ambulabo igitur & ego contra eos , & inducam illos in terram hostilem , donec erubescat incircumcisa mens eorum : tunc orabuunt pro impietatibus suis .

42 Et recordabor foederis mei , quod pepigi cum Jacob , & Isaac , & Abraham . Terræ quoque memor ero :

43 Quæ cum relicta fuerit ab eis , complacebit sibi in sabbatis suis , patiens solitudinem propter illos . Ipsi vero rogabuunt pro peccatis suis , eo quod abiecerunt iudicia mea , & leges meas despexerint .

44 Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, neque sic despexi ut confunderentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum,

45 Et recordabor foederis mei pristini, quando eduxi eos de terra Aegypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum. ego Dominus. Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges: quas dedit Dominus inter se & filios Israël in monte Sinai per manum Moyse.

CAPVT XXVII.

Varie sanciuntur leges de votis seu rebus per votum oblati Deo; & de illorum ac decimarum persolutione.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysem, dicens:

2 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & sponderit Deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium.

3 Si fuerit masculus à vigesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram Sanctuarii:

4 Si mulier, triginta.

5 A quinto autem anno usque ad vigesimum, masculus dabit viginti siclos: femina decem.

6 Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro femina, tres.

7 Sexagenarius & ultra masculus dabit quindecim siclos: femina decem.

8 Si pauper fuerit, & æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: & quantum ille æstimaverit, & viderit eum posse reddere, tantum dabit.

9 Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit.

10 Et mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec pejus bono, quod si mutaverit: & ipsum quod mutatum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino.

11 Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem.

12 Qui iudicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium.

13 Quod si dare voluerit is qui offert, addet supra æstimationem quintam partem.

14 Homo si voverit domum suam, & sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, venundabitur:

15 Si autem ille qui voverat, voluerit redimere

eam, dabit quintam partem æstimationis supra, & habebit domum.

16 Quod si agrum possessionis suæ voverit, & consecraverit Domino: juxta mensuram sementis æstimabitur pretium. si triginta modiis hordei feritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti.

17 Si statim ab anno iacipientis jubilei voverit agrum, quanto valere potest, tanto æstimabitur.

18 Sin autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui sunt, numerum usque ad jubileum, & detrahetur ex pretio.

19 Quod si voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æstimatæ pecuniæ, & possidebit eum.

20 Sin autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit:

21 Quia cum jubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, & possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum.

22 Si ager emptus est, & non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino,

23 Supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubileum, pretium: & dabit ille qui voverat eum, Domino.

24 In jubileo autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in sorte possessionis suæ.

25 Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur, † Siclus viginti obolos habet.

† Exod.

30.13.

Num.

3.47.

Ezech.

45.12.

26 Primogenita quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit & vovere: sive bos, sive ovis fuerit, Domini sunt.

27 Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit, juxta æstimationem tuam, & addet quintam partem pretii. si redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque à te fuerit æstimatum.

† 1of. 6.

17.25.

28 † Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino.

29 Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur.

30 Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.

31 Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32 Omnium decimarum bovis & ovis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33 Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. si quis mutaverit, & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.

34 Hæc sunt præcepta quæ mandavit Dominus Moysi ad filios Israël in monte Sinai.

L I B E R

N U M E R I,

Hebraice

V A I E D A B B E R.

C A P V T P R I M V M.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filiis Levi ad defendendum tabernaculum instituantur.

Locusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo foederis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Ægypto, dicens:

1 † Tollite summam universæ congregationis filiorum Israël per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quidquid sexus est masculini

† *Exod.*
30.12.

2 A vigesimo anno & supra, omnium virorum fortium ex Israël, & numerabitis eas per turmas suas, tu & Aaron.

3 Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis,

4 Quorum ista sunt nomina: De Ruben, Elisur filius Sedeur.

5 De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

6 De Iuda, Nahasson filius Aminadab.

7 De Issachar, Nathanael filius Suar.

8 De Zabulon, Eliab filius Helon.

9 Filiorum autem Ioseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud, de Manasse, Gamaliel filius Phadassur.

10 De Benjamin, Abidam filius Gedeonis.

11 De Dan, Abiezer filius Ammisaddai.

12 De Aser, Phegiel filius Ochran.

13 De Gad, Eliafaph filius Duel.

14 De Nephthali, Ahira filius Enan.

15 Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus & cognationes suas, & capita exercitus Israël:

17 Q 408

17 Quos tulerunt Moyſes & Aaron cum omni vulgi multitudine :

18 Et congregaverunt primo die menſis ſecundi , recensentes eos per cognationes , & domos , ac familias , & capita , & nomina ſingulorum , à vigefimo anno & ſupra ,

19 Sicut præceperat Dominus Moyſi. Numeratiſque ſunt in deſerto Sinai.

20 De Ruben primogenito Iſraëlis per generationes & familias ac domos ſuas , & nomina capitum ſingulorum , omne quod ſexus eſt maſculini à vigefimo anno & ſupra , procedentium ad bellum ,

21 Quadrageſima ſex millia quingenti.

22 De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum reſenſiti ſunt per nomina & capita ſingulorum , omne quod ſexus eſt maſculini à vigefimo anno & ſupra , procedentium ad bellum ,

23 Quinquageſima novem millia trecenti.

24 De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum reſenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viginti annis & ſupra , omnes qui ad bella procederent ,

25 Quadrageſimaquinque millia ſexcenti quinquageſima.

26 De filiis Iuda per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum , per nomina ſingulorum à vigefimo anno & ſupra , omnes qui poterant ad bella procedere ,

27 Reſenſiti ſunt ſeptuageſima quattuor millia ſexcenti.

28 De filiis Iſſachar , per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum , per nomina ſingulorum à vigefimo anno & ſupra , omnes qui ad bella procederent ,

29 Reſenſiti ſunt quinquageſima quattuor millia quadringenti.

30 De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum reſenſiti ſunt per nomina ſingulorum à vigefimo anno & ſupra , omnes qui poterant ad bella procedere ,

31 Quinquageſima ſeptem millia quadringenti.

32 De filiis Ioseph , filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum reſenſiti ſunt per nomina ſingulorum à vigefimo anno & ſupra , omnes qui poterant ad bella procedere ,

33 Quadrageſima millia quingenti.

34 Porro filiorum Manasse per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum reſenſiti ſunt per

per nomina singulorum à viginti annis & supra omnes qui poterant ad bella procedere ,

35 Tringinta duo millia ducenti.

36 De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra , omnes qui poterant ad bella procedere ,

37 Tringinti quinque millia quadringenti.

38 De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra , omnes qui poterant ad bella procedere ,

39 Sexaginta duo millia septingenti.

40 De filiis Aser per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vigesimo anno & supra , omnes qui poterant ad bella procedere ,

41 Quadraginta millia & mille quingenti.

42 De filiis Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vigesimo anno & supra , omnes qui poterant ad bella procedere ,

43 Quinquaginta tria millia quadringenti.

44 Hi sunt, quos numeraverunt Moyfes & Aaron, & duodecim principes Israël, singulos per domos cognationum suarum.

45 Fueruntque omnis numerus filiorum Israël per domos & familias suas à vigesimo anno & supra, qui poterant ad bella procedere ,

46 Sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta.

47 Levitæ autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

48 Locutusque est Dominus ad Moyfen , dicens :

49 Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israël :

50 Sed constitue eos super tabernaculum testimonii & cuncta vasa ejus , & quidquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum & omnia utensilia ejus : & erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.

51 Cum proficiscendum fuerit , deponent Levitæ tabernaculum : cum castrametandum, erigent. quisquis externorum accesserit, occidetur.

52 Metabuntur autem castra filii Israël unusquisque per turmas & cuneos atque exercitum suum.

53 Porro Levitæ per gyrum tabernaculi figent tectoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum

rum Israël, & excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.

54 Fecerunt ergo filii Israël juxta omnia quæ præceperat Dominus Moyfi.

C A P V T I I.

Quæ tribus circa tabernaculum in 4 acies ad quamvis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1 **L** Octusque est Dominus ad Moyfen & Aaron, dicens :

2 Singuli per turmas, signa atque vexilla, & domos cognationum suarum, castrametabuntur filii Israël, per gyrum tabernaculi foederis.

3 Ad orientem Iudas figat tentoria per turmas exercitus sui : eritque princeps filiorum ejus Nahasson filius Aminadab.

4 Et omnis de stirpe ejus summa pugnantium septuaginta quattuor millia sexcenti.

5 Juxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.

6 Et omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quattuor millia quadringenti.

7 In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8 Omnis de stirpe ejus exercitus pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.

9 Univerfi qui in castris Judæ annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti : & per turmas suas primi egredientur.

10 In castris filiorum Ruben ad meridiamam plagam erit princeps Elifur filius Sedeur :

11 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.

12 Juxta eum castrametati sunt de tribu Simeon : quorum princeps fuit Salamiel filius Sur'saddai :

13 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14 In tribu Gad princeps fuit Eliafaph filius Duel.

15 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16 Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas suas : in secundo loco proficiscentur.

17 Levabitur autem tabernaculum testimonii

per

per officia Levitarum & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines suos proficiscuntur.

18 Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.

19 Cunctus exercitus pugnatorum ejus, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20 Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadaisur.

21 Cunctusque exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22 In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23 Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24 Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiscuntur.

25 Ad aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Abiezer filius Ammifaddai.

26 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

27 Juxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28 Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati sunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29 De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

30 Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31 Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti: & novissimi proficiscuntur.

32 Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum & turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim præceperat Dominus Moyfi.

34 Feceruntque filii Israël juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas & profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPVT III.

Levite in tabernaculi ministerium assumpti numerantur, cum suis principibus ac ministris, & loco primogenitorum Israël suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

1 **H**Æ sunt generationes Aaron & Moyfi, in die qua locutus est Dominus ad Moyfen in monte Sinai.

† *Exod.* 2 † Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu, & Eleazar & Ithamar.
6.23.

3 Hæc nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, & quorum repletæ & consecratæ manus ut sacerdotio fungerentur.

† *Levit.* 4 † Mortui sunt enim Nadab & Abiu, cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre suo.
10.2.
† *Para.* 24.2.

5 Locutusque est Dominus ad Moyfen, dicens.

6 Applica tribum Levi, & fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, & excubent.

7 Et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii.

8 Et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus.

9 Dabisque dono Levitas

10 Aaron & filiis ejus, quibus traditi sunt à filiis Israël. Aaron autem & filius ejus constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11 Locutusque est Dominus ad Moyfen, dicens:

12 Ego tuli Levitas à filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei.

† *Exod.* 13 † Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in terra Ægypti: sanctificavi mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: ego Dominus.
13.2.
† *Infr.* 8.
16.

14 Locutusque est Dominus ad Moyfen in deserto Sinai, dicens:

15 Numera filios Levi per domos patrum suorum & familias, omnem masculinum ab uno mense & supra.

† *Exod.* 16 Numeravit Moyfes, ut præceperat Dominus.
6.6.
17 † Et inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson & Caath & Merari.

- 18 Filii Gerson : Lebni & Semei.
 19 Filii Caath : Amram & Iesaa, Hebron & Oziel.
 20 Filii Merari : Moholi & Musi.
 21 De Gerson fuere familiae. Lebnitica, & Semeitica :
 22 Quorum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense & supra, septem millia quingenti.
 23 Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem.
 24 Sub principe Eliafaph filio Lael.
 25 Et habebunt excubias in tabernaculo foederis.
 26 Ipsum tabernaculum & operimentum ejus, tentorium quod trahitur ante fores tecti foederis, & cortinas atrii : tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utensilia ejus.
 27 Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Iesaaritas & Hebronitas & Ozielitas. Hæ sunt, familiae Caathitarum recensitæ per nomina sua.
 28 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, octo millia sexcenti habebunt excubias Sanctuarii,
 29 Et castrametabuntur ad meridianam plagam.
 30 Princepsque eorum erit Eliafaph filius Oziel.
 31 Et custodient arcam, mensamque & candelabrum, altaria & vasa Sanctuarii, in quibus ministratur, & velum, cunctamque hujuscemodi suppellectilem.
 32 Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiæ Sanctuarii.
 33 At vero de Merari erunt populi Moholita & Musita recensiti per nomina sua :
 34 Omnes generis masculini ab uno mense & supra, sex millia ducenti.
 35 Princeps eorum Suriel filius Abihaiel : in plaga septentrionali castrametabuntur.
 36 Erunt sub custodia eorum tabulae tabernaculi & vestes, & columnæ ac bases earum, & omnia quæ ad cultum hujuscemodi pertinent :
 37 Columnæque atrii per circuitum cum basibus suis, & paxilli cum funibus.
 38 Castrametabuntur ante tabernaculum foederis, id est, ad orientalem plagam, Moyse & Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israel. quisquis alienus accesserit, morietur.

39 Omnes Levitæ, quos numeraverunt Moyſes & Aaron, juxta præceptum Domini per familias ſuas in genere masculino à menſe uno & ſupra, fuerunt viginti duo millia.

40 Et ait Dominus ad Moyſen: Numera primogenitos ſexus masculini de filiis Iſrael ab uno menſe & ſupra, & habebis ſummam eorum.

41 Tolleſque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Iſrael, ego ſum Dominus: & pecora eorum pro univerſis primogenitis pecorum filiorum Iſrael.

42 Recenſuit Moyſes, ſicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Iſrael.

43 Et fuerunt masculi per nomina ſua, à menſe uno & ſupra viginti duo millia ducenti ſeptuaginta tres.

44 Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

45 Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Iſrael, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei, ego ſum Dominus.

46 In pretio autem ducentorum ſeptuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Iſrael,

† Exod. 30. 13. **†** Accipies quinque ſiclos per ſingula capita ad menſuram Sanctuarii. † Siclus habet viginti obolos.

Levit. 27. 25. **†** Dabisque pecuniam Aaron & filiis ejus, pretium eorum qui ſupra ſunt.

Ezech. 45. 12. **†** Tulit igitur Moyſes pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant à Levitis.

50 Pro primogenitis filiorum Iſrael, mille trecentorum ſexagintaquinque ſiclorum juxta pondus Sanctuarii,

51 Et dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat ſibi Dominus.

CAPVT IV.

Ritus & officia Levitarum, juxta cuiusque familiam diſtribuntur.

Locutusque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

† 1 P. N. 15. 15. **†** Tolle ſummam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias ſuas,

3 A trigelimo anno & ſupra uſque ad quinquageſimum annum, omnium qui ingrediuntur ut ſtent & miniſtrent in tabernaculo foederis.

4 Hic eſt cultus filiorum Caath: Tabernaculum foederis, & Sanctum ſanctorum

5 Ingrediuntur Aaron & filii ejus, quando mo-

venda

venda sunt castra, & deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii,

6 Et operient rursus velamine ianthinarum pellium extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vestes.

7 Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8 Extendentque desuper pallium coccineum, quod rursus operient velamento ianthinarum pellium, & inducent vestes.

9 Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus suis & emnectoriis & cunctis vasis olei, quæ ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10 Et super omnia ponent operimentum ianthinarum pellium, & inducent vestes.

11 Nec non & altare aureum involvent hyacinthino vestimento, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque vestes.

12 Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque vestes.

13 Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo vestimento,

14 Ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio ejus utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, uncinos & batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine ianthinarum pellium, & inducent vestes.

15 Cumque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium & omnia vasa ejus in commotione castrorum, tunc intrabunt filii Caath ut ponent involuta: & non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo foederis:

16 Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compositionis incensum, & sacrificium, quod semper offertur, & oleum unctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniunque vasorum quæ in Sanctuario sunt.

17 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

18 Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19 Sed hoc facite eis ut vivant, & non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum, Aaron & filii ejus

ejus intrabunt, ipsique disponent opera singulorum,
& dividunt quid portare quis debeat.

20 Alii nulla curiositate videant quæ sunt in
Sanctuario priusquam involvantur, alioquin mo-
rientur.

21 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
cens :

22 Tolle summam etiam filiorum Gerson per
domos ac familias & cognationes suas,

23 A triginta annis & supra, usque ad annos
quingenta. Numera omnes qui ingrediuntur &
ministrant in tabernaculo foederis.

24 Hoc est officium familiae Gersonitarum.

25 Ut portent cortinas tabernaculi & testum fœ-
deris operimentum aliud, & super omnia velamen
ianthinum tentoriumque quod pendet in introitu
tabernaculi foederis,

26 Cortinas atrii, & velum in introitu quod est
ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent,
funiculos, & vasa ministerii,

27 Inbente Aaron & filiis ejus, portabunt filii
Gerson : & scient singuli cui debeant oneri manci-
pari.

28 Hic est cultus familiae Gersonitarum in taber-
naculo foederis, eruntque sub manu Ithamar filii
Aaron sacerdotis.

29 Filios quoque Merari per familias & domos
patrum suorum recensebis,

30 A triginta annis & supra, usque ad annos
quingenta, omnes qui ingrediuntur ad officium
ministerii sui & cultum foederis testimonii.

31 Hæc sunt onera eorum : Portabunt tabulas ta-
bernaculi & vestes ejus, columnas ac bases ea-
rum,

32 Columnas quoque atrii per circuitum cum
basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa &
supellectilem ad numerum accipient, sicque por-
tabunt.

33 Hoc est officium familiae Meraritarum & mi-
nisterium in tabernaculo foederis : eruntque sub
manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34 Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & prin-
cipes synagogæ filios Caath per cognationes & do-
mos patrum suorum,

35 A triginta annis & supra, usque ad annum
quingagesimum, omnes qui ingrediuntur ad mi-
nisterium tabernaculi foederis :

36 Et inventi sunt duo millia septingenti quin-
quaginta.

37 Hic est numerus populi Caath qui intrant ta-
berna-

bernaculum foederis : hos numeravit Moyses & Aaron juxta sermonem Domini per manum Moysi.

38 Numerati sunt & filii Gerson per cognationes & domos patrum suorum ,

39 A triginta annis & supra , usque ad quinquagesimum annum , omnes qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo foederis :

40 Et inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41 Hic est populus Gersonitarum quos numeraverunt Moyses & Aaron juxta verbum Domini.

42 Numerati sunt & filii Merari per cognationes & domos patrum suorum ,

43 A triginta annis & supra , usque ad annum quinquagesimum , omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi foederis :

44 Et inventi sunt tria millia ducenti.

45 Hic est numerus filiorum Merari , quos recensuerunt Moyses & Aaron juxta imperium Domini per manum Moysi.

46 Omnes qui recensiti sunt de Levitis , & quos recenseri fecit ad nomen Moyses , & Aaron , & principes Israel , per cognationes & domos patrum suorum ,

47 A triginta annis & supra , usque ad annum quinquagesimum ingredientes ad ministerium tabernaculi , & onera portanda ,

48 Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49 Juxta verbum Domini recensuit eos Moyses , unumquemque juxta officium & onera sua , sicut praeceperat ei Dominus.

C A P V T V.

Qui immundi à castris arcendi : satisfactio transgressionis per negligentiam : de primitiis ac oblationibus : & lege zelotypia.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen , dicens :

2 Praecepte filiis Israel , ut ejiciant de castris omnem leprosum , & qui semine fluit , pollutusque est super mortuo :

3 Tam masculum quam feminam ejicite de castris , ne contaminent ea cum habitaverim vobiscum.

4 Feceruntque ita filii Israel , & ejecerunt eos extra castra , sicut locutus erat Dominus Moysi.

5 Locutusque est Dominus ad Moysen , dicens :

6 Loquere ad filios Israel : Vir , five mulier , cum fecerint ex omnibus peccatis , quae solent ho-

minibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7 Confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamque partem desuper, ei in quem peccaverint.

8 Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9 Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent:

10 Et quidquid in Sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens

13 Dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, sed lateat adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14 Si spiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur,

15 Adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem fari farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio investigans adulterium.

16 Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino,

17 Assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18 Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congeffit.

19 Adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum: & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congeffi.

20 Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro:

21 His maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus disrumpatur.

22 Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero thmescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.

23 Scribetque sacerdos in libello ista maledicta , & delebit ea aquis amarissimis , in quas maledicta congeffit ,

24 Et dabit ei bibere. Quas cum exhauserit ,

25 Tollet sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypiæ , & elevabit illud coram Domino , imponetque illud super altare : ita duntaxat ut prius ,

26 Pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur , & incendat super altare : & sic potum det mulieri aquas amarissimas.

27 Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea , pertransibunt eam aquæ maledictionis , & inflato ventre computrescet femur : eritque mulier in maledictionem , & in exemplum omni populo.

28 Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.

29 Ista est lex zelotypiæ. Si declinaverit mulier à viro suo, & si polluta fuerit ,

30 Maritusque zelotypiæ spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, & fecerit ei sacerdos juxta omnia quæ scripta sunt :

31 Maritus absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam.

C A P V T V I.

Nazaræorum consecratio & oblatio: quibusque verbis sacerdotes populo benedicant, præscribitur.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen , dicens :

2 Loquere ad filios Israel , & dices ad eos : Vir, sive mulier , cum fecerint votum ut sanctificentur , & se voluerint Domino consecrare :

3 A vino , & omni quod inebriare potest , abstinébunt. Acetum ex vino , & ex qualibet alia portione, & quidquid de uva exprimitur, non bibent : uvas recentes siccasque non comedent

4 Cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur : quidquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum non comedent.

5 Omni tempore separationis suæ † novacula non transibit per caput ejus , usque ad completum diem † *Judic.* 13.5º quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente caesarie capitis ejus.

6 Omni tempore consecrationis suæ super mortuum non ingredietur ,

7 Nec super patris quidem & matris & fratris sororisque funere contaminabitur , quia consecratio Dei tui super caput ejus est.

8 Omnibus diebus separationis suæ sanctus erit Domino.

9 Si autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis ejus: quod radet illico in eadem die purgationis suæ, & rursus septima.

10 In Octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ, sacerdoti in introitu foederis testimonii.

11 Facietque sacerdos unum pro peccato, & alterum in holocaustum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabitque caput ejus in die illo:

12 Et consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio ejus.

13 Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos ex voto decreverat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi foederis.

14 Et offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, & ovem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hostiam pacificam,

15 Canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sunt oleo, & ligana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum:

16 Quæ offeret sacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quam in holocaustum.

17 Arietem vero immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.

18 † Tunc radetur nazareus ante ostium tabernaculi foederis cæsarie consecrationis suæ: tolletque capillos ejus, & ponet super ignem, qui est superpositus sacrificio pacificorum.

19 Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento unam de canistro, & laganum azymum unum, & tradet in manus nazareï, postquam rasum fuerit caput ejus.

20 Susceptaque rursus ab eo, elevabit in conspectu Domini: & sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari iustum est, & femur: post hæc potest bibere nazareus vinum.

21 Ista est lex nazareï, cum voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suæ, exceptis his quæ invenerit manus ejus. juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ.

22 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23 Loquere Aaron & filiis ejus : Sic benedicetis filiis Israël, & dicetis eis :

24 Benedicat tibi Dominus, & custodiat te. † *Levit.*

25 Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. 36.19.

26 Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.

27 Invocabuntque nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis.

C A P V T V I I.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris : Dominus Moysi sanctuarium ingresso loquitur de propitiatorio.

1 **F**Actum † est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud : unxitque & sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter & omnia vasa ejus. † *Exod.*
40.16.

2 Obtulerunt principes Israël & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, prefectique eorum qui numerati fuerant,

3 Munera coram Domino, sex plaustra testa cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duces, & unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.

4 Ait autem Dominus ad Moysen :

5 Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, & trades ea Levitis juxta ordinem ministerii sui.

6 Itaque cum suscepisset Moyses plaustra & boves, tradidit eos Levitis.

7 Duo plaustra & quattuor boves dedit filiis Gerson, juxta id quod habebant necessarium.

8 Quattuor alia plaustra & octo boves dedit filiis Merari, secundum officia & cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

9 Filiis autem Caath non dedit plaustra & boves : quia in Sanctuario serviunt, & onera propriis portant humeris.

10 Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare.

11 Dixitque Dominus ad Moysen : Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

12 Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Iuda :

13 Fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrum-

utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :

14 Mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso :

15 Bovem de armento & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

16 Hircumque pro peccato :

17 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc est oblatio Nahasson filii Aminadab.

18 Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar ,

19 Acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :

20 Mortariolum aureum habens decem siclos, plenum incenso :

21 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

22 Hircumque pro peccato ,

23 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Nathanael filii Suar.

24 Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon ,

25 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ac pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :

26 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :

27 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

28 Hircumque pro peccato :

29 Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc est oblatio Eliab filii Helon.

30 Die quarto princeps filiorum Ruben, Elifur filius Seducur

31 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium :

32 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso :

33 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :

- 34 Hircumque pro peccato :
- 35 Et in hostias pacificorum boves duos , arietes
quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque.
hæc fuit oblatio Elisur filii Sedeur.
- 36 Die quinto princeps filiorum Simeon , Sala-
miel filius Surisaddai
- 37 Obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta ficos , phialam argenteam haben-
tem septuaginta ficos , ad pondus Sanctuarii , utrum-
que plenum simila conspersa oleo in sacrificium :
- 38 Mortariolum aureum appendens decem ficos,
plenum incenso :
- 39 Bovem de armento, & arietem, & agnum anni-
culum in holocaustum :
- 40 Hircumque pro peccato :
- 41 Et in hostias pacificorum boves duos , arietes
quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque.
hæc fuit oblatio Salamiel filii Surisaddai.
- 42 Die sexto princeps filiorum Gad , Eliafaph
filius Duel
- 43 Obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta ficos , phialam argenteam haben-
tem septuaginta ficos , ad pondus Sanctuarii , u-
trumque plenum simila conspersa oleo in sacrifi-
cium :
- 44 Mortariolum aureum appendens decem ficos,
plenum incenso :
- 45 Bovem de armento, & arietem, & agnum an-
niculum in holocaustum :
- 46 Hircumque pro peccato :
- 47 Et in hostias pacificorum boves duos , arietes
quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque.
hæc fuit oblatio Eliafaph filii Duel.
- 48 Die septimo princeps filiorum Ephraim , El-
sama filius Ammiud
- 49 Obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta ficos , phialam argenteam haben-
tem septuaginta ficos , ad pondus Sanctuarii , u-
trumque plenum simila conspersa oleo in sacrifi-
cium :
- 50 Mortariolum aureum appendens decem ficos,
plenum incenso :
- 51 Bovem de armento , & arietem, & agnum an-
niculum in holocaustum :
- 52 Hircumque pro peccato :
- 53 Et in hostias pacificorum, boves duos , arietes
quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque.
hæc fuit oblatio Elisama filii Ammiud.
- 54 Die octavo princeps filiorum Manasse , Gama-
liel filius Phadaius

55 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

56 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

57 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

58 Hircumque pro peccato:

59 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadafur.

60 Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan, filius Gedeonis,

61 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ac pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

62 Et mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

63 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

64 Hircumque pro peccato:

65 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66 Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer, filius Ammifaddai,

67 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

68 Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

69 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum:

70 Hircumque pro peccato:

71 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammifaddai.

72 Die undecimo princeps filiorum Aser, Phegiel, filius Oehran,

73 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

- 74 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso :
- 75 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
- 76 Hircumque pro peccato :
- 77 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.
- 78 Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan,
- 79 Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ficos, phialam argenteam habentem septuaginta ficos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium :
- 80 Mortariolum aureum appendens decem ficos, plenum incenso :
- 81 Bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum :
- 82 Hircumque pro peccato :
- 83 Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.
- 84 Hæc in dedicatione altaris oblata sunt à principibus Israel, in die qua consecratum est, acetabula argentea duodecim : phialæ argenteæ duodecim : mortariola aurea duodecim :
- 85 Ita ut centum triginta ficos argenti haberet unum acetabulum, & septuaginta ficos haberet una phiala : id est, in commune vasorum omnium ex argento fici duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii.
- 86 Mortariola aurea duodecim plena incenso, denos ficos appendentia pondere Sanctuarii : id est, simul auri fici centum viginti :
- 87 Boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum : hirci duodecim pro peccato.
- 88 In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Hæc oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est.
- 89 Cumque ingrederetur Moyse tabernaculum foderis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcum testimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

Candelabri & lucernarum locus, situs, materia, ac forma: atque & consecratio Levitarum.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere Aaron, & dices ad eum: Cum posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream è regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt.

3 Fecitque Aaron, & imposuit lucernas super candelabrum, ut præceperat Dominus Moysi.

4 Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes quam cuncta quæ ex utroque calamorum latere nascebantur: juxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.

5 Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

6 Tolle Levitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos.

7 Juxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ. Cumque laverint vestimenta sua, & mundati fuerint,

8 Tollent bovem de armentis, & libamentum ejus similam oleo conspersam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:

9 Et applicabis Levitas coram tabernaculo foederis, convocata omni multitudine filiorum Israël.

10 Cumque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Israël manus suas super eos.

11 Et offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini à filiis Israël, ut serviant in ministerio ejus,

12 Levitæ quoque ponent manus suas super capita bouum, è quibus unum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.

13 Statuesque Levitas in conspectu Aaron & filiorum ejus, & consecrabis oblatos Domino,

14 Ac separabis de medio filiorum Israël, ut sint mei.

15 Et postea ingredientur tabernaculum foederis, ut serviant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati sunt mihi à filiis Israël.

16 † Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Israël, accepi eos.

17 Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël,

† *Supr.*

3.13.

Exod.

13.2.

Luc. 2.23

Israel, tam ex hominibus quam ex jumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi eos mihi :

18 Et tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israël :

19 Tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut serviant mihi pro Israël in tabernaculo foederis, & orent pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20 Feceruntque Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israël super Levitis quæ præceperat Dominus Moyfi :

21 Purificatique sunt, & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, & oravit pro eis,

22 Ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum foederis coram Aaron & filiis ejus. Sic ut præceperat Dominus Moyfi de Levitis, ita factum est.

23 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

24 Hæc est lex Levitarum, A viginti quinque annis & supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo foederis.

25 Cumque quinquagesimum annum ætatis impleverint, servire cessabunt :

26 Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo foederis, ut custodiant quæ sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Levitis in custodiis suis.

C A P V T IX.

Quo tempore debeant mundi Phæse celebrare, & quo immundi : nubes tabernaculum operiens per diem columna nubis, per noctem ut species ignis ducit exercitum totis 40 annis.

1 **L**ocutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, anno secundo postquam egressi sunt de terra Ægypti mense primo, dicens :

2 † Faciant filii Israël Phæse in tempore suo, † Exod. 12.29

3 Quarta decima die mensis hujus ad vesperam, juxta omnes ceremonias & justificationes ejus.

4 Præcepitque Moyses filiis Israël ut facerent Phæse.

5 Qui fecerunt tempore suo : quartadecima die mensis ad vesperam, in monte Sinai. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moyfi, fecerunt filii Israël.

6 Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phæse in die isto, accedentes ad Moysen & Aaron.

7 Dixerunt eis : immundi sumus super anima hominis. quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel ?

8 Quibus respondit Moyfes : State ut consulam quid præcipiat Dominus de vobis.

9 Locutusque est Dominus ad Moyfen, dicens :

10 Loquere filiis Israel : Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phafe Domino

11 In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam : cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud :

12 Non relinquent ex eo quidpiam usque mane, & os ejus non confringent, omnem ritum Phafe observabunt.

† Exod.
31.46.
Levit. 19.
37.

13 Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phafe, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo : peccatum suum ipse portabit.

14 Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos, facient Phafe Domino juxta ceremonias & justificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quam indigenæ.

† Exod.
40.16.

15 † Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane.

16 Sic fiebat jugiter : per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

17 Cumque ablata fuisset nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel : & in loco ubi steterat nubes, ibi castrametabantur.

† 1 Cor.
10.1.

18 Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. † Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco :

19 Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, & non proficiscebantur

20 Quot diebus fuisset nubes super tabernaculum, ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21 Si fuisset nubes à vespere usque mane, & statim diliculo tabernaculum relinqueret, proficiscebantur : & si post diem & noctem recessisset, dissipabant tentoria :

22 Si vero biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, & non proficiscebantur :

statim autem ut recessisset, movebant castra.

23 Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moyfi.

C A P V T X.

Iubet Deus fieri duas tubas argenteas, docetque earum usum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab ut cum ipsis proficiscatur: & verba quae loquebatur Moyses cum eleuaretur vel deponeretur arca.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysem, dicens:

2 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.

3 Cumque increpaueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi foederis.

4 Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel.

5 Si autem prolixior atque concisus clangor increpauerit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6 In secundo autem sonitu & pari ululatu tubae, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem. & juxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectionem.

7 Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, & non concise ululabunt.

8 Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9 Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10 Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. ego Dominus Deus vester.

11 Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis, elevata est nubes de tabernaculo foederis:

12 Profectique sunt filii Israëel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharan.

13 Moveruntque castra primi juxta imperium Domini in manu Moyfi.

14 † Filii Juda per turmas suas: quorum princeps † Suso
erat Nahasson filius Aminadab.

15 In tribu filiorum Iſachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16 In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17 Deposuitumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson & Merari.

18 Profectique sunt & filii Ruben, per turmas & ordinem suum: quorum princeps erat Helisur filius Seder.

19 In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

20 Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21 Profectique sunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tandem tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22 Moverunt castra & filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23 In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

24 Et in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25 Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Abiezer filius Ammisaddai.

26 In tribu autem filiorum Aſer erat princeps Phegiel filius Ochran.

27 Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

28 Hæc sunt castra, & profectioes filiorum Iſrael per turmas suas quando egrediebantur.

29 Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitæ, cognato suo: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut bene faciamus tibi: quia Dominus bona promisit Iſraeli.

30 Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum.

31 Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.

32 Cumque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33 Profecti sunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque foederis Domini præcedebat eos, per dies tres providens castrorum locum.

34 Nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederent.

35 Cumque levaretur arca, dicebat Moyses: † Surge

† Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua. † *Pfal.*
67.2.

36 Cum autem deponeretur, aiebat: Revertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

C A P V T X I.

Murmurant Hebraei primum ex defatigatione: dein petunt carnes, cepas, ollas Ægypti: turbatoque Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant; dantur coturnices, puniuntque populus, propter carnum concupiscentiam.

1 Interea ortum est † murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum. Quod cum audisset Dominus, iratus est. Et † accensus in eos † *Pfal.*
77.19.
† *Pfal.*
77.21.

2 Cumque clamasset populus ad Moysen, oravit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

3 Vocavitque nomen loci illius, Incensio: eo quod incensus fuisset contra eos ignis Domini.

4 Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravat desiderio, sedens & flens, junctis sibi pariter filiis Israel, & ait: † Quis dabit nobis † *1 Cor.*
10.3.

5 Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique & cepe, & alia.

6 Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

7 † Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii. † *Exod.*
16.14.

8 Circuibatque populus, & colligens illud, frangebatur mola, sive terebatur in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. *Sap.* 19.
20.

9 Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & Man. *Psalms*
77.24.
Joan. 6.
31.

10 Audivit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde: sed & Moysi intolleranda res visa est.

11 Et ait ad Dominum: Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi hujus super me?

12 Numquid ego concepì omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua jurasti patribus eorum?

13 Unde mihi carnes ut dein tantæ multitudinì fierent contra me, dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.

14 Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15 Sin aliter tibi videretur, obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16 Et dixit Dominus ad Moyse: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi foederis, faciesque ibi stare tecum.

17 Ut descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.

18 Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes. ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19 Non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem,

20 Sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam, eo quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, & fleveritis coram eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Ægypto?

21 Et ait Moyse: Sexcenta millia peditum hujus populi sunt, & tu dicis: Dabo eis escam carnium mense integro?

22 † Numquid ovium & boum multitudo caedetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?

23 Cui respondit Dominus: † Numquid manus Domini invalida est? Iam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur.

24 Venit igitur Moyse, & narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israël, quos stare fecit circa tabernaculum.

25 Descenditque Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumque quiescisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt.

26 Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos quiescit Spiritus. nam & ipsi descripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum.

27 Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer, & nuntiavit Moyse, dicens: Eldad & Medad prophetant in castris.

28 Statim Iosue filius Nun, minister Moyse, & electus

† Iosue.
6.10.

† Isaiæ
59.1.

electus è pluribus, ait : Domine mi Moyſes prohibe eos.

29 At ille : Quid, inquit, amularis pro me ? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum ſuum ?

30 Revertuſque eſt Moyſes, & majores natu Iſrael in caſtra.

31 † Ventus autem egrediens à Domino, arreptas † *Pſal.*
trans mare coturnices detulit, & demisit in caſtra 77.26.
itinere quantum uno die confici poteſt, ex omni parte caſtrorum per circuitum, volabantque in aère duobus cubitis altitudine ſuper terram.

32 Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros : & ſiccaverunt eas per gyrum caſtrorum.

33 † Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec † *Pſal.*
deſecerat huiſcemodi cibus : & ecce furor Domini 77.30.
concitatus in populum, percuffit eum plaga magna nimis.

34 Vocatusque eſt ille locus, Sepulchra concupiſcentiæ : ibi enim ſepelierunt populum qui deſideraverat. Egreſſi autem de ſepulchris concupiſcentiæ, venerunt in Haſeroth, & manſerunt ibi.

C A P V T X I I.

Aaron & Maria in miſiſimum Moyſen murmurant, apud quos Deus Moyſen laudat à familiaritate erga Dominum. Maria lepra percuffa & ſeptem diebus à populo ſeparata, ſanitati reſtituitur, oratione pro ea Moyſe.

1 **L**ocutaque eſt Maria & Aaron contra Moyſen propter uxorem ejus Æthiopiſſam,

2 Et dixerunt : Num per ſolum Moyſen locutus eſt Dominus ? nonne & nobis ſimiliter eſt locutus ? Quod cum auდიſſet Dominus,

3 (Erat enim Moyſes vir miſiſſimus ſuper omnes homines qui morabantur in terra.)

4 Statim locutus eſt ad eum, & ad Aaron & Mariam : Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foederis. Cumque fuiſſent egreſſi,

5 Descendit Dominus in Columna nubis, & ſtetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cum iſſent,

6 Dixit ad eos : Audite ſermones meos : Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum.

7 At non talis ſervus meus Moyſes, † qui in † *Hebr.*
omni domo mea fideliffimus eſt : 3.2.
† *Exod.*

8 † Ore enim ad os loquor ei : & palam, & 33.11.
NON

non per ænigmata & figuras Dominum videt. *Quare ergo non timuistis detrahere seruo meo Moyse?*

9 Iratusque contra eos, abiit:

10 Nubes quoque recessit, quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, & vidisset perfusam lepra,

11 Ait ad Moysem: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stulte commisimus,

12 Ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris suæ, ecce jam medium carnis ejus devoratum est à lepra.

13 Clamavitque Moyse ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam:

14 Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea revocabitur.

15 Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

C A P V T X I I I .

Misi à Moyse 12 exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum post 40 dies referunt; qui tamen universi, præter Caleb & Josue, murmur in populo concitant.

1 **P**rofectusque est populus de Haseroth, fixis tentoriis in deserto Pharan,

2 Ibiq; locutus est Dominus ad Moysem, dicens:

3 Mitte viros, qui considerent terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4 Fecit Moyse quod Dominus imperaverat, de deserto Pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina.

5 De tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6 De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7 De tribu Iuda, Caleb filium Iephone.

8 De tribu Issachar, Igal filium Ioseph.

9 De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10 De tribu Benjamin, Phalti filium Raphu.

11 De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12 De tribu Ioseph, Iceptri Manasse, Gaddi filius Sufi.

13 De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14 De tribu Aser, Sthur filium Michael.

15 De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapfi.

26 De tribu Gad, Guel filium Machi.

17 Hæc sunt nomina virorum, quos misit Moyfes ad considerandam terram : vocavitque Ofee filium Nun, Iosue.

18 Misit ergo eos Moyfes ad considerandam terram Chanaan , & dixit ad eos : Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes ,

19 Considerate terram , qualis sit : & populum qui habitator est ejus , utrum fortis sit an infirmus : si pauci numero an plures :

20 Ipsa terra, bona an mala : urbes quales , muratæ an absque muris :

21 Humus, pinguis an sterilis , nemorosa an absque arboribus. Confortamini , & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autem tempus quando jam præcoque uvæ vesci possunt.

22 Cumque ascendissent , exploraverunt terram à deserto Sin, usque Rohob intrantibus Entath.

23 Ascenderuntque ad meridiem , & venerunt in Hebron , ubi erant Achiman & Sifai & Tholmai filii Enac. nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Ægypti condita est.

24 † Pergentesque usque ad Torrentem botri, absiderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in veste duo viri. De malis quoque granatis & de ficis loci illius tulerunt : † *Deut.*
1. 24.

25 Qui appellatus est Nehelescol, id est , Torrens botri, eo quod botrum portasset inde filii Israel.

26 Reversique exploratores terræ post quadraginta dies, omni regione circumta ,

27 Venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Israel in desertum Pharan , quod est in Cades. Locutique eis & omni multitudinæ ostenderunt fructus terræ :

28 Et narraverunt, dicentes : Venimus in terram, ad quam misisti nos, quæ revera fuit lacte & melle, ut ex his fructibus cognosci potest:

29 Sed cultores fortissimos habet , & urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.

30 Amalec habitat in meridie , Hethæus & Iebusæus & Amorrhæus in montanis : Chananeus vero moratur juxta mare & circa fluentia Iordanis.

31 Inter hæc Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait : Ascendamus , & possideamus terram , quoniam poterimus obtinere eam.

32 Alii vero, qui fuerant cum eo , dicebant : Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.

33 Detraxeruntque terræ, quam inspexerant, apud filios Israël, dicentes: Terra, quam iustravimus, devorat habitatores suos: populus, quem aspeximus, proceræ staturæ est.

34 Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustæ videbamur.

C A P V T X I V.

Murmur populi, auditis exploratoribus, frustra sedare conantur Iosue & Caleb: iratum Dominum placat Moyses: omnes mortui in deserto adlocuntur præter Caleb ac Iosue; & pugnantes Israëlita contra Domini voluntatem caduntur ab hostibus.

1 **I**gitur vociferans omnis turba flevit nocte illa,

2 Et murmurati sunt contra Moysen & Aaron cuncti filii Israël, dicentes:

3 Utinam mortui essemus in Ægypto: & in hac vasta solitudine utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reverti in Ægyptum?

4 Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum.

5 Quo audito Moyses & Aaron, ceciderunt pro ni in terram coram omni multitudine filiorum Israël.

† *Eccl.* 6 † At vero Iosue filius Nun, & Caleb filius Iephone, qui & ipsi iustraverant terram, sciderunt vestimenta sua,

7 Et ad omnem multitudinem filiorum Israël locuti sunt: Terra, quam circuivimus, valde bona est.

8 Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eum, & tradet humum lacte & melle manantem.

9 Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum terræ hujus, quia sicut panem ita eos possumus devorare. recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metnere.

10 Cumque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum fœderis cunctis filiis Israël.

11 Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequo detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi, in omnibus signis quæ feci coram eis?

12 Periam igitur eos pestilentia, atque consumam; te autem faciam principem super gentem magnam, & fortiozem quam hæc est.

13 Et ait Moyses ad Dominum: Vt audiant Ægyptii,

ptii, de quorum medio eduxisti populum istum,

14 Et habitatores terræ hujus, qui audierunt quod tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, † & nubes tua protegat illos, & in columna † *Exod.*
lunna nubis præcedas eos per diem, & in columna 13. 21.
ignis per noctem:

15 Quod occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, & dicant:

16 Non poterat introducere populum in terram, pro qua juraverat: † idcirco occidit eos in solitudine. † *Exod.*
32. 28.

17 Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut jurasti, dicens:

18 † Dominus patiens & multæ misericordiæ, auferens iniquitatem & scelera, nullumque innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. † *Psal.*
102. 8.
Exod.
34. 6.

19 Dimitte, obsecro, peccatum populi hujus secundum magnitudinem misericordiæ tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Ægypto usque ad locum istum.

20 Dixitque Dominus: Dimisi juxta verbum tuum.

21 Vivo ego: & implebitur gloria Domini universa terra.

22 Attamen omnes homines qui viderunt majestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,

23 † Non videbunt terram pro qua juravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam, † *Deut.*
1. 35.

24 † Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu † *Ios.*
14. 6.
secutus est me, inducam in terram hanc, quam circumcivit: & semen ejus possidebit eam.

25 Quoniam Amalecites & Chanaanæus habitant in vallibus. Cras movete castra, & revertimini in solitudinem per viam maris rubri.

26 Locutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:

27 Usquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audivi.

28 Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus, sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis.

29 † In solitudine hac jacebunt cadavera vestra. † *Psal.*
105. 26.
Deut.
1. 41.
Omnes qui numerati estis à viginti annis & supra & murmurastis contra me,

30 Non intrabitis terram, super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Iosue filium Nuu.

31 Parvulos autem vestros, de quibus dixistis quod prædæ hostibus forent, introducam: ut videant terram, quæ vobis displicuit.

32 Vestra cadavera jacebunt in solitudine.

33 Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto,

34 Iuxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis terram: † annus pro die imputabitur.

† *Exech.*
4.6.

† *Psal.*
94.10.

† Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, & scietis ultionem meam:

35 Quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimæ, quæ consurrexit adversum me: in solitudine hæc deficiet, & morietur.

† *Judith*
8.24.

† *1 Cor.*
10.10.

Hebr. 3.
17.

Judæ 1.5

36 † Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam terram, & qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ quod esset mala,

37 Mortui sunt atque percussi in conspectu Domini.

38 Iosue autem filius Nun, & Caleb filius Iephone, vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam terram.

39 Locutusque est Moyses universa verba hæc ad omnes filios Israel, & luxit populus nimis.

40 Et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccavimus.

41 Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedit in prosperum?

† *Deut.*
1.42.

42 † Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris.

43 Amalecites & Chananæus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44 At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini & Moyses non recesserunt de castris.

45 Descenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte: & percutiens eos atque concidens, persecutus est eos usque Horma.

C A P V T X V.

Quæ libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiæ separanda: pœna peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui Sabbato ligna collegit: simbria ac vitæ ab Hebræis per quatuor angulos palliorum ponenda, quæ moneant eos legis Dei.

1 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens :

2 Loquere ad filios Israel, & dices ad eos:
Cum ingressi fueritis terram habitationis vestrae,
quam ego dabo vobis.

3 Et feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in sollemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus sive de ovibus :

4 Offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium similæ, decimam partem ephi, consperse oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin:

5 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos singulos

6 Et arietes erit sacrificium similæ duarum decimarum, quæ conspersa sit oleo tertiæ partis hin :

7 Et vinum ad libamentum tertiæ partis ejusdem mensuræ offeret in odorem suavitatis Domino.

8 Quando vero de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas,

9 Dabis per singulos boves similæ tres decimas consperse oleo, quod habeat medium mensuræ hin:

10 Et vinum ad liba fundenda ejusdem mensuræ in oblationem suavissimi odoris Domino.

11 Sic facies,

12 Per singulos boves & arietes & agnos & hœdos.

13 Tam indigenæ quam peregrini

14 Eodem ritu offerent sacrificia.

15 Vnum præceptum erit atque iudicium tam vobis quam advenis terræ.

16 Locutus est Dominus ad Moysen, dicens :

17 Loquere filiis Israel, & dices ad eos:

18 Cum veneritis in terram, quam dabo vobis,

19 Et comederitis de panibus regionis illius, se-

parabitis primitias Domino

20 De cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,

21 Ita & de pulmentis dabitis primitiva Domino.

22 Quod si per ignorantiam præterieritis quid-

quam horum, quæ locutus est Dominus ad Moysen,

23 Et mandavit per eum ad vos, à die qua cœ-

pit jubere & ultra,

24 Oblitaque fuerit facere multitudo : offeret vi-

tulum de armento, holocaustum in odorem suavissi-

num Domino, & sacrificium ejus ac liba, ut cere-

moniaè postulant, hircumque pro peccato :

25 Et rogabit sacerdos pro omni multitudine fi-

liorum Israel : & dimittetur eis, quoniam non

spont-

sponte peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se & pro peccato atque errore suo:

25 Et dimittetur universæ plebi filiorum Israel, & advenis qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.

27 Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo:

28 Et deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.

29 Tam indigenis quam advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.

30 Anima vero, quæ per superbiam aliquid commiserit, sive civis ut ille, sive peregrinus, (quoniam adversus Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo.

31 Verbum enim Domini contempsit, & præceptum illius facit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem suam.

32 Factum est autem, cum essent filii Israel in solitudine, & invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,

33 Obtulerunt eum Moyse & Aaron & universæ multitudini.

34 Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.

35 Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.

36 Cumque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus est sicut præceperat Dominus.

37 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

38 Loquere filiis Israel, & dices ad eos † ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas:

39 Quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculos per res varias fornicantes,

40 Sed magis memores præceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.

41 Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem Deus vester.

CAPVT XVI.

Core, Dathan & Abiron seditionem movent contra Moysen & Aaron, ambiuntque principatum & sacerdotium, unde eos viros terra absorbet, & ignis interficit 250 viros offerentes incensum; & alios 14700, murrurantes consumpsit incendium, quod oratione sua Aaron compescuit.

1 **E**Cce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Non quoque filius Pheleth de filiis Ruben,

2 Surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogæ, & qui tempore concilii per nomina vocabantur.

3 † Cumque stetissent adversum Moysen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Cur elevamini super populum Domini? † Eccl. 45. 22. Iuda 1. 12.

4 Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem: 1 Cor. 10. 10.

5 Locutusque ad Core & ad omnem multitudinem: Mane, inquit, novum faciet Dominus qui ad se pertinent, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.

6 Hoc igitur facite: Tollat unusquisque thuribula sua, tu Core, & omne concilium tuum:

7 Et hausto cras igne, ponite desuper thymiana coram Domino: & quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multum erigimini filii Levi.

8 Dixitque rursus ad Core: Audite filii Levi:

9 Num parum vobis est, quod separavit vos Deus Israel ab omni populo, & iunxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei?

10 Idcirco ad se fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vendicetis,

11 Et omnis globus tuus stet contra Dominum? Quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12 Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.

13 Numquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?

14 Revera induxisti nos in terram, quæ fuit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum. an & oculos nostros vis eruere? non venimus.

15 Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quod ne asellum quidem unquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

16 Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua stete seorsum coram Domino, & Aaron die crastino separatum.

17 Tollite singuli thuribula vestra, & ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta.

quaginta thuribula : Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18 Quod cum fecissent stantibus Moyse & Aaron,

19 Et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20 Locutusque Dominus ad Moysen & Aaron, ait :

21 Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repente disperdam.

22 Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt : Fortissime Deus spirituum: universæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua defæviet ?

23 Et ait Dominus ad Moysen :

24 Præcipe universo populo ut separetur à tabernaculis Core, & Dathan & Abiron.

25 Surrexitque Moyses, & abiit ad Dathan & Abiron : & sequentibus eum senioribus Israel,

26 Dixit ad turbam : Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

27 Cumque recessissent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28 Et ait Moyses : In hoc scietis, quod Dominus miserit me ut facerem universa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim :

29 Si consueta hominum morte interierint, & visitaverit eos plaga, qua & ceteri visitari solent, non misit me Dominus :

30 Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.

¶ *Psal.*

105. 17.

18.

Deut.

11. 6.

31 † Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum :

32 Et aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis & universa substantia eorum,

33 Descenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

34 At vero omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereunrium, dicens : Ne forte & nos terra deglutiat.

35 Sed & ignis egressus à Domino, interfecit duccentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

37 Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tol-

Lat thuribula quæ jacent in incendio, & ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt

38 In mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, & sanctificata sunt, ut cernant ea pro signo & monimento filii Israel.

39 Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula aenea, in quibus obrulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40 Ut haberent postea filii Israel, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron, ad offerendum incensum Domino ne patiatur sicut passus est Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moysen.

41 Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen & Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini.

42 Cumque oriretur seditio, & tumultus increveret,

43 Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum foederis. Quod, postquam ingressi sunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44 Dixitque Dominus ad Moysen:

45 Recedite de medio hujus multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque jacerent in terra,

46 Dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergeus cito ad populum ut roges pro eis: † jam enim egressa est ira à Domino, & plaga desævavit.

47 Quod cum fecisset Aaron, & cucurisset ad mediam multitudinem, quam jam vastabat incendium, obtulit thymiana:

48 Et stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.

49 Fuerunt autem qui percussi sunt, quattuordecim millia hominum & septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.

50 Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi foederis postquam quievit interitus.

CAPVT XVII.

Sumptis 12 virgis à duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit; hoc miraculo & indicio Sacerdotium illi à Deo confirmatur; servataque est in tabernaculo testimonii.

1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2 Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cogitationes suas, à cunctis principi-

cipibus tribuum, virgas duodecim, & uniuscujusque nomen superscribes virgæ suæ.

3 Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas seorsum familias continebit:

4 Ponesque eas in tabernaculo foederis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5 Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.

6 Locutusque est Moyses ad filios Israel: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgæ duodecim absque virga Aaron.

7 Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii:

8 Sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9 Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque & receperunt singuli virgas suas.

10 Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii, † ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur.

11 Fecitque Moyses sicut præceperat Dominus.

12 Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus.

13 Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. num usque ad interuersionem cuncti delendi sumus?

CAPVT XVIII.

De oneribus sacerdotum & excubiis Levitarum: loco fortis hereditariae, primitiæ & oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimæ autem Levitis assignantur, qui earum decimam rursus dabant Aaron.

1 **D**ixitque Dominus ad Aaron: Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & tu & filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2 Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptrum patris tui sume tecum, præstoque sint, & ministrent tibi: tu autem & filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3 Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat, ut ad vasa Sanctuarii & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis simul.

4 Sint autem tecum, & excubent in custodiis tabernaculi, & in omnibus ceremoniis ejus. Alienigena non miscebitur vobis.

5 Excubate in custodia Sanctuarii, & in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.

6 Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi ejus.

7 Tu autem & filii tui custodite sacerdotium vestrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. si quis externus accesserit, occidetur.

8 Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quæ sanctificantur à filiis Israel, tradidi tibi & filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9 Hæc ergo accipies de his, quæ sanctificantur & oblata sunt Domino. Omnis oblatio, & sacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.

10 In Sanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11 Primitias autem, quas voverint & obtulerint filii Israel, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo. qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12 Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi d'edi.

13 Univerfa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

14 Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.

15 Quidquid primum erumpit è vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum est, redimi facias.

16 Cujus redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinque, pondere Sanctuarii. † Siclus viginti obolos habet.

17 Primogenitum autem bovis & ovis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino, sanguinem tantum eorum fundes super alta-

† *Supra*
3. 48.

Exod.

30. 13.

Levit.

27. 25.

Ezech.

47. 12.

re, & adipēs adolebis in suavissimum odorem Domino.

18 Carnes vero in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dextræ, tua erunt.

19 Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.

20 Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hereditas tua in medio filiorum Israel.

21 Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis:

22 Ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23 Solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus, & portantibus peccata populi. legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. † Nihil aliud possidebunt,

† Deut.
28 v. 1-

24 Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum & necessaria separavi.

25 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

26 Præcipe Levitis, atque denuntia: Cum acceperitis à filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimæ,

27 Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis, quam de torcularibus:

28 Et universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron sacerdoti.

29 Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini separabitis, optima & electa erunt.

30 Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torculari dederitis primitias:

31 Et comedetis eas in omnibus locis vestris, tanquam vos quæ familiæ vestræ: quia pretium est pro ministerio quo servitis in tabernaculo testimonii.

32 Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pingua reservantes, ne polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini.

C A P V T X I X.

Ritus parandi aquam lustrationis traditur, ex opere vaccae rufae fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditiæ abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

- 1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen & Aaron, dicens:
- 2 Ista est religio victimæ quam constituit Dominus. Præcipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portaverit iugum:
- 3 Tradetisque eam Eleazaro sacerdoti. † qui edu- † *Hebr.*
ctam extra castra immolabit in conspectu om- 13. 14.
nium:
- 4 Et tingens digitum in sanguine ejus, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,
- 5 Comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus, quam sanguine & fimo flammæ traditis.
- 6 Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.
- 7 Et tunc demum, lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum.
- 8 Sed & ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum.
- 9 Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, & in aquam asperfusionis: quia pro peccato vacca combusta est.
- 10 Cunque laverit, qui vaccæ portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israel, & advenæ qui habitant inter eos, sanctum jure perpetuo.
- 11 Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus:
- 12 Aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.
- 13 Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitiæ ejus super eum.

14 Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & universa vasa quæ ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15 Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16 Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17 Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, & mittent aquas vivas super eos in vas.

18 In quibus cum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem, & homines hujuscemodi contagione pollutos:

19 Atque hoc modo mundos lustrabit immundum tertio & septimo die. expiatusque die septimo, lavabit & se & vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperum.

20 Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, & non est aqua lustrationis aspersus.

21 Erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua: Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22 Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

C A P V T X X.

Maria moritur: murmuranti populo aqua è petra fluit: Moyses & Aaron offendunt Deum ad aquam contradictionis: ideo privantur ingressu terræ promissæ: negantque transitum Edom, discedunt ad mortem Hor; ubi consecrato in summum sacerdote Eleazar, moritur Aaron pater ipsius.

1 **V**eneruntque filii Israel, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: & mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, & sepulta in eodem loco.

2 Cumque indigeret aqua populus, convenerunt adversum Moysen & Aaron:

3 Et versi in seditionem, dixerunt: Utinam periremus inter fratres nostros coram Domino.

† Exod. 17.3. 4 † Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos & nostra jumenta moriamur?

5 Quare nos fecistis ascendere de Ægypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui feri non potest.

test, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper & aquam non habet ad bibendum?

6 Ingressusque Moyses & Aaron, dimissa multitudine, tabernaculum foederis, corruerunt prout in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem hujus populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquae vivae, ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

8 Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

9 † Tulit igitur Moyses virgam, quae erat in conspectu Domini, sicut praeeperat ei, † Exod. 17. 5. 6.

10 Congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles & increduli: † Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere? Sap. 11. 4.

11 Cumque elevarer Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressae sunt atque largissimae, ita ut populus biberet & jumenta. † Psal. 77. 23. 1 Cor. 10. 4.

12 Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: † Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. † Deut. 1. 37.

13 Haec est aqua contradictionis, ubi iurgati sunt filii Israel contra Dominum, & sanctificatus est in eis.

14 Misit interea nuncios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Haec mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos,

15 Quo modo descenderint patres nostri in Aegyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, afflixeruntque nos Aegyptii, & patres nostros:

16 Et quo modo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos: miseritque angelum, qui eduxerit nos de Aegypto. Ecce in urbe Cades, quae est in extremis finibus tuis, positi,

17 Obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18 Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.

19 Dixeruntque filii Israel: Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod justum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus.

20 At ille respondit : Non transibis. Statinque agressus est obvius , cum infinita multitudinæ , & manu forti ,

21 Nec voluit acquiescere deprecanti , ut concederet transitum per fines suos. quam ob rem diver- tit ab eo Israël.

22 Cumque castra movissent de Cades , venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom :

23 Vbi locutus est Dominus ad Moysen :

24 Pergat , inquit, Aaron ad populos suos : non enim intrabit terram , quam dedi filiis Israël , eo quod incredulus fuerit ori meo , ad aquas contra- dictionis.

† *Infr.*
33.38.
Deut.
32.50.

25 † Tolle Aaron & filium ejus cum eo , & du- ces eos in montem Hor.

26 Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium ejus : Aaron colligetur , & morietur ibi.

27 Fecit Moyses ut præceperat Dominus : & af- cenderunt in montem Hor coram omni multitudinæ.

28 Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium ejus.

29 Illo mortuo in montis supercillo , descendit cum Eleazaro.

30 Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron , slevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

C A P V T X X I.

Vincitur ab Israël rex Chananæus : serpentes in po- pulum ob itineris tedium , aquæ penuriam , manna nauseam murmurantem, immittuntur , quorum mor- sibus erectus serpens æneus medetur : Seon & Og re- ges vincuntur.

1 **Q**Uod cum audisset Chananæus rex Arad , qui habitabat ad meridiem , venisse scilicet Israël per exploratorum viam , pugnavit contra illum , & victor existens, duxit ex eo prædam.

2 At Israël voto se Domino obligans ait: Si tradideris populum istum in manu mea , delebo urbes ejus.

3 Exaudivitque Dominus preces Israël, & tradidit Chananæum , quem ille interfecit subversis urbibus ejus : & vocavit nomen loci illius Horma , id est, anathema.

4 Profecti sunt autem & de monte Hor , per viam quæ ducit ad mare rubrum , ut circumirent terram Edom. Et tædere coepit populum itineris ac laboris :

5 Locutusque contra Deum & Moysen , ait : Cur eduxisti nos de Ægypto , ut moreremur in solitudi- ne? Deest panis, non sunt aquæ : anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo.

6. † *Quam-*

6 † Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, † Sap. 16. 3. 1 Cor. 10. 9. Indictio. 8. 21.

7 Venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Pec- cavimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora ut tollat à nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo,

8 Et locutus est Dominus ad eum: Fac serpen- tem aeneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum vivet.

9 † Fecit ergo Moyses SERPENTEM ÆNEVM, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspi- cerent, sanabantur. † Ioan. 3. 14.

10 Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.

11 Unde egressi fixere tentoria in Teabarim, in solitudi- ne, quæ respicit Moab contra orientalem plagam.

12 Et inde moventes, venerunt ad torrentem Zared.

13 Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in sinibus Amorrhæi. † siquidem Arnon terminus est Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos. † Indictio. 11. 18.

14 Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sic- ut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

15 Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requie- scerent in Ar, & recumberent in sinibus Moabi- tarum.

16 Ex eo loco apparuit puteus, super quo locu- tus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam.

17 Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant:

18 Puteus, quem foderunt principes, & parave- runt duces multitudinis in datore legis, & in bacu- lis suis. De solitudine, Matthana.

19 De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.

20 De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra deser- tum.

21 † Misit autem Israel nuntios ad Schon regem Amorrhæorum, dicens: † Deut. 2. 26.

22 Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, do- nec transeamus terminos tuos. Indictio. 11. 20.

23 Qui condescendere noluit ut transiret Israel per

fines suos : quin potius exercitu congregato , egressus est obviam in desertum , & venit in Iasa , pugnavitque contra eum.

† *Amos*
2. 9.
Psalms.
134. 10.
24 † A quo percussus est in ore gladii , & possessa est terra ejus ab Arnon usque Ieboc , & filios Ammon : quia forti præsidio tenebantur termini Ammonitarum.

25 Tulit ergo Israel omnes civitates ejus , & habitavit in urbibus Amorrhæi , in Hesebon scilicet , & viculis ejus.

26 Urbs Hesebon fuit Schon regis Amorrhæi , qui pugnavit contra regem Moab : & tulit omnem terram , quæ ditionis illius fuerat , usque Arnon.

27 Idcirco dicitur in Proverbio ; Venite in Hesebon , ædificetur , & construatur civitas Schon :

28 Ignis egressus est de Hesebon , flamma de oppido Schon , & devoravit Ar Moabitaram , & habitatores excelsorum Arnon.

† *Judic.*
11. 13.
3 *Reg.*
11. 7.
29 † Væ tibi Moab , peristi popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam , & filias in captivitate regi Amorrhæorum Schon.

30 Iugum ipsorum dispersit ab Hesebon usque Dibon , lassæ pervenerunt in Nophe , & usque Medaba.

31 Habitavit itaque Israel in terra Amorrhæi.

32 Misitque Moyses qui explorarent Iazer : cujus ceperunt viculos , & possederunt habitatores.

† *Deut.*
3. 3. 29.
7.
33 † Verteruntque se , & ascenderunt per viam Basan , & occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo , pugnaturus in Edrai.

34 Dixitque Dominus ad Moysen : Ne timeas eum , quia in manu tua tradidi illum , & omnem populum , ac terram ejus : faciesque illi sicut fecisti Schon regi Amorrhæorum habitatori Hesebon.

35 Percusserunt igitur & hunc cum filiis suis , universumque populum ejus utque ad internecionem , & possederunt terram illius.

CAPVT XXII.

Bis vocatur Balaam ariolus à Balac rege Moab , ut Israelitis malediceret ; quem Angelus asina loquente corripit.

1 **P**rofectique castrametati sunt in campis sitis est.

2 Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo ,

3 Et quod pertimulissent eum Moabitæ , & impetum ejus ferre non possent ,

4 Dixit ad majores natu Madian : Ita delebit hic po-

populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quo modo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab.

5 † Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor-
ariolum, qui habitabat super flumen terræ fillo- † *Ios.*
rum Ammon, ut vocarent eum, & dicerent: Ecce 24. 9.
egressus est populus ex Ægypto, qui operuit super-
ficiem terræ, sedens contra me.

6 Veni igitur, & maledic populo huic, quia
fortior me est: si quo modo possim percutere &
ejicere eum de terra mea. novi enim quod benedi-
ctus sit cui benedixeris, & maledictus in quem ma-
ledicta congesseris.

7 Perrexeruntque seniores Moab, & majores na-
tu Madian, habentes divinationis pretium in ma-
nibus. Cumque venissent ad Balaam, & narrassent
ei omnia verba Balac:

8 Ille respondit: Manete hic nocte, & responde-
bo quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus
illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

9 Quid sibi volunt homines isti apud te?

10 Respondit: Balac filius Sephor rex Moabita-
rum misit ad me,

11 Dicens: Ecce populus qui egressus est de Æ-
gypto, operuit superficiem terræ: veni, & maledic
ei, si quo modo possim puguans abigere eum.

12 Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis,
neque maledicas populo: quia benedictus est.

13 Qui mane consurgens dixit ad principes: Ite
in terram vestram, quia prohibuit me Dominus ve-
nire vobiscum.

14 Reversi principes dixerunt ad Balac: Noluit
Balaam venire nobiscum.

15 Rursum ille multo plures & nobiliores quam
ante miserat, misit.

16 Qui cum venissent ad Balaam, dixerunt: Sic
dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:

17 Paratus sum honorare te, & quidquid vo-
lueris dabo tibi: veni, & maledic populo isti.

18 Respondit Balaam: † Si dederit mihi Balac
plenam domum suam argenti & auri, non potero † *Infr.*
immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel 24. 13.
minus loquar.

19 Obsecro ut hic maneat etiam hac nocte, &
scire queam quid mihi rursus respondeat Dominus.

20 Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si
vocare te venerunt homines isti, surge, & vade
cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi præcepero,
facias.

21 Surrexit Balaam mane, & strata asina sua præ-
fectus est cum eis.

† 2 Pet. 22 † Et iratus est Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinae, & duos pueros habebat secum.

23 Cernens asina angelum stantem in via, evaginato gladio, avertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet ad semitam reducere.

24 Stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineae cingebantur.

25 Quem videns asina, junxit se parieti, & attrivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam:

26 Et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram nec ad sinistram poterat deviare, obvius stetit.

27 Cumque vidisset asina stantem angelum, confudit sub pedibus sedentis, qui iratus, vehementius cedebat fuste latera ejus.

28 Aperuitque Dominus os asinae, & locuta est: Quid feci tibi? cur percussis me? ecce jam tertio?

29 Respondit Balaam: Quia commeruisti, & illuisti mihi: utinam haberem gladium ut te percuterem.

30 Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in praesentem diem? dic quid simile unquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam.

31 Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.

32 Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihi que contraria:

33 Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidisset, & illa viveret.

34 Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quod tu stares contra me: & nunc si displicet tibi ut vadam, revertar.

35 Ait angelus: Vade cum istis, & cave ne aliud quam praecepero tibi loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36 Quod cum audisset Balaam, egressus est in occursum ejus, in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37 Dixitque ad Balaam: Misi nuntios ut vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38 Cui ille respondit: Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39 Petreixerunt ergo simul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni ejus finibus erat.

40 Cumque occidisset Balac boves & oves, misit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.

41 Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, & intuitus est extremam partem populi.

C A P V T X X I I I.

Balaam, extructis aris parat se ad maledicendum Hebræis, sed loco maledictionis benedicit semel ac iterum populum Israel, multa de illo varicinas.

1 **D**ixitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

2 Cumque fecisset juxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum & arietem super aram.

3 Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper juxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperaverit, loquar tibi.

4 Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & imposui vitulum & arietem desuper.

5 Dominus autem posuit verbum in ore ejus, & ait: Revertere ad Balac, & hæc loquæris.

6 Reversus invenit stantem Balac juxta holocaustum suum, & omnes principes Moabitarum:

7 Assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob: prospera, & detestare Israel.

8 **Q**uo modo maledicam, cui non maledixit Deus? *Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?*

9 De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10 **Q**uis dinumerare possit pulverem Jacob, & nosse numerum stirpis Israel? *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum familia.*

11 Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? *Vt malediceres inimicis meis vocavi te: & tu è contrario benedicis eis.*

12 Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod jusserit Dominus?

13 Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Israel videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.

14 Cumque duxisset eum in locum sublimem, super

super verticem montis Phasga, ædificavit Balaam septem aras, & impositis supra vitulo atque ariete,

15 Dixit ad Balac: Sta hic juxta holocaustum tuum, donec ego obvius pergam.

16 Cui cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore ejus ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17 Reversus invenit eum stantem juxta holocaustum suum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?

18 At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac & ausculta, audi filii Sephor:

19 Non est Deus quasi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus est, & non implebit?

20 Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21 Non est idolum in Jacob, nec videtur simulachrum in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo.

† *Infra*
24. 8.

22 † Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo similis est rhinocerotis.

23 Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Jacob & Israeli quid operatus sit Deus.

24 Ecce populus ut leæna cõsurgat, & quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occisorum sanguinem bibat.

25 Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26 Et ille ait: Nonne dixi tibi, quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27 Et ait Balac ad eum: Veni & ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo ut inde maledicas eis.

28 Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29 Dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic septem aras, & para totidem vitulos, ejusdemque numeri arietes.

30 Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos & arietes per singulas aras.

CAPVT XXIV.

Balaam tertio benedicit, & prospera vaticinatur de Israel, & de Christo: item de Amalecitis, Caneis, & Romanis vastandis ac peracendis.

1 **C**umque vidisset Balaam quod placeret Domino: ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut ante perrexerat, ut augurium quæreret: sed diligens contra desertum vultum suum,

2 Et elevans oculos, vidit israel in tentoribus

commorantem per tribus suas: & irrudente in se spiritu Dei,

3^a Assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus.

4 Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiantur oculi ejus:

5 Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel!

6 Ut valles nemorosæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.

7 Fluet aqua de situla ejus, & semen illius erit in aquas multas. Tolleatur propter Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius.

8 Deus eduxit illum de Ægypto, † cujus fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, & perforabunt sagittis. † *Supra* 23. 22.

9 Accubans dormivit ut leo, & quasi læna, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10 Iratusque Balac contra Balaam, complofis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus è contrario tertio benedixisti:

11 Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

12 Respondit Balaam ad Balac: Nonne nunciis, tuis, quos misisti ad me, dixi:

13 † Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero præterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar? † *Supra* 22. 18.

14 Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15 Sumpta igitur parabola, rursus ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus est oculus:

16 Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

17 Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. † O R I E T V R S T E L L A ex † *Matt.* 2. 24.
Jacob, & confurget virga de Israel: & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

18 Et erit Idumæa possessio ejus: hereditas Seir cedet inimicis suis; Israel vero fortiteraget. 19 De

19 De Iacob erit qui dominetur, & perdas reliquias civitatis.

20 Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

21 Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22 Et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere: Assur enim capiet te.

23 Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?

† Dan.
11. 13.

24 † Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.

25 Surrexitque Balaam, & reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

C A P V T X X V.

Ob fornicationem Israel cum Moabitibus & Madianitis jubet Deus principes suspendi, & perenni e plebe 24 millia: ipsique Phinees dat pro mercede perpetuum sacerdotium, eo quod divino zelo Zambri & Coxbi pugione confodisset.

1 **M**Orabatur autem eo tempore Israel in Setitim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab,

2 Quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

† Ios.
22. 17.

3 † Initiatusque est Israel Beelphegor: & iratus Dominus,

† Deut.
4. 3.

4 Ait ad Moysen: Tolle cunctos principes populi & suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israel.

† Exod.
32. 27.

5 Dixitque Moyses ad Indices Israel: † Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

6 Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, & omni turba filiorum Israel, qui stebant ante fores tabernaculi.

† 1 Machab.
2. 26.

7 † Quod cum vidisset Phinees filius Elezari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

Psalms.
105. 30.

8 Ingressus est post virum Israelitæ in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga à filiis Israel:

1 Cor.
10. 8.

9 Et occisi sunt viginti quattuor millia hominum.

10 Dixitque

- 10 Dixitque Dominus ad Moysen :
- 11 Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israel : quia zelo meo commotus est contra eos , ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo.
- 12 Idcirco loquere ad eum : † Ecce do ei pacem † *Ecclesi.*
foederis mei , 45. 28.
- 13 Et erit tam ipsi quam semini ejus pactum sacerdotii sempiternum , quia zelatus est pro Deo suo , & expiavit scelus filiorum Israel. 1 *Ma-*
chab. 2.
54.
- 14 Erat autem nomen viri Israelitæ , qui occisus est cum Madianitide , Zambri filius Salu , dux de cognatione & tribu Simeonis.
- 15 Porro mulier Madianitis , quæ pariter interfecta est , vocabatur Cozbi , filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.
- 16 Locutusque est Dominus ad Moysen , dicens :
- 17 † Hostes vos sentiant Madianitæ , & percute eos : † *infra*
31. 2.
- 18 Quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos , & decepere insidiis per idolum Phogor , & Cozbi filiam ducis Madiani sororem suam , quæ percussa est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

C A P V T X X V I.

Numerantur Israelitæ per singulas tribus , qui bello futuri , sunt terram promissionis ingressuri : & juxta hanc dinumerationem jubetur illis terra divid.

- 1 Postquam noxiorum sanguis effusus est , dixit Dominus ad Moysen & Eleazarum filium Aaron sacerdotem :
- 2 † Numerate omnem summam filiorum Israel à † *Supra*
viginti annis & supra , per domos & cognationes 1. 2. 3.
suas , cunctos qui possunt ad bella procedere.
- 3 Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Jordanem contra Iericho , ad eos qui erant
- 4 A viginti annis & supra , sicut Dominus imperaverat , quorum iste est numerus :
- 5 Ruben primogenitus Israel. † Hujus filius Henoch. † *Gen.*
à quo familia Henochitarum : & Phallu , 46. 9.
à quo familia Phalluitarum : *Exod. 6.*
14.
- 6 Et Hefron , à quo familia Hefronitarum : & Charmi , à quo familia Charmitarum. 1 *Para.*
5. 3.
- 7 Hæ sunt familiæ de stirpe Ruben : quarum numerus inventus est , quadraginta tria millia & septingenti triginta.
- 8 Filius Phallu , Eliab.
- 9 Hujus filii , Namuel & Dathan & Abiron. † *Supra*
16. 1.
† qui sunt Dathan & Abiron principes populi , † qui surre-

furrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt :

10 Et aperiens terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11 Ut, Core pereunte, filii illius non perirent.

12 Filii Simeon per cognationes suas : Namuel, ab hoc familia Namuelitarum : Iamin, ab hoc familia Iaminitarum : Iachin, ab hoc familia, Iachinitarum.

13 Zare, ab hoc familia Zareitarum : Saul, ab hoc familia Saulitarum.

14 Hæ sunt familiae de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15 Filii Gad per cognationes suas : Sephon, ab hoc familia Sephonitarum : Aggi, ab hoc familia Aggitaram : Suni, ab hoc familia Sunitarum :

16 Ozni, ab hoc familia Oznitarum : Her, ab hoc familia Heritarum :

17 Arod, ab hoc familia Aroditarum : Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18 Iste sunt familiae Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.

¶ Gen.
38. 3.

19 † Filii Iuda, Her & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanaan.

20 Fueruntque filii Iuda, per cognationes suas : Sela, à quo familia Selaitarum : Phares, à quo familia Pharesitarum : Zare, à quo familia Zareitarum.

21 Porro filii Phares : Hefron, à quo familia Hefronitarum : & Hamul, à quo familia Hamulitarum.

22 Iste sunt familiae Iuda, quarum omnis numerus fuit, septuaginta sex millia quingenti.

23 Filii Issachar per cognationes suas : Thola, à quo familia Tholaitarum : Phua, à quo familia Phuaitarum :

24 Iasub, à quo familia Iasubitarum : Semran, à quo familia Semranitarum.

25 Hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit, sexaginta quattuor millia trecenti.

26 Filii Zabulon per cognationes suas : Sared, à quo familia Sareditarum : Elon, à quo familia Elnitarum, Ialel à quo familia Ialelitarum.

27 Hæ sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit, sexaginta millia quingenti.

28 Filii Ioseph per cognationes suas, Manasse & Ephraim.

29 De Manasse ortus est Machir, à quo familia Machiritarum.

Machitarum. † Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum.

30 Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum:

† 31 Et Afriel, à quo familia Afrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum:

32 Et Semida, à quo familia Semidaitarum: † & Hepher, à quo familia Hepheritarum. † *Infra*

33 Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios 27. 1.

non habebat, sed tantum filias, quarum ista sunt nomina: † Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, † *Infra*

& Therfa. 27. 1.

34 Hæ sunt familiae Manasse, & numerus earum, quinquaginta duo millia septingenti.

35 Filii autem Ephraim per cognationes suas, fuerunt hæ: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum.

36 Porro filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum.

37 Hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo millia quingenti.

38 Isti sunt filii Ioseph per familias suas. Filii Benjamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum: Asbel, à quo familia Asbelitarum,

Ahiram, à quo familia Ahiramitarum:

39 Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum.

40 Filii Bela: Hered, & Noëman. De Hered, familia Hereditarum: de Noëman, familia Noëmanitarum.

41 Hi sunt filii Benjamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadraginta quinque millia sexcenti.

42 Filii Dan per cognationes suas: Suham, à quo familia Suhamitarum. hæ sunt cognationes Dan per familias suas.

43 Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat, sexaginta quattuor millia quadriugenti.

44 Filii Aser per cognationes suas: Iemua, à quo familia Iemuaitarum: Iessuf, à quo familia Iessuitarum: Brie, à quo familia Brieitarum.

45 Filii Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum.

46 Nomen autem filiae Aser, fuit Sara.

47 Hæ cognationes filiorum Aser, & numerus eorum, quinquaginta tria millia quadringenti.

48 Filii Nephthali per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum.

49 Ieser,

49 Ieser, à quo familia Ieseritarum : Sellem, & quo familia Sellemitarum.

50 Hæ sunt cognationes filiorum Nephthali per familias suas : quorum numerus, quadraginta quinque millia quadringenti.

51 Ista est summa filiorum Israel, qui recensiti sexcenta millia, & mille septingenti triginta.

52 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

53 Istis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in possessiones suas.

54 Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem : singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio :

55 Ita dumtaxat ut fors terram tribus dividat & familiis.

56 Quidquid forte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

† Exod.
6. 17.

57 † Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas : Gerson, à quo familia Gersonitarum : Caath, à quo familia Caathitarum : Merari, à quo familia Meraritarum.

58 Hæ sunt familiæ Levi : Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At vero Caath genuit Amram :

59 Qui habuit uxorem Iochabed filiam Levi, quæ nata est ei in Ægypto. Hæc genuit Amram viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam sororem eorum.

60 De Aaron orti sunt Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar :

† Supr.
3. 4.
Levit.

61 † Quorum Nadab & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alienum coram Domino.

10. 1.
1 Par.
24. 20

62 Fueruntque omnes qui numerati sunt, viginti tria millia generis masculini, ab uno mense & supra : quia non sunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum ceteris data possessio est.

63 Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campibus Moab supra Iordanem contra Iericho.

† 1 Cor.
10. 5.

64 † Inter quos, nullus fuit eorum qui ante numerati sunt à Moyse & Aaron in deserto Sinai.

† Supr.
14. 23.
24.

65 † Prædixerat enim Dominus, quod omnes morerentur in solitudine. Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nua.

C A P V T XXVII.

Filia Salphaad, deficiente prole mascula, parvi succedunt in hereditatem : dicitque Dominus Moysen moriturum, ubi ex monte Abarim terram promissionis conspexerit, sibi que in ducensu populi substituerit Iosue.

1 **A**cceſſerunt † autem filiae Salphaad, filii Hopher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Ioseph; quarum sunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therſa.

† *Supra.*
26.33.
Infr. 35.
1.
Iof. 17.
1.

2 Steterunt coram Moyſe & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi, ad ostium tabernaculi foederis, atque dixerunt:

3 Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in ſeditione, quae † concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato ſuo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia ſua, quia non habuit filium? Date nobis poſſeſſionem inter cognatos patris noſtri.

† *Supra.*
16.1.

4 Retulitque Moyſes cauſam earum ad iudicium Domini.

5 Qui dixit ad eum:

6 Iuſtam rem poſtulant filiae Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui, & ei in hereditatem ſuccedant.

7 Ad filios autem Iſrael loqueris haec:

8 Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius tranſibit hereditas.

9 Si filiam non habuerit, habebit ſucceſſores fratres ſuos.

10 Quod ſi & fratres non fuerint, dabitur hereditatem fratribus patris eius.

11 Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his qui ei proximi ſunt, eritque hoc filiis Iſrael ſanctum lege perpetua, ſicut praecipit Dominus Moyſi.

12 Dixit quoque Dominus ad Moyſen: † Ascende in montem iſtum Abarim, & contemplare inde terram, quam daturus ſum filiis Iſrael.

† *Dent.*
32.51.
Supra. 20.
12.

13 Cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, ſicut iuit frater tuus Aaron:

14 Quia offendisti me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec ſanctificare me voluisti coram ea ſuper aquas; haec ſunt aquae contradictionis in Cades deſerti Sin.

15 Cui reſpondit Moyſes:

16 Provideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc:

17 Et poſſit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne ſit populus Domini ſicut oves absque paſtore.

18 Dixitque Dominus ad eum: † Tolle Ioſue filium Nun, virum in quo eſt ſpiritus, & pone manum tuam ſuper eum.

† *Dent.*
3.21.

19 Qui ſtabit coram Eleazaro sacerdote & omni multitudine:

20 Et dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israel.

21 Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulat Dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipse, & omnes filii Israel cum eo, & cetera multitudo.

22 Fecit Moyses ut præceperat Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi.

23 Et impositis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.

C A P V T X X V I I I.

Sacrificia quotidiana, & diei septimii, ac calendarum, & de duabus sollemnitatibus Azymorum & Hebdomadaram.

1 **D**ixit quoque Dominus ad Moysen:

2 Præcipe filiis Israel, & dices ad eos Oblationem meam, & panes, & incensum odoris suavissimi offerite per tempora sua.

3 Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis: Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum:

4 Unum offeretis mane, & alterum ad vesperrum:

5 Decimam partem ephi similæ, quæ conspersa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin.

6 Holocaustum jure est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suavissimum incensi Domini.

7 Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in Sanctuario Domini.

8 Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperram, juxta omnem ritum sacrificii matutini, & libamentorum ejus, oblationem suavissimi odoris Domino.

† *Matt.*
12, 5.

9 † Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & liba

10 Quæ rite funduntur per lingula sabbata in holocaustum sempiternum.

11 In calendaris autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos,

12 Et tres decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio per singulos vitulos, & duas decimas similæ oleo conspersæ per singulos arietes:

13 Et decimam decimæ similæ ex oleo in sacrificio

ficio per agnos singulos, holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino.

14 Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: media pars hinc per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.

15 Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

16 † Mense autem primo quartadecima die mensis, Phase Domini erit, † Exod. 12. 18.

17 Et quintadecima die sollemnitas: septem diebus vescentur azymis. Levit. 23. 5.

18 Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

19 Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

20 Et sacrificia singulorum ex simila quæ conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem,

21 Et decimam decimæ per agnos singulos: id est, per septem agnos.

22 Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23 Præter holocaustum matutinum quod semper offeretis.

24 Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum.

25 Dies quoque septimus celeberrimus & sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

26 Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

28 Arque in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, per arietes duos,

29 Per agnos decimam decimæ, qui simul sunt agni septem. hircum quoque

30 Qui mactatur pro expiatione: præter holocaustum sempiternum & liba ejus.

31 Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

Solemnitates mensis septimi, & quid in eis offerendum sit: nempe sollemnitas tubarum, expiationis, tabernaculorum, quæ octo diebus varias habent oblationes.

1 **M**ensis etiam septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est & tubarum.

2 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem:

3 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersetres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4 Vnam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5 Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi,

6 Præter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis, eisdem ceremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

7 † Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis, & affligetis animas vestras: omne opus servile non facietis in ea.

8 Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

9 Et in sacrificiis eorum, similæ oleo conspersetres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem.

10 Decimam decimæ per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:

11 Et hircum pro peccato, absque his quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio & libaminibus eorum.

12 Quintadecima vero die mensis septimi, quæ vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis sollempnitatem Domino septem diebus.

13 Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim:

14 Et in libamentis eorum, similæ oleo conspersetres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli,

† Levit.
16. 30.
& 23.
24.

- vituli, tredecim: & duas decimas arietis uno, id est, simul arietibus duobus,
- 15 Et decimam decimæ agnis singulis, qui sunt simul agni quattuordecim:
- 16 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine ejus.
- 17 In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim:
- 18 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitur:
- 19 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.
- 20 Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim:
- 21 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitur:
- 22 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque & libamine ejus.
- 23 Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim:
- 24 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitur:
- 25 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.
- 26 Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim:
- 27 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitur:
- 28 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.
- 29 Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim:
- 30 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitur:
- 31 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.
- 32 Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quattuordecim:
- 33 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitur:
- 34 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.
- 35 Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,
- 36 Offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:
- 37 Sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitur.

38 Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus & libamine.

39 Hæc offeretis Domino in sollempnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

C A P V T X X X.

De voto ac juramento vivorum, & quando puellarum & uxorum vota seu juramenta rata sint, vel irrita.

1 **N**ARRAVITQUE Moyfes filiis Israel omnia quæ ei Dominus imperarat:

2 Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Iste est sermo quem præcepit Dominus:

3 Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit.

4 Mulier si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit:

5 Quidquid pollicita est & juravit, opere complebit.

6 Sin autem, statim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater.

7 Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & semel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8 Quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserat.

9 Sin autem audiens statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus.

10 Vidua & repudiata quidquid voverint, reddent,

11 Vxor in domo viri cum se voto constrinxerit & juramento,

12 Si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat.

13 Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.

14 Si voverit, & juramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel ceterarum rerum abstinentiam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat, sive non faciat.

15 Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quidquid voverat atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16 Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus,

17 Istæ sunt leges, quas constituit Dominus Moyse, inter virum & uxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate est, vel quæ manet in parentis domo.

C A P V T X X X I.

Cæsis Madianitis jussu Dei, virgines sole reservantur: substantia ex æquo dividitur pugnantibus & plebi, primitiæ Sacerdoti ac Levitis traduntur, gratia Deo cum domariis offeruntur; quod nullus Hebræorum occubuit.

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysen dicens:
2 Viscere prius filios Israel de Madianitis, & sic colligeris ad populum tuum.

3 Statimque Moyses, † Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis. † *Stip.* 21. 17.

4 Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum.

5 Dederuntque milenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam:

6 Quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

7 Cumque pugnant contra Madianitis atque vicissent, omnes mares occiderunt,

8 † Et reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. † *Tof.* 13. 21.

9 Ceperuntque mulieres eorum, & parvulos, omniaque pecora, & cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant depopulati sunt:

10 Tam urbes quam viculos & castella flamma consumpsit.

11 Et tulerunt prædam, & universa quæ ceperant tam ex hominibus quam ex jumentis,

12 Et adduxerunt ad Moysen, & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israel. reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus Moab juxta Iordanem contra Iericho.

13 Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ, in occursum eorum extra castra.

14 Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, & centurionibus qui venerant de bello,

15 Ait: Cur feminas reservastis?

† *Sup.*
25.17.

16 † Nonne istæ sunt quæ deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde & percussus est populus?

† *Judic.*
21.11

17 † Ergo cunctos interficite quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate:

18 Puellas autem & omnes feminas virgines servate vobis:

19 Et manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo.

20 Et de omni præda, sive vestimentum fuerit, sive vas, & aliquid in utensilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, explabitur.

21 Eleazar quoque sacerdos, ad viros exercitus qui pugnauerant, sic locutus est: Hoc est præceptum legis, † quod mandavit Dominus Moysi:

† *Lev.*
6. 23.
11.
33. 11.

22 Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & stannum,

23 Et omne quod potest transire per flammam, igne purgabitur, quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:

24 Et lavabitis vestimenta vestra die septimo, & purificati postea castra intrabitis.

25 Dixit quoque Dominus ad Moysen:

26 Tollite summam eorum quæ capta sunt, ab homine usque ad pecus, tu & Eleazar sacerdos & principes vulgi:

27 Dividesque ex æquo prædam, inter eos qui pugnauerunt egressique sunt ad bellum; & inter omnem reliquam multitudinem.

28 Et separabis partem Domino ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quam ex bobus & asinis & ovibus,

29 Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Domini sunt.

30 Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum, & bovm, & asinorum, & ovium, cunctorum animantium, & dabis ea Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini.

31 Feceruntque Moyses & Eleazar, sicut præceperat Dominus.

32 Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuaginta quinque millia.

33 Boum septuaginta duo millia,

34 Asinorum sexaginta millia & mille :

35 Animæ hominum sexus feminei , quæ non cognoverant viros , trigintaduo millia.

36 Dataque est mediâ pars his qui in prælio fuerant , ovium trecenta triginta septem millia quingentæ :

37 E quibus in partem Domini supputatæ sunt oves sexcentæ septuaginta quinque.

38 Et de bobus triginta sex millibus , boves septuaginta & duo :

39 De asinis triginta millibus quingentis , asini sexaginta unus :

40 De animabus hominum sedecim millibus , cesserunt in partem Domini triginta duæ animæ.

41 Tradiditque Moyfes numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti , sicut fuerat ei imperatum ,

42 Ex mediâ parte filiorum Israel , quam separaverat his qui in prælio fuerant.

43 De mediâ vero parte quæ contigerat reliquæ multitudini , id est , de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis ,

44 Et de bobus triginta sex millibus ,

45 Et de asinis triginta millibus quingentis ,

46 Et de hominibus sedecim millibus ,

47 Tulit Moyfes quinquagesimum caput & dedit Levitis , qui excubabant in tabernaculo Domini , sicut præceperat Dominus.

48 Cumque accessissent principes exercitus ad Moysem , & tribuni , centurionesque , dixerunt :

49 Nos servi tui recensuimus numerum pugnantorum , quos habuimus sub manu nostra : & ne unus quidem defuit.

50 Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in præda auri potuimus invenire , periscelides & armillas , annulos & dextralia , ac muraenulas , ut depreceris pro nobis Dominum.

51 Susceperuntque Moyfes & Eleazar sacerdos , omne aurum in diversis speciebus.

52 Pondo sedecim millia , septingentos quinquaginta siclos , à tribunis & centurionibus.

53 Unusquisque enim quod in præda rapuerat suum erat.

54 Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii , in monumentum filiorum Israel coram Domino.

Filiis Ruben & Gad & dimidia tribui Manasse quod pecoribus abundarent, portio datur trans Iordanem, modo fratres suos in terram promissionis armati precedant.

1 **F**ilii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita substantia. Cumque vidissent Iazer & Galaad aptas animalibus alendis terras,

2 Venerunt ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt:

3 Ataroth, & Dibon, & Iazer, & Nemra, Hesebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,

4 Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: & nos servi tui habemus iumenta plurima:

5 Precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem.

6 Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis?

7 Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?

8 Nonne ita egerunt patres vestri quando missi Cadesbarne ad explorandam terram?

† *Supr.*
13. 24.
9 † Cumque venissent usque ad vallem betri, illustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israel, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

10 Qui iratus iuravit, dicens:

11 Si videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Aegypto, à viginti annis & supra, terram, quam sub iuramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Jacob: & noluerunt sequi me,

12 Præter Caleb filium Iephone Cenezæum, & Iosue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.

13 Iratusque Dominus adversum Israel, circumdavit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur universa generatio, quæ fecerat malum in conspectu eius.

14 Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa & alumni hominum peccatorum, ut augetis furorem Domini contra Israel.

15 Quod si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, & vos causa eritis necis suæ.

16 At illi prope accedentes, dixerunt Caules ovinum

ovium fabricabimus, & stabula jumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:

17 Nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri, & quidquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias.

18 Non revertemur in domos nostras, usque dum possideant filii Israel hereditatem suam:

19 Nec quidquam quæremus trans Iordanem, quia jam habemus nostram possessionem in orientali ejus plaga.

20 Quibus Moyses ait: † Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam: † *Ios.*
1. 13.

21 Et omnis vir bellator armatus Iordanem transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos,

22 Et subjiciatur ei omnis terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Israel, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino.

23 Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.

24 Ædificate ergo urbes parvulis vestris, & caulas & stabula ovibus ac jumentis: & quod polliciti estis implete.

25 † Dixeruntque filii Gad & Ruben ad Moysen: Servi tui sumus faciemus quod jubet dominus noster. † *Ios.*
4. 12.

26 Parvulos nostros, & mulieres, & pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad:

27 Nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu Domine loqueris.

28 Præcepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Israel, & dixit ad eos:

29 † Si transferint filii Gad & filii Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit terra subjecta: date eis Galaad in possessionem. † *Ios.*
13. 8. &
22. 4.
Deut. 34
12.

30 Sin autem noluerint transire armati vobiscum in terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31 Responderuntque filii Gad, & filii Ruben: Sicut locutus est dominus servis suis, ita faciemus:

32 Ipsi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, & possessionem jam suscepisse nos contemur trans Iordanem.

† Ios.
22.4.

† 33 Dedit itaque Moyſes filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manaffe filii Ioseph, regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Baſan, & terram eorum cum urbibus suis per circuitum.

34 Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Araroth, & Aroer,

35 Et Etroth, & Sophan, & Iazer, & Iegbaa,

36 Et Bethuembra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus suis.

37 Filii vero Ruben ædificaverunt Hesebon, & Eleale, & Cariathaim,

38 Et Nabo, & Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant.

† Gen.
50.22.

39 † Porro filii Machir filii Manaffe perrexerunt in Galaad, & valaverunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ejus.

40 Deditque ergo Moyſes terram Galaad, Machir filio Manaffe, qui habitavit in ea.

41 Iair autem filius Manaffe abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Iair, id est, Villas Iair.

42 Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chathanath cum viculis suis: vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

C A P V T XXXIII.

Mansionibus 42 filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chathanath à Domino jubentur inveniri.

1 **H**Æ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Ægypto per turmas suas in manu Moyſi & Aaron,

2 Quas descripsit Moyſes juxta castrorum loca quæ Domini jussione mutabant.

3 Profecti igitur de Ramesse mense primo, quindecima die mensis primi, altera die Phase, filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4 Et sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam & in diis eorum exercuerat ultionem)

5 Castrametati sunt in Soccoth.

6 Et de Soccoth venerunt in Etham, quæ est in extremis finibus solitudinis.

† Exod.
14.2.

7 † Inde egressi venerunt contra Pihahiroth, quæ respicit Beelsephon, & castrametati sunt ante Magdalum.

8 Profectique de Pihahiroth, transferunt per medium mare in solitudinem: & ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.

† Exod.
15.27.

9 † Profectique de Mara venerunt in Elim, ubi erant

- erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septuaginta: ibique castrametati sunt.
- 10 Sed & inde egressi, fixerunt tentoria super mare rubrum. Profectique de mari rubro,
- 11 Castrametati sunt in deserto Sin.
- 12 Vnde egressi, venerunt in Daphca.
- 13 Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.
- 14 Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, † ubi populo defuit aqua ad bibendum. † Exod. 17.1
- 15 Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai.
- 16 Sed & de solitudine † Sinai egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiæ. † Exod. 19.1.
- 17 † Profectique de sepulchris concupiscentiæ, castrametati sunt in Haseroth. † Supr. 11.35.
- 18 † Et de Haseroth venerunt in Rethma. † Supr. 13.1.
- 19 Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmophares.
- 20 Vnde egressi, venerunt in Lebna.
- 21 De Lebna, castrametati sunt in Reffa.
- 22 Egressique de Reffa venerunt in Ceelatha.
- 23 Vnde profecti, castrametati sunt in monte Sepher.
- 24 Egressi de monte Sepher, venerunt in Arada.
- 25 Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.
- 26 Profectique in Maceloth, venerunt in Thahath.
- 27 De Thahath, castrametati sunt in Thare.
- 28 Vnde egressi, fixere tentoria in Methca.
- 29 Et de Methca, castrametati sunt in Hefinona.
- 30 Profectique de Hefinona, venerunt in Moseroth.
- 31 Et de Moseroth, castrametati sunt in Benejaacan.
- 32 Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad. † Deut. 10.6.
- 33 Vnde profecti, castrametati sunt in Ierebatha.
- 34 Et de Ierebatha, venerunt in Hebrona.
- 35 Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Aftongaber.
- 36 † Inde profecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades. † Supr. 20.1.
- 37 Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis sinibus terræ Edom.
- 38 † Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israël ex Ægypto, mense quinto, prima die mensis, † Supr. 20.8.25. † Deut. 32.50.
- 39 Cum esset annorum centum viginti trium.
- 40 Audivitque Chanauæus rex Arad, qui habitabat

bat ad meridiem, in terram Chanaan venisse filios
Israël.

41 Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in
Salmona.

42 Unde egressi, venerunt in Phnon.

43 Profectique de Phnon, castrametati sunt in
Oboth.

44 Et de Oboth, venerunt in Ijeabarim, quæ est
in finibus Moabitarum.

45 Profectique de Ijeabarim, fixere tentoria in
Dibongad.

46 Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeb-
lathaim.

47 Egressique de Helmondeb-lathaim, venerunt ad
montes Abarim contra Nabo.

48 Profectique de montibus Abarim, transierunt
ad campetria Moab, supra Jordanem contra Iericho.

49 Ibi que castrametati sunt de Bethsimoth usque
ad Abelfatim in planioribus locis Moabitarum,

50 Vbi locutus est Dominus ad Moysem :

Dent. 7. 51 Praecepit filiis Israël, & dic ad eos : Quando
5. transieritis Jordanem : intrantes terram Chanaan,

Inii. 2. 2. 52 Disperditis cunctos habitatores terræ illius :
confringite titulos, & statuas committite, atque
omnia excelsa vastate,

53 Mundantes terram, & habitantes in ea. ego
enim deus vobis illam in possessionem,

54 Quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitur
latiorem, & paucis angustiozem. Singulis ut fors
cecciderit, ita tribuetur hereditas. Per tribus & fami-
lias possessio dividetur.

55 Sin autem nolueritis interficere habitatores
terræ : qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in
oculis, & lanceæ in lateribus, & adversabuntur vo-
bis in terra habitationis vestræ :

56 Et quidquid illis cogitaveram facere, vobis
faciam.

C A P V T X X X I V.

*Terra promissionis situs & limites juxta & orbis
plagas ; eaque sorte dividenda præcipitur, aditus illo-
rum nominibus qui eam dividant.*

1 **L**ocutusque est Dominus ad Moysem, di-
cens :

2 Praecepit filiis Israël, & dices ad eos : Cum in-
gressi fueritis terram Chanaan, & in possessionem
vobis sorte cecciderit, his finibus terminabitur.

† *Iosue*
15. 4.

3 † Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ
est juxta Edom : & habebit terminos contra orien-
tem mare salissimum.

4 *Qui*

4 Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, & perveniant à meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent usque ad Afemona.

5 Ibitque per gyrum terminus ab Afemona usque ad torrentem Ægypti, & maris magni litoris finietur.

6 Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur.

7 Porro ad septentrionalem plagam à mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum,

8 A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9 Ibitque confinia usque ad Zephrona, & villam Enan. hi erunt termini in parte Aquilonis.

10 Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama,

11 Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra orientem ad mare Cenereth.

12 Et tendent usque ad Iordanem, & ad ultimum salissimum claudentur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

13 Præcepitque Moyses filiis Israël dicens: Hæc erit terra, quam possidebitis forte, & quam iussit Dominus dari novem tribubus, & dimidia tribui.

14 Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15 Id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam.

16 Et ait Dominus ad Moysen:

17 † Hæc sunt nomina virorum qui terram vobis

† Iosue
14.20

18 Et singuli principes de tribubus singulis,

19 Quorum ista sunt vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius Iephone.

20 De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21 De tribu Benjamin, Elidad filius Chafelon.

22 De tribu filiorum Dan, Bocci filius Iogli.

23 Filiorum Ioseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24 De tribu Ephraim, Camuel filius Sephtan.

25 De tribu Zabulon, Elifaphan filius Pharnach.

26 De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27 De tribu Aser, Ahind filius Salomi.

28 De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud.

29 Hi sunt, quibus præcepit Dominus ut dividerent filiis Israël terram Chanaan.

C A P V T X X X V.

Assignari iubentur urbes 48 & suburbana Levitis, & ex iis urbes 6 refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii: unus testimonio nemo puniendus.

1 HÆc quoque locutus est Dominus ad Moysen in campesribus Moab supra Iordanem, contra Iericho:

† Ios. 21.2.

2 † Præcipe filiis Israël ut dent Levitis de possessionibus suis

3 Urbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus ac jumentis:

4 Quæ à muris civitatum forinfecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5 Contra orientem duo millia erunt cubiti, & contra meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur, eruntque urbes in medio, & foris suburbana.

† Ios. 20.8.

6 † De ipsis autem oppidis, quæ Levitis dabitur, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

Deut. 41.

7 Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8 Ipsæque urbes, quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israël, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores. singuli juxta mensuram hereditatis suæ dabunt oppida Levitis.

9 Ait Dominus ad Moysen:

† Deut. 19.2.

10 Loquere filiis Israël, & dices ad eos: † Quando transgressi fueritis Iordanem in terram Chanaan,

Ios. 20.2.

11 Decernite quæ urbes esse debeant in præsidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12 In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius judicetur.

13 De ipsis autem urbibus, quæ ad fugitivorum subsidia separantur,

14 Tres erunt trans Iordanem, & tres in terra Chanaan,

15 Tam filiis Israël quam advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

16 Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percussus est: reus erit homicidii, & ipse morietur.

17 Si lapidem jecerit, & ictus occubuerit : similiter punietur.

18 † Si ligno percussus interierit : percussoris sanguine vindicabitur. † Deut. 19.11.

19 Propinquus occisi, homicidam interficiet : statim ut apprehenderit eum, interficiet. † Jos. 20.3.

20 Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quippiam in eum per insidias :

21 Aut cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit : percussor, homicidii reus erit. cognatus occisi statim ut invenerit eum, jugulabit.

22 Quod si fortuito, & absque odio.

23 Et inimicitias, quidquam horum fecerit,

24 Et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis questio ventilata :

25 Liberabitur innocens de ultoris manu, & reduectur per sententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26 Si interfector extra fines urbium, quæ exulibus deputatæ sunt,

27 Fuerit inventus, & percussus ab eo qui ultor est sanguinis : absque noxa erit qui eum occiderit.

28 Debuerat enim profugus usque ad mortem Pontificis in urbe residere. postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29 Hæc sempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus vestris.

30 Homicida sub testibus punietur : ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31 Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse morietur.

32 Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt :

33 Ne polluatis terram habitationis vestræ, quæ infantium cruore maculatur : nec aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34 Atque ita emundabitur vestra possessio, me commemorante vobiscum. ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israël.

C A P V T X X X V I.

Lex fertur, ut filia paternam hereditatem advenientes nubant contriulibus suis, ne tribus per connubia misceantur, & possessiones confundantur.

1 **A**ccesserunt † autem & principes familiarum Galzad filii Machir, filii Manasse, de stirpe filiorum Ioseph : locutique sunt Moyfi coram principibus Israël, atque dixerunt : † Supr. 27.10.

2 Tibi Domino nostro, præcepit Dominus ut terram sorte divideres filiis Israel, & ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri:

3 Quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum, de nostra hereditate minuetur.

4 Atque ita fiet, ut cum jubileus, id est, quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios transeat.

5 Respondit Moyse filiis Israel, & Domino præcipiente, ait: Recte tribus filiorum Ioseph locuta est.

† *Tobia*
7.14.

6 Et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: † Nubant quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus:

7 Ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione sua:

8 Et cunctæ feminae de eadem tribu maritos accipiant: ut hereditas permaneat in familiis,

9 Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneat

10 Ut à Domino separatae sunt. Feceruntque filiae Salphaad, ut fuerat imperatum:

11 Et nupserunt, Maala, & Therfa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patris sui

12 De familia Manaïse, qui fuit filius Ioseph: & possessio, quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu & familia patris earum.

13 Hæc sunt mandata atque iudicia, quæ mandavit Dominus per manum Moyse ad filios Israel, in campes Moab supra Iordanem contra Iericho.

L I B E R

DEUTERONOMII,

Hebraice

ELLE HADDEBARIM.

CAPVT PRIMVM.

Brevis repetitio eorum quæ Israel in deserto contigerunt; poenæque infideli populo inflita vel moris, vel peregrinationis per 40 annos.

1 **H**Æc sunt verba, quæ locutus est Moyse ad omnem Israel trans Iordanem in solitudine campestri, contra mare rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Hase-roth, ubi auri est plurimum:

2 Undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

3 Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis, locutus est Moyfes ad filios Israel omnia quae praeceperat illi Dominus, ut diceret eis :

4 † Postquam percussit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebon : & Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, & in Edrai ,

† Num. 21.24.

5 Trans Jordanem in terra Moab. Coepitque Moyfes explanare legem, & dicere :

6 Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens : Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis :

7 Revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cetera quae ei proxima sunt campes tria atque montana & humilliora loca contra meridiem, & iuxta litus maris, terram Chananaeorum, & Libani usque ad flumen magnum Euphraten.

8 Eo, inquit, tradidi vobis : ingredimini & possidete eam, super qua juravit Dominus patribus vestris. Abrahami, Isaac, & Jacob, ut daret illam eis, & semini eorum post eos.

9 Dixique vobis illo in tempore :

10 † Non possum solus sustinere vos : quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, & estis hodie sicut stellae caeli, plurimi.

† Exod. 13.18.

11 (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis sicut locutus est.)

12 Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac jurgia.

13 Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14 Tunc respondistis mihi : Bona res est, quam vis facere.

15 Tulique de tribubus vestris viros sapientes & nobiles, & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui doceant vos singula.

† Ioan. 7.24.

16 Praecipique eis, dicens : Audite illos, & † quod iustum est iudicate sive civis sit ille, sive peregrinus.

† Inr. 16.19.

17 † Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum : nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

Lev. 19. 15.

Prov. 24.23.

18 Praecipique omnia quae facere deberetis.

Eccle. 42.1.

19 Profecti autem de Horeb, transivimus per eremum terribilem & maximam, quam vidistis, per

Iaco. 2.1

viam montis Amorrhæi sicut præceperat Dominus Deus noster nobis. Cumque venissemus in Cadebarne,

20 Dixi vobis : Venistis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21 Vide terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi : ascende & posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis : noli timere, nec quidquam paveas.

† Num.
13.4.

22 † Et accessistis ad me omnes, atque dixistis : Mittamus viros qui considerent terram : & renuncient per quod iter debeamus ascendere, & ad quas pergere civitates.

23 Cumque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24 Qui cum perrexissent, & ascendissent in montana, venerunt usque ad vallem botri & considerata terra,

25 Sumentes de fructibus ejus, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt : Bona est terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26 Et nolulistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri

27 Murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis : Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.

28 Quo ascendemus ? nuncii terruerunt cor nostrum, dicentes : Maxima multitudo est, & nobis statura procerior : urbes magnæ, & ad cælum usque munitæ, filios Enacim vidimus ibi.

29 Et dixi vobis : Nolite metuere, nec timeatis eos.

30 Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Ægypto cunctis videntibus.

31 Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via per quam ambulatis, donec veniretis ad locum istum.

32 Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro.

† Exod.
13.21.
Num.
14.14.

33 † Qui præcessit vos in via, & meruit est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, & die per columnam nubis.

34 Cumque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus juravit & ait :

† Num.
14.22.
Psalin
94.12.

35 † Non videbit quispiam de hominibus generationis hujus pessimæ terram bonam, quam sub juramento pollicitus sum patribus vestris :

36 Præter Caleb filium Iephone. ipse enim videbit

bit eam, & ipsi dabo terram, quam calcavit, & filii eius, quia secutus est Dominum.

37 Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Ne tu ingredieris illuc:

38 Sed Josue filius Nuu minister tuus, ipse intrabit pro te. hunc exhortare & robora, & ipse forte terram dividet Israeli.

39 Parvuli vestri, de quibus dixistis quod captivi ducerentur, & filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis dabo terram, & possidebunt eam.

40 Vos autem revertimini & abite in solitudinem per viam maris rubri.

41 † Et respondistis mihi: Peccavimus Domino: † *N 113.*
ascendemus & pugnabimus, sicut præcepit Dominus *14.40.*
Deus noster. Cumque instructi armis pergeretis in montem,

42 Ait mihi Dominus: Dic ad eos: † Nolite ad- † *N 113.*
scendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum: *14.42.*
ne cadatis coram inimicis vestris.

43 Locutus sum, & non audistis: sed adversantes imperio Domini, & rumentes superbia, ascendistis in montem.

44 Itaque egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, & obviam veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cecidit de Seir usque Horna.

45 Cumque reversi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci vestre voluit acquiescere.

46 Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

CAPUT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnae contra Moab & Ammon prohibitio, regisque Seban & terre ipsius expugnatio.

1 **P**ROfectique inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus: & circumivimus montem Seir longo tempore.

2 Dixitque Dominus ad me:

3 Sufficit vobis circumire montem istum: ite contra aquilonem:

4 Et populo præcipe dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebunt vos.

5 Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir.

6 Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.

7 Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum ; novit iter tuum , quomodo transferis solitudinem hanc magnam , per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus , & nihil tibi defuit.

8 Cumque transissemus fratres nostros filios Esau , qui habitabant in Seir , per viam campestris de Elath , & de Asiongaber , venimus ad iter , quod ducit in desertum Moab.

9 Dixitque Dominus ad me : Non pugnes contra Moabitas , nec ineas adversus eos praelium ; non enim dabo tibi quidquam de terra eorum , quia filii Loth tradidi Ar in possessionem.

10 Enim primi fuerunt habitatores ejus , populus magnus , & validus , & tam excelsus , ut de Enacim stirpe ,

11 Quasi gigantes , crederentur , & essent similes filiorum Enacim . Denique Moabite appellavit eos Enim .

12 In Seir autem prius habitaverunt Horrhæi : quibus expulsis atque deletis , habitaverunt filii Esau , sicut fecit Israel in terra possessionis suæ , quam dedit illi Dominus .

13 Surgentes ergo ut transiremus torrentem Zared , venimus ad eum .

14 Tempus autem , quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared , triginta & octo annorum fuit : donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris , sicut juraverat Dominus :

15 Cujus manus fuit adversum eos , ut interirent de castrorum medio .

16 Postquam autem universi ceciderunt pugnatōres ,

17 Locutus est Dominus ad me , dicens :

18 Tu transibis hodie terminos Moab , urbem nomine Ar :

19 Et accedens in vicina filiorum Ammon , cave ne pugnes contra eos , nec movearis ad praelium : non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon , quia filiis Loth dedi eam in possessionem .

20 Terra gigantum reputata est : & in ipsa olim habitaverunt gigantes , quos Ammonitæ vocant Zomzommim ,

21 Populus magnus , & multus , & proceræ longitudinis , sicut Enacim , quos delevit Dominus à facie eorum : & fecit illos habitare pro eis ,

22 Sicut fecerat filiis Esau , qui habitant in Seir , delevis Horrhæos , & terram eorum illis tradens , quam possident usque in præsens .

23 Hevæos quoque, qui habitabant in Haferim usque Gazan, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis.

24 Surgite, & transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Schon regem Hesebon Amorrhæum, & terram ejus incipe possidere, & committe adversus eum prælium.

25 Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cælo: ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturientium contremiscant, & dolore teneantur.

26 † Misi ergo nuncios de solitudine Cademoth ad Schon regem Hesebon verbis pacificis, dicens: † *Num.*
21.21.

27 Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram.

28 Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur: aquam pecunia tribue, & sic bibemus. Tantum est ut vobis concedas transitum,

29 Sicut fecerunt filii Eſau, qui habitant in Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar: donec veniamus ad Iordanem, & tranſeamus ad terram, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

30 Noluitque Schon rex Hesebon dare nobis transitum: quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.

31 Dixitque Dominus ad me: † Ecce coepi tibi tradere Schon, & terram ejus, incipe possidere eam. † *Amos*
2.9.

32 Egressusque est Schon obviam vobis cum omni populo suo ad prælium in Iasa.

33 Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis & omni populo suo.

34 Cunctisque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvulis. non reliquimus in eis quidquam.

35 Absque jumentis, quæ in partem venere prædantium: & spoliis urbium, quas cepimus

36 Ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37 Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: & cunctis quæ adjacent torrenti Ieboc, & urbibus montanis, universisque locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

Pugna contra Og regem Basan, & lectus ejus, atque fors duarum civitatum & semis circa Jordanem: precatur Moyses ut liceat ei terram promissam ingredi, sed Deus id illi negat: Iosue ad ceteros Chananæos debellandos roborat.

- † *Inf.*
29.7.
Num.
21.33.
† *Num.*
21.21.
† *Num.*
21.35.
- 1 **I** Taque conversi ascendimus per iter Basan: † egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai.
- 2 Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesque ei † sicut fecisti Schon regi Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon.
- 3 † Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus: percussimusque eos usque ad internecionem.
- 4 Vastantes cunctis civitates illius uno tempore non fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.
- 5 Cunctæ urbes erant munitæ muris altissimis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris, quæ non habebant muros.
- 6 Et delevimus eos, sicut feceramus Schon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosque ac mulieres & parvulos:
- 7 Iumenta autem & spolia urbium diripimus.
- 8 Tulinusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: à torrente Arnou usque ad montem Hermon,
- 9 Quem Sidonii Sarion tocant, & Amorrhæi Sanir:
- 10 Omnes civitates, quæ sitæ sunt in planitie, & universam terram Galaad & Basan usque ad Seicha & Edrai civitates regni Og in Basan.
- 11 Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus ejus ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quattuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.
- 12 Terramque possedimus tempore illo ab Aroër, quæ est super ripam torrentis Arnou, usque ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius † de di Ruben & Gad.
- † *Num.*
32.29.
- 13 Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cuactaque Basan vocatur terra gigantum.

14 Iair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gossuri & Machari. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havor Iair, id est, Villas Iair, usque in presentem diem.

15 Machir quoque dedi Galaad.

16 Et tribubus Ruben & Gad dedi terra Galaad usque ad torrentem Arnun medium torrentis, & confinium usque ad torrentem Ieboc, qui est terminus filiorum Ammon:

17 Et planitiem solitudinis, atque Iordanem, & terminos Genereth usque ad mare deserti, quod est falsissimum, ad radices montis Phasga contra orientem.

18 Præcepique vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hereditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti:

19 Absque uxoribus, & parvulis, atque jumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora, & in urbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis,

20 Donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam terram, quam daturus est eis trans Iordanem: tunc revertetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.

21 † Iosue quoque in tempore illo præcepi, di. † Num. cens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus 27. 12. vester duobus his regibus: sic faciet omnibus regnis, ad quæ transurus es.

22 Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnavit pro vobis.

23 Precatusque sum Dominum in tempore illo, dicens:

24 Domine Deus, tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neque enim est alius Deus, vel in cælo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.

25 Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium, & Libanum.

26 Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: sufficit tibi: nequam ultra loquaris de hac re ad me.

27 Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem, & ad aquilonem, austrumque & orientem, & aspice. † nec enim transibis † Infra Jordanem istum. 31. 2. 4.

28 Præcipe Iosue, & corrobora eum atque conforta: quia ipse præcedet populum istum, & dividet eis terram quam visurus es. 29 Man-

29 Manumisque in valle contra fanum Phogor.

CAPVT IV.

Exhortatur Moyses ad seruanda Dei præcepta, tum beneficiis Dei tum eorum laudibus; comminando transgressores, prohibet omnem imaginem que ad idololatricam inuiceret; suam prædicationem, tresque urbes refugii separat trans Iordanem pro homicidis inuoluntariis & casualibus.

1 **E**T nunc Israel audi præcepta & iudicia, quæ ego doceo te: ut facieus ea, vivas & ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2 Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mandata Domini Dei vestri quæ ego præcipio vobis.

† Num.
2j. 4.

3 † Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio vestri.

4 Vos autem qui adhaeretis Domino Deo vestro, vivitis uniuersi usque in præsentem diem.

5 Scitis quod docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra quam possessuri estis:

6 Et observabitis & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis, ut audientes uniuersa præcepta hæc, dicant: Es populus sapiens & intelligens, gens magna.

7 Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8 Quæ est enim alia gens sic inlyta, ut habeat caeremonias: juxtaque iudicia, & uniuersam legem quam ego proponam hodie ante oculos vestros.

† Exod.
19. 13.

9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam sollicitè. Ne obliuiscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. † Docebis ea filios ac nepotes tuos,

10 A die in quo stetisti coram Domino tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo viuunt in terra, doceantque filios suos.

11 Et accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad celum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12 Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audistis, & formam patris non vidistis.

13 Et ostendit vobis pactum suum, quod præcepit ne faceretis, & decem verba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

14 Mihiq; mandavit in illo tempore ut docerem vos ceremonias & judicia, quæ facere deberetis in terra, quam possessuri estis.

15 Custodite igitur sollicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem, in die quâ locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

16 Ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminae,

17 Similitudinem omnium jumentorum quæ sunt super terram, vel avium sub cælo volantium,

18 Atque reptilium quæ moventur in terra, sive piscium qui sub terra scorantur in aquis:

19 Ne forte elevatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cælo sunt.

20 Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hæreditarium, sicut est in præsentis die.

21 † Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, & juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer terram optimam, quam darurus est vobis. † *Supr.* 1. 37.

22 Ecce morior in hac humo, non transibo Jordanem: vos transibitis, & possidebitis terram egregiam.

23 Cave nequando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit:

24 † Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmulator. † *Hebr.* 12. 29.

25 Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem patrantes malum coram Domino Deo vestro, ut enim ad iracundiam provocetis:

26 Testes invoco hodie cælum & terram, cito perituros vos esse de terra, quam transito Jordane possessuri estis. non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus.

27 Atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28 Ibi que servietis diis, qui hominum manū fabricari sunt ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29 Cumque quaesieris ibi Dominum Deum tuum, invenies

inuenies eum : si tamen toto corde quaesieris , & tota tribulatione animæ tuæ.

30 Postquam te inuenerint omnia quæ prædicta sunt , novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum , & audies vocem ejus.

31 Quia Deus misericors , Dominus Deus tuus est : non dimittet te , nec omnino delebit , neque obliviscetur pacti , in quo juravit patribus tuis.

32 Interroga de diebus antiquis , qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem super terram à summo cælo usque ad summum ejus , si facta est aliquando hujuscemodi res , aut unquam cognitum est .

33 Vt audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis , sicut ut audisti & vixisti :

34 Si fecit Deus ut ingrederetur , & tolleretur sibi gentem de medio nationum , per tentationes , signa , atque portenta , per pugnam , & robustam manum , extentumque brachium , & horribiles visiones , juxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus vester in Ægypto , videntibus oculis tuis :

35 Vt scires quoniam Dominus ipse est Deus , & non est alius , præter eum.

36 De cælo fecit audire vocem suam , ut doceret te , & in terra ostendit tibi ignem suum maximum , & audisti verba illius de medio ignis ,

† *Exod.*
13. 21. Qui dilexit patres tuos , & elegit semen eorum post eos. † Eduxitque te præcedens in virtute sua magna ex Ægypto.

38 Vt deleteret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo : & introduceret te , daretque tibi terram earum in possessionem , sicut cernis in præfenti die.

39 Scito ergo hodie , & cogitato in corde tuo , quod Dominus ipse sit Deus in cælo sursum , & in terra deorsum , & non sit alius.

40 Custodi præcepta ejus atque mandata , quæ ego præcipio tibi : ut bene sit tibi , & filiis tuis post te , & permaneat multo tempore super terram , quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

† *Num.*
35. 6. † Tunc separavit Moyses tres civitates trans Jordanem ad orientalem plagam ,

42 Vt confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum , nec sibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem , & ad harum aliquam urbium possit evadere :

† *Iosue*
20. 8. † Bosor in solitudine , quæ sita est in terra campestri de tribu Ruben : & Ramoth in Galaad , quæ est in tribu Gad ; & Golan in Basan , quæ est in tribu Manasse.

44 Ista est lex, quam proposuit Moyſes coram filiis Iſrael,

45 Et hæc testimonia & ceremoniæ atque iudicia, quæ locutus eſt ad filios Iſrael, quando egreſſi ſunt de Ægypto,

46 Trans Iordanem in valle contra fanum Phogor in terra Schon regis Amorrhæi, qui habitavit in Heſebon, quem percuffit Moyſes. Filii quoque Iſrael egreſſi ex Ægypto

47 Poſſederunt terram ejus, & terram Og regis Baſan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem ad ſolis ortum:

48 Ab Aroer, quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnou, uſque ad montem Siou, qui eſt & Hermon,

49 Omnem planitiem trans Iordanem ad orientalem plagam, uſque ad mare ſolitudinis, & uſque ad radices montis Phaſga.

CAPUT V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio: & de timore filiorum Iſrael, cum Dei vocem auდიſſent, & montem ardere vidiffent ad legis promulgationem.

1 Vocavitque Moyſes omnem Iſraelem, & dixit ad eum: Audi Iſrael ceremonias atque iudicia, quæ ego loquor in auribus veſtris hodie: diſcite ea, & opere complete.

2 Dominus Deus noſter pepigit nobiſcum foedus in Horeb.

3 Non cum patribus noſtris inijt pactum, ſed nobiſcum qui in præſentiarum ſumus, & vivimus.

4 Facie ad faciem locutus eſt nobis in monte de medio ignis.

5 Ego ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annunciarem vobis verba ejus, timuiſtis enim ignem, & non aſcendiſtis in montem. & ait:

6 † Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis.

7 † Non habebis deos alienos in conſpectu meo.

8 † Non facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinem omnium, quæ in cælo ſunt deſuper, & quæ in terra deorſum, & quæ verſantur in aquis ſub terra.

9 † Non adorabis ea, & non coles. Ego enim ſum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, red-

dens iniquitatem patrum ſuper filios in tertiam & quartam generationem hiſ qui oderunt me.

10 Et faciens miſericordiam in multa millia diligentiſſimis me, & cuſtodientiſſimis præcepta mea.

11 † Non uſurpabis nomen Domini Dei tui fruſtra: quia non erit impunitus qui ſuper te vana nomen

ejus aſſumpſerit.

† Exod.

20. 2.

Levit.

26. 1.

Pſalm.

80. 8.

† Exod.

20. 3.

Pſalm.

80. 7.

† Levit.

26. 1.

Pſalm.

95. 7.

Exod.

20. 4.

† Exod.

34. 14.

† Exod.

20. 7.

Levit.

19. 12.

Math.

5. 33.

12 Observa diem sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13 Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

† *Exod.* 20. 10. *Genes.* 2. 2. *Hebr.* 4. 4. 14 † Septimus dies sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, servus & ancilla, & bos, & asinus, & omnne jumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas; ut requiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut & tu.

15 Memento quod & ipse servieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extenso. Idcirco præcepit tibi ut observares diem sabbati.

† *Exod.* 20. 12. *Eccli.* 3. 9. 16 † Honora patrem tuum & matrem, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

Matth. 15. 4. 17 Non occides.

18 Neque moechaberis.

Marc. 7. 10. 19 Furtumque non facies.

Ephes. 6. 1. 20 Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

† *Matt.* 5. 28. 21 † Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa quæ illius sunt.

Rom. 7. 7. 22 Hæc verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte, de medio ignis & nubis & caliginis, voce magna, nihil addens amplius: & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23 Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixistis:

24 Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster majestatem & magnitudinem suam, vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quod loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25 Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem Domini Dei nostri, moriemur.

26 Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, & possit vivere?

27 Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea.

28 Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus quæ locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29 Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant uniuersa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis, & filiis eorum in sempiternum?

30 Vade & dic eis: Reuertimini in tentoria uestra.

31 Tu uero hic sta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque iudicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in terra, quam dabo illis in possessionem.

32 Custodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus uobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33 Sed per uiam, quam præcepit Dominus Deus uester, ambulabitis, ut uivatis: & bene sit uobis, & protulerentur dies in terra possessionis uestræ.

CAPVT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, eiusdem mandata sollicitè seruanda, & posteris inculcanda.

1 **H**æc sunt præcepta & ceremoniæ atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus uester ut docerem uos, & faciatis ea in terra, ad quam transgredimini possideendam:

2 Ut timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus uitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.

3 Audi Israel, & observa ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & bene sit tibi, & multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4 Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

5 † Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. † *Matt. 22. 36. Marc. 12. 30.*

6 Eruntque uerba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: *Luc. 10. 27.*

7 Et narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque confurgens. *Infr. 11. 13.*

8 Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos,

9 Scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.

10 Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in terram pro qua iurauit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob: & dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas non ædificasti,

11 Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vineta & oliveta, quæ non plantasti,

12 Et comederis, & saturatus fueris:

13 Cave diligeenter, ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis.

† Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies, ac per nomen illius jurabis.

14 Non ibitis post deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu vestro sunt:

15 Quoniam Deus amulator, Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de superficie terræ.

16 Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentationis.

17 Custodi præcepta Domini tui, ac testimonia & ceremonias, quas præcepit tibi:

18 Et fac quod placitum est & bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi: & ingressus possideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19 Ut deleteret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20 Cumque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid sibi voluit testimonia hæc, & ceremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noster nobis?

21 Dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22 Fecitque signa atque prodigia magna & pessima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conspectu nostro,

23 Et eduxit nos inde, ut introductis daret terram, super qua juravit patribus nostris.

24 Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie.

25 Eritque nostri misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

C A P V T V I I.

Nulla cum gentibus societas contrahenda, sed earum aræ, luci ac simulacra delenda: memoratis Deî beneficiis promittit in omnibus auxilium & libertatem, mox ejus præcepta observent.

† Exod. 23. 13. & 33. 2. CUM introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & deleveris gentes multas coram te. † Hethæum, & Gergezæum,

Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Iebusæum. septem gentes multo majoris numeri quam tu es, & robustiores te;

2 Tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percutes eas usque ad internecionem. † Non inibi, † *Exod.*
cum eis fœdus, nec misereberis earum, 23. 31.

3 Neque sociabis cum eis conjugia. Filiam tuam † 34.
non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio 15. 16.
tuo:

4 Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis, irasceturque furor Domini, & delebit te cito.

5 Quin potius hæc facietis eis: † Aras eorum † *Infra*
subvertite, & confringite statuas, lucosque succi- 12. 30.
dite, & sculptilia comburite. 14. 1.

6 † Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Te 16. 21.
elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculia- *Exod.*
ris de cunctis populis, qui suat super terram. 23. 24.

7 Non quia cunctas gentes numero vlacebatis, † *Infra*
vobis junctus est Dominus, & elegit vos, cum om- 14. 2. †
nibus sitis populis pauciores: 26. 17.

8 Sed quia dilexit vos Dominus, & custodivit juramentum, quod juravit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.

9 Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus se, & his qui custodiunt præcepta ejus, in mille generationes:

10 Et rediens odientibus te statim, ita ut disperdat eos, & ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur.

11 Custodi ergo præcepta & ceremonias atque judicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias.

12 Si postquam audieris hæc judicia, custodieris ea & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam juravit patribus tuis:

13 Et diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemiæ. oleo, armentis, gregibus ovium tuarum super terram, pro qua juravit patribus tuis ut daret eam tibi.

14 Benedictus eris inter omnes populos. † Non † *Exod.*
erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in homini- 23. 26.
bus quam in gregibus tuis.

15 Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Ægypti pessimas, quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16 Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcat eis oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in ruinam tui.

17 Si dixeris in corde tuo: plures sunt gentes istæ quam ego, quo modo poterò delere eas?

18 Noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis,

19 Plagas maximas, quas viderunt oculi tui, & signa atque portenta, manumque robustam, & extensum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus. sic faciet cunctis populis, quos metuis.

† Exod.

13. 23.

33. 2.

Isa. 24.

12.

20 † Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint, & latere potuerint.

21 Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis:

22 Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestie terræ.

23 Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur.

24 Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cælo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

† 2 Ma-

chab. 12.

40.

25 † Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum, de quibus facti sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

25 Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut & illud est. Quasi spurcissimam detestaberis, & velut inquinamentum ac fordes abominationi habebis, quia anathema est.

C A P V T V I I I.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

1 **O**Mne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere, & multiplicemini, ingressique possideatis terram, pro qua juravit Dominus patribus vestris.

2 Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fieret quæ in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius, an non.

3 Affixit te penuria, & dedit tibi cibum Man-
na, quod ignorabas tu & patres tui; ut ostenderet
tibi quod non † in solo pane vivat homo, sed in † *Matt.*
omni verbo quod egreditur de ore Dei. 4. 4.

4 Vestimentum tuum, quo operiebaris nequa-
quam vetustate defecit, & pes tuus non est subtri-
tus, eu quadragesimus annus est. *Luc. 4.* 4.

5 Vt recogites in corde tuo, quia sicut erudit fi-
lium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudit te,

6 Vt custodias mandata Domini Dei tui, & am-
bules in viis ejus, & timeas eum.

7 Dominus enim Deus tuus introducet te in
terram bonam, terram rivorum aquarumque &
fontium: in cujus campis & montibus erumpunt
fluviorum abyssi:

8 Terram frumenti, hordei, ac vinearum, in
qua ficus, & malogranata, & oliveta nascuntur:
terram olei ac mellis,

9 Vbi absque ulla penuria comedes panem tuum,
& rerum omnium abundantia perfrueris: cujus la-
pides ferrum sunt, & de montibus ejus aris me-
talla fodiuntur:

10 Vt cum comederis, & satiatus fueris, benedicas
Dominio Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11 Observa, & cave nequando obliviscaris Do-
mini Dei tui, & negligas mandata ejus atque ju-
dicia & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie:

12 Ne postquam comederis & satiatus fueris, do-
mos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis,

13 Habuerisque armenta bouum, & ovium gre-
ges, argenti & auri cunctarumque rerum copiam,

14 Elevetur cor tuum, & non reminiscaris Do-
mini Dei tui, qui eduxit te de terra Ægypti, de
domo servitutis:

15 Et ductor tuus fuit in solitudine magna atque
terribili, † in qua erat serpens statu adurens, & † *Numb.*
scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: qui edu- 20. 9.

xit rivos de petra durissima, 21. 6.
16 Et cibavit te manna in solitudine, quod ne- *Exod.*
scierunt patres tui. Et postquam afflixit ac proba- 15. 30.

vit, ad extremum misertus est tui, *Exod.* 17. 6.

17 Ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, &
robur manus meæ, hæc mihi omnia præstiterunt.

18 Sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vi-
res tibi præbuerit, ut impleret pactum suum, su-
per quo juravit patribus tuis, sicut præfens indi-
cat dies.

19 Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus
fueris deos alienos, coluerisque illos & adoraveris:
ecce nunc prædico tibi quod omnino dispereas.

20 Sicut gentes , quas deleuit Dominus in introitu tuo , ita & vos peribitis , si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

C A P V T I X.

Reprimatur elatio , ne suas victorias sibi sed soli Domino adscribant , reficit Moses populo sua meremura & peccata in deserto , & suam pro populo intercessionem.

1 **A**Vdi Israel : Tu transgredieris hodie Iordanem , ut possideas nationes maximas & fortiores te , civitates ingentes & ad caelum usque muratas.

2 Populum magnum atque sublimem , filios Enacim , quos ipse vidisti , & audisti , quibus nullus potest ex adverso resistere.

3 Scies ergo hodie quod Dominus Deus tuus ipse trahit ante te , ignis devorans atque consumens , qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter , sicut locutus est tibi.

4 Ne dicas in corde tuo , cum deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo : Propter justitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem , cum propter impietates suas istae delete sint nationes.

5 Neque enim propter justitias tuas , & aequitatem cordis tui , ingredieris ut possideas terras earum : sed quia illae egerunt impie , introeunte te delete sunt : & ut compleret verbum suum Dominus , quod sub juramento pollicitus est patribus suis , Abraham , Isaac , & Jacob.

6 Scito ergo quod non propter justitias tuas Dominus Deus tuus dedit tibi terram hanc optimam in possessionem , cum durissimae cervicis sis populus.

7 Memento , & ne obliviscaris , quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine . Ex eo die , quo egressus es ex Aegypto usque ad locum istum , semper adversum Dominum contendisti.

† Exod.
17. 6.
19. 3.
31. 13.
32. 15.

8 † Nam & in Horeb provocasti eum , & iratus delere te voluit ,

9 Quando ascendi in montem , ut acciperem tabulas lapideas , tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus : & perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus , panem non comedens , & aquam non bibens.

10 Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei , & continentem omnia verba quae vobis locutus est in monte de medio ignis quando concio populi congregata est.

11 Cumque transissent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas foederis.

12 Dixitque mihi: † Surge, & descende hinc cito: quia populus tuus, quem eduxisti de Aegypto, † Exod. 32. 7. deseruerunt velociter viam quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

13 Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quod populus iste duræ cervicis sit:

14 Dimitte me ut conteram eum, & deleam nomen ejus de sub caelo, & constituam te super gentem, quæ hæc major & fortior sit.

15 Cumque de monte ardente descenderem, & duas tabulas foederis utraque tenerem manu,

16 Vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam ejus, quam vobis ostenderat:

17 Projeci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro.

18 Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis:

19 Timui enim indignationem & iram illius, quæ adversum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hæc vice.

20 Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo similiter deprecatus sum.

21 Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combulsi, & in frusta comminuens, omninoque in pulverem redigens, projeci in torrentem, qui de monte descendit.

22 † In incendio quoque & in tentatione, & in † Num. 11. 1. Sepulchris concupiscentiæ provocastis Dominum: 11. 1.

23 Et quando misit vos de Cadesbarne, dicens: 16. 1.

Ascendite, & possidete terram, quam dedi vobis, 21. 5.

& contempistis imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem ejus audire voluistis:

24 Sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos coepi.

25 Et jacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus:

26 Et orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti.

27 Recordare servorum tuorum, Abraham,

Isaac, & Jacob : ne aspicias duritiam populi hujus ,
& impietatem atque peccatum :

28 Ne forte dicant habitatores terræ , de qua
eduxisti nos : Non poterat Dominus introducere eos
in terram , quam pollicitus est eis , & oderat illos :
idecirco eduxit , ut interficeret eos in solitudine.

29 Qui sunt populus tuus & hereditas tua , quos
eduxisti in fortitudinæ tuæ magnâ , & in brachio tuo
extento.

C A P V T X.

*Tabularum secundarum instaurationis , Levitarum of-
ficia : timor & dilectio Dei ad servanda præcepta mo-
vere debent : præputium cordis circumciendum , pe-
regrini amandi , & per Dg̃i nomen jurandum.*

† Exod.
34. 1.

1 **I**N † tempore illo dixit Dominus ad me : Dola
tibi duas tabulas lapideas , sicut priores fue-
runt , & ascende ad me in montem : faciesque ar-
cam ligneam ,

2 Et scribam in tabulis verba quæ fuerunt in his
quas ante confregisti , ponesque eas in arca.

3 Feci igitur arcam de lignis setim. Cumque do-
lassem duas tabulas lapideas instar priorum , ascen-
di in montem , habens eas in manibus.

4 Scripsitque in tabulis , juxta id quod prius
scripserat verba decem , quæ locutus est Dominus
ad vos in monte de medio ignis , quando populus
congregatus est : & dedit eas mihi.

5 Reversusque de monte , descendi , & posui ta-
bulas in arcam , quam feceram , quæ hucusque ibi
sunt , sicut mihi præcepit Dominus.

† Num.
33. 31.
† Num.
20. 23.

6 † Filii autem Israel moverunt castra ex Beroth
filiorum Iacan in Mosera , ubi † Aaron mortuus ac
sepultus est , pro quo sacerdotio functus est Eleazar
filius ejus.

7 Inde venerunt in Gadgad : de quo loco profe-
cti , castrametati sunt in Ierebatha , in terra aqua-
rum atque torrentium.

8 Eo tempore separavit tribum Levi , ut porta-
ret arcam fœderis Domini , & staret coram eo in
ministerio , ac benediceret in nomine illius usque in
presentem diem.

9 Quam ob rem non habuit Levi partem , neque
possessionem cum fratribus suis : quia ipse Dominus
possessio ejus est , sicut promisit ei Dominus Deus
tunc.

10 Ego autem steti in monte , sicut prius , quadra-
ginta diebus ac noctibus : exaudivitque me Do-
minus etiam hac vice , & te perdere noluit.

11 Dixitque mihi : Vade , & præcede populum ,

ut ingrediatur, & possideat terram, quam juravi patribus eorum ut traderem eis.

12 Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13 Custodiasque mandata Domini, & ceremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut bene sit tibi?

14 En Domini Dei tui cælum est, & cælum cæli, terra, & omnia quæ in ea sunt:

15 Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis gentibus, sicut hodie comprobatur.

16 Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne induretis amplius:

17 Quia Dominus Deus vester, ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, † qui personam non accipit, nec munera.

18 Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

19 Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipsi fuistis advenæ in terra Ægypti.

20 † Dominum Deum tuum timebis, & ei soli servies: ipsi adhærebis, jurabisque in nomine illius.

21 Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magna & terribilia, quæ viderunt oculi tui.

22 † In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra cæli.

CAPVT XL

Recensentur varia Dei beneficia, mustaque bona promittuntur servantibus ejus præcepta, mala autem non servantibus, hoc est, benedictio & maledictio super montes Garizim & Hebal ponenda.

1 **A**Ma itaque Dominum Deum tuum, & observa præcepta ejus & ceremonias, judicia atque mandata, omni tempore.

2 Cognoscite hodie quæ ignorant filii vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magna ejus & robustam manum, extentumque brachium,

3 Signa & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & universæ terræ ejus,

4 Omniaque exercitui Ægyptiorum, & equis ac curribus:

ribus : quo modo operuerint eos aquæ maris rubri , cum vos persequerentur , & deleverit eos Dominus usque in præsentem diem :

5 Vobisque quæ fecerit in solitudine , donec veniretis ad hunc locum :

† Num. 6 Et † Dathan atque Abiron filiis Ellab , qui fuit
16. 1. filius Ruben : quos † aperto ore suo terra absorbit ,
† Num. cum domibus & tabernaculis , & universa substantia
16. 32. eorum , quam habebant in medio Israel.

7 Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quæ fecit ,

8 Ut custodiatis universa mandata illius , quæ ego hodie præcipio vobis , & possitis introire , & possidere terram , ad quam ingredimini ,

9 Multoque in ea vivatis tempore : quam sub juramento pollicitus est Dominus patribus vestris , & femini eorum , lacte & melle manantem.

10 Terra enim , ad quam ingrederis possidendam , non est sicut terra Ægypti , de qua existi , ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ :

11 Sed montuosa est & campestris , de cælo expectans pluvias.

12 Quam Dominus Deus tuus semper invisit , & oculi illius in ea sunt à principio anni usque ad finem ejus.

† Supr. 13 † Si ergo obedieritis mandatis meis , quæ ego
10. 12. hodie præcipio vobis , ut diligatis Dominum Deum vestrum , & serviatis ei in toto corde vestro , & in tota anima vestra :

14 Dabit pluviam terræ vestræ temporaneam & ferotinam , ut colligatis frumentum , & vinum , & oleum ,

15 Fœnumque ex agris ad pascenda jumenta , & ut ipsi comedatis ac saturemini.

16 Cavete ne forte decipiatur cor vestrum , & reœdatis à Domino , serviatisque diis alienis , & adoretis eos :

17 Iratusque Dominus claudat cælum , & pluviae non descendant , nec terra det germen suum , pereatisque velociter de terra optima , quam Dominus daturus est vobis.

† Supra 18 † Ponite hæc verba mea in cordibus & in ani-
10. 12. mis vestris , & suspendite ea pro figuo in manibus , & inter oculos vestros collocare.

19 Docete filios vestros ut illa meditentur , quando sederis in domo tua , & ambulaveris in via , & accubueris atque surrexeris.

20 Scribes ea super postes & januas domus tuæ :

21 Ut multiplicentur dies tui , & filiorum tuorum ,

rum, in terra quam iuravit Dominus patribus tuis, ut daret eis quamdiu cælum imminet terræ.

22 Si enim custodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adherentes ei,

23 Disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis sunt.

24 † Omnis locus, quem calcaverit pes vester, † *Iosue*
vester erit. A deserto, & à Libano, à flumine ma-
gno Euphrate usque ad mare occidentale erunt ter-
mini vestri. 1. 3.

25 Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum & formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

26 Ea propono in conspectu vestro hodie benedictionem & maledictionem:

27 Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri quæ ego hodie præcipio vobis:

28 Maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, & ambulaveritis post deos alienos, quos ignoratis.

29 Cum vero introduxerit te Dominus Deus tuus in terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal:

30 Qui sunt trans Jordanem, post viam quæ vergit ad solis occubitum, in terra Chananaei, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quæ est juxta vallem tendentem & intrantem procul.

31 Vos enim transibitis Jordanem, ut possideatis terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut habeatis & possideatis illam.

32 Videte ergo ut impleatis ceremonias atque judicia, quæ ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAPUT XII.

Præcipit exterminari idololatviam, decimas ac primitias reddi: sacrificia certo loco exorvi, & comedi; à sanguine & omni cibo immundo abstinere.

1 HÆc sunt præcepta atque judicia, quæ facere debetis in terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradieris.

2 Subvertite omnia loca, in quibus coluerat gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, & colles, & subter omne liguum frondosum.

† *Sup.*

7. 25.

2 *Macc.*

12. 40.

3 † Dissipate aras eorum, & confringite statuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: disperdite nomina eorum de locis illis.

4 Non facietis ita Domino Deo vestro:

5 Sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis:

6 Et offeretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita bouum & ovium.

7 Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac letabimini in cunctis, ad quæ miseritis manum vos & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8 Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum viderur.

9 Neque enim usque in præsens tempus venistis ad requiem, & possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

10 Transibitis Iordanem, & habitabitis in terra, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescat is à cunctis hostibus per circuitum: & absque ullo timore habitetis.

11 In loco quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in eo, illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocausta, & hostias ac decimas, & primitias manuum vestrarum: & quidquid præcipuum est in muneribus, quæ vovebitis Domino.

12 Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos & filii ac filiæ vestræ, famuli & famulæ, atque Levites qui in urbibus vestris commoratur, neque enim habet aliam partem & possessionem inter vos.

13 Cave ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris:

14 Sed in eo, quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcumque præcipio tibi.

15 Sin autem comedere volueris, & te efus carniū delectaverit, occide, & comede juxta benedictionem Domini Dei tui quam dedit tibi in urbibus tuis: sive immundum fuerit, hoc est, maculatum & debile: sive mundum, hoc est, integrum & sine macula, quod offerre licet.

licet, sicut capream & cervum, comedes

16 Absque esu duntaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes.

17 Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia quæ voveris, sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum:

18 Sed coram Domino Deo tuo comedes ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus, & filia tua, & servus & famula, atque Levites qui manet in urbibus tuis: & ixtaberis & reficeris coram Domino Deo tuo, in cunctis ad quæ extenderis manum tuam.

19 Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore quo versaris in terra.

20 † Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, † sicut locutus est tibi, & volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua: † *Gen. 28. 14. In/v.*

21 Locus autem quem elegerit Dominus Deus tuus ut sit nomen ejus ibi, si procul fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, sicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet. *19. 8. Exod. 34. 24.*

22 Sicut comeditur caprea & cervus, ita vesceris: & mundus & immundus in commune vescentur.

23 Hoc solum cave, ne sanguinem comedas. sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus:

24 Sed super terram fundes quasi aquam,

25 Ut bene sit tibi & filiis tuis post te, cum feceris quod placet in conspectu Domini.

26 Quæ autem sanctificaveris, & voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus:

27 Et offeres oblationes tuas carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris.

28 Observa & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi & filiis tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonum est & placitum in conspectu Domini Dei tui.

29 † Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaveris in terra earum: † *In/v. 19. 1.*

30 Cave ne imiteris eas, postquam te fuerint insequente subverse, & requiras ceremonias earum,

dicens: Sicut coluerunt gentes istae deos suos, ita & ego colam.

31 Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominaciones quas averfatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.

32 Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

C A P V T X I I.

Pseudopropheta à Deo avertens occidi debet, quantumvis propinquus sit vel amicus, imò & urbs vastari funditus, cujus habitatores id facere conati fuerint.

1 SI surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum,

2 Et evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur deos alienos quos ignoras, & serviamus eis:

3 Non audies verba prophetæ illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra.

4 Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timeate, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi servietis, & ipsi adhærebitis.

5 Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est ut vos averteret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo servitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.

6 Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, sive uxor quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, & serviamus diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui,

7 Cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul sunt, ab initio usque ad finem terræ,

8 Non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis & occultes eum,

9 Sed statim interficies. † sit primum manus tua super eum, & postea omnis populus mittit manum.

10 Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo servitutis:

11 Ut omnis Israel audiens timeat, & nequaquam ultra faciat quippiam hujus rei simile.

† *Infr.*
17. 7.

12 Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos:

13 Egressi sunt filii Belial de medio tui, & averterunt habitatores urbis suæ, atque dixerunt: Eamus, & seruiamus diis alienis quos ignoratis:

14 Quære solícite & diligenter, rei veritate perspecta, si inueneris certum esse quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam,

15 Statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, ac omnia quæ in illa sunt, usque ad pecora.

16 Quidquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum ejus, & cum ipsa civitate succendes, ita ut universa consumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. non ædificabitur amplius,

17 Et non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetque te sicut juravit patribus tuis,

18 Quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

CAPVT XIV.

Gentium vitus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum discretio: & decimas esse solvendas.

1 **F**ilii estote Domini Dei vestri: non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo.

2 † Quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo: & te elegit ut sis ei in populum peculiarem, de cunctis gentibus quæ sunt super terram.

3 † Ne comedatis quæ immunda sunt.

4 Hoc est animal quod comedere debetis, Bovem, & ovem, & capram,

5 Cervum & capream, bubalum tragelaphum, Pygargum, oryxem, camelopardalum.

6 Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.

7 De his autem quæ ruminant, & ungulam non findunt, comedere non debetis; ut camelum, leporem, choerogryllum: hæc quia ruminant, & non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.

8 Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit. carnibus eorum non vescemini, & cadavera non tangetis.

9 Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis:

aquis : Quæ habent pinnulas & squamas , comedite :

10 Quæ absque pinnulis & squamis sunt , ne comedatis , quia immunda sunt.

11 Omnes aves mundas comedite,

12 Immundas ne comedatis : aquilam scilicet & gryphem , & haliaetum ,

13 Ixion , & vulturem ac milvum juxta genus suum :

14 Et omne corvini generis ,

15 Et struthionem , ac noctuam , & larum , atque accipitrem juxta genus suum :

16 Herodium ac cygnum , & ibin ,

17 Ac mergulum , prophyrionem , & nycticoracem ,

18 Onocrotalum , & charadrium , singula in genere suo : upupam quoque & vespertilionem.

19 Et omne quod reptat & pennulas habet , immundum erit , & non comedetur.

20 Omne quod mundum est , comedite.

21 Quidquid autem morticinum est , ne vescamini ex eo. Peregrino , qui intra portas tuas est , da ut comedat , aut vende ei : quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. † Non coques hoodum in lacte matris suæ.

22 Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos singulos.

23 Et comedes in conspectu Domini tui in loco quem elegerit ut in eo nomen illius invocetur , decimam frumenti tui , & vini , & olei , & primogenita de armentis & ovibus tuis : ut discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

24 Cum autem longior fuerit via , & locus quem elegerit Dominus Deus tuus , tibi que benedixerit , nec poteris ad eum hæc cuncta portare ,

25 Vendes omnia , & in pretium rediges , portabisque manu tua , & proficisceris ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus :

26 Et emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit , sive ex armentis , sive ex ovibus , vinum quoque & siceram , & omne quod desiderat anima tua : & comedes coram Domino Deo tuo , & epularis tu & domus tua :

27 Et Levites qui intra portas tuas est : cave ne derelinquas eum , quia non habet aliam partem in possessione tua.

28 Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore : & repones intra januas tuas.

29 Venietque Levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum , & peregrinus ac pupillus & vidua , qui intra portas tuas sunt , & co-

me-

† Exod.

23. 19.

34. 26.

medent & saturabuntur : ut benedicat tibi Dominus Deus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAPUT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur : de seruo Hebræo qui noluerit manumitti : de primogenitis Domino sanctificandis & comedendis.

1 **S**eptimo anno facies remissionem,
2 Quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.

3 A peregrino & advena exiges civem & propinquum repetendi non habebis potestatem.

4 Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris universa quæ iussit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus est.

6 Foenerabis gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.

7 Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit : non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,

8 Sed aperies eam pauperi, † & dabis mutuum † *Matt.*

9 Cave ne forte iubrepat tibi impia cogitatio, & *Luc. 6.*

dicas in corde tuo : Appropinquat septimus annus remissionis : & advertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commo- dare : ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.

10 Sed dabis ei : nec ages quippiam callide in eius necessitatibus sublevandis : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miseris.

11 † Non deerunt pauperes in terra habitationis † *Matt.*

12 † Cum tibi venditus fuerit frater tuus He- † *Exod.*

braus, aut Hebræa, & sex annis servierit tibi, in *21. 2.*

septimo anno dimittes eum liberum : *Ierem.*

13 Et quem libertate donaveris, nequaquam *34. 14.*

vacuum abire patieris :
14 Sed dabis viaticum de gregibus, & de area, &

torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15 Memento quod & ipse servieris in terra Ægypti & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcirco ego nunc præcipio tibi.

16 Sin autem dixerit: Nolo egredi: eo quod diligit te, & domum tuam, & bene sibi apud te esse sentiat:

17 Assumes subulam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ; & serviet tibi usque in æternum. ancillæ quoque similiter facies.

18 Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam juxta mercedem mercenarii per sex annos servivit tibi: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.

19 De primogenitis, quæ nascuntur in armentis, & ovibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenio bovis, & non tondebis primogenita ovium.

20 In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus: tu & domus tua.

† Levit.
21. 20.
Eccli.
3^v. 14.

21 † Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo.

22 Sed intra portas urbis tuæ comedes illud: tam mundus quam immundus similiter vescentur eis, quasi caprea & ceryo.

23 Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

C A P V T X V I.

Tres præcipue anni sollempnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum: de justis iudiciis constituendis, & de cavendo ab occasionibus idololatriæ.

1 **O**bserva mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phasem Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2 Immolabisque Phasem Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3 Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineris diei egressionis tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus ejus quod immolatum est vespere in die primo usque mane,

5 Non poteris immolare Phafe in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi;

6 Sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi: immolabis Phafe vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.

7 Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, manequē confurgens vades in tabernacula tua.

8 Sex diebus comedes azyma: & in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.

9 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris.

10 Et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui:

11 Et epulaberis coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, & Levites qui est intra portas tuas: advena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi:

12 Et recordaberis quoniam servus fueris in Ægypto: custodiesque ac facies quæ præcepta sunt.

13 Sollemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas:

14 Et epulaberis in festivitate tua, tu, filius tuus & filia, servus tuus & ancilla, Levites quoque & advena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt.

15 Septem diebus Domino Deo tua festa celebrabis, in loco quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, erisque in lætitia,

16 Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit: in sollemnitatem azymorum, in sollemnitatem hebdomadarum, & in sollemnitatem tabernaculorum. † Non apparebit ante Dominum vacuus.

17 Sed offeret unusquisque secundum quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.

† Exod.
23.15.
34.20.
Eccii.
35.6.

18 Indices & magistrōs constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: ut iudicent populum iusto iudicio,

† *Supra*
1. 17.
Levit.
19. 15.
Exod.
23. 8.
Eccli.
20. 31.

19 Nec in alteram partem declinent. † Non accipies personam, nec munera: quia munera excaecant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.

20 Iuste quod iustum est persequeris: ut vivas & possideas terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21 Non plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.

22 Nec facies tibi, neque constitues statuam: quæ odit Dominus Deus tuus.

C A P V T X V I I .

Hostia diligenda; idololatvia punienda; in gravi difficultate ad summum sacerdotem ejusque conciliam recurrendum; & quæ regi eligendo sint observanda.

1 **N**on immolabis Domino Deo tuo ovem, & bovem, in quæ est macula, aut quidpiam vitii: quia abominatio est Domino Deo tuo.

2 Cum reperti fuerint apud te, intra tuam portarum tuarum quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediantur pactum illius,

3 Vt vadant & serviant diis alienis, & adorent eos, solem & lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepti:

4 Et hoc tibi fuerit nunciarum, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse repereris, & abominatio facta est in Israel:

5 Educes virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

† *Infra*
19. 15.
Matth.
18. 16.
2. *Cor.*
13. 1.
Sup. 3.
9.

6 † In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium.

7 Manus testium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: ut auferas malum de medio tui

8 Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram: & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

9 † Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem.

10 Et facies quodcumque dixerit qui præfunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te

11 Iuxta legem ejus; sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

12 Qui autem superblerit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Israel:

13 Cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia,

14 Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi & possederis eam, habitaverisque in illa, & dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:

15 Eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.

16 Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero sublevatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, ut nequaquam amplius per eandem viam revertamini.

17 Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, neque argenti & auri immensa pondera.

18 Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leviticæ tribus.

19 Et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum suum, & custodire verba & ceremonias ejus, quæ in lege præcepta sunt.

20 Nec elevetur cor ejus in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, & filii ejus, super Israel.

CAPVT XVIII.

Sacerdotibus & Levitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia: cavenda omnis superstitio: de

vero propheta suscitando, & falso propheta interficiendo: quomodo verus à falso discernendus.

† *Supra*
10.9.
Num.
18. 20.
1 *Cor.*
8. 13.

1 **N**on † habebunt sacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hereditatem cum reliquo Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes ejus comedent.

2 Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis.

3 Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: sive bovein, sive ovem immolaverint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum:

† *Num.*
18. 21.

4 † Primitias frumenti, vini, & olei, & lanarum partem ex ovium tonsione.

5 Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet, & ministrat nomini Domini ipse, & filii ejus in sempiternum.

6 Si exierit Levites ex una urbium tuarum ex omni Israel in qua habitat, & voluerit venire, desiderans locum quem elegerit Dominus,

7 Ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres ejus Levitæ, qui stabunt eo tempore coram Domino.

8 Patrem ciborum eandem accipiet, quam & ceteri: excepto eo, quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

9 Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominaciones illarum gentium.

† *Levit.*
20. 27.

10 † Nec inveniat in te qui lustret filium suum, aut filiam, duceus per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & observet somnia atque auguria, nec sit maleficus,

11 Nec incantator nec qui pythones consulat, nec divinos, † aut quærat à mortuis veritatem.

† *1 Reg.*
28. 7.

12 Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.

13 Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo.

14 Gentes iste, quarum possidebis terram, augures & divinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.

† *Ioan.*
1. 45.
Actor.
3. 22.
† *Exod.*
20. 21.

15 † **PROPHETAM** de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies,

16 Vt petisti à Domino Deo tuo † in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Vi-

tra non audiam vocem Domini Dei mei, ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar.

17 Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti.

18 † Prophetam fuscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui; & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. † *Ioann.*
2. 45.

19 Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

20 Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur.

21 Quod si tacita cogitatione responderis: Quo modo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus?

22 Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confuxit: & idcirco non timebis eum.

CAPUT XIX.

Separanda 6 urbes refugii & qui ad eas tuto confugiant, & qui non: ac veris falsisque reſſibus, & de terminis non tranſferendis.

1 CUM disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitaverisque in urbibus ejus & in ædibus:

2 † Tres civitates separabis tibi in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem. † *Num.*
35. 10.
Iosue 20.

3 Sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam terræ tuæ provinciã divides: ut habeat e vicino qui propter homicidium profugus est, quo possit evadere.

4 Hæc erit lex homicidæ fugientis, cujus vita servanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur:

5 Sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna cadenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet, & vivet:

6 Ne forsitan proximus ejus, cujus effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehendat eum si longior via fuerit, & percutiat animam ejus, qui non est reus mortis: quia nullum

contra eum , qui occisus est , odium prius habuisse monstratur.

7 Idcirco præcipio tibi ut tres civitates æqualis inter se spatii divides.

8 † Cum autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos , sicut juravit patribus tuis , & dederit tibi cunctam terram , quam eis pollicitus est ,

9 (Si tamen custodieris mandata ejus , & feceris quæ hodie præcipio tibi , ut diligas Dominum Deum tuum , & ambules in viis ejus omni tempore) addes tibi tres alias civitates , & supradictarum trium urbium numerum duplicabis :

10 Ut non effundatur sanguis innoxius in medio terræ , quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam , ne sis sanguinis reus.

11 Si quis autem odio habens proximum suum , insidiatus fuerit vitæ ejus , surgensque percusserit illum , & mortuus fuerit , fugeritque ad unam de supradictis urbibus.

12 Mittent seniores civitatis illius , & arripient eum de loco effugii , tradentque in manu proximi , cujus sanguis effusus est , & morietur.

13 Non misereberis ejus , & auferes innoxium sanguinem de Israel , ut bene sit tibi.

14 Non assumes , & transferes terminos proximi tui , quos fixerunt priores in possessione tua , quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra , quam acciperis possidendam.

15 † Non stabit testis unus contra aliquem , quidquid illud peccati & facinoris fuerit : sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.

16 Si steterit testis mendax contra hominem , accusans eum prevaricationis ,

17 Stabunt ambo quorum causa est , ante Dominum in conspectu sacerdotum & judicum qui fuerint in diebus illis.

18 † Cumque diligentissime perscrutantes , invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium :

19 Reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit , & auferes malum de medio tui :

20 Ut audientes ceteri timorem habeant , & nequaquam talia audeant facere.

21 Non misereberis ejus , † sed animam pro anima , oculum pro oculo , dentem pro dente , manum pro manu , pedem pro pede exiges.

CAPVT XX.

Qui tempore pugna sint domum remittendi :
iura belli quomodo seruanda : que arbores cadende
ad machinas instruendas , & que relinquenda.

1 **S**I exieris ad bellum contra hostes tuos , & videris equitatus & currus , & maiorem quam tu habeas aduersarii exercitus multitudinem , non timebis eos : quia Dominus Deus tuus tecum est , qui eduxit te de terra Ægypti.

2 Appropinquante autem iam prælio , stabit sacerdos ante aciem , & sic loquetur ad populum :

3 Audi Israel , vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis , non pertimescat cor vestrum , nolite metuere , nolite cedere , nec formidetis eos :

4 Quia Dominus Deus vester in medio vestri est , & pro vobis contra aduersarios dimicabit , ut eruat vos de periculo.

5 Duces quoque per singulas turmas audiente exercita proclamabunt : † Quis est homo qui ædificauit domum novam , & non dedicauit eam ? vadat , & revertatur in domum suam , ne forte moriatur in bello , & alius dedicet eam. † 1 Machab. 3. 56.

6 Quis est homo qui plantauit vineam , & necdum fecit eam esse communem de qua vici omnibus liceat ? vadat , & revertatur in domum suam : ne forte moriatur in bello , & alius homo ejus fungatur officio.

7 Quis est homo qui despondit uxorem , & non accepit eam ? vadat , & revertatur in domum suam , ne forte moriatur in bello , & alius homo accipiat eam ,

8 His dictis addent reliqua , & loquentur ad populum : † Quis est homo formidolosus , & corde pavidus ? vadat , & revertatur in domum suam , ne pavere faciat corda fratrum suorum , sicut ipse timore perterritus est. † Iudic. 7. 3.

9 Cumque siluerint duces exercitus , & finem loquendi fecerint , unusquisque suos ad bellandum cuneos præparabit.

10 Si quando accesseris ad expugnandam civitatem , offeres ei primum pacem.

11 Si receperit , & aperuerit tibi portas cunctus populus , qui in ea est salvabitur , & seruiet tibi sub tributo.

12 Sin autem foedus inire noluerit , & coeperit contra te bellum , oppugnabis eam.

13 Cum-

13 Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illum in manu tua, percuties omne quod in ea generis masculini est, in ore gladii,

14 Absque mulieribus & infantibus, jumentis, & ceteris quæ in civitate sunt. Omnem prædam exercitui divides, & comedes de spoliis hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15 Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valde sunt, & non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

16 De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere: sed interficies in ore gladii.

17 Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18 Ne forte doceant vos facere cunctas abominaciones, quas ipsi operati sunt diis suis: & peccetis in Dominum Deum vestrum.

19 Quando obsederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20 Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in ceteros apta usus, succide & instrue machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicet.

C A P V T X X I.

Castio super homicidio occulto; muliere in bello capta; de filio odioso primogenito; filio contumace; & eo qui suspensus est in ligno.

1 **Q**uando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, & ignorabitur cædis reus,

2 Egredientur majores natu, & judices tui, & metientur à loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

3 Et quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram scidit vomere,

4 Et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit: & cædent in ea cervices vitulae:

5 Accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, & benedicant:

dicant in nomine ejus, & ad verbum eorum, omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum est, judicetur.

6 Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam, quæ in valle percussa est,

7 Et dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.

8 Propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis.

9 Tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris quod præcepit Dominus.

10 Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,

11 Et videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, voluerisque habere uxorem.

12 Introduces eam in domum tuam: quæ radet cæsariem, & circumcidet ungues,

13 Et deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem & matrem suam uno mense: & postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua.

14 Si autem postea non federit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15 Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus,

16 Volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ,

17 Sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, † 1 *Paro.*
dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: 5. 1.
iste est enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita.

18 Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coërcitus obedire contempserit:

19 Apprehendant eum, & ducent ad seniores civitatis illius, & ad portam judicii,

20 Dicentque ad eos: Filius noster iste protervus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque conviviis:

21 Lapidibus eum obruet populus civitatis : & morietur , ut auferatis malum de medio vestri , & universus Israel audiens pertimescat.

22 Quando peccaverit homo quod morte ple-
tendum est , & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo ,

† Gal.
3.13.
23 Non permanebit cadaver ejus in ligno , sed in eadem die sepelietur : quia † maledictus à Deo est qui pendat in ligno : & nequaquam contamina-
bis terram tuam , quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

C A P V T X X I I .

*Pietas in rem proximi exercenda de veste alicuius
sexus , de inveniendò nido , de circumdandò tecto do-
mus , de non commiscendis rebus diversi generis ,
de simbriis , de signis virginitatis , de adulterio ,
de corrupta in urbe vel in agro , de uxore patris non
ducenda.*

† Exod.
23.4.

1 **N**on † videbis bovem fratris tui , aut o-
vem errantem , & præteribis : sed redu-
ces fratri tuo ,

2 Etiam si non est propinquus frater tuus , nec
nosti eum ; duces in domum tuam , & erunt apud
te quamdiu quærat ea frater tuus , & recipiat.

3 Similiter facies de asino , & de vestimento ,
& de omni re fratris tui , quæ perierit : si inveneris
eam , ne negligas quasi alienam.

4 Si videris asinum fratris tui aut bovem ceci-
disse in via , non despicias , sed sublevabis cum
eo.

5 Non induetur mulier veste virili , nec vir ute-
tur veste feminea : abominabilis enim apud Deum
est qui facit hæc ,

6 Si ambulans per viam , in arbore vel in terra
nidum avis inveneris , & matrem pullis vel ovis
desuper incubantem : non tenebis eam cum fi-
liis.

7 Sed abire patieris , captos teneas filios : ut
bene sit tibi , & longo vivas tempore.

8 Cum ædificaveris domum novam , facies mu-
rum tecti per circuitum : ne effundatur sanguis in
domo tua , & sis reus labente alio , & in præcep-
tente.

9 Non seres vineam tuam altero semine : ne &
fementis quam sevisti , & quæ nascuntur ex vinea ,
pariter sanctificentur.

10 Non arabis in bove simul & asino.

11 Non

11 Non indueris vestimento, quod ex lana lino-
que contextum est.

12 † Funiculos in simbrils facies per quattuor † Num
angulos pallii tui, quo operieris. 15.33.

13 Si duxerit vir uxorem, & postea odio habue-
rit eam,

14 Quæsieritque occasiones quibus dimittat
eam, objiciens ei nomen pessimum, & dixerit:
Uxorem hanc accepi, & ingressus ad eam non in-
veni virginem:

15 Tollent eam pater & mater ejus, & ferent
secum signa virginitatis ejus ad seniores urbis qui
in porta sunt.

16 Et dicet pater: Filiam meam dedi huic uxo-
rem: quam quia odit,

17 Imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non
inveni filiam tuam virginem: & ecce hæc sunt
signa virginitatis filix meæ, expandent vestimen-
tum coram senioribus civitatis:

18 Apprehendentque senes urbis illius virum,
& verberabunt illum,

19 Condemnantes insuper centum siclis argenti,
quos dabit patri puellæ: quoniam diffamavit no-
men pessimum super virginem Israel: habebitque
eam uxorem, & non poterit dimittere eam omni-
bus diebus vitæ suæ.

20 Quod si verum est quod objicit, & non est in
puella inventa virginitas:

21 Ejicient eam extra fores domus patris sui, &
lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur:
quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in
in domo patris sui: & auferes malum de medio
tui.

22 † Si dormierit vir cum uxore alterius, uter- † Levit.
que morietur, id est, adulter & adultera: & au- 20.11.
feres malum de Israel.

23 Si puellam virginem desponderit vir, & in-
venerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum
ea,

24 Educes utrumque ad portam civitatis illius,
& lapidibus obruentur: puella, quia non clama-
vit cum esset in civitate: vir, quia humiliavit
uxorem proximi sui, & auferes malum de medio
tui.

25 Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ
desponsata est, & apprehendens concuberit cum ea,
ipse morietur solus:

26 Puella nihil parietur, nec est rea mortis: quo-
niam sicut latro confurgit contra fratrem suum, &
occidit animam ejus, ita & puella perpessa est.

27 Sola erat in agro : clamavit , & nullus affuit qui liberaret eam.

28 Si iuenerit vir puellam virginem , quæ non habet sponsum , & apprehendens concubuerit cum illa , & res ad iudicium venerit :

29 † Dabit qui dormiuit cum ea , patri puellæ quinquaginta siclos argenti , & habebit eam uxorem , quia humiliavit illam : non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.

† Exod.

22. 27.

30 Non accipiet homo uxorem patris sui , nec reuelabit operimentum ejus.

C A P V T X X I I I .

De his qui ab ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi : Idumæus & Aegyptius non sunt abijcendi : de pollutione nocturna , & de loco ad necessaria naturæ deputando : de seruo fugiivo , de mercede prohibiti , fugienda usura erga fratres , de voto , de vinea & segete proximi.

1 **N**ON intrabit eunuchus , attritis vel amputatis testiculis , & abscisso veretro , ecclesiam Domini.

2 Non ingredietur mamzer , hoc est , de scorto natus , in ecclesiam Domini , usque ad decimam generationem.

3 † Ammonites & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam Domini , in æternum :

† Neh.

13. 2.

Num.

12 5.

4 Quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egressi estis de Ægypto : & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ , ut malediceret tibi :

5 Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam , vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam , eo quod diligeret te.

6 Non facies cum eis pacem , nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in sempiternum.

7 Non abominaberis Idumæum , quia frater tuus est : nec Ægyptium quia advena fuisti in terra ejus.

8 Qui nati fuerint ex eis , tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.

9 Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam , custodies te ab omni re mala.

10 Si fuerit inter vos homo , qui nocturno pollutus sit somnio , egredietur extra castra ,

11 Et non revertetur , priusquam ad vesperam lavetur aqua : & post solis occalum regredietur in castra.

12 Habebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita naturæ.

13 Gerens paxillum in balteo. cunque federis fodies per circuitum, & egesta humo operies.

14 Quo relevatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat foeditatis, ne derelinquat te.

15 Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit.

16 Habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, & in una urbium tuarum requiescet: ne contristes eum.

17 Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel.

18 Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis, in domo Domini Dei tui, quidquid illud est quod voveris: quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum.

19 Non foenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam: nec fruges, nec quamlibet aliam rem:

20 Sed alieno. Fratri autem tuo absque usura, id quo indiget, commodabis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra, ad quam ingrediêris possidendam.

21 Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requirit illud Dominus Deus tuus. & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22 Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23 Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.

24 Ingressus vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.

25 Si intraveris in segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur: misericordia in debitorum pauperes: non neganda merces: de iudicio advenæ & pupilli, reliquia messis ac vindemiæ pauperibus relinquenda.

1 **S**I ꝑ acceperit homo uxorem, & habuerit ^{† Matt.} eam, & non invenerit gratiam ante oculos ^{5.32.19.} eius propter aliquam foeditatem: scribet libellum ^{7.} repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de ^{Mat. 19.} domo sua. ^{4.}

2 Cumque egressa alterum maritum duxerit,

3 Et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit:

4 Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

5 Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domi suæ, ut uno anno lætetur cum uxore sua.

6 Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

7 Si deprehensus fuerit homo sollicitus fratrem suum de filiis Israel, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

8 Observa diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te sacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi eis, & imple solcite.

† Num.
12.10.

9 † Memento quæ fecerit Dominus Deus vester Mariæ in via cum egrederemini de Ægypto.

10 Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas:

11 Sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit.

12 Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

13 Sed statim reddes ei ante solis occasum: ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas justitiam coram Domino Deo tuo.

† Lev.

19.15.

Lev. 4.

15.

14 † Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, sive advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est:

15 Sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

† 4 Reg.

14.6.

2 Par.

25.4.

Eccl.

18.20.

16 † Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

17 Non pervertes judicium advenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum.

18 Memento quod servieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

19 Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non revertèris ut tollas illum:

illum : sed advenam , & pupillum , & viduam auferre poteris , ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20 Si fruges collegeris olivarum , quidquid remanserit in arboribus , non reverteris ut colligas : sed relinques advenæ , pupillo , ac viduæ.

21 Si vindemiaveris vineam tuam , non colliges remanentes racemos , sed cedent in usus advenæ , pupilli , ac viduæ.

22 Memento quod & tu servieris in Ægypto , & idcirco præcipio tibi ut facias hanc rem.

CAPVT XXV.

Judices juste judicent : quot plagis reus cadendus , bovi triuranti os non alligandum , semen fratri suscitandum , pœna mulieris reverenda apprehendendis , non committenda in pondere & mensura injustitia , Amalecitas delendi.

1 **S**I fuerit causa inter aliquos , & interpellaverint iudices : quem justum esse perspexerint , illi justitiæ palmam dabunt : quem impium , condemnabunt impietatis.

2 Sin autem eum qui peccavit , dignum viderint plagis : prosternent , & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus :

3 Ita dumtaxat , † ut quadrageparium numerum † 2 *Cov.*
non excedant : ne foede laceratus ante oculos tuos 11.24.
abeat frater tuus.

4 † Non ligabis os bovis terentis in area fruges † 1 *Cov.*
tuas. 9.9.

5 † Quando habitaverint fratres simul , & unus 1 *Tim.* 1.
ex eis absque liberis mortuus fuerit , uxor defuncti 18.
non nubet alteri : sed accipiet eam frater ejus , & † *Matt.*
suscitabit semen fratris sui : 22.24.

6 Et primogenitum ex ea filium nomine illius *Mar.* 12.
appellabit , ut non deleatur nomen ejus ex Israel. 19.

7 Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui , *Luc.* 20.
quæ ei lege debetur , perget mulier ad portam civi- 28.
tatis , & interpellabit majores natu , dicetque : † Non † *Ruth.*
vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in 4.5.
Israel : nec me in conjugem sumere.

8 Statimque acceriri eum facient , & interroga-
bunt. Si responderit : Nolo eam uxorem accipere :

9 Accedet mulier ad eum coram senioribus , & tollet calceamentum de pede ejus , spuetque in faciem illius , & dicet : Sic fiet homini , qui non ædificat domum fratris sui.

10 Et vocabitur nomen illius in Israel , Domus discalceati.

11 Si habuerint inter se iurgium viri duo, & unus contra alterum rixari cœperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda ejus:

12 Abscides manum illius, nec flecteris super eam ulla misericordia.

13 Non habebis in sacco diversa pondera, majus & minus:

14 Nec erit in domo tua modius major & minor.

15 Ponderus habebis justum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: ut multo vivas tempore super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

16 Abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & averfatur omnem injustitiam.

† Exod. 17.8. † Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto:

18 Quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui lassii residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19 Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum nationes, in terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen ejus sub cælo. Cave ne obliviscaris.

C A P V T X X V I.

Primitiæ ac decima ubi & quibus exolvendæ, & sub qua verborum forma.

1 **C**umque intraveris terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam & obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

2 Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3 Accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in terram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4 Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5 Et loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequabatur patrem meum, qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam ac robustam & infinite multitudinis.

6 Affixeruntque nos Ægyptii, & persecuti sunt imponentes onera gravissima:

7 Et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum:

strorum : qui exaudivit nos , & respexit humilitatem nostram , & laborem , atque angustiam :

8 Et eduxit nos de Ægypto in manu forti , & brachio extento , in ingenti pavore , in signis atque portentis :

9 Et introduxit ad locum istum , & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10 Et idcirco nunc offero primitias frugum terræ , quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui , & adorato Domino Deo tuo.

11 Et epulaberis in omnibus bonis , quæ Dominus Deus tuus dederit tibi , & domui tuæ , tu & Levites , & advena qui tecum est.

12 Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum , anno decimarum tertio , dabis Levitæ , & advenæ , & pupillo & viduæ , ut comedant intra portas tuas , & saturentur :

13 Loquerisque in conspectu Domini Dei tui : Abituli quod sanctificatum est de domo mea , & ¶ dedi illud Levitæ & advenæ , & pupillo ac viduæ , † *Supra* sicut jussisti mihi : non præterivi mandata tua , nec *14.29.* sum oblitus imperii tui.

14 Non comedi ex eis in luctu meo , nec separavi ea in qualibet immunditia , nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei , & feci omnia sicut præcepisti mihi.

15 ¶ Respice de sanctuario tuo , & de excelsis cæ- † *Isai.* lorum habitaculo , & benedic populo tuo Israel , & *63.15.* terræ , quam dedisti nobis , sicut jurasti patribus no- *Bar.2.* stris , terræ lacte & melle mananti. *15.*

16 Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia : & custodias & impleas ex toto corde tuo , & ex tota anima tua.

17 ¶ Dominum elegisti hodie , ut sit tibi Deus , & † *Supra* ambules in viis ejus , & custodias ceremonias illius , *7.6.* & mandata atque judicia , & obedias ejus imperio ,

18 Et Dominus elegit te hodie , ut sis ei populus peculiaris , sicut locutus est tibi , & custodias omnia præcepta illius :

19 Et faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem , & nomen , & gloriam suam : ut sis populus sanctus Domini Dei tui , sicut locutus est.

Transito Iordane, altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictionis piorum, & maledictionis impiorum ritus & formula.

1 **P**Ræcepit autem Moyses & seniores Israel, populo dicentes: Custodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie.

2 Cumque transferitis Iordanem in terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce levigabis eos,

3 Ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus, Iordane transmissio: ut introeas terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi; terram lacte & melle manantem, sicut juravit patribus tuis.

† *Exod.* 4 † Quando ergo transferitis Iordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis, in monte Hebal, & levigabis eos calce:

5 Et ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, de lapidibus quos ferrum non tetigit,

6 Et de faxis informibus & impolitis; & offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

7 Et immolabis hostias pacificas, comedasque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8 Et scribes super lapides omnia verba legis hujus plane & lucide.

9 Dixeruntque Moyses & sacerdotes Levitici generis ad omnem Israël: Attende, & audi Israel: hodie factus es populus Domini Dei tui:

10 Audies vocem ejus, & facies mandata atque justitias, quas ego præcipio tibi.

11 Præcepitque Moyses populo in die illo, dicens:

12 Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Iordane transmissio: Simeon, Levi, Iudas, Issachar, Ioseph, & Benjamin.

13 Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Azer, & Zabulon, Dan, & Nephthali.

† *Dan.* 14 † Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce:

15 Maledictus homo qui facit sculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. & respondebit omnis populus, & dicet: Amen.

16 Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem. & dicet omnis populus: Amen.

17 Maledictus qui transfert terminos proximi sui. & dicet omnis populus: Amen.

18 Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. & dicet omnis populus: Amen.

19 Male-

19 Maledictus qui pervertit iudicium advenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis populus : Amen.

20 Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, & revelat operimentum lectuli ejus. & dicet omnis populus : Amen.

21 Maledictus qui dormit cum omni jumento. & dicet omnis populus : Amen.

22 Maledictus qui dormit cum sore sua, filia patris sui vel matris suæ. & dicet omnis populus : Amen.

23 Maledictus qui dormit cum soçru sua. & dicet omnis populus : Amen.

24 Maledictus qui clam percusserit proximum suum. & dicet omnis populus : Amen.

25 Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. & dicet omnis populus. Amen.

26 Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit. & dicet omnis populus : Amen.

CAPVT XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, & transgredientibus maledictio.

1 **S**I autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelso rem cunctis gentibus, quæ versantur in terra.

2 Venientque super te universæ benedictiones istæ, & apprehendent te : si tamen præcepta ejus audieris.

3 Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4 Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque jumentorum tuorum, greges armentorum, & caulæ ovium tuarum,

5 Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquæ tuæ.

6 Benedictus eris tu ingrediens & egrediens.

7 Dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo : per unam viam venient contra te, & per septem fugient à facie tua.

8 Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum : benedicetque tibi in terra, quam acceperis.

9 Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut juravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10 Videbuntque omnes terrarum populi quod nomen Domini invocatum sit super te, & timebunt te.

11 Abundare te faciet Dominus omnibus bonis; fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum; fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12 Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et foenerabis gentibus multis, & ipse à nullo scœnus accipies.

13 Constituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris semper supra, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & custodieris & feceris.

14 Ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

† Lev. 26. 14. Threno. 2. 17. Malach. 2. 2.

15 † Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata ejus & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istæ & apprehendent te.

16 Maledictus eris in civitate, maledictus in agro,

Baruch. 1. 20.

17 Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquæ tuæ.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta bouum tuorum, & greges ovium tuarum.

19 Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20 Mittet Dominus super te famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.

21 Adjungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra ad quam ingredieris possidendam.

22 Percutiat te Dominus egestate, feбри, & frigore, ardore & aestu, & aere corrupto ac rubigine, & persequatur donec pereas.

23 Sit cælum, quod supra te est, æneum: & terra, quam calcas, ferrea.

24 Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de cælo descendat super te cinis; donec conteraris.

25 Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos, per quam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia regna terræ.

26 Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus cæli, & bestiis terræ; & non sit qui abigat,

27 Per-

27 Percutiat te Dominus ulcere Ægypti, & partem corporis, per quam stercore egeruntur, scabie quoque & prurigine: ita ut curari nequeas.

28 Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis,

29 Et palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30 Vxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.

31 Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non sit qui te adjuvet.

32 Filii tui & filia tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & non sit fortitudo in manu tua.

33 Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos, comedit populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustineas, & oppressus cunctis diebus,

34 Et stupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui.

35 Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis à planta pedis usque ad verticem tuum.

36 Ducet te Dominus, & regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & servies ibi diis alienis, ligno & lapidi.

37 Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

38 † Semeltem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ devorabunt omnia.

39 Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.

40 Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia desluent, & peribunt.

41 Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42 Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ subigo consumet.

43 Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior, tu autem descendes, & eris inferior.

44 Ipse foenerabit tibi, & tu non foenerabis ei. Iple erit in caput, & tu eris in caudam.

† Mich.
6. 15.
Aggai
1. 6.

45 Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata ejus & cæmonias, quas præcepit tibi.

46 Et erunt in te signa atque prodigia, & in semine tuo usque in sempiternum:

47 Eo quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque lætitia, propter rerum omnium abundantiam:

48 Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49 Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ suibus, in similitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non possis:

50 Gentem procacissimam, quæ non deferat seni, nec misereatur parvuli,

51 Et devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ: donec intereas, & non reliquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ovium: donec te disperdat,

52 Et conterat in cunctis urbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. † Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

53 Et comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.

54 Homo delicatus in te, & luxuriosus valde, invidet fratri suo, & uxori, quæ cubat in sinu suo,

55 Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obsidione & penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56 Tenera mulier & delicata, quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollietatem & teneritudinem nimiam, invidet viro suo, qui cubat in sinu ejus, super filii & filiarum carnibus,

57 Et illuvie secundarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, & super liberis qui eadem hora nati sunt, comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione & vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58 Nisi custodieris & feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen

† Bar.
2. 2.
Thren.
4. 10.

nomen ejus gloriosum & terribile, hoc est, Dominum Deum tuum :

59 Augebit Dominus plagas tuas, & plagas feminis tui, plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas.

60 Et convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi:

61 Insuper & universos languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super te, donec te conterat :

62 Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli præ multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui.

63 Et sicut ante lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans : sic lætabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de terra, ad quam ingredieris possidendam.

64 Disperget te Dominus in omnes populos, à summitate terræ usque ad terminos ejus : & servies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, linguis & lapidibus.

65 In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore :

66 Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.

67 Mane dices : Quis mihi det vesperum ? & vespere : Quis mihi det mane ? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68 Reducet te Dominus classibus in Ægyptum, per viam eæ qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi vendêris inimicis tuis in servos & ancillas, & non erit qui erhat.

C A P V T XXIX.

Fœdus & juramentum Israelitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adversus fœdissimos.

1 **H**Æc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyse ut fœderet cum filiis Israel in terra Moab : præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

2 Vocavitque Moyse omnem Israel, & dixit ad eos : † Vos vidistis universa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus servis ejus, universaque terræ illius, † *Exod. 19. †*

3 Tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentaque ingentia,

4 Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos

oculos videntes, & aures quæ possunt audire, usque in præsentem diem.

† *Supr.*
8. 2.

5 † Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt artrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt.

6 Panem non comedistis, vinum & siceram non bibistis: ut sciretis quia ego sum Dominus Deus vester.

† *Supr.*
3. 1.

7 Et venistis ad hunc locum: † egressusque est Sehon rex Mesobou, & Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos,

8 Et tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manasse.

9 Custodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis universa quæ facitis.

10 Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Israel,

11 Liberi & uxores vestræ, & advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum caeteribus, & his qui comportant aquas:

12 Ut transeas in foedere Domini Dei tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percussit tecum:

13 Ut suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut juravit patribus tuis, Abraham, Isaac, & Jacob.

14 Nec vobis solis ego hoc foedus ferio, & hæc juramenta confirmo,

15 Sed cunctis præsentibus & absentibus.

16 Vos enim nostis quo modo habitaverimus in terra Ægypti, & quomodo transierimus per medium nationum, quas transeuntes

17 Vidistis abominaciones & sordes, id est, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant.

18 Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cujus cor aversum est hodie à Domino Deo nostro: ut vadat & serviat diis illarum gentium, & sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19 Cumque audierit verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & absumat ebria sitientem,

20 Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc quam maxime furor ejus fumet, & zelus contra hominem illum, & sedeant super eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus sub caelo,

21 Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribu-

tribubus Israel, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus ac fœderis continentur.

22 Dicitque sequens generatio, & filii qui nascentur deinceps, & peregrini, qui de longe venerint, videntes plâgas terræ illius, & infirmitates, quibus eam affixerit Dominus,

23 Sulphure, & salis ardore combrens, ita ut ultra non feratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum † subversionis Sodomæ & Gomorrhæ, † Gen. Adamæ & Seboim, quas subvertit Dominus in ira & furore suo. 19. 24.

24 Et dicent omnes gentes: † Quare sic fecit Dominus terræ huic? quæ est hæc ira furoris ejus imensa? † 2 Reg. 9. 8. Jer. 22.

25 Et respondebunt: quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de terra Ægypti: 5.

26 Et servierunt diis alienis, & adoraverunt eos, quos nesciebant, & quibus non fuerant attributi:

27 Idcirco iratus est furor Domini contra terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine scripta sunt:

28 Et ejecit eos de terra sua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

29 Abscondita, Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus univèrsa verba legis hujus.

C A P V T X X X.

Lapsos hortatur Moyses ad pœnitentiam; vera enim pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longe à nobis separatur: in ejus impletione vel neglectu proponitur bonum & malum; ut utroque bonum eligentes, vivamus, & non pereamus, malo adhaerentes.

1 **C**um ego venerint super te omnes sermones isti, benedictio, sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitentia cordis tui in univèrsis gentibus, in quas disperserit te Dominus Deus tuus,

2 Et reversus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:

3 Reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, ac miserebitur tui, & rursus congregabit te de sanctis populis, in quos te ante dispersit.

4 Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus, † 2 Mo. chab. 1.

5 Et † assumet, atque introducet in terram, quam posses. 29.

possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedictus tibi, majoris numeri te esse faciet quam fuerunt patres tui.

6 Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor feminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.

7 Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te & persequuntur.

8 Tu autem revertêris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque universa mandata quæ ego præcipio tibi hodie:

9 Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uterî tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:

10 Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta ejus & ceremonias, quæ in hac lege conscripta sunt: & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11 Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum,

† Rom.
10. 6.

12 Nec in cælo situm, ut possis dicere: † Quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

13 Neque trans mare positum: ut auferis, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre: ut possimus audire & facere quod præceptum est?

14 Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15 Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & e contrario mortem & malum:

16 Vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius ac ceremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in terra, ad quam ingredieris possidendam.

17 Si autem aversum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & servieris eis:

18 Prædico tibi hodie quod pereas, & parvo tempore moreris in terra, ad quam, Iordane transiit, ingredieris possidendam.

19 Testes invoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem

nem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum;

20 Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedi-
as voci ejus & illi adhareas (ipse est enim vita
tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in
terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, A-
braham, Isaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyſes Iofue ſibi ſufficit in ducem, Deuterono-
mum ſcribit, jubetque illud populo prælegi 7 anno
remiſſionis, & in laeve arca adſervari.

1 **A**lii itaque Moyſes, & locutus eſt omnia
verba hæc ad univerſum Iſrael,

2 Et dixit ad eos: Centum viginti annorum ſum
hodie, non poſſum ultra egredi, & ingredi, præ-
fertim cum & Dominus dixerit mihi: † Non
transibis Iordanem iſtum.

† *Supra*

3 Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipſe
delebit omnes gentes has in conſpectu tuo, & poſ-
fidebis eas: & Iofue iſte transibit ante te, ſicut lo-
cutus eſt Dominus.

3. 21.

Num.

27. 13.

4 Facietque Dominus eis † ſicut fecit Sehon & † *Num.*
Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, dele-
bitque eos. 21. 24.

5 Cum ergo & hoſ tradiderit vobis, ſimiliter
facietis eis, ſicut præcepi vobis.

6 † Viriliter agite, & confortamini: nolite time-
re, nec paveatis ad conſpectum eorum: quia Do-
minus Deus tuus ipſe eſt ductor tuus, & non di-
mittet, nec derelinquet te.

† *Supra*

7. 2.

7 Vocavitque Moyſes Iofue, & dixit ei coram
omni Iſrael: † Confortare, & eſto robuſtus: tu e-
nim introduces populum iſtum in terram, quam
daturum ſe patribus eorum juravit Dominus, & tu
eam forte divides.

† *Iof. 1.*

6.

3. *Reg.*

2. 2.

8 Et Dominus qui ductor eſt veſter, ipſe erit te-
cum: non dimittet: nec derelinquet te; noli time-
re, nec paveas.

9 Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit
eam ſacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam
foederis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael.

10 Præcepitque eis, dicens: Poſt ſeptem annos,
anno remiſſionis, in ſollempnitate tabernaculorum,

11 Convenientibus cunctis ex Iſrael, ut appa-
reant in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem
elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram
omni Iſrael, audientibus eis,

12 Et in unum omni populo congregato, tam
viris quam mulieribus, parvulis, & advenis, qui
ſunt iatra portas tuas: ut audientes diſcant, & ti-
meant

meant

tineant Dominum Deum vestrum, & custodiant, impleantque omnes sermones legis hujus.

13 Filii quoque eorum qui tunc ignorant, ut audire possint: & timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versatur in terra, ad quam vos, Iordane transiisse, pergitis obtinendam.

14 Et ait Dominus ad Moysen: Ecce prope sunt dies mortis tuæ: voca Iosue, & stete in tabernaculo testimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyses & Iosue, & steterunt in tabernaculo testimonii:

15 Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ stetit in introitu tabernaculi.

16 Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet foedus, quod pepigi cum eo.

17 Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in devorationem: invenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die, Vere quia non est Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

18 Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia secutus est deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, & docete filios Israel: ut memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.

20 Introducam enim eum in terram, pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cumque comederint, & saturati, crassique fuerint, avertentur ad deos alienos, & servient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum.

21 Postquam invenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram, quam ei pollicitus sum.

22 Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israel.

23 Præcepitque Dominus Iosue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israel in terram, quam pollicitus sum, & ego ero tecum.

24 Postquam ergo scripsit Moyses verba legis hujus in volumine, atque complevit:

25 Præcepit Levitis, qui portabant arcam foederis Domini, dicens:

26 Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ foederis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.

27 Ego enim scio contentionem tuam, & cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me, & ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero?

28 Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & invocabo contra eos cælum & terram.

29 Novi enim quod post mortem meam inique ageris, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30 Locutus est ergo Moyses, audiente universo coetu Israel, verba carminis hujus, & ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

*Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populi-
que ingratitude sapientia à Domino castigatam: jubetur Moyses montem Aburim ascendere, ut promissam terram contempletur.*

1 **A**vdite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2 Concresecat ut pluvia doctrina mea, sicut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.

3 Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4 Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.

5 Peccaverunt ei, & non filii ejus in sordibus: generatio prava atque perversa.

6 Hæcine reddis Domino popule stulte & insipientis? numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?

7 † Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi. † *Job. 8a*

8 Quando dividebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel.

9 Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hereditatis ejus.

10 Invenit eum in terra deserta, in loco horro-

ris, & vastæ solitudinis: circumduxit eum, & docuit: & custodivit quasi pupillam oculi sui.

11 Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12 Dominus solus dux ejus fuit: & non erat eum eo Deus alienus.

13 Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut suget mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14 Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan: & hircos cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15 Incrassatus est dilectus, & recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.

16 Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17 Immolaverunt dæmonis, & non Deo, diis quos ignorabant: novi recentisque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18 Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19 Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii tui & filix.

20 Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, & infideles filii.

¶ Rom. 20. 19. *Erems.* 25. 14. 21 Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: & ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.

22 Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima: devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

23 Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.

24 Consumantur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25 Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26 Dixi: Vbinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27 Sed propter iram inimicorum distuli: ne forte superbirent hostes eorum, & dicerent: Manus nostras

nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28 Gens absque consilio est, & sine prudentia.

29 † Utinam sapereut, & intelligerent, ac
novissima providerent.

† Ier. 9^a
12^a

30 Quo modo persequatur unus mille, & duo
fugent decem millia? nonne ideo, quia Deus suus
vendidit eos, & Dominus conclusit illos?

31 Non enim est Deus noster ut dii eorum: &
inimici nostri sunt iudices.

32 De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de
suburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, &
botri amarissimi.

33 Fel draconum vinum eorum, & venenum
aspidum insanabile.

34 Nonne hæc condita sunt apud me, & signata
in thesauris meis?

35 † Mea est ultio, & ego retribuam in tempo-
re, ut labatur pes eorum: juxta est dies perditio-
nis, & adesse festinant tempora.

† Eccl^a
28. 1^a
Rom.

36 Iudicabit Dominus populum suum, & in ser-
vis suis miserebitur: videbit quod infirmata sit
manus, & clausi quoque defecerunt, residuisque
consumpti sunt.

12. 19^a
Hebr.
10. 30^a

37 Et dicet: † ubi sunt dii eorum, in quibus
habebant fiduciam?

† Ier.
2. 28^a

38 De quorum victimis comedebant adipem, &
bibebant vinum libaminum: surgant, & opitulen-
tur vobis, & in necessitate vos protegant.

† 1^a Reg^a
2. 6.

39 † Videte quod ego sum solus, & non sit alius
Deus præter me: ego occidam & ego vivere faciam:
percutiam, & ego sanabo, † & non est qui de ma-
nu mea possit eruere.

Tob. 13^a
2.
Sap. 16^a
13.

40 Levabo ad cælum manum meam, & dicam:
Vivo ego in æternum.

† 1^a Is^a
10. 7^a

41 Si acutero ut fulgur gladium meum, & arri-
puerit iudicium manus mea: reddam ultionem ho-
sibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42 Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius
meus devorabit carnes, de cruore occisorum, &
de captivitate, nudati inimicorum capitis.

43 Laudate gentes populum ejus, quia sangui-
nem servorum suorum ulciscetur: & vindictam
retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ
populi sui.

† 2^a Ma-
chab. 7^a
6.

44 Venit ergo Moyses, & locutus est omnia ver-
ba cantici hujus in auribus populi, ipse & Iosue
filius Nun.

45 Complevitque omnes sermones istos, loquens
ad univertum Israel.

46 Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in om-

nia verba, quæ ego testificor vobis hodie : ut mandetis ea filiis vestris custodire & facere, & implere universa quæ scripta sunt legis hujus :

47 Quia non incassum præcepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent : quæ facientes longo perseveretis tempore in terra, ad quam, Iordane transmissio, ingredimini possidendam.

48 Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens :

49 Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in terra Moab contra Iericho : & vide terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, & morere in monte.

† Numm. 27. 13. 20. 26. 50 Quem conscendens jungeris populis tuis, † sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus populis suis :

† Numm. 20. 4. 27. 51 † Quia prævaricati estis contra me, in medio filiorum Israel, ad aquas contradictionis in Cades deserti Sin : & non sanctificastis me inter filios Israel.

52 E contra videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

C A P V T X X X I I I.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israel, eisque olim obventura prædicit.

1 **H**æc est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israel ante mortem suam.

2 Et ait : Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis : apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex,

† Sap. 3. 2. 3 Dilexit populos, † omnes sancti in manu illius sunt : & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius,

4 Legem præcepit nobis Moyses, hereditatem multitudinis Iacob.

5 Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel.

6 Vivat Ruben, & non moriatur, & sit parvus in numero.

7 Hæc est Judæ benedictio : Audi Domine vocem Judæ, & ad populum suum introduc eum : manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adversarios ejus erit.

8 Levi quoque ait : Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & judicasti ad Aquas contradictionis.

9 Qui dixit patri suo, & matri suæ : Nescio vos & fratribus suis : Ignoro vos : & nescierunt filios suos. Hi cust odierunt eloquium tuum, & pactum tuum servaverunt,

10 Iudicia tua ô Jacob, & legem tuam ô Israel: ponem thymiana in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11 Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non confurgant.

12 Et Benjamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13 Ioseph quoque ait: De benedictione Domini terra ejus, de pomis cæli, & rore, atque abyssis subjacente.

14 De pomis fructuum solis ac lunæ,

15 De vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16 Et de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedictio illius † qui apparuit in rubo, veniat † Exod. super caput Ioseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos. 3. 2.

17 Quasi primigeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos terræ. hæc sunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manasse.

18 Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19 Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas justitiæ. Qui inundationem maris quasi lac surgent, & thesauros absconditos arenarum.

20 Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requievit, cepitque brachium & verticem.

21 Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, & fecit justitias Domini, & iudicium suum cum Israel.

22 Dan quoque ait: Dan catulus leonis, suet largiter de Basan.

23 Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem possidebit.

24 Afer quoque ait Benedictus in filiis Afer, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25 Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & senectus tua.

26 Non est deus alius ut Deus rectissimi: ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes,

27 Habitaculum ejus sursum, & subter brachia sempiterna: ejiciet à facie tua inimicum, dicetque: Conterere.

28 Habitabit Israel confidenter, & solus. Ocu-

lus Iacob in terra frumenti & vini : cœlique caligabunt rore.

29 Beatus es tu Israel : quis similis tui popule , qui salvaris in Domino ; sicutum auxilii tui , & gladius gloriæ tuæ : negabunt te inimici tui , & tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyses , & occultè à Deo sepultus stetur à populo , illique Iosue substituitur ; commendatur propheta Moyses à Dei familiaritate , & factis per ipsum signis.

† 2 Ma-
chab. 2.
4.
Supr. 3.
26.

1 **A**scendit † ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo , in verticem Phasga contra Iericho : ostenditque ei Dominus omnem terram Galaad usque Dan ,

2 Et universum Nephthali , terramque Ephraim & Manasse , & omnem terram Iuda usque ad mare novissimum ,

3 Et australem partem , & latitudinem campi Iericho civitatis palmarum usque Segor.

† Gen.
12. 7.
& 35.
18a

4 Dixitque Dominus ad eum : † Hæc est terra , pro qua iuravi Abraham , Isaac , & Iacob , dicens : Semini tuo dabo eam. Vidiſti eam oculis tuis , & non transibis ad illam.

5 Mortuusque est ibi Moyses servus Domini , in terra Moab , iubente Domino :

6 Et sepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor : & non cognovit homo sepulchrum ejus usque in præsentem diem.

7 Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est : non caligavit oculus ejus , nec dentes illius moti sunt.

8 Fleveruntque eum filii Israel in campestribus Moab triginta diebus : & completi sunt dies plangens lugentium Moysen.

9 Iosue vero filius Nua repletus est Spiritu sapientiæ , quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filii Israel , feceruntque sicut præcepit Dominus Moysi.

10 Et non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses , quem nosset Dominus facie ad faciem.

11 In omnibus signis atque portentis , quæ misit per eum , ut faceret in terra Aegypti Pharaoni , & omnibus servis ejus , universæque terræ illius ,

12 Et cunctam manum robustam , magnaque mirabilia , quæ fecit Moyses coram universo Israel.

FINIS.